

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Bourget, Paul.; oversat af Carl Nærup.

Skilsmisse

København ; Kristiania : Gyldendal, 1910

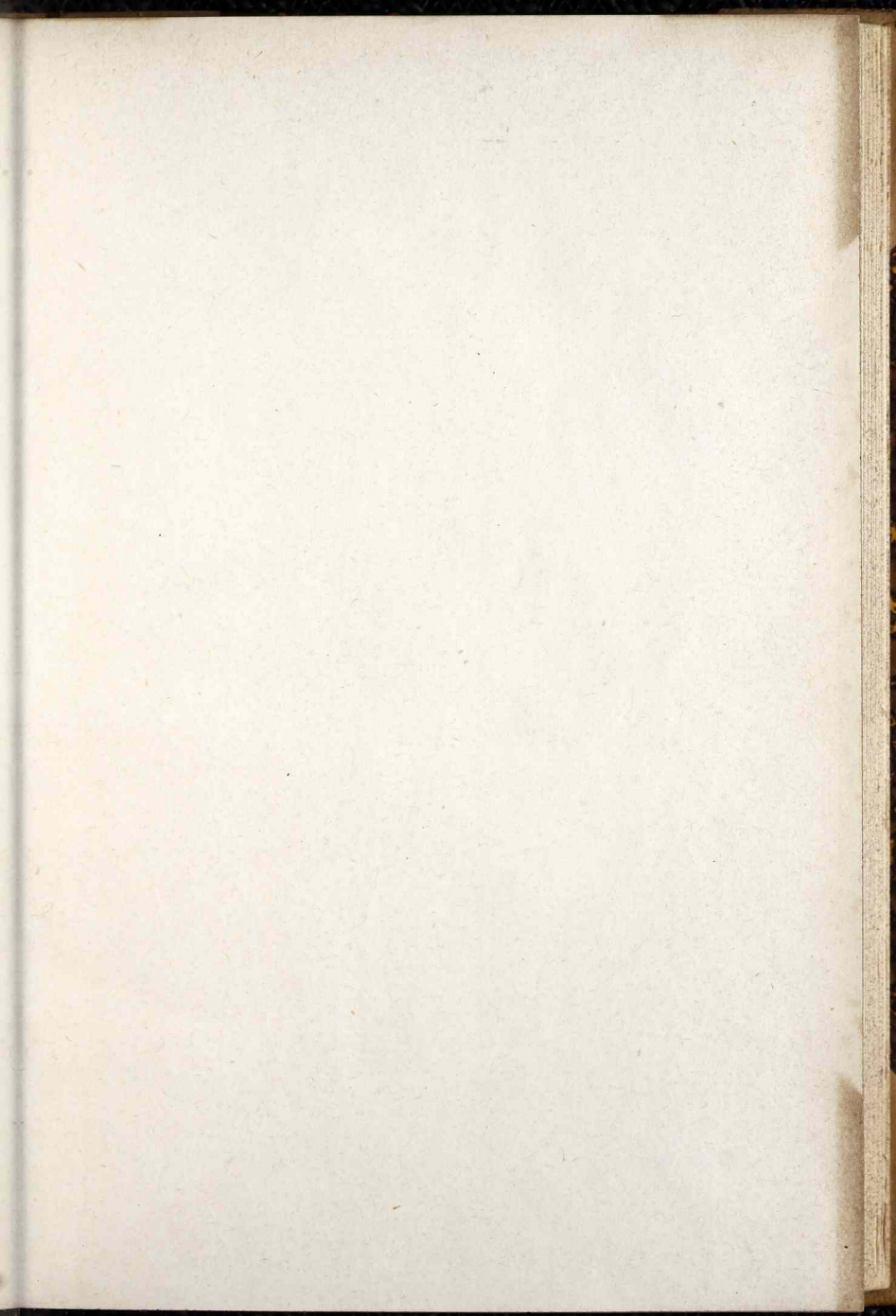
254 s.

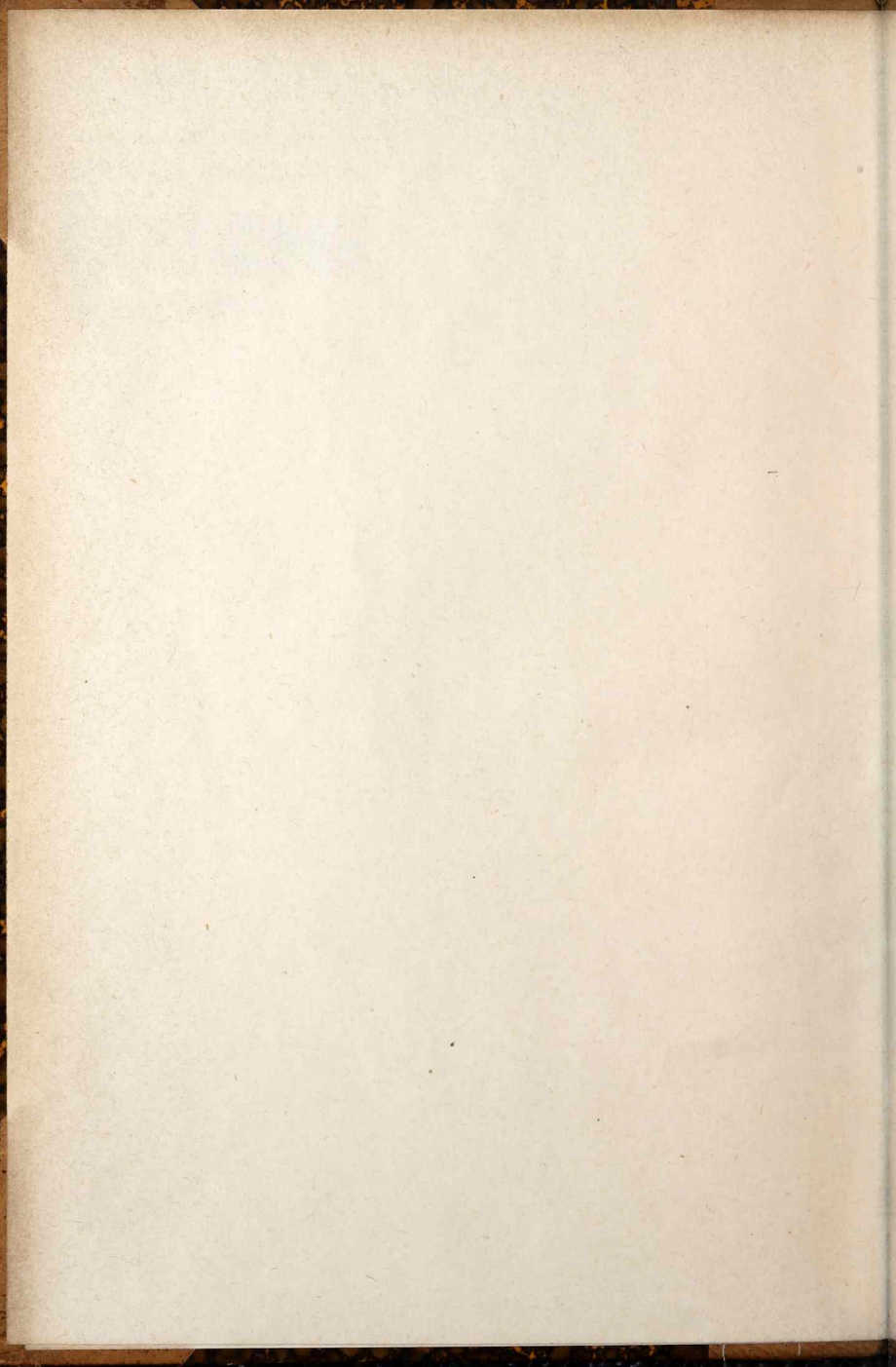
DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

„MODERNE VERDENSLITTERATUR“ I SUBSKRIPTION

20 ØRE
PR. HEFTE

20 ØRE
PR. HEFTE

ROMAN- OG NOVELLE

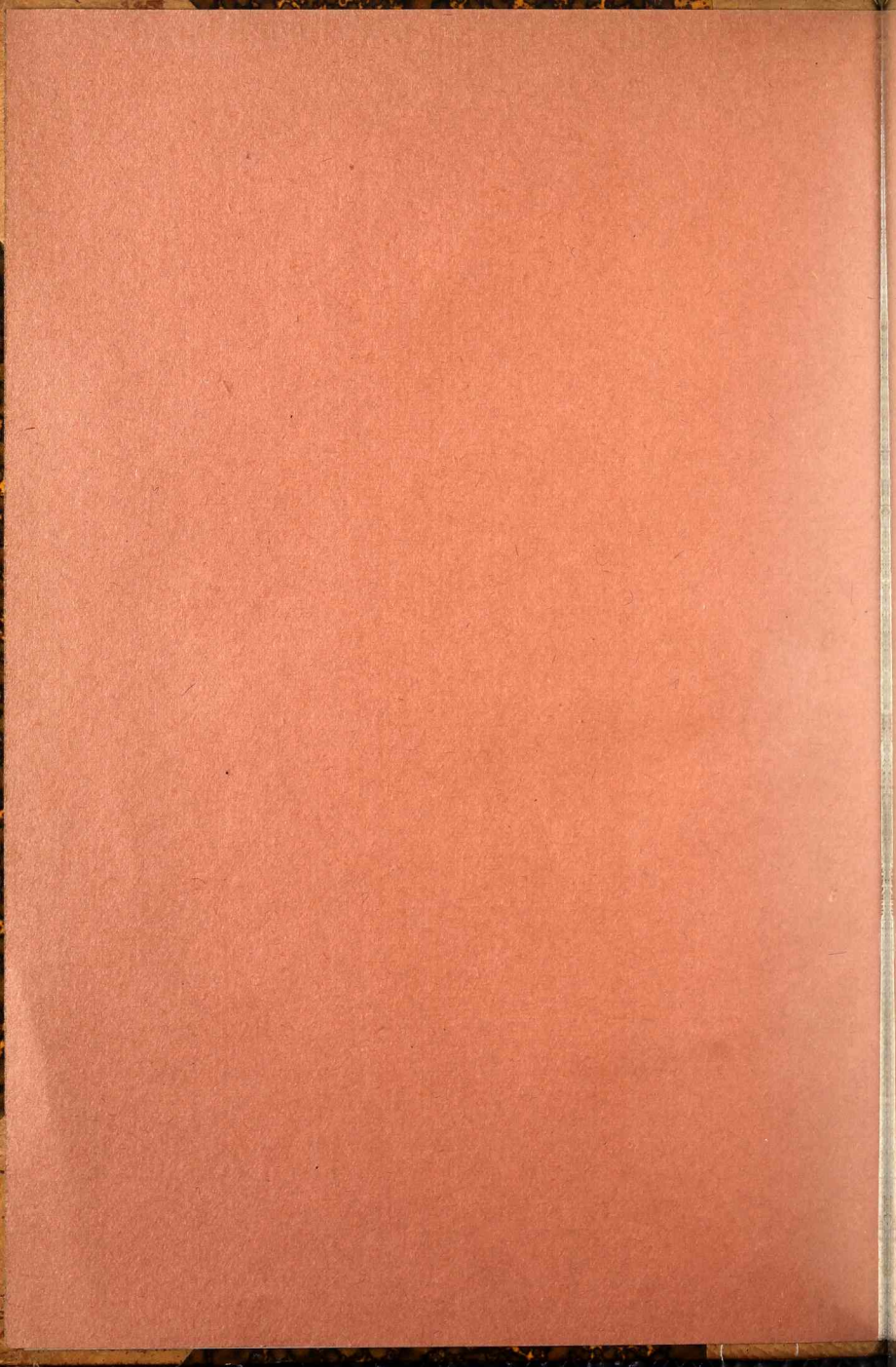

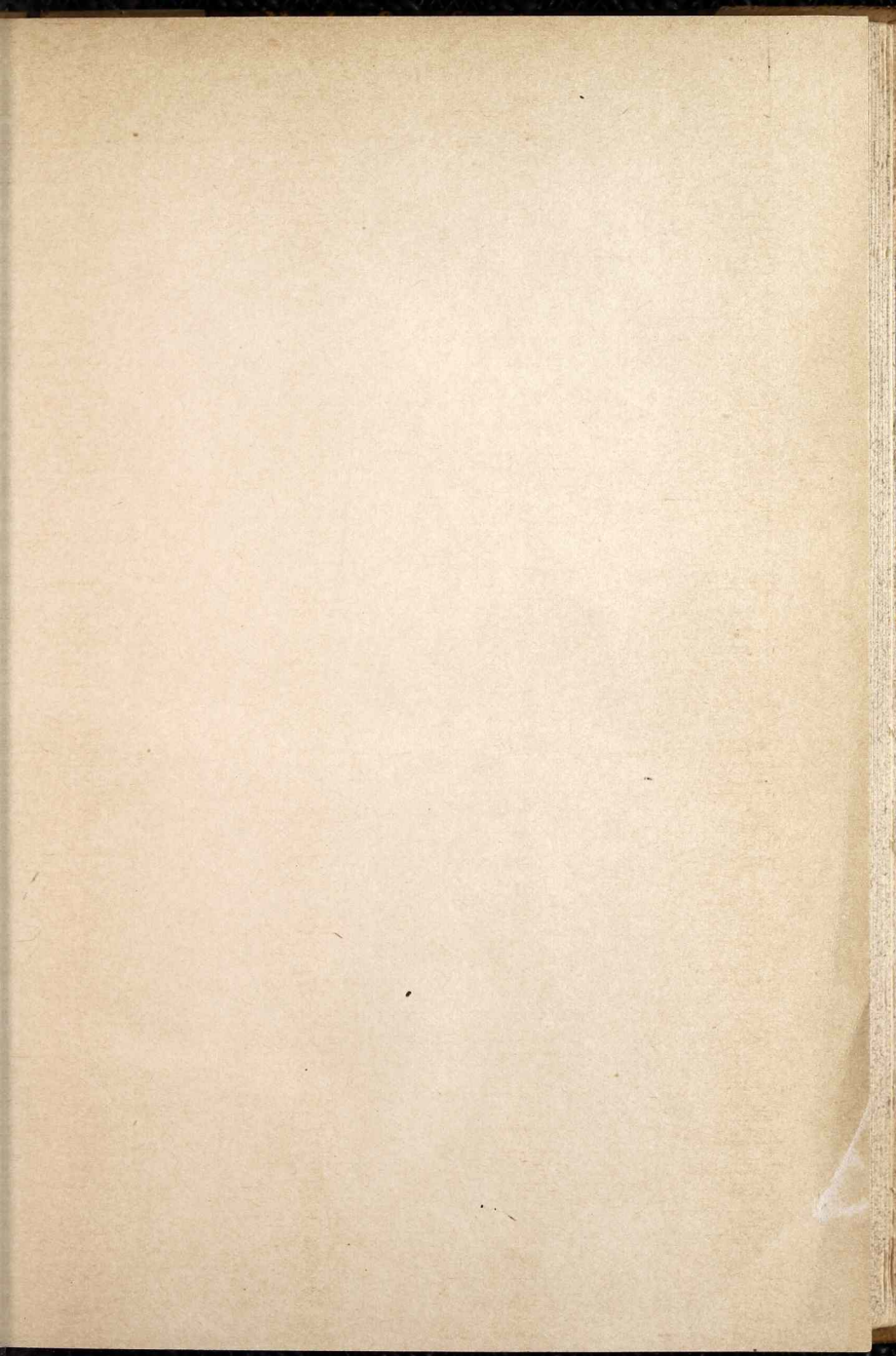
TIDSSKRIFT
FOR
UDENLANDSK LITTERATUR
REDIGERET AF
HARALD NIELSEN

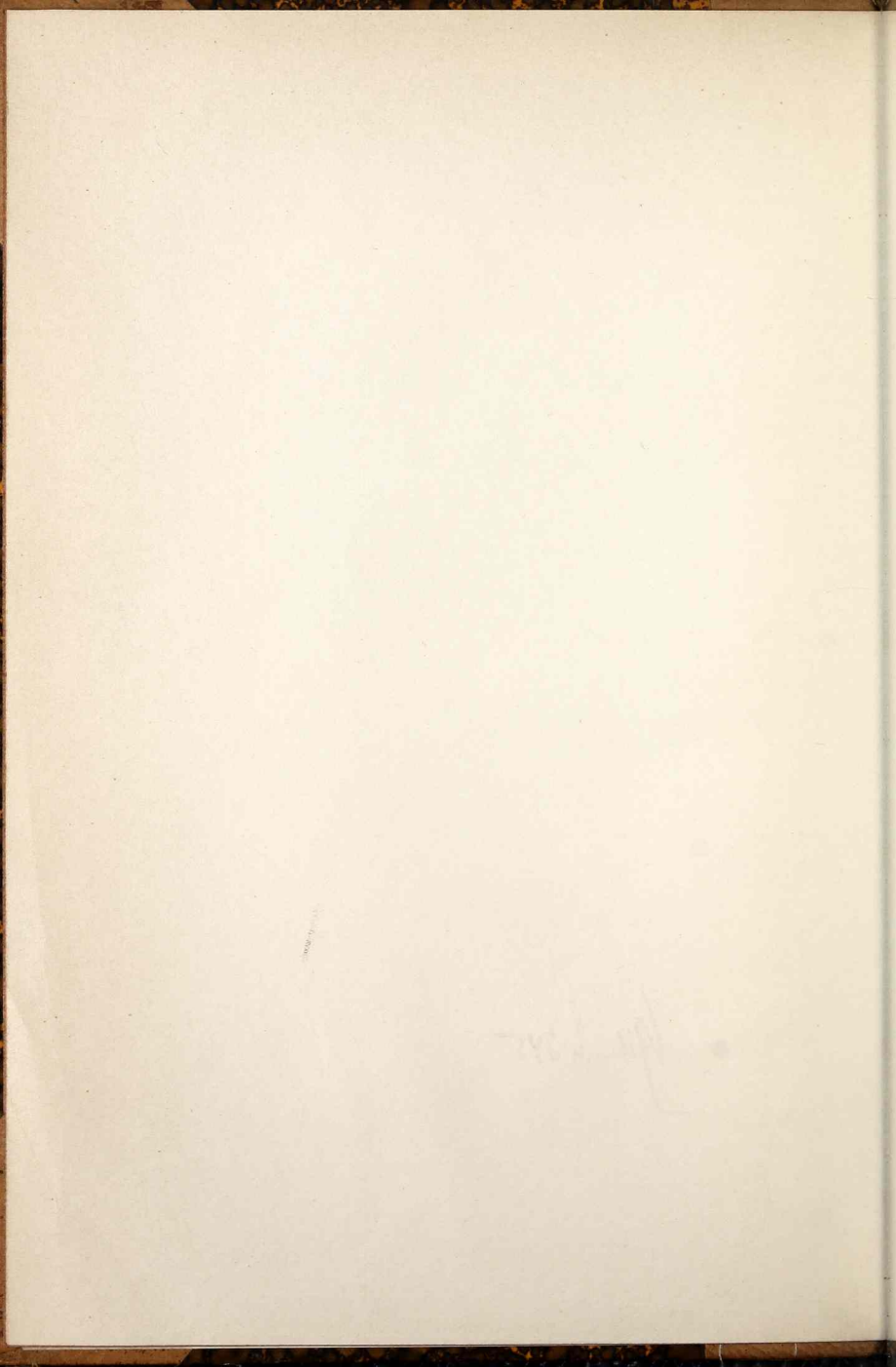
4. AARGANG · HEFTE 47

18. September 1910.

CINGALLA
THE

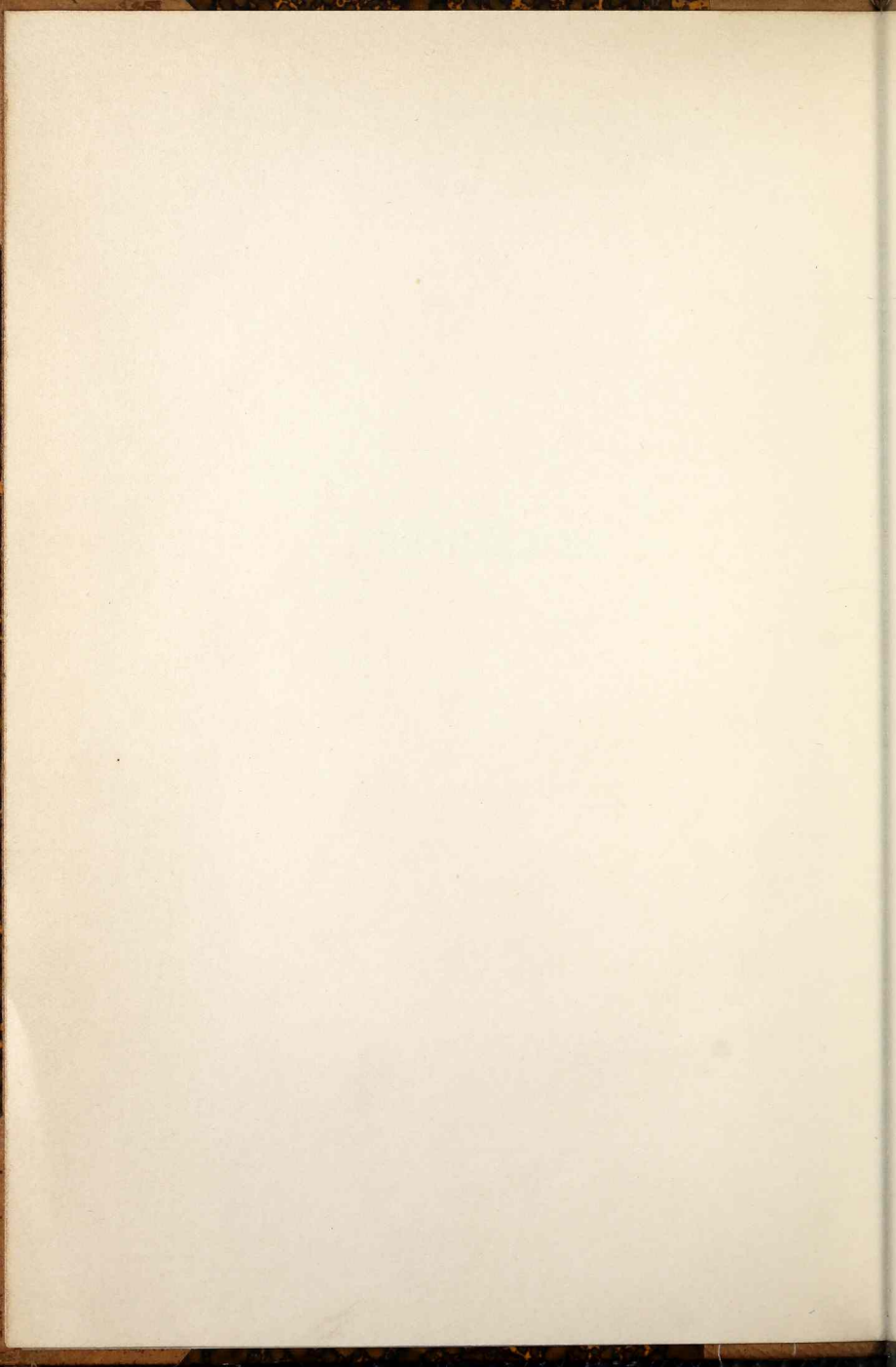

SKILSMISSE

1911. 6345

PAUL BOURGET

SKILSMISSE

OVERSAT AF CARL NÆRUP

KØBENHAVN OG KRISTIANIA
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

MDCCCX

KØBENHAVN — FORLAGSTRYKKERIEI

I

INGEN UDVEJ!

I DET Fru Albert Darras snudde om Hjørnet af Vaugirard- og Servadoni-Gaden, slog det hende med ett, hvor dette trange Stræde med sine gamle Huse saa øde og skummelt ud. Hun kunde i Øjeblikket næsten ikke forstaa, at det laa i Nærheden af Luxembourg-Gaden, hvor hun selv boede. Og dette nye, pludselige Indtryk øgede den Frygt og Ængstelse, som allerede før tyngede hendes Sind. Paa sine daglige Ture til Byen havde hun atter og atter gaat her forbi, uden at hun nogensinde før havde lagt Mærke til dette Strøgs Præg af Tristhed og Uhygge. Hun blev staaende og gav sig til at betragte de tæt sammenpakkede, forvitrede Husfaçader, som syntes at ville synke sammen over det smale, mennesketomme Fortoug, hvor der knapt nok fandtes en eneste Butik; — i Baggrunden stansedes Udsigten af Saint Sulpice-Kirkens høie, graa Mure, og ovenover hvælvede sig den lave, mørke Marshimmel. Som hun stod der og saa ud over det tyste, knugende Øde, følte Gabrielle Darras paany Modet svigte, — det Skridt, hun stod i Begreb med at tage, vilde maaske gøre Ende paa hendes fredelige daglige Liv ... men hvor var det ikke gennemtænkt i alle sine Konsekvenser og besluttet Dag efter Dag, Uge efter Uge i oprivende sjælelige Kampe! Intet Under, at denne sidste, smertelige Overveielse i dette Øieblik kasted sin Skygge over Ansigtet, som trods hendes 40 Aar endnu havde bevaret sin eiendommelige Finhed. Huden var skjær og frisk ... hele hendes Ydre vibrerede af det indre intense Liv, som røber, at Modtageligheden for Indtryk stadig er lige skarp og vaagen som i Ungdommen.

Selv ikke nu, da hendes Sind var et Bytte for Angst og Bekymring, havde Ansigtet hendes Alder. Og den slanke, fine Figur, den lette Gang, Hovedets yndefulde Reisning, det stod altsammen i god Harmoni med det Udtryk af Ungdom, som særpræged hendes hele Skikkelse, og som ikke kunde udslettes af de enkelte Sølvtraade i Haaret eller de blaalige Ringe under Øienlaagene, der var som døde af Tyngde og Træthed. Men havde end søvnløse Nætter og sjælelige Kampe tegnet sine Skygger omkring de store, brune, mildt blikkende Øine, — naar hun slog dem op, havde de endnu sin fulde fløilsbløde Glans, maaske den fornemste Ynde ved denne Kvindes blonde Skønhed. At hun forøvrigt selv baade havde Bevidstheden om og Forstaaelsen af sin egen Skønhed, røbed den diskrete og dog dristig understregede Elegance i hendes Paa-klægning. Man kunde se, at hun havde tilsigtet en Harmoni af dybe og varme Farver. En Buket Parma-Violer var med sikkert beregnet Virkning stukket i Filthatten, og Jakken af samme Stof faldt over et pensée-farvet Klædeskjørt. Visse Pariser-Toiletter karakteriserer og klassificerer en Kvinde ved sin til de yderste Detaljer gennemførte Stilfuldhed med samme Bestemthed som Uniformen og Galonerne en Officer. Fra Armbaandene, som blinked om hendes Haandled, til de fine Sko, der kom tilsyne under Skjørtets lange Plissée, bar hele Gabrielle Darras' Dragt Præget af at tilhøre en Dame af det fornemme franske Bourgeois, — en Samfundsklasse, som er paa én Gang forfængelig og beskeden, og hos hvem, tiltrods for Invasionen af exotiske Elementer, dog vort Lands traditionsbundne Smag er blevet bevaret. Ak, var det end saa, at det lidt raffinerede og udsøgte ved denne Dragt røbede et Ønske om at behage og bevare hendes overlegne Plads i Samfundet, saa var dog det Koketteri og den Stolthed, som Dragtens Bærer derved lagde for Dagen, nu et tilbagelagt Stadium ... hvad jo ogsaa den Lykke var, der havde formaet at redde Glansen af hendes Ungdom helt ind i Firtiaarsalderens graanende Høstdage.

Pludselig huskede Gabrielle Darras, hvad der forestod — halvhøit gentog hun, som for at hæve sit synkende Mod, disse Ord: „Ingenting er anderledes imorgen, intet, intet, intet ... og hvorfor da vente?“

Og med løftet Hoved og faste Skridt gav hun sig til at gaa videre, opmærksomt saa hun paa Husnumrene, indtil hun fandt det Hus, hun søgte, og som ved sit forsømte, hensmuldrende Udseende atter fik hende til at fare sammen i en Kuldegysen. Det var et mørkt Hus, som vendte mod Nord og ligesom laa og frøs, det var bygget i den længst hensvundne Tid, da Graveren i St. Sulpice boede der, og Gaden bar endnu Navnet Gravergaden. Grundstammen af Bygningen udgjorde Beboelseslejligheder i to Etager, som ved to tilbagevigende Fløie knyttedes sammen til en Slags Frontispice, der aabenbart var bygget først, og som var udsmykket med en pretentiøs Guirlande af Byster, Kopier af antike Figurer: en Antinous, en Apollon, en Diana. I de sprukne Murflader saaes overalt korslagte Jernbjælker, Kalken skallede af, og Stenene maatte holdes paa Plads med Støtter og Stivere. De forskellige Dele af Bygningen laa som et lidet Hus for sig, hver enkelt med sin egen Trap. De samlede sig om et stenlagt Gaardsrum, i hvis Midte den flittige Portner havde arrangeret en liden fantastisk Have. Smaabuske, som var plantet i Baljer, skjød i den solløse Luft nogle hvide og fattige Blade. Nogle Parafinkander og Hermetikdaaser var fyldt med Jord, og op af dem skulde Slyngplanter klatre og danne Espalier om et Tremmeverk af Træ og Jern, formet som en liden aflang Løvhytte. Manden var netop i dette Øieblik beskæftiget med sine Gartnerremedier, da Fru Darras, som for-gjæves havde banket paa Ruden i det tomme Portnerlukaf, aabnede den lille Dør til Gaardsrummet.

Lyden af Klokken mindede Portneren om, at han burde vise Livstegn, og uden at lade sig stånse i Arbeidet dreiede han paa Hovedet og hans Stemme lød grov og afvisende, da han besvarede Fruens Spørgsmaal, om Hr. Pater Euv-rard var hjemme:

„Det ved jeg ikke ... Det er bedst, De gaar op og ser efter ... Trappen til venstre i anden Etage, Døren til højre. De kan aldrig gaa feil. Ring haardt ... Pateren er en stor Lærd, efter hvad man siger, og denslags Folk kunde lige godt bo paa Maanen.“

Mandens Uhøflighed havde sin naturlige Forklaring i hans Bestilling, hele dette Hus, fuldt af smaa Leiligheder, skulde han holde Orden paa, og Drikkepenge vankede der

sjelden. Fru Darras blev rød, som var hun blevet Gjenstand for en personlig Fornærmelse. Skjønt hendes Besøg hos en gammel Præst, som ikke stod i høj Gunst hos Portneren, ikke paa nogetsomhelst Vis var kompromitterende for hende, saa var hun dog gaat fra sit Hjem uden at sige et Ord om sit Forehavende til nogen af sine Nærmeststaaende. Med det hemmelige Samvittighedsnag, hun følte over sit Forehavende, lagde hun en tilsigtet Fornærmelse i den uforskammede Maade, hvorpaa denne Bønde gloede paa hende. Og med sænket Hoved skyndte hun sig gennem Døren og op af den usle, af mange skidne Fødder nedtraadte Trappe. Havde hun i dette Øieblik været istand til at anstille Reflektioner, var hun blevet slaat af Modsætningen mellem dette fattige Sted, hvortil den, hun søgte, havde taget sin Tilflugt, og det Hus, hvor hun nogle Dage i Forveien havde tænkt at finde ham. Vi bør da maa ske straks oplyse, at Abbé Euvrard i Egenskab af Oratoriumsbroder stod opført under sin Titel i Institut de France's Aarvog som Medlem af Videnskabernes Akademi — at sige før Statsmyndighederne begyndte sine afskyelige Forfølgelser af Kongregationerne. Indtil da havde hans Adresse været Celestiner-Kaien Nr. 4, i Ruinen efter det pragtfulde Palads Fieubet, et Verk af Mansart, hvor hans Orden var installeret. Nu, at en berømt Matematiker, som allerede er naaet høit op i Aarene, maa forlade sin geistlige Orden og sit fredelige Studerekammer og søge Ly i en ussel Leiekaserne for at slide sig til det daglige Brød med nogle elendig betalte Smaaarbeider — sligt er en Skam for den Regering, som bærer Ansvar for det. Men selv om Fru Darras havde kunnet danne sig et Indtryk af, hvilket Drama her i al Stilhed var udspillet, og hvad det betydede for denne Præst at blive paa den Maade tvunget bort fra sine uskyldige daglige Sedvaner og Fornødenheder, og dertil at maatte slaas med alskens smaa Savn og Mangler, saa vilde vistnok alt dette syntes hende en ringe Prøvelse sammenlignet med, hvad hun selv netop havde oplevet af tragiske Konflikter og smertelige Overveielser.

Dette Besøg hos den fordrevne Abbed i Servandoni-Gaden var et enkelt Led i Rækken af hendes mangehaande Vanskeligheder. Og Skrækken for de kommende Konflikter virkede i dette Øieblik saa voldsomt paa hen-

des Nerver, at hun var nær ved at falde om, da hun havde ringt paa i anden Etage, — hun maatte støtte sig med begge Hænder til Rækværket. Men nu nærmede sig Skridt bag den lukkede Dør. Det var Pateren selv, som i næste Øjeblik blev staaende nogle Sekunder i Forbauselse over det uventede Besøg. Ringningen havde kaldt ham bort fra Arbeidet, — han gik endnu med sit Kridtstykke i Haanden. Hele hans Ydre, den slidte Præstekjole, det ubearbejdede Ansigt, det altfor lange Haar — trods hans 60 Aar havde det endnu beholdt sin rødbrune Farve —, som hang ham i Tjavsler ned i Nakken, røbede den Lærdes Ligegyldighed for hans egen Person og for Menneskeverdenen udenfor. Hans lille, undersætsige Skikkelse og sundhedsblomstrende, næsten dukkeagtige Ansigt vilde have virket lidt komisk, om ikke den noble, retskaarne Pande med de lange, lige Rynker havde været det — en af de Pander, som Lavater kalder „granskende“ — og saa de sjelden vakre blaa Øjne. De muntre Pupiller spillede mod En med Børnets aabne, gjennemsigtige Blik. Det var særlig let at se i dette Øjeblik, da den lærde Geometer stod der med et halvt søvngjængeragtigt Udseende, endnu ikke helt tilbagekaldt til Virkeligheden fra sin Flugt mod Videnskabens fjerne Himmelstrøg. Da ogsaa Fru Darras paa sin Side blev staaende i taus Forvirring over, at den berømte Oratoriumsbroder saa slig ud, maatte han selv sige de første Ord:

„De gaar sikkert feil, Frue!“

„Nei,“ svarte hun, „De er Hr. Euvrard, den ærværdige Pater Euvrard, ikke sandt ...?“ Og uden at give ham Tid til at svare med andet end et Nik fortsatte hun: „Ærværdige Fader, jeg beder Dem instændig om at modtage mig. Jeg kommer til Dem uden anbefaling, da jeg saa ofte har hørt Dem lovprist for Deres store Aand og milde Hjerte, og jeg har slig Trang til Raad og Støtte! ...“

Under Udvekslingen af disse indledende Ord var hun traadt ind i det trange Forværelse. Præsten adlød automatisk den Bøn, som laa i hendes Ord. Han førte den ukjendte Besøgende ind i det lille Aflukke, som tjente ham til Bibliotek. Endnu bar hans Ansigt Præg af den hemmelige Modvilje, som simpelthen kom af, at han var bleven forstyrret i sine Granskninger. Den fremmede Kvindes Dragt, hendes Skønhed, det

forstyrrede og nervøst paatrængende i hendes Væsen lod ham ane, at han stod foran en Dame af den fornemme Verden, som var indviklet i et galant Eventyr. Som en stille Studiernes Mand var vor Pater gaat ud af den polytekniske Skole og havde blot i en flygtig Mellemtid udøvet nogen geistlig Virksomhed, saa han straks følte sig forvirret ved at skulle optræde som Raadgiver i denslags Anliggender. Og dog, han var jo Præst, ja i Sandhed en god Præst, saa han i næste Øjeblik skammede sig over sine ukjærlige Følelser. I det Øieblik, han ryddede sin eneste Lænestol for de ophobede Papirer, havde han ikke formaaet at skjule sin Utaalmodighed; men det gjorde han efter Evne godt igjen ved at fremmumle nogle Ord om den beklagelige Uorden i Værelset. Det var ikke mere end to Uger siden, han var flyttet til sit nuværende Opholdssted, saa han endnu ikke havde havt Tid til at stille op sine Bøger, der laa i Hanger paa de umalede Reolhylder under svære Lænestol af Papir og Papplader. Et lidet slidt Teppe dækkede en Del af Gulvet, fire Halmstole, et Skrivebord i det ene Hjørne af Værelset og en Bedeskammel fuldstændiggjorde Møblementet. Gennem to Vinduer faldt Lyset ind, og foran dem havde den lærde Matematiker med egne Hænder fæstet etpar Gardiner, som han havde kjøbt færdige, og som desuden var altfor korte. Paa Marmorpladen over den kolde Kamin stod der en Spirituslampe, en Kasserolle, en Kaffe-pose og den tømte Kaffekop sammen med Skallerne af to blødkogte Æg — hans hele Frokost. Beboeren af dette spartansk udstyrede Rum tilberedte nemlig selv sine Maaltider, og om hans stolte Stoicisme vidnede høit og lydelig den sorte Vægtavle, der stod paa sit Stativ mellem Vinduerne og var fuldt bemalet med de kabbalistiske Tal og Figurer, som udgjorde den Ensommes intellektuelle Berusningsmiddel. Med en Haandbevægelse hen paa Tavlen flyttede han en Stol frem til sin Gæst og sagde nogle undskyldende Ord:

„Jeg er ganske skamfuld, Frue, over at skulle modtage Dem paa denne uhyggelige og uordentlige Hybel. Men da De altsaa kjender mit Navn, ved De nok ogsaa, at jeg for Tiden er forvist fra mine egne Enemærker. Det lader til, at jeg har bragt Staten i Fare ved at syle med mine Tal og Formler paa det Sted, hvor mine Ordensbrødre drev

sine historiske, arkæologiske og sproglige Studier. Lad os haabe, at den stakkars Stat nu for en Tid maa faa leve i Fred for disse Fiender ...“ han lo selv af denne uskyldige Spot over sine Forfølgere. „Men,“ fortsatte han i næste Øieblik, „blandt disse mine Ordensbrødre findes der ogsaa nogle, som øver Sjælesorg. Maaske var det bedst straks at henvise Dem til en af dem. Er det Raad og Støtte, De søger, vil neppe en Geometer være den heldigste Mand til at hjælpe Dem. Vor Videnskab ...“

„Det var netop Deres Ry som Videnskabsmand, der bestemte mig til at gaa hid,“ indskjød Fru Darras, „jeg sagde, at jeg ofte har hørt Tale om Dem, og det er først og fremst af min Mand. Han er en gammel Elev af den polytekniske Skole, hvad De vistnok ogsaa er ... I hvertfald kan han ikke mistænkes for nogen Fordom mod Dem som Videnskabsmand. De vil da ogsaa forstaa, at jeg gjerne vilde slippe for at sige Dem mit Navn ... Baade min Mands Kolleger og han selv sætter Deres Arbejde saa højt! ... dertil kommer, at en Søn af en af mine Veninder har været Deres Elev i Juilly. Min Mand har ogsaa hørt om Deres store Klogskab og Lærdom. Af min Veninde har jeg lært at kjende Deres store Hjertensgodhed og Mildhed ... det er da kanske ikke saa underligt, at jeg i et alvorfuldt Øieblik af mit Liv netop kom til at tænke paa Dem. Jeg befinder mig i en saa særegen vanskelig Stilling, at jeg maatte frygte Fordomsfuldheden og Standssneverheden hos en almindelig Geistlig. Der er saa mange af dem, som synes at have til Hensigt at ville fjerne Sjælene fra Gud.“

„Jeg staar til Deres Tjeneste,“ svarede Pateren. „De behøver ikke at sige mig Deres Navn. Jeg vil endog helst slippe for at høre det ...“ De sidste gaadefulde Ord, som var faldet fra den besynderlige Ukjendtes Læber, havde bekræftet hans Mistanke. Fuldt paa det rene med, at han i næste Øieblik skulde modtage en angrende Synderindes Bekjendelse, lod han Matematikeren vige Pladsen for Præsten. Det dybe Ord hos Apostelen: For dem alle er jeg bleven alle Ting, bør altid være Løsenet for den sande Sjælesørger og Forkynder. Fru Darras saa, at der var kommet et opmærksomt og alvorlig lyttende Udtryk paa dette Ansigt, hvis lidt taabelige Forvirring havde stødt hende. De blaa Øjne, som nylig havde set saa aandsfraværende paa

hende, iagttog hende nu med et skarpt og gjennemtrængende Blik, og hans Stemme lød paa en Gang streng og overbærende som Lægens ved Sygesengen: „Ja, jeg gjentager det, jeg er meget mindre skikket til at give Dem Raad end nogen af de Geistlige, som De med saa megen Uret kalder almindelige og aandssnevre — husk, disse Mænd har et helt Livs Erfaring i at vejlede sine Medmennesker; men De har nu engang henvendt Dem til mig, og jeg har da kun at spørge: hvad er der ivejen?“

„Der er det iveien, ærværdige Fader“ — hendes Stemme forraadte det smertelige Alvor, som vil findes hos enhver af os i det Øieblik, vi aabenbarer en længe hemmeligholdt Samvittighedsqual — „at jeg Uger og Maaneder har følt mig pint af en Trang til at komme Gud nær, og denne Trang er nu blevet til en forfærdelig Lidelse. Da jeg var ung, var jeg en from og oprigtig Troende, siden fik jeg at kjæmpe med Tvivl, og lidt efter lidt blev jeg en anden. Det forekom mig, at jeg havde mistet min Tro. Paa hele tolv Aar har jeg ikke haft noget med Kirken at bestille ... jeg sagde, at det forekom mig saaledes; thi jeg bør dog tilføie, at jeg aldrig har miskjendt, hvilken Velgjerning Religionen er for os alle. Et Bevis herpaa er, at jeg har ladet min Datter døbe. Det lod sig ikke gjøre uden Kamp ... nu er Barnet elleve Aar, hun skal for første Gang til Alters.“

Gabrielle Darras holdt pludselig inde, som om hun ikke kunde finde Ord for sine Følelser. Denne Forlegenhed, som nu helt overmanded hende, blev for Pater Euvrard det afgjørende Bevis for, at han i sit stille Sind havde gjættet denne Kvindes Hemmelighed. Hun var altsaa gift — det havde han jo nu fra hendes egen Mund. Hun havde begaaet et Feiltrin, hendes Mand var ikke Far til det Barn, hun havde talt om. Hendes Hentydning til Præsterne kunde alene forklares derved, at hun havde stødt paa en altfor streng Skriftefader. Pateren troede da nok, at han, forsaavidt der var Tale om denne ene Ting, kunde yde Trøst og lette hende den pinlige Tilstaelse.

„Deres Datter,“ svarte han derfor, „har Dem at takke for sin Sjæls Frelse, og det at have frelst en Sjæl udsletter mange Synder, i Særdeleshed da Synder, som kan forklares, om ikke undskyldes, ved en pludselig opstaat Lidenskabs overmægtige Indflydelse. Fat Mod, Frue ...“

Efter hvert af disse sidste Ord bredte der sig en stadig stærkere Rødme over den Fremmedes Ansigt. Den stakars Oratoriumsbroder følte, at han selv blev rød. Ved at se det stolte Glimt, som kom i hendes Blik, forstod han med ett, at han havde taget feil af hendes Bevæggrund til dette Besøg. Nei, hun var visselig ikke den angrende Heltinde i en banal Roman om brødefuld Kjærlighed og Ægteskabsbrud. I et Nu lød hendes Stemme fast, den uretfærdige Mistanke havde vakt hendes Harme ...

„Nei, nei, ærværdige Fader, jeg har intet at bebreide mig, af hvad De der antyder. Jeg er en hæderlig Kvinde. Er det end saa, at jeg ikke længere gaar i Kirken, saa er det dog ikke, fordi jeg har noget Feiltrin at skamme mig over. Jeg har altid været en trofast Hustru. Jeg følte ingen Anger, ingen Frygt ved at staa udenfor Kirken. Som jeg allerede har sagt Dem, jeg havde Fred med min Samvittighed tiltrods for, at jeg havde tabt min Tro ... Min Tro sov. Den vaagnede ved Berøringen med min Datters Tro, — hvordan det er gaaet til ... ja det kan jeg ikke selv forklare. Det Hele er vel igrunden gaaet ganske ligefrem til. Da Jeanne skulde gaa første Gang til Overhøring hos Præsten, fulgte jeg hende ned i det lille underjordiske Kapel i St. Sulpice her ved Enden af Gaden, hvor De bor ... der havde jeg jo ogsaa været paa hendes Alder. Og nu vaagnede alle mine Følelser og Sindsbevægelser fra den Tid, og jeg begyndte at leve mig ind i alt, hun nu maatte føle. Jeg saa den samme Ild hos hende, som havde brændt hos mig, hendes Aand aabned sig for religiøse Tanker og Stemninger. Kjærligheden til Gud bemægtigede sig hende, kort alt var som hos mig dengang. Var det min egen Barndom, som paany fyldte mit Hjerte. Eller var det noget andet. Jeg siger Dem endnu engang, jeg ved det ikke selv. Jeg var begyndt at gaa til Messe igjen for Jeannes Skyld ... men snart begyndte jeg at bede. Det tog mig først som en uklar Anger, jeg hengav mig til dette Sværmeri for Fortiden, som faar os til at gjense de Steder, hvor vi bodde som unge, til at opsøge Slegtninger, vi for længe siden har tabt afsyne, eller gamle Venner ... Under alt dette kom der saa et Øieblik, hvor jeg pludselig forstod, at denne Fortid var Nutiden. Jeg følte Guds Nærvær. Jeg følte min Sjæl leve inde i mig. Ja, sandelig, der er en Gud, og han hører os.

Vi har en Sjæl, som strømmer ud fra ham, som lever af ham ... Disse to Sandheder blev i denne Tid stadig klarere og fik stadig sterkere Magt over mit Sind — de fyldte mig helt, hvergang jeg om Morgen og Aften lod min lille Pige bede sine daglige Bønner. Jeg hørte hende udtale dette gamle Ord: „Fader vor“, og med ett kunde jeg læse hendes inderste Tanker. Der fandt jeg den mest ubetingede Tro paa den himmelske Faders Godhed. Ja, jeg var nødt til at sige det: skulde dette Hjerte, saa rent, saa ømt, saa uendelig alvorligt, bedrages i sin Tro og Tillid, saa var der jo ikke længer nogen Mening i nogenting her nede paa Jorden; men er det muligt? Livet vilde blive et eneste forfærdeligt Mareridt, hvis Følelser som dette Barns for sin Skaber blot var Løgn og Bedrag. Moderen i mig overgav sig atter til Lysets Magter ... ak, det skeede ikke uden Kamp. Alle Fornuftgrunde, man havde givet mig mod Religionen, lod igjen sin Stemme høre; men ingen af dem kunde staa sig, naar jeg hørte min Datters Stemme i Bønnen prise den gode Gud. Og hvorfor idetheletaget forsøge at tænke og gruble, naar Virkeligheden er der lige foran En, sand som En selv, som Luften, En indaander, som Tingene, En tager og føler paa; ja, jeg *troede* atter. Jeg kjæmpede ikke længer mod en Følelse, der ogsaa af den Grund blev overvældende stærk, fordi den knytted mig uendelig nærmere til min Datter, ja, lod mig leve hendes inderste Liv, alle Sinds- og Følelses-Bevægelser i hendes vaagnende Sjæl. Jo mere jeg delte af disse Følelser, des høiere elsked jeg mit Barn, des dybere blev min *Tro*. De kan ikke forestille Dem, hvilken Kjærlighedens Ild og Glød hendes forestaaende Kommunion fremkalder hos hende, i hvor høi Grad hendes Følelsesliv og Intelligens har vokset og fuldkommengjort sig derved, og hvilke Undere af Fromhed og Hengivelse jeg er Vidne til hver Dag. Det er Guds Verk, jeg saaledes ser udfolde sig hos hende og hos mig tillige ... men det var ikke for at fortælle Dem alt dette, jeg kom hid, ærværdige Fader. Jeg har fortalt Dem alt dette, forat De skulde forstaa, hvad jeg har maattet gennemgaa, og hvordan jeg er kommet til at nære det Ønske, som nu betyder alt for mig: Jeanne skal om tre Uger nyde Sakramentet for første Gang, jeg vil da nyde det sammen med hende.“

„De har ikke alene frelst Deres Datters Sjæl,“ svarte Præsten, „De har ogsaa frelst Deres egen. Vær ikke ængstelig, fordi De saa længe har været borte fra Gud. De har kaldt ham den gode Gud og med rette. Han vil intet hellere end tilgive. Vor Frelzers Hjerter er altid aabent. De har havt fuldkommen Ret, naar De troede, at det var Guds Aand, som virkede i Dem. Det er ham, som har ført Dem Uge efter Uge, Time efter Time, indtil De nu staar her ... vær vis derpaa. De vil gaa til Kommunion. Det er saare naturligt! Og jeg er rede til at modtage Deres Skriftemaal, naar De maatte ønske det ... her ... i dette Øjeblik.“

Den værdige Mand havde talt i en mild, øm Tone, hvorigjennem man mærked Angeren over, at han havde seet saa feil paa hende i Begyndelsen. Hendes Beretning havde sat ham i en ganske egen Stemning. Var det end saa, at han som Geometer havde de Mangler, som den abstrakte Videnskab medfører, saa havde han ogsaa noget af den Mysticismens Aand og Magt, der ofte udmærker de matematiske Genier, f. Eks. en Pascal, en Leibnitz, en Newton, og i vore Dage Mænd som Cauchy, Puiseux, Hermitte. Han havde maattet gjøre en Kraftanstrengelse i det Øjeblik, han forstod, at han nu skulde modtage Tilstaaelsen om et Kjærlighedseventyr. Og saa viste det sig, at han rent umiddelbart blev revet med til den høieste Spænding ved disse Betroelser fra en Kvindes Læber, og det tiltrods for, at Historien saa vist ikke bød paa subtile Momenter og heller ikke havde nogen egen iboende Logik; men han havde, som Jeannes Mor, straks anskuet den som en hemmelighedsfuld Dialog mellem Gud og en Sjæl. Vistnok var der i hendes Beretning adskillig Uklarhed. Thi hvorfor havde hun ikke i samme Øjeblik, hun paany havde vundet sin Barndoms Tro, krævet at faa Adgang til de hellige Sakramenter. Hvorfor denne lange Udsættelse? Og hvorfor denne Uro og Forvirring nu, da hun endelig havde besindet sig og var kommen til ham. Hendes harmfulde Afvisning af hans fremkastede Mistanke var et tilstrækkeligt Bevis for, at hun ikke havde nogen hemmelig Brøde at dække over. Hr. Euvrard aned ikke, at han i næste Øjeblik, ene og alene ved sin præstelige Stilling, skulde blive den uovervindelige Hindring for denne Kvindes Tilbagevenden til Kirken, og med den mest levende Forbauselse og

Forfærdelse hørte han hende fortsætte sin paabegyndte Bekjendelse ...

„Nei, min ærværdige Fader, saa simpel er Sagen ikke. Jeg er endnu ikke færdig med min Fortælling, De ved endnu ikke rigtig, hvem jeg er, og hvorfor jeg straks blev saa bevæget, da De spurgte mig om mine Forhold. Jeg har allerede sagt Dem, at jeg er gift. Nu har jeg kun at tilføie, at jeg er gift for anden Gang, og at min første Mand lever endnu.“

„De er altsaa skilt og gift paany,“ kom det efter nogen Tids Taushed fra Præsten.

„Ja,“ svarte hun.

„Og Deres Datter?“

„Min Datter er født i mit andet Ægteskab.“

„De er skilt og gift paany,“ mumlede Pateren, som om han talte med sig selv. „Stakkels Kvinde! Da forstaar jeg det Hele ...“ Og et Øieblik efter: „Ja, De har Ret, Frue, det er en meget vanskelig Sag. De kan ikke nyde Sakramentet under de Forhold, hvori De lever. Jeg kan ikke engang modtage Deres Skriftemaal. Det vilde være mig umuligt at give Dem Absolution.“

Disse sidste Ord udtalte han med en Stemme og et Ansigtstryk, hvori der ikke længere var Spor af den Lærdes Distraktion, saalidt som af en gammel Mands naturlige Medfølelse ved at skulle modtage et Menneskes smertelige Bekjendelse. Han var i dette Øieblik Præsten, der som Repræsentant for sin Kirke udtalte en Dom, hvorfra der ikke gaves Appel, en Dom, som fældtes paa et Grundlag, hvorom der ikke kunde diskuteres. Over Fru Darras' sorgfulde Ansigt lagde der sig endnu dybere Skygger, da hun hørte Forkyndelsen af denne inappelable Dom, men forøvrig syntes den ikke at forbause hende.

„Jeg kjendte paa Forhaand Deres Svar, ærværdige Fader. Jeg har faat det engang før. Maaske har De allerede gjættet det efter de Ord, jeg lod falde, at jeg allerede havde henvendt mig til en anden Præst i Anledning af denne Sag. Han stansed mig ogsaa med den samme Dom, som De netop udtalte. Jeg kjender allerede nu det Vilkaar, De vil stille mig, nemlig at jeg skal forlade min Mand. Lad mig derfor gjentage for Dem, hvad jeg sagde til Præsten ... det er nu 13 Aar siden. Jeg var dengang 29 Aar gammel. Jeg

var den ulykkeligste blandt Kvinder. Den Mand, til hvem min Familie havde bortgiftet mig, og fra hvem jeg maatte lade mig separere, havde netop ansøgt om og faaet udvirket, at Separationen blev erklæret for en virkelig Skilsmisse, og han havde giftet sig paany. Jeg stod alene i Verden med en Søn paa 9 Aar. Domstolene havde givet mig Gutten. Hvordan skulde jeg nu opdrage ham? Hvorledes klare alle de Vanskeligheder, som Skilsmissen skaber for en Kvinde? Paa denne Tid kom jeg i Forbindelse med en anden Mand, hvem jeg havde mødt hos mine Forældre, uden at lægge synderlig Mærke til, og siden tabt afsyne. Jeg fik nu vide, at han havde elsket mig som ung Pige uden at erklære sig. Han var fattig dengang. Jeg var rig. Han kunde ikke glemme mig og havde derfor ikke giftet sig. Dengang jeg var fri, havde han arbejdet for at kunne vinde mig. Da jeg ikke længere var det, arbejdede han for at glemme mig. Nu var jeg atter fri, og vore Veie krydsedes. Han havde desuden erhvervet Formue og sad i en glimrende Stilling, saa han kunde gifte sig med hvem, han vilde. Han var blevet sin første Følelse tro, og han bad om min Haand. Jeg kunde ikke modstaa denne sterke Hengivenhed, og fra den Dag af har jeg hos ham ikke mødt nogen Svaghed eller Troløshed. Han har for mig været den bedste Ægtefælle, for min Søn den bedste Far i Verden ... Selv om jeg kunde vinde min Sjæls evige Salighed som Løn, saa kunde jeg dog aldrig forlade ham, nei aldrig, aldrig.“

„Men da forstaar jeg ikke rigtig, hvad De venter Dem af mig,“ svarte Pateren, „heller ikke forstaar jeg, hvad Raad eller Støtte De trænger — for at bruge Deres eget Udtryk. De har selv sagt, at De ved, hvad Kirken lærer om disse Ting. Deres andet Ægteskab har i kirkelig Henseende ingen Gyldighed, det vil aldrig kunne faa nogen Gyldighed. I det Øieblik, De indgik dette Deres andet Ægteskab, brød De med Kirken. Nu synes De at ville blive staaende ved dette Brudd, men samtidig taler De om, at De vil leve et religiøst Liv, at De vil have Adgang til Kirkens hellige Sakramenter? ... Heri er der en saa aabenlys og ubodelig Modsigelse, at den ikke har kunnet undgaa Deres Opmærksomhed. De vil paa engang være i Kirken og udenfor Kirken. Det er en Modsigelse, som ikke kan løses.

„Og dog findes der en Løsning, ærværdige Fader,“ af-

brød Fru Darras. Den energiske Tone, hvori hun udtalte disse Ord, røbed tilstrækkelig, hvilken uhyre Betydning hun tillagde denne Samtale. Der kom Farve i hendes Kinder, Øjnene skjød Lyn, idet hun hævede Stemmen. „Jo, der findes en Løsning. Men denne Løsning vil ikke blive akcepteret af andre end en Præst med vidt og frit Syn, og derfor kom jeg til Dem. Dem vilde jeg forelægge Sagen til Afgørelse. Mit andet Ægteskab har ingen Gyldighed i Kirkens Øjne ... det har De allerede sagt mig, og jeg ved det desuden selv. De tillagde, at dette Ægteskab heller ikke kan faa Gyldighed nogensinde i Fremtiden. Og ganske vist vil det være saaledes, saalænge mit første Ægteskab bestaar. Men om det nu blev ophævet ... ja vist ved jeg, at Kirken ikke tilsteder Skilsmisse. Vel. Men den tilsteder dog Annultering af et Ægteskab. Det er nu 13 Aar siden jeg tænkte paa at henvende mig til Rom, dengang jeg indsaa den nærliggende Mulighed, at jeg kunde komme til at gifte mig igjen. Det blev der ikke noget af dengang. Min tilkommende Ægtefælle modsatte sig mit Forehavende, og jeg selv havde saa liden Tro! ... Men er det for sent at prøve at foretage et sligt Skridt nu? Naar Kirken byder mig at adlyde dens Love, skylder den mig ogsaa at give mig Anledning dertil. De Grunde, som jeg dengang havde til at ønske mit Ægteskab annulleret, dem kan jeg fremdeles fremlægge. De har ikke tabt noget af sin Beviskraft. Jeg har allerede sagt Dem, at jeg blev bortgiftet af mine Forældre. Dette er ganske vist ikke saa at forstaa, at jeg i Ordets bogstavelige Betydning blev tvunget; men det er ikke desto mindre absolut sandt, at deres Indflydelse blev afgjørende for mit Valg. Jeg handlede altsaa ikke med fuld personlig Frihed. Ihvertfald er det ganske sikkert, at jeg ikke vidste, hvad det var for en Mand, jeg giftede mig med. Havde jeg vidst det, vilde jeg foretrukket Døden fremfor at indgaa i denne forfærdelige Forbindelse. I Forholdet til min første Mand var der ikke Tale hverken om slige Ting som Uenighed i Gemyt eller lignende ... jeg fandt mig i alle hans Karakters Feil og Svagheder — han var jo mit Barns Far — heller ikke om Utroskab. Han bedrog mig, og jeg tilgav ham ... men hvad jeg hverken kunde taale eller tilgive, det var den Last, som er den laveste og mest degraderende for Folk af vor Samfundsklasse. Han drak, og Drukkenskab gjorde ham ra-

sende. I hele fem Aar taalte jeg for min Søns Skyld de frygteligste Scener, det var Trudsler og Voldshandlinger atter og atter. Først da mit og mit Barns Liv var i Fare, fandt jeg Kraft til at frelse mig ud af Elendigheden. Han havde da slaat til mig med en slig Voldsomhed, at det varte flere Uger, før jeg atter kom til Kræfter, og han havde villet slaa Gutten! Nu spørger jeg Dem, ærværdige Fader, havde jeg givet mit Samtykke til at ægte en Gal, en Forbryder. Er der ikke under saadanne Omstændigheder lovlig Grund til at faa opløst et Ægteskab, som ene alene er kommet istand ved mine Forældres og min egen Feiltagelse ... i det Øieblik jeg forpligter mig til at ansøge om Annullering af dette Ægteskab, skulde jeg ikke kunne opnaa dette, naar jeg forsikrer Dem, at jeg vil gøre alt forat faa min anden Mand til at støtte mig deri — naar jeg lover, at jeg fra den Stund af skal leve under hans Tag som en Søster ved sin Brors Side, vil De ikke da betragte mig som forsonet med Kirken? Kunde jeg ikke faa gaa til Skrifte og Kommunion med min Datter, i det mindste én Gang, altsaa denne ene Gang?“

„Nei,“ svarte Oratoriumsbroderen med en Hovedrysten og et Ansigtstudtryk, hvor Sørgmodigheden eller Medlidenheden atter havde udslettet Strengheden. — „Nei, det er umuligt. Ingen Præst vilde kunne indgaa paa et slikt Kompromis, som desuden ikke havde noget i Virkeligheden at støtte sig paa. De Grunde, som De netop har udviklet, er ikke engang i sig selv tilstrækkelige til at motivere Begjæret om Annulleringen af Deres første Ægteskab. De synes at tro, Frue, hvilket forøvrig gjælder om mange Personer af den fornemme Verden, at Rom har Magt til at løse det ægteskabelige Baand. Det er ikke saa. Rom erkjender, at der findes Ægteskaber, som i Virkeligheden allerede er opløste, det vil sige, naar visse Betingelser, nødvendige for Udøvelsen af den ægteskabelige Forbindelse, ikke er opfyldte. Disse Betingelser har Kirken selv fastslaaet og udformet, og det med en Nøiagtighed, som ikke giver nogen Mulighed for Misforstaaelse. For at blive klar derover kan De slaa op i den første den bedste Haandbog i Moralteologi. Der vil De straks se, at Deres Ægteskab ikke kommer under nogen af de forudsatte Rubriker. Selv indrømmer De, at Deres Ægteskab i det Væsentlige var Resultat af

et frit Valg, idet De jo sagde, at om De havde kjendt Deres Mands skrækkelige Last, vilde De ikke have ægtet ham. Forsaavidt har De i Frihed gaæet ind i Forbindelsen med ham. De føler Harme over hans Last, og jeg indrømmer Dem, at den er foragtelig, ja, afskyelig. Men der er ingen Feil paa hans Person, hans Last er en Prøvelse for Dem. Og naar Kirken har velsignet Deres Ægteskab, har den ikke dermed garanteret, at De skulde fritages for Prøvelser. I det Tilfælde, at denne Prøvelse syntes Dem altfor haard, havde De Separationen at ty til, en Udvei, som Kirken altid har holdt aaben i yderste Nødsfald. Men længer end til Separation gaar Kirken ikke. At strække sig længer vilde være det samme som at overtræde den Forskrift, som saa tydelig er givet os i Evangeliet. De ved selv, at den forbyder nyt Ægteskab, saalænge den fraskilte Ægtefælle endnu lever. Annulleringen af Ægteskabet vilde, naar Sagen opfattedes, som De opfatter den, blot vise sig at være en falsk og hykkelsk Skilsmisse. Kirken indrømmer ikke i saadanne Tilfælde nogenslags personlige Elskværdigheder og Behageligheder. Naar den vier to Mennesker opretter den ganske vist en Kontrakt; men denne Kontrakt er uopsigelig, eftersom den helliges ved et Sakrament. Nær ikke noget falsk Haab om, at De kan slippe ud af Deres vanskelige Situation ad denne Vei, den er stængt ...“

„Hvad skal jeg da gjøre“ — det lød som et undertrykt Skrig i Fru Darras' Stemme. I ren Fortvivlelse folded hun sine Hænder —: „Er det virkelig muligt, at Gud“ — der var en uendelig Smerte i dette Ord — „befaler mig at forlade mit Hjem, at knuse den Mands Hjerter som elsker mig, og som jeg elsker ... og at opgive min Datter. Thi min Mand vilde i dette Tilfælde ikke overlade mig hende, og han vilde have Loven paa sin Side ... Jeg skulde altsaa blive udestængt fra alt religiøst Liv, det skulde blive mig absolut forbudt at knæle ned ved mit kjære Barns Side for i dette, det mest ophøiede Øieblik i hendes Ungdom, sammen med hende at indvies i det hellige Mysterium ... Er det muligt, jeg spørger Dem endnu engang derom, ærværdige Fader, at den menneskelige Lov er barmhjertigere og retfærdigere end Guds Lov? Thi dengang jeg saaledes overvældedes af Ulykker, som jeg saa lidet havde fortjent, tillod den menneskelige Lov mig at bygge mit Liv op

paany indenfor Hæderlighedens og Trofasthedens velsignelsesrige Enemærker; men den guddommelige Lov kræver ubarmhertig, at jeg skal jages ud i Fortvivlelsen og Æreløsheden paany. Det er bare saavidt Kirken ikke vil tvinge mig tilbage til min forhadte Fortid — at sone for den faar jeg paa ingen mulig Maade Lov til! Ak, ærværdige Fader, hvordan vil De, at jeg paa denne Maade skal kunne lukke mine Øren for de mange Angreb, som stadig er fremkommet mod Kirkens Uforsonlighed paa dette Punkt. Den Gjenoplivelse af min Tro, som jeg skylder min Datters Fromhed, vil forspildes og fortabes. Tvivlen vil atter bemægtige sig mig. Hvor uendelig meget har jeg ikke lidt siden mit Besøg hos den første Præst. Jeg har sagt mig selv, at Kirkens Modstandere har Ret, at Kirken blot er et Undertrykkelsens og Dødens Redskab, at alt Fremskridt fuldbyrdes uden dens Støtte og mod dens Vilje, og at jeg med al min Længsel og mit Savn af Livet i Gud blot er Bytte for en Synsforvildelse, en Vildfarelse — at med andre Ord Sandheden ikke er hos Kirken!“

„Tal ikke saaledes!“ udbrød Oratoriumsbroderen bestyrtet — med en instinktmæssig Bevægelse lagde han sin Haand paa Fru Darras' Arm som for at stanse hendes blasfemiske Tale. — „Nei, tal ikke saaledes. Døm ikke Gud. Da vilde De begaa Synden mod Aanden — den eneste, som der ikke er Tilgivelse for ... De bebrejder Kirkens Ægteskabslov at den mangler Barmhertighed og Retfærdighed,“ fortsatte han. „Tillad mig i den Anledning at oplyse Sagen med en meget hverdagslig, men klar Sammenligning. Et Skib befinder sig foran en Havn, hvor en af Passagererne ønsker at gaa iland. Tingen er for ham af den yderste, saavel moralske som praktiske Vigtighed. Lad os sætte, at han skal besøge en døende Far eller give Møde i en Sag, hvoraf hans nærmeste Velfærd er afhængig. Imidlertid er der udbrudt Pest ombord paa Skibet. Byens Autoriteter forbyder Skibet at lægge til ved Havnen — de frygter for Smitten. Vilde det da være retfærdigt eller barmhertigt at give efter for den Reisendes Bønner, naar Risikoen var, at han ved sin Landstigning kunde smitte en By paa 100 000 Indbyggere. Aabenbart ikke. Her har vi altsaa et Tilfælde, hvor Retfærdighed og Barmhertighed kræver, at den Enkeltes Interesser skal ofres for det almene Vel.

Dette Princip behersker Samfundet. Naar der skal vælges mellem to Maader at klare en Sag paa, hvoraf den ene utvivlsomt er nyttig for Samfundet, men pinlig for et enkelt Individ, medens den anden er behagelig for dette Individ og skadelig for Samfundet, da fordrer Retfærdighed og Barmhjertighed, at den første Fremgangsmaade vælges. Dette Spørgsmaal maa man stille sig overfor enhver menneskelig Institution, i det Øjeblik man skal danne sig en Mening om dens Værd. Det maa saaledes ogsaa stilles overfor det uopløselige Ægteskab. Og hvad svarer saa Fornuften paa Spørgsmaalet. Jo, at Samfundet bestaar af Familier, og at Samfundet staar akkurat ligesaa høit og er sundt og solid i samme Forhold som Familierne er det. Tænk saa videre paa, hvilken Velsignelse det uopløselige Ægteskab er for Samfundet, hvilke Garantier det byder: Først den, at man vil betænke sig ganske anderledes dybt og grundig paa en Forbindelse, i det Tilfælde denne Forbindelse er uopløselig, — for det andet vil der i dette Tilfælde være større Chancer for en meget intimere Forbindelse mellem Forfædre, Slægt og Børn, naar Slægtsforbindelsen har holdt sig fri for altfor mange uensartede Elementer ... der vil jo da være ganske andre Chancer for Ensartethed i Sindelag hos de forskjellige Medlemmer og for Overholdelse af Slægtens gode Traditioner. Ægteskabet er den kraftigste Opretholder af Sædeligheden, og udenfor det bliver alt Anarki og evigt Oprør. Hvad er desuden Historiens Vidnesbyrd? Jo, at alle høitstræbende og høit udviklede Folk og Civilisationer har haft Monogamiet til Ideal; men af Skilsmisser bliver det ikke Monogami, men derimod et successivt Polygami. Nu ja, jeg skal ikke prøve paa at give Dem et Kursus i Samfundslære, men tænk bare paa, hvad Statistiken har fastslaaet. I de Lande, hvor der er Skilsmisse, er Tallet paa Forbrydere, Sindssyge, Gale Selvmordere ti Gange saa stort hos de Fraskilte som hos de andre. Altsaa, medens en enkelt som De i det ny Ægteskab medbragte eller beholdt sin Aands og sit Hjertes gode og fine Egenskaber, vilde Flertallet enten allerede have fordærvet eller forspildt det. Men at give Love for Samfundet ud fra det Behov, som en liden Flok af degenererede Individuer kunde have, det er at søge Normen for Mennesketypen blandt Menneskenes Bærme. Det kalder De

altsaa et Fremskridt.*) Videnskaben vilde kalde det et Tilbageskridt. Naa, læg Mærke til, at jeg i dette Øjeblik har stillet mig paa et rent iagttagende og ræsonerende Standpunkt. Jeg har nemlig villet, at De skulde rigtig kunne tage og føle paa, at den Lov, som Kirken her opstiller, er den samme, vi ser manifestere sig i Virkelighedens Verden, — Erfaringen lærer her det samme som Aabenbaringen. I sin Stræben efter at opnaa Bestandighed har Naturen ubevidst givet os nøiagtig den samme Lov og Lære som den, hvoraf Religionen har skabt et Dogme. Nu vil De kanske forstaa, hvilken skæbnesvanger Brøde, De har begaaet ved at benytte Dem af den forbryderske Bestemmelse, som de værste Fiender af Samfundsordenen, Familiens og Familielevets Ødelæggere, har faat anbragt i Rigets Civillov. De har selv efter Evne sluttet Dem til og støttet dette Nedbrydnings og Omstyrtelsens Verk. De har ofret Samfundet for Deres egen private Lykke og Velbefindende. De har, De og Deres anden Mand, i eders lille, særlige Kreds grundlagt en Type paa et anarkistisk Hjem og Hjemliv, og dette har været saa meget mere fordærveligt og ulykkesvangert, som I ved eders gode og dydige Egenskaber har givet et Eksempel paa Decens i Uregelmæssigheden, paa enslags Orden i Uordenen. Det er netop dette, som gør Forvildelser og Udskeielser saa farlige og skadelige hos dem, som af Naturen og ved Opdragelse er godt udrustet med Sjælens og Hjertets Egenskaber. Deres medfødte Godhed og Ædelmodighed svigter dem ikke, selv naar de feiler. Deres Fald gør dem ikke onde eller simple. Og idet de saaledes skjuler Syndens Hæslighed, bliver de farlige Fristere for ubefæstede Sjæle. Søg ikke Grunden til de uhyre Vanskeligheder, som De vil møde under Deres Stræben for at vende om, i noget andet. Men prøv at forstaa, at disse Vanskeligheder er en selvforskyldt Straf for Deres store Brøde, og tak Gud for, at han har sendt Dem endnu større Prøvelser, Dem eller Deres ... Det er ikke mere end 20 Aar siden denne skjændige Skilsmislov blev vedtaget, og om De bare vidste, hvor man-

*) To saa berømte Eksempler som Molières og Stendhals kunde her give Forfatteren Anledning til at bemærke: Det er en Præst, som taler!

ge Tragedier jeg allerede har seet den forvolde. Og alt det, fordi man ikke har villet forstaa den Lov, som dog fremlyser saa klart af hele Livets Orden, hele vor Erfaring: Enhver Frihed, som staaer i Modstrid med Naturens Love, avler en ny Trældom, enhver svigtet Pligt volder Ulykke. Jeg har seet Had opstaa mellem Børn af første og andet Ægteskab — et Had saa voldsomt, at det ledet til Brodermord, jeg har hørt Forældre blive dømt og fordømt af sine Sønner og Døtre, det ene Sted har jeg oplevet Slagsmaal paa Liv og Død mellem Svigerfar og Svigersøn, det andet Sted lignende Optrin mellem Hustruen og Mandens Datter af tidligere Ægteskab ... overalt er det Skinsyge rettet mod Fortiden, en Fortid, der gaar om levende i den første Mands Person og hænger som en stadig Trusel og Kval over den anden Mands Hoved — og saa igjen forfærdelige Sammenstød mellem den første Mand og hans første Hustru angaaende deres Børns Anliggender, enten det nu gjælder en pludselig opstaaet Sygdom, eller det er en ung Søns Galskaber eller en Datters Ægteskab, og endda har jeg ikke talt om den daglige Bekymring eller Ærgrelse, som kommer af den mere eller mindre skjulte eller oprigtige Uvilje eller Foragt, som Vedkommende har at udstaa fra en fremhyklet eller muligens ogsaa ægte følt Opinion hos sine Omgivelser, — thi tiltrods for hvad der siges, respekterer Verden mest det Ægteskab, som i Overensstemmelse med vor Religion overholdes trofast af begge Parter. Ja, jeg siger endnu engang hvilke Lidelser, hvilken Elendighed! ... Nei, Deres Lod er ikke blandt de værste; thi en stor Naade er samtidig vederfaredes Dem, idet De har gjenvundet Deres Tro. Men skulde det nogensinde hænde, at De miskjendte denne Naade, da bør De for Alvor frygte og blive urolig. Guds Hevn fuldbyrdes ikke her paa Jorden gennem overordentlige Begivenheder. Vore Synder er i sig selv fuldt tilstrækkelige til at fremkalde den nødvendige Gjengjældelse. Og der er i enhver Gjengjældelse et nødvendigt og uundgaaeligt Element sammen med et tilfældigt og undvigeligt, hvilket sidste Forsynet kan skaane os for. Dette er Grunden til, at jeg har talt saaledes til Dem, som jeg har gjort, det er skeet for at De ikke oftere skulde tænke saadan, som jeg netop har hørt Dem tænke. Jeg følte virkelig en hel Angst for Dem.“

De mest mangfoldige og modstridende Følelser havde fyldt Fru Darras' Sind, medens hun hørte paa hele dette anklagende Foredrag, hvori hver Sætning følte som et ydmygende Angreb paa hendes andet Ægteskab, det som var indgaaet fra hendes Side under saa mange Betænkeligheder, men i det dybeste Alvor, og hvori hun saa sin stolteste Oplevelse og samtidig den inderlige, evige Opfyldelse af hendes Hjertes Krav. Og hvert af hans Ord saarede hende ogsaa rent personlig. Hvad der for Teologen var en abstrakt Tanke eller Forestilling, det var for den fraskilte og paany ægteviede troende Kvinde en levende og blødende Virkelighed. Dette næsten videnskabelige Sprog, i hvilket Forkynderen og Apologeten uvilkaarlig kom til at udtrykke sig i, gjorde paa hende et saa usigelig dybt Indtryk, netop fordi det gjenkaldte hende i Erindringen en Uendelighed af Samtaler, som hun havde havt med sin Mand om disse Ting. Hun mødte hos Præsten saa nogenlunde de samme Udtryk og Talemaader som dem, hun kjendte fra sin Mands Argumentation og som jo ogsaa stammede fra samme Kilde, nemlig den store Læreanstalt i Descartes-Gaden, men her anvendtes alle disse Argumenter i den stik modsatte Overbevisnings Tjeneste. Hun havde følt det som en ny Smerte, at hun netop i denne Stund maatte tænke paa den Mand, hvis Navn hun bar. Hvor han vilde blevet smertelig og uhyggelig overrasket ved at se hende sidde her hos denne Præst— og uden Protest høre ham fremsætte slige Grundsætninger som de, vi netop har hørt udtalt! Selv havde han rost i høie Toner Pater Euvrards overlegne Aand uden et Øjeblik at nære den fjerneste Mistanke om, at hans Lovtaler over en Lærds matematiske Talent skulde bidrage til at skaffe denne den største Magt over en Kvinde, som i sit Livs vanskeligste Krise søgte hans Raad og Bistand — nuvel, han vidste heller ikke andet end, at denne Kvinde altid havde søgt at begrunde sit religiøse Behov ud fra Følelsens Logik. For første Gang fik hun af en Lærd, om hvem hun vidste, at han var en af de første i sin Videnskab, høre rent forstandsmæssige Udlægninger til Støtte for den religiøse Tro. Paa samme Tid havde enkelte Udtryk i Præstens hidsige Polemik, som *degenererede* og *Bærme*, stødt, ja, næsten harmet hende. Af de mange forskellige Stemninger og Sindsbevæ-

gelsler, hun havde gennemgaaet, var en enkelt fremherkende, da Oratoriumsbroderen havde endt sit lange Foredrag. Han sluttede, som vi husker, med paa Grundlag af sin strenge Lære at forholde hende den Fremtidsmulighed, som sikrest af alle maatte gøre Livet værdiløst for dette urolige Hjerter, hos hvem den nye Fromhed havde fremkaldt en smertelig Angerens og Skyldfølelsens Reaktion. Alle-rede for længe siden havde Frygten for en Gjengældelse for disse tolv Aars Lykke, som hun ikke længer voved at tro var fortjent, begyndt at hemsøge, ja besætte Fru Darras. Denne stadige Frygt og hendes Bestræbelser for at slippe bort fra den, var det, som for en stor Del drev hende til hendes lidenskabelige Anstrengelser for at forsone sig med Kirken — i Forening med Datteren. Da Pateren havde gjort en Hentydning til de Prøvelser, som hun og hendes Mand kunde rammes af, havde hun følt en indre Gysen: Tilfældet vilde nemlig, at en af de Ulykker, han havde nævnt i sin Opregning, var den, som hun frygted mest og havde al mulig Grund til at anse for sandsynlig efter adskillige indtrufne Varsler. Og denne mystiske Overensstemmelse mellem hendes hemmeligste Bekymring og visse Ord fra Paterens Mund havde indgydt hende en saa levende Følelse af hans profetiske Evne, at hun ikke havde Kraft til længer at fortsætte Diskussionen. Hvortil skulde denne ogsaa nytte, efterat hun havde faaet et Svar fra ham, som ikke gav hende det mindste Haab.

„Jeg kan ikke længer fortsætte denne Disput med Dem, ærværdige Fader,“ lød det omsider fra Fru Darras. „Jeg er bare en uvidende Kvinde ... jeg kom hid for at anraabe Dem som Præst om Barmhertighed, men De negter mig al Hjælp og Støtte. Deres Dom synes mig visselig meget haard og streng, men jeg akcepterer den. De har bygget den paa Grunde, som min Forstand ikke kan modsige, samtidig som De gennemborer mit Hjerter. Hvis De skulde ville tillade et nyt Besøg hos Dem, vilde jeg maaske kunne finde Ord for de Modgrunde, jeg føler i mit Hjerter, men som jeg nu ikke magter at formulere; — dog vil jeg gjerne, før jeg gaar herfra, forelægge Dem endnu et enkelt Spørgsmaal. De sagde, at min Skilsmisse dannet en Undtagelse fra de almindelig forekommende. Det tror jeg paa ingen

Maade. Men selv om Deres Dom om mig er altfor mild og overbærende, saa faar den for mig en Betydning, som De maaske ikke har tænkt Dem. Den beviser nemlig, at De indrømmer, der findes forskellige Maader at leve paa for de Kvinder, der gifter sig paany. I Deres Øjne er de ikke allesammen lige langt borte fra, hvad De anser for den rette Vej. Der er altsaa Grader i Ukirkelighed og Anti-kirkelighed. De fortæller mig, at den absolute Forsoning med Kirken, som jeg havde drømt om, ikke er mulig. Men om jeg nu altsaa ikke kan leve et helt gennemført religiøst Liv, skal jeg da være fordømt til at udestænges fra al Religion, fra alt religiøst Samfund? Findes der ikke en Mellemting mellem den Opgivelse af mit Hjem, som De kræver af mig, om at jeg skal faa Andel i Kirkens Sakramenter, og den fuldstændige Vantro, hvori jeg har levet saa længe? Da jo denne Tilbagevenden til Troen, som har ført mig hid, efter Deres eget Udsagn er en stor Naade, vil De da ikke vise mig en Udvei, som jeg efter ringe Evne kunde følge ... ja, ærværdige Fader, det er en saadan praktisk Løsning af mit Dilemma, som jeg beder Dem venligst give mig nu, da denne Samtale skal afsluttes.“

„Jeg har ikke befalet Dem at forlade Deres Hjem — i det mindste ikke i dette Øjeblik,“ sagde Pateren. „De vilde derved gjøre noget, som jeg maatte bede Dem betænke Dem meget paa. De har en Datter, hvis religiøse Opdragelse vilde trues af store Farer, i det Tilfælde De reiste fra Deres Hjem. Hvor har De saa Deres alvorligste Pligt? Jeg turde ikke paatage mig at afgjøre det Dilemma. — Har heller ikke udtalt mig saaledes derom, som De antager. Jeg sagde, idet jeg fremsatte Kirkens Mening om Sagen: Adgangen til Sakramenterne er forbudt Dem under de Forhold, hvori De lever ... Og dog er det saa, at de Forhold, De nu lever i, saa syndige de end er, set fra Kirkens Standpunkt, al ligevel paalægger Dem Pligter, som ingen har Ret til at bryde. At opfylde disse Pligter er altsaa i en vis Forstand en fortjenstfuld Handling. I det Øjeblik De i Deres andet Ægteskab ikke har glemt Pligterne mod Deres Søn, har De handlet godt og rigtigt. De vil gjøre Dem fortjent til Guds Naade, hvergang De har gennemgaaet en Prøvelse

særlig en saadan, som knytter sig til Deres andet Ægteskab saaledes t. Eks. ved at gjenngaa den Smerte og Sorg som vil fylde Deres Hjerter, naar De ved den forestaaende første Kommunion maa se andre Mødre gaa til det hellige Bord, medens De selv er udelukket. De kan endvidere paa samme Maade vinde Naade hos Gud ved at give Almisser, ved at øve Forsagelse, ved en streng lagttagelse af visse af Kirkens Forskrifter, f. Eks. Faste. Jeg har forstaaet, at Deres anden Mand har endnu mindre med Kirken at gjøre end De, ja, at De vistnok aldrig har staaet saa fjernt fra ethvert Gudsforhold som han ... De vilde gjøre Dem fortjent til den aller største Naade og Miskundhed hos Gud, hvis det skulde lykkes Dem at føre ham tilbage til Kirken ...“

„O nei, bed mig ikke derom, ærværdige Fader!“ næsten skreg Fru Darras med forstøvet Ansigt. Og i næste Øieblik atter: „Nei, bed mig ikke derom. For at vinde Naade, som De siger, skal jeg med Glæde opfylde alt, hvad De her har nævnt for mig ... det er mig den letteste Sag af Verden, men at forhandle religiøse Spørgsmaal med min Mand og samtidig maatte aabenbare for ham min sande Tænkemaade, det vilde være mig umuligt. Husk bare paa dette, ærværdige Fader, at min Mand ikke har Fnuget af Anelse om alle mine Bekymringer i Anledning af min Datters første Kommunion. Jeg har anvendt min yderste Omsorg og Omtanke for at skjule alt dette for ham; han vilde lide alt for meget derved.“

„Og dog har han jo givet sit Samtykke til, at hans Datter blev døbt,“ indskjød Pateren.

„Jeg havde sat som Betingelse for vort Ægteskab, at vore Børn skulde opdrages i den katolske Tro,“ gjenmælede Fru Darras. „Og han har holdt sit Ord — han er nemlig den hæderligste Mand i Verden; men hvor har han ikke i sit Indre krympet sig ved at give efter i en Sag, som det for ham er umuligt at anse for andet end den ynkeligste Overtro. Han som altid har bekymret sig om de mindste Smaating, naar de vedkom den Lilles Opdragelse, han har ikke desto mindre fundet sig i, at jeg har taget hende med til Messe og til Præstens Forberedelsesundervisning uden nogen sinde at ville udfritte mig med det mindste Spørgsmaal. Denne nye Periode i min Datters Liv eksisterer ikke for

ham. Og hvad mig selv angaar, saa er det hans Mening, at jeg ved at opdrage Barnet paa den Maade blot giver efter for en sentimental Fordom. Og for alt saadant har han Tilgivelse — han ser bare deri Beviser paa Kvindens Svaghed. Han elsker mig, og derfor tror han, at jeg inderst inde i min Samvittighed er enig i hans Idé, deler hans Tanke og Stræben, og det har for ham været hans Livs store Haab, at vi skulde naa den fuldkomne Harmoni i vore Tanker. Saa har det ogsaa været længe ... og jeg vil aldrig faa Kraft til at oplyse ham om, at nu er alt dette forbi ...“

„De har altsaa ikke sagt ham, at De skulde besøge mig,“ kom det i en lidt nølende Tone fra Præsten.

„Besøg Dem! Nei, nei ...“ svarte hun — det lød, som følte hun en ren Rædsel ved den blotte Tanke paa noget saadant.

„Og naar De nu gaar hjem igjen, vil De da ikke fortælle ham om Deres Besøg hos mig?“

„Nei,“ svarte hun.

„Og dog bør De sige ham, at De har været her,“ sagde Oratoriumsbroderen. „Ja, det er Deres simple Pligt. Først for Deres egen Skyld — Deres personlige Stolthed kræver det. De kan ikke indlade Dem paa en saa betydningsfuld Handling og derefter tie med den overfor den Mand, som er Deres Barns Far, hvis Navn De bærer, og under hvis Tag De lever. Det vilde være en ren og skjær Løgn og i høieste Grad stride mod den Indøvelse i smaa Pligter og Forsagelser, som vi for et Øieblik siden var enige om at maatte paalægge Dem ... og ogsaa af Hensyn til mig bør De sige Sandheden. De kan ikke ville, at jeg skal yde min Medvirken til at modtage hemmelige Besøg af Damer. De sagde mig, at mit Navn var kjendt i Deres Hjem. Ja, at dette Navn *der* endog nævntes med Sympati. Det vilde jo være et Moment i Retning af at gjøre Deres Besøg hos mig mindre paafaldende. De bør ihvertfald benytte denne Omstændighed til at undgaa en Fordølgelse af Sandheden, som ikke er nogen uskyldig Ting, naar man har en Tro som Deres. Apostelen har sagt: Man maa tro af Hjertet og bekjende med Læberne sin Tro for at blive salig.“

„Nei,“ sagde Fru Darras endnu engang, idet hun i den dybeste Nedslagenhed rysted paa Hovedet. „Nei, jeg kan ikke sige det, ærværdige Fader,“ vedblev hun med bøn-

faldende Stemme, „De vil sikkert forstaa, at jeg umulig kan fortælle min Mand dette — om ikke af anden Grund, saa fordi jeg aldrig kunde forlade min Datter. At lade ham faa Rede paa den Krise, jeg nu gennemgaar, det vilde være at opirre ham altfor grusomt. Maaske vilde han ogsaa paa den Maade fristes til at modsætte sig, at Barnet faar en kristelig Opdragelse, naar nu først den første Altergang er overstaaet. Han er jo slet ikke bundet af noget Løfte til at lade hende blive troende katolsk Kirkegænger . . . og jeg for min Del vilde netop af Hensyn til min egen Tro være bange for at blive indviklet i visse Diskussioner. Havde jeg derimod Adgang til at faa nyde Sakramenterne, vilde jeg tage alt med større Overlegenhed. Jeg havde jo ogsaa forberedt mig paa at slaa et Slag; thi jeg var fast bestemt paa bede min Mand om at give sin Tilladelse til, at jeg søgte om Skilsmisse hos Paven i Rom. Men uden at faa Adgang til Sakramenterne, altsaa med Udgangspunkt i et forkrøblet religiøst Liv ... har jeg ikke Kraft til at sige Sandheden.“

„Tag Dem da den nødvendige Tid til at overtænke Sagen,“ gjennemled Pater Euvrard; „men opgiv ikke, hvad der først og fremst er nødvendigt: At komme til en Forklaring med Deres Barns Far, saa han ikke vil plages med nogen Tvivl om Deres Moral. Dette er ogsaa, rent menneskelig set, Deres simple Pligt.“

„De maa lade mig faa overtænke alt dette, ærværdige Fader,“ svarte omsider Fru Darras, idet hun reiste sig. Saa kom det med lav, lidt skjælvende Stemme: „Men ikke sandt, De tilader mig at komme igjen. Skjønt vor Samtale ikke har opfyldt de Forventninger, jeg næred til Dem, har den dog lettet en tung Byrde fra mit Hjerte. Jeg har faat tale ud, jeg kvæles ikke længer af den uhyggelige Tausched ...“

„Det vil altid glæde mig at se Dem,“ svarte Oratoriumsbroderen, hvem den frygtsomme og indtrængende Bøn havde gjort synlig bange. „Men som jeg har sagt Dem, jeg kan ikke modtage hemmelige Besøg. Kom, naar De har givet fuld Besked til rette Vedkommende.“

„Og indtil da?“ spurgte hun.

„Indtil da vil jeg bede for Dem om, at De maatte begynde

at øve med nødvendig Klogskab den Aabenhed og Oprigtighed, som er Deres Pligt.“

„Farvel, ærværdige Fader,“ sagde Fru Darras. „Jeg er Dem ihvertfald uendelig taknemlig for, at De har givet mig saa meget af Deres Tid, hvis Pris jeg kjender saa godt“ ... Idet hun udtalte denne Taksigelse, fik hendes Stemme den slørede Klang, som hos en Kvinde er Tegn paa, at hun er lige ved at briste i Hulken. Denne Bevægelse gjorde et stærkt Indtryk paa Pateren. Han forsøgte at formilde sine sidste, maaske overdrevent haarde Ord ved paa Dørtærskelen at fremmumle en liden Afskedshilsen:

„Farvel! Nei, jeg siger paa snarligt Gensyn, mit Barn.“

„Farvel,“ gjentog Fru Darras, hvorefter hun uden at vende sig om gav sig til at stige ned ad den snevre, smudsige Trappe. Pater Euvrard blev staaende et Øjeblik paa Trappeafsatsen, som om han tænkte paa at kalde hende tilbage. Men i næste Sekund seired hans fornuftige Overveielse over Følelsen, og han lukked sin Dør og traadte alene ind i det Videnskabens Asyl, hvor en ukjendt Kvinde netop havde ladet ham faa Indblik i et gribende Sjælens Drama. En dyb og uforsonlig Modsætning i Samvittigheds-sager to Ægtefæller imellem er altid pinlig. Men den bliver uendelig smertelig, naar den gjælder de religiøse Spørgsmaal, som til alle Tider har udgjort og ned gennem de kommende Aarhundreder vil vedblive at udgjøre den dybeste Grundvold for Sjælens Liv. Et slikt Modsætningsforhold er tragisk, naar disse Ægtefæller staar i Begreb med at skilles, selv om de ikke har ophørt at elske hinanden, men naar saa dertil kommer, at den enes nyvakte religiøse Følelse har fremkaldt en daglig Anger over Kjærligheden uden alligevel at tiltentgjøre den ... Hvad maa ikke den anden Part tænke i et slikt Tilfælde? Med hvilket indre Oprør vil han ikke blive Vidne til denne langsomme, dødelige Forgiftning af deres fælles Lykke. Er det Kvinden, som Længselen efter Kirkens Tro saaledes bemægtiger sig, medens Manden i religiøs Henseende ikke alene er Tvivler, men en fanatisk Modstander af Kirken ... hvilke forfærdelige Konflikter kan ikke opstaa! Skjønt nu Fru Darras — for at tale Pater Euvrards Sprog — væsentlig havde tegnet for ham det schematiske Indhold af sit Følelsesliv, saa havde hun dog meddelt tilstrækkelig meget til, at Ora-

toriumsbroderen kunde forstaa de forskjellige Ulykkesmuligheder, som trued hendes Hjem. Nu var det allerede længe siden hun var gaat, men endnu følte han en indre Skjelven ved Tanken paa hendes Sjælekval og Fortvivelse. Forgjæves kaldte det sorte Bord med sine Papirer og Beregninger ham tilbage til Matematikens klare og frie Høider. I Aanden befandt den lærde Pater sig nu andre Steder — han fulgte den Ukjendte, som hun gik tilbage til sit Hjem, til sin Mand, hvem hun holdt saa inderlig af, og hvem hun dog i dette Øieblik var saa bange for ... og hvorfor? Øjensynlig var denne Mand besat af rent Had til Kirken — forunderligt i en Tidsalder, hvis aandelige Kultur hviler paa et saa bredt og vidtstrakt Fundament, men ikke desto mindre saare hyppigt. Offer som han selv var for dette Had, fornam Oratoriumsbroderen med ett en Følelse af den dybe Enhed, som forener de mest forskjellige Livsførelser i den store Harmoni, som hedder et fælles Fædreland. Det Sammenstød, som uundgaaelig maatte finde Sted mellem de to Ægtefæller, var igrunnen ikke andet end et Udslag af den samme Udvikling, som havde ført til hans Fjernelse fra hans eget religiøse Samfund — altsaa blot et enkelt Led i den store Begivenhedsrække, som i det moderne Frankrige er en Følge af, at Landet rummer to indbyrdes fiendtlige Livsanskuelser, to Kulturer, to Verdener. Altsaa denne Konflikt var en liden privat Fegtning i en stor Religionskrig. Alle disse sammenstødende Tanker og lagttagelser stod pludselig som i et Syn for Matematikerens Reflektion, og det samled sig til et tyst Udbrud: Mit stakkels Land ... Det varte endda nogle Minuter, før han rigtig kunde føre Kridtstykket med den faste Haand, som han ellers altid havde til sin Raadighed.

II

STEDFAREN

Denne gamle og ærværdige Haand vilde have skjælvet endnu sterkere, skjælvet, saa den ikke kunde ridset op de

Tal og Figurer, der hver Dag skulde fæstes paa Papiret, om hans Fremsyn havde været nogle Grader skarpere og mere gennemtrængende ... Hans Medlidenhed vilde kommet i ny og dybere Bevægelse ved at konstatere, at denne Uenighed om Religionen mellem Mand og Hustru, som hun fornam med saa megen Angst og Uro, blot var en af de mange Ulykker, som i dette Øieblik truede hendes indbyrdes splidagtige Hjem. Hans Livsfilosofi, som under de tilsyneladende tilfældig samstødende Begivenheder og Hændelser lod ham se en dybere, en hemmelighedsfuld logisk Retfærdighed, vilde blevet om muligt endnu fastere og sikrere derved. Fru Darras' ægteskabelige Forhold var nemlig nu naaet til det kritiske Stadium, og det af forskellige Aarsager, som efterhaanden vilde komme for en Dag. Dog kan det med engang siges, at alle disse Grunde enten havde sin Oprindelse i Skilsmisssens ødelæggende Princip, eller ihvertfald var de blevet mangfoldiggjort derved. Fru Darras opfattede ikke mere end en af disse Grunde med Klarhed, nemlig den som angik hendes Datter og hendes nye Tro. Men Eftermiddagen skulde ikke gaa hen uden at stille hende overfor en anden Fare, som hun havde forudset i maanedsviis; men disse Forudnelser var selvfølgelig usikre og halvt ubevidste. Vi ved alle sammen, at der ligger en stor Sandhed i det gamle Ordsprog: En Ulykke kommer aldrig alene. Underligt nok pleier vi, naar Ulykken rammer os selv, at trøste os med den Tro, at en stor Sorg er en Garanti mod andre, som om Skjæbnen ikke havde mere end en fast Sum af Modgang i Beredskab for hver Enkelt. Saadan er det selvfølgeligvis ikke. Naturen, som er en og den samme under den uendelig forskellige Mængde af Fænomener, haandhæver ganske de samme Love indenfor Moralens som indenfor den fysiske Aarsags-Sammenhængs Omraade. Naar en Sygdom bryder ud, og ikke som Følge af et Ulykkestilfælde, men som Følge af den almindelige legemlige Disposition, der er Forudsætningen for en Diatese, saa viser Symptomerne sig ikke alene paa et enkelt Punkt af Organismen, men paa de mange; ligesaa er det med Ulykken, naar den har sin Grund ikke i den eller den Omstændighed, men naar den følger af en almindelig Tilstand. Da kan den formelig vise Opfindsomhed

i Retning af at ramme os paa de forskjelligste Punkter af vor Personlighed. Ulykkerne flokkes, og den ene følger efter den anden, en Tidlang oplever vi ikke andet end Modgang, intet Foretagende lykkes os, alle Ulykkes-Spaadomme falder ind. Vi taler da om det onde Tilfælde, om at være forfulgt af Uheldet. Lad os se lidt nærmere paa den Ting. En konstant Virkning maa have en konstant Aarsag, og vi vil erkjende, at alt er Følge af en eller anden dybt begrundet Lov i Naturens Orden, men hvor mange Gange har vi ikke oprørt os mod denne Lære, før vi kommer saa vidt, at vi kan bøie os for den! Hvor prøver vi ikke paa at indbilde os, at vi ikke skal rammes af de truende Gjenvordigheder; at vi ikke fortjener at blive straffet; at vi har betalt for vor Skyld med vore Taarer. Denne besynderlige Fordom havde Fru Darras næret Maaneder igjennem, og i Tilid til den saa hun uden altfor stor Frygt de mange mørke, truende Skygger, som fortoned sig mod hende derude i Fremtiden. Fra Dag til Dag følte hun sig mere og mere truet af de sig nærmende Ulykker, og hun satte sig fast i, ja, tvang sig til den Overbevisning, at for alle de Synder, for hvilke hun ud fra sin nyvundne kristne Tro mente at fortjene Straf, vilde der alene komme en Udsoning for hendes eget Vedkommende. I Sandhed en skrøbelig Trøst! Men Beviset herfor fandt hun i den Skræk, hun følte, da Pater Euvrard opregned de mange ulykkelige Forhold, som han havde iagttaget i de Fraskiltes huslige Liv. Et andet Bevis var den Udredning, som hun var optaget af ligeoverfor sin egen Samvittighed, da hun gik hjem. Hendes smertelige Skuffelse over det frugtesløse Besøg hos den Geistlige plaged hende dog mindre end den Frygt, som Oratoriumsbroderens Antydninger og Reflektioner havde fyldt hendes Sind med. De havde rammet hende paa det saarbareste Punkt i hendes hemmelige Tankeverden. Nu var der ingen Nølen eller Betænkning længer i hendes Gang. Det var knapt nok, at hun nu lagde Merke til Portner-Gartneren, som stadig var beskjæftiget med at reise sit maleriske Lysthus. Mon hun egentlig havde set ham i Farten? Hun var ikke rigtig klar over det selv, for i næste Øieblik befandt hun sig paa Fortouget i Servandoni-Gaden — denne Gang gjorde Ensomheden og Stilheden her et velgørende Indtryk paa hende. Saa havde hun ogsaa med et

eneste Blik omkring sig overbevist sig om, at ingen havde udspeidet hende, da hun traadte ud paa Gaden fra den skumle Leiekaserne. Fem Minuter efter befandt hun sig i Vaugirard-Gaden og gik saa gennem Luxembourgshaven til Gaden af samme Navn, hvor hun boede. Nu var hun tryk mod enhver Udspeiding og fordybed sig i mangehaande Tanker og Betragtninger, medens hun slentred ned gennem Alléerne. Den Samtale, hun netop havde havt, vedblev at gjenlyde i hendes Indre. Hun gjenoptog i sit stille Sind Diskussionen med Pater Euvrard, som havde hun i dette Øieblik den lærde og asketiske Matematiker vandrende ved sin Side.

— Paa Gjensyn? Jo, han sagde virkelig „Paa Gjensyn“, mumled hun ved sig selv, saa snart Døren havde lukket sig efter hende. Vi husker, at denne Paterens Afskedshilsen ledsagedes af Tiltaleordene „Mit Barn“, hvilket Udtryk særlig havde rørt Fru Darras. Han vilde jo ikke sagt andet, om han havde givet hende Adgang til dette Skriftemaal, som en Time i Forveien havde staaet for hende i Haabets chimæriske Glans. Hun gentog og gentog dette „Paa Gjensyn“ ... men selv var hun ikke i Tvivl om, hvad hun vilde gjøre.

— Nei, nei, nei ... jeg vil aldrig tale med ham mere ... og aldrig skal jeg nævne dette Besøg for Albert — Aldrig ... Jeg kunde ikke holde ud Udtrykket i det Blik, hvormed han vilde paahøre Beretningen om min feilslagne Ekspedition. Idag spiste vi Frokost sammen, og som altid spurgte han mig med den største Tillid og Æmhed om, hvilke Planer jeg havde for Dagen, og saa sagde jeg ikke et Ord om dette Besøg, som jeg dog var fast bestemt paa at aflægge ... Jeg kjender ham jo. Havde jeg sagt ham, at jeg vilde prøve denne Udvei, han vilde ikke have gjort mig den fjerneste Bebreidelse i den Anledning ... men hvor mørkt hans Ansigt vilde blevet, og hvor det vilde gjort ham ondt at høre! ... Nei. Det skal aldrig ske. Pater Euvrard vilde selv forbudt mig at tale med min Mand om Sagen, om jeg bare havde vovet at fortælle ham den hele Sammenhæng. For hvad var det egentlig, han sagde? At jeg kunde vinde Naade hos Gud, selv udenfor Kirkens Samfund, saasandt jeg opfyldte mine Pligter; men hvad er saa det for nogen Pligter? Selvfølgelig er min første Pligt

at være Mor, og der har jeg den samme Pligt mod min Søn som mod min Datter ... Nuvel, min Moderpligt ligeoverfor min Søn kræver i dette Øieblik, at jeg maa undgaa alt, som kunde formindske min Indflydelse over min Mand ... Pateren talte jo om de mange store Vanskeligheder, som saa let kan blive en Følge af den særegne Situation, hvori jeg befinder mig. Da han nævnte de forfærdelige Sammenstød paa Liv og Død mellem Stedfar og Stedsøn, fik jeg rent ondt. Jeg saa i samme Øieblik Albert og Lucien staa ret overfor hinanden med Ansigterne blussende af Had ... Denne Vision af to Menneskers uhyggelige Holdning mod hinanden overvældede hende med de frygteligste Forudfølelser, samtidig som hun maatte indrømme, at der var Virkelighed nok bag Fantasierne ... og rent instinktivt søgte hun at holde Synet borte fra sig med en heftig Bevægelse, som om hun vilde flygte for en pludselig opdukket Fare. Hun lukked Øinene, idet hun rysted paa Hovedet. Og atter lød det i hendes Indre: Nei, det skal ikke ske! Gud vil ikke tillade, at dette sker. Han har straffet mig nok ved at holde mig borte fra sig. Hvilken forfærdelig Dag bliver det ikke for mig, naar Jeanne skal gaa til Alters, og hvilken herlig Dag kunde det ikke blevet. Men jeg vil bære den Lidelse, jeg vil bøje mig under den og lade den være min Bod til Gud i Himlen, saadan som Præsten befaler mig. I dette Tilfælde er det jo bare mig, som rammes af Straffen, ingen andre, ingen andre! Hvor grusomt vilde det ikke ogsaa være at maatte tænke paa, at de to Mennesker, som staaar mig nærmest, for min Skyld skulde komme til at elske hinanden mindre ... Hvad havde hun ikke selv følt for en Kval, de mange Gange hun i dette Aar havde maattet erkjende, at hun fjernedes fra sine Nærmeststaaende, og saa var det dog altsammen Indbildning ... Men det er underligt, hvor man fristes til at tro paa Sandheden af de Ting eller Hændelser, som man er bange for skal indtræffe ... En liden, flygtig Bemærkning af Pater Euvrard var nok til at fylde mig med Angst og Gru for alle disse Usandsynligheder. Om jeg i dette Øieblik kunde faa fat paa ham og sige ham alt det, jeg nu har tænkt paa, vilde han kanske ikke raadet mig, som han gjorde Men hvor urimeligt at tænke sig slikt noget? Hvordan skulde Albert og Lucien komme til at staa som Fiender mod hin-

anden? De tænker jo ens om alle Ting — de har de samme Meninger om Religion og Politik, jeg har jo maaske med altfor stor Liberalitet ladet Albert opdrage dette Barn efter sine Principer ... men kunde jeg handle anderledes? Var det galt af mig? Jeg selv stod jo helt og holdent paa samme Standpunkt, eller jeg troede ialfald, at det var saaledes. Gud ved bedst, hvor sand og oprigtig jeg var i min Tro, han vil ikke straffe mig. Jeg er allerede ulykkelig nok over ikke at kunne opnaa, hvad Kvinder, som har syndet mere end jeg, med Lethed opnaar. Kvinder, som har haft Elskere, faar gaa baade til Skrifte og til Alters. Og jeg er udestængt fra begge Dele. Er det retfærdigt ... men jeg skal ikke opponere længer. Jeg vil adlyde Pater Euvrards Befaling: Jeg vil bøie mig under Guds straffende Haand og gøre Bod for min Synd, for ikke at skulle straffes paa anden og værre Maade ... Men naar jeg tænker paa, at der findes Familier, hvor alle forenes i den samme Tro: Mor, Far, Bror og Søster beder sammen om Kvelden og gaar sammen i Kirken! ... Og jeg maa fortie for min Mand dette uskyldige Forsøg, ja om jeg i dette Øieblik mødte min Søn, og han spurgte mig, hvorfra jeg kom, og jeg saa vilde sige ham det, vilde han ikke engang forstaa det. Naar Jeanne saa faar se de andre Mødre gaa til Alters og ikke hendes egen, maa jeg finde paa en Løgn, forat ikke dette stakkars lille Væsen skal blive altfor trist ... ak, ak, Pater Euvrard havde kun altfor megen Ret, det er ikke andet end Ulykke paa Ulykke!

Disse Tanker var det endelige Resultat af saa mange og smaa Indtryk og lagttagelser, at Fru Darras ikke vilde have kunnet angive nøjagtig, i hvilket Øieblik disse fantastiske Tvivl om den gode Forstaaelse mellem Mand og Søn havde dannet sig, lige saa lidt som hun kunde sige bestemt, hvad Tid hendes Ungdoms Tro havde vaagnet til nyt Liv og ny Kraft. Der var saa mange Smaating, som spilled en stor Rolle i hendes indre Liv. Og i dette Øieblik var hun saa helt optaget af dem, at hun ikke vidste, hvor hun befandt sig. Hun var gaaet gennem Parken næsten uden at vide af det. Og paa den samme næsten søvngjængeragtige Maade var hun kommen ud af den og ind i sin egen Gade, og først da hun stod foran sit Hus, blev hun rigtig vaagen, og det var en Befrielse som at slaa Øinene op efter en ond Drøm.

Idet hun saa op mod Huset, stod med ét for hende de lange, lykkelige Aar, som hun havde levet her. Den lille remarkable Bygning var opført lige før, de skulde gifte sig, og de havde i Fællesskab lagt Planerne for dens Ydre og Indre. Begge to havde været opfyldte af et lidenskabeligt Ønske om, at deres Hus skulde bære Præg af dem begge, han vilde undgaa at tænke paa hendes Fortid, og hun vilde skabe sig et helt nyt Hjem, og begge var de enige om, at denne Bolig skulde huse dem, til Døden skilte dem ad. De havde valgt et Strøg langt borte fra Champs-Élysées-Kvarteret, hvor hun havde boet før. Gabrielle forstod godt, hvad han søgte: Et Sted, hvor han kunde føle sig paa uendelig Afstand fra hele sit tidligere Liv; selv var hun ene og alene optaget af Tanken paa at leve fjernt fra Verden, noget som slet ikke indgik i hans Planer. Den fattige unge Mand, som havde havt en Friplads paa den polytekniske Skole og som derfor ikke engang voved at tænke paa at anholde om Frk. Nonets Haand — det var Fru Darras' Pigenavn — indehavde nu Stillingen som raadgivende Direktør i en af Paris's betydeligste Banker og havde som saadan en Gage af 20 000 Francs om Aaret — i Form af Tantième tjente han desforuden 30 000 Francs. Hans Hustru havde en aarlig Renteindtægt af 40 000 Francs. Med slige Indtægter kunde Parret føre et Hus og en Selskabelighed, der gav dem Adgang hvorsomhelst i Paris, og det var ogsaa Darras' Ønske, at de skulde være med. Husets elegante Façade med Indkjørselsporten for Voiturer og de høje Vinduer i første Etage røbede straks Husherrens Ambition i Retning af store Modtagelser og Fester. Det var nok meget forskellige Følelser, som havde bragt Albert Darras til at lægge sit Liv an paa denne Maade, saa helt forskjellig fra, hvad der var naturligt for en Mand med hans Opdragelse og Karakter. Han var forelsket i Gabrielle og stolt af hendes Skønhed, det var den ene Følelse, den anden laa i hans lidenskabelige Interesse for Politik. Sterkt knyttet som han var til det herskende politiske Parti, var det hans Vilje, at han og hans Hustru skulde spille en betydningsfuld Rolle i de indflydelsesrige republikanske Kredse. Som bekendt er der i de sidste 30 Aar vokset op et helt nyt Aristokrati af rige Forretningsmænd og høitstaaende Statsfunktionærer i Frankrige. Dette

nye Samfundslag har ofte faaet høre Bebreidelser, fordi det har den samme letsindige Moral, den samme Appetit paa Fornøjelser, den samme Svaghed for Adspredelser, den samme Lyst til at bruge mange Penge, som kjendetegner al anden fornem Verden; men man glemmer da, at adskillige blandt disse rige Jacobinere stiller sit overdaadige Liv og sine elegante Saloner til Skue — af Pligt!

Vi taler nemlig om de naive Medlemmer af det mest for-dærvede og æreløse blandt alle politiske Partier. Det er Mænd, som har troet at kunne kaste Magtens Glans over Oprørets og Nedbrydningens Principer. Darras havde med hele sin Sjæl været med paa denne Politik, og det først og fremmest af den Grund, at han paa den Maade kunde aabne en hemmelig Krig mellem de to Verdener, som hans Gabrielle havde tilhørt før: den konservative Dommerstand — hendes Far var død som Assessor ved Kassationsretten — og Jorddrot-Adelen. Den stakkels Kvindes første Ægtefælle, om hvis Brutalitet hun havde fortalt Pater Euv-rard, tilhørte, uværdig som han var, en god Familie i Rouergue, nemlig den grevelige Slegt Chambault. — Hos Albert Darras, der havde al Plebeierens griske Begjærlighed, Søn som han var af en Plebeier, hvis herskende Egen-skab er Vilje, blev al Higen og Tragten en uafslædig øgende Lidenskab for Rigdom. Thi det var jo det samme som at kunne skaffe Gabrielle Pragt og Luksus, og derfor gik hans utrættelige Opfindsomhed ud paa at overøse hende med Kjærlighed og Alverdens deilige Ting.

Alt dette trængte sig ind paa hende, da hun stod ved Indgangen til deres Hjem. Med ét blev det hendes Følelser som Hustru, der helt fik Magten over hende. Hun reagerede mod alt det i sit Væsen, som havde bragt hende til at opsøge Oratoriumsbroderen, — hun blev atter den Kvinde, som i Navn af sin gjenvundne Lykke oprørte sig mod den katolske Løvs Ubøielighed.

— Nei, det er ikke muligt. Det er ikke sandt. Gud vil ikke være Gud, om han dømte Albert og mig for at have elsket, som vi har elsket hinanden Det er et Mare-ridt, jeg har gennemlevet. Jeg vil aldrig mere se denne Præst. Med al sin Venlighed og sit gode Ansigt er han værre end den anden, jeg talte med. Var Kirken det, disse Mennesker gør den til, vilde den ikke være det Samfund

som er bygget paa Evangeliet. Jeg har ikke handlet ilde. Min Kjærlighed, denne saa trofaste og skønne Følelse, skal ikke forbandes paa den Maade. Jeg vil atter leve mig helt ud i den, og saa skal den være mig nok som i gamle Dage. Jeg vil

Endnu før hun havde faat udtalt alt, hvad hun saaledes vilde, blev hun standset af noget, som i al sin beskedne Betydningsløshed rigtig grundig viste, hvor lidet hun var istand til at bygge en fast Beslutning paa sine uafledelig skiftende og ustadige Følelser. Hun havde nemlig i samme Øieblik, hun traadte ind i Hallen, seet sin Mands Hat og Overfrak og Handsker paa den vanlige Plads. Han var gaat ud Kl. 1, efter at have spist Frokost sammen med hende, og dernæst som sedvanlig lige hen paa Kontoret, hvor han bestandig pleied at blive til Kl. 5. Nu var Klokkeren halv fire. Men med alt, hvad Gabrielle havde tænkt og forberedt sig paa, det havde ikke faldt hende ind, at hun i dette Øieblik skulde befinde sig Ansigt til Ansigt med Albert, endnu medens hendes Ydre bar tydelige Spor af de Sindsbevægelser, hun for enhver Pris vilde skjule. Hun var i den Grad fortunlet, at det ikke engang faldt hende ind at spørge sig selv om, hvad Grunden vel kunde være til hans uventede Hjemkomst. Tanken paa, at hun kanske i næste Øieblik skulde møde hans Blik eller besvare hans Spørgsmaal om, hvad hun havde bestilt idag, var hende i den Grad ubehagelig, at der kom en tydelig Skjælven i hendes Stemme, da hun spurgte Tjeneren:

„Er det længe siden Herren kom hjem?“

„Det er ti Minuter siden,“ lød Svaret.

— Tænk om han alligevel har set mig i Servandoni-Gaden ... for det gennem hende. — Hvad skulde jeg vel have svaret, om han dengang var dukket op lige foran mig og havde hilst paa mig. Og hvad skal jeg svare nu, hvis han skulde opdage mine hemmelige Bekymringer? Hvordan forklare ham alt dette uden at vække hans Mistanke... han vil jo kunne se paa mine Øjne, at jeg lyver.

I dette Ægteskab havde Fortroligheden mellem Mand og Hustru været saa absolut gennem alle de mange Aar, at den, som kom hjem sidst, straks opsøgte den anden. Husets anden Etage, som de to havde helt for sig selv, var indrettet saaledes, at de næsten maatte høre hinanden

gaa og komme. Her var fem Værelser, et uhyre Soveværelse, et meget stort Toiletværelse for hende og et Paa-klædningsværelse for ham — der kunde han forøvrig ogsaa være, naar det faldt sig saa — en liden Salon og ved Siden af den et Bibliotek- og Røgeværelse. Her opholdt han sig bestandig, naar han var alene. Den store Trap med sine Tepper og grønne Planter endte paa en bred, aaben Trappeafsats, der var udstyret som et Forværelse, hvortil der gik Døre ud fra alle de andre Rum. Gabrielle blev staaende her med bankende Hjerter ... derinde var altsaa Albert bag en af disse Døre. Kanske havde han hørt hende ringe og vidste saaledes, at hun var kommet. I næste Øjeblik vilde han vise sig ... dog, han kom ikke, og nu fik hun benytte sig af denne lille Udsættelse til at bringe sine Nerver til Ro, inden hun skulde møde ham. Hun vilde gaa op i tredje Etage, hvor Børnene holdt til, for at hilse paa sin Datter, som nu maatte være optaget med sit Skolearbeide. Ved indtrængende Bønner havde hun opnaaet, at Jeanne fik udføre sit Skolearbeide hjemme under en Lærers Opsyn, medens Faderen havde villet sende hende til en Undervisningsanstalt for unge Piger. Kun havde han forbeholdt sig, at hun i ét og alt skulde lære det samme som paa Lyceet. En Lærer ved et af de store Lyceer paa venstre Seinebred lod hende hver ottende Dag deltage i Stilskrivningen i den Klasse, hvortil hun i sin nuværende Alder skulde have Adgang. Andre Krav stilled ikke den lidenskabelige Fritænker til Datterens Undervisning, han overlod alt andet til Hustruens Forgødtbefindende. Det hændte saaledes sjelden, at han indfandt sig i Skoleværelset. Det var derfor en ny Overtaskelse for Fru Darras, da hun pludselig hørte sin Mands Stemme oppe i tredje Etage. Men i næste Øjeblik maatte hun sige sig selv, at dette var jo paa en Maade heldigt — de vilde altsaa straks faa et frit Samtaleemne, saa hun kunde undgaa at røbe sine Hemmeligheder ved de første Ord. Nu grebes hun imidlertid af en ny Ængstelse, hun husked, at det var Fredag, den Dag da Jeanne med Pennen i Haand skulde gjøre Rede for Præstens Gjennemgaaelse af Katekismusleksen. Skulde det mon være Grunden til, at Albert idag befandt sig i Skoleværelset?

Da hun uden at banke paa aabned Døren, kunde hun se,

at Manden holdt et Blad Papir i Haanden. Ved det Lys, som i dette Øieblik faldt paa de to Ansigter der indenfor, viste der sig en Lighed mellem Far og Datter, som sjelden traadte saa tydelig frem som i dette Øieblik. Den lille Piges særegne Nervøsitet aabenbarede sig rent instinktivt. Faderens uventede Tilstedeværelse heroppe havde præget hendes Ansigt med den dybeste Sindsbevægelse. Ingeniøren var en Mand paa 47 Aar, oprindeligt af meget mørk Hudfarve, hvad der endnu kunde ses paa hans helt sorte Mustacher, medens hans Haar, som var tilklippet paa militær Vis, var helt hvidt. Hans skarpt markerede Ansigt lod ane en kraftig Benbygning, eiendommelig for Bjergboere, og det mørke Glimt i hans Øie, Figurens tørre Magerhed og hans matte Teint røbede tillige, at han var Sydlænder. Der var noget af Araberen i dette dystre Ansigt og i dette smidige Legeme med de fine Lemmer. Familien Darras hørte oprindeligt hjemme i Sisteron. Denne gamle By ligger langt fra Havet. Men som bekendt har der i Provence været saa mange Indrykninger af Saracenerne, at man der overalt støder paa Ansigter, som ikke mangler andet end Burnus og Turban for at gjenfremstille den oprindelige Beduin under Civilisationens Maske. Maaske var det Fanatismens Glød i Albert Darras' Vantro — den blev jo gennem hans Liden-skab selv en Religion —, der ogsaa gennem hans ydre Apparition lod fremglimte den fremmede Afstamning, hvoraf hele hans Person var præget. Kanske havde han ogsaa arvet sit lidenskabelige Gemyt fra en af sine Forfædre, der havde deltaget i den katolske Ligas Krige i det syttende Aarhundrede — i hans stille Afkrog af Frankrige havde Religionskrigen raset som værst. Denslags Hypoteser er jo saa dristige og vidtsvævende, at man betænker sig paa at forme dem i Ord. Ikkedestomindre lader vi os ubevidst helt beherske af Raceteorier og lignende Spekulationer. Jeanne havde de samme brændende Øjne og næsten samme blaasorte Haar. Men der løb Blod fra de nordlige Egne — hendes Mors Blod, en Borgerfamilie fra Perche — under hendes gjennemsigtige Hud, og det kastede nu under Følelsen af hendes Angst et Purpurskjær over hendes Kinder. Man kunde paa Trækningerne af Øienlaagene med de lange Vipper se, at hun af al sin Kraft anstregte sig for at skjule en voldsom Sindsbevægelse. Havde Fru Darras kunnet

høre de Bemærkninger, som Faderen i dette Øieblik lod falde — han var optaget med at gennemse Linje for Linje sin Datters skriftlige Udarbeidelse — vilde hun have følt sig ganske beroliget.

„Du bør passe paa at skrive dine n'er saa tydelig, at de ikke forveksles med u'erne,“ sagde han. „Se nu her i Ordene „Absolution“ og „Overnaturlig“ — kan du se, hvad der her er u og hvad der er n? Jeg kan det ikke. Og hvad siger De, Frøken?“

Og dermed rakte han Skrivebogen til en Person, som stod lige bag Jeanne, og hvis grovt skaarne, firkantede Hoved, lyse Haar og blaa Øine tydelig røbed hendes tyske Afstamning. Frøken Minna Schulze, der aabenbart var ligesaa bange som hendes Elev, svarte med sterkt fremmed Akcent:

„Det er, fordi Jeanne skriver saa meget tysk, Hr. Darras, og De ved, hvor meget vore u'er ligner vore n'er.“

Fru Darras' Indtræden opklared med ét de to skyldbetyngede kvindelige Fysionomier; men nu var det Ægtemanden, som et flygtigt Øieblik misted sin Freidighed. Det var denne paa en Gang fanatiske og til det yderste pligtopfyldende og ordholdne Mand høist pinligt at skulle kunne mistænkes for at blande sig op i Datterens Religionsundervisning, som han havde erklæret at være ham uvedkommende. Hans første Ord til Hustruen var da ogsaa en ubevidst Protest mod en sliq Mistanke:

„Jeg gik hid op for at spørge Jeanne, om hun vidste, hvad Tid du vilde komme tilbage.“

„Og jeg sagde Papa,“ kom det fra den lille Pige, „at det ikke kunde vare længe, før du kom, siden du havde ladet Frøkenen og mig faa laane Vognen.“ Var det hendes tidlig vaagne kvindelige Instinkt, som sagde hende, at hun maatte støtte den Forklaring, som Faderen havde givet af sit Besøg heroppe? Han klappede hende paa Kinden som for at takke hende for Hjælpen, medens Moderen ud fra en ikke mindre naturlig Følelse og for at vise, at hun ikke havde noget at skjule vedkommende Datterens Undervisning svarte:

„Jeg ser, at du har benyttet dig af Anledningen til at kaste et Blik paa hendes Stilebog. Det glæder mig meget.

Du har vel set, at hun er blevet adskillig flinkere siden sidst.“

„Jo,“ kom det kort fra Faderen. „Men siden jeg nu har fundet dig, kjære Ven, er det kanske bedst, vi lader hende fortsætte sit Arbeide. Jeg har opholdt hende i over et Kvarter ...“

„Aa, jeg har god Tid,“ brast det ud af Jeanne.

„Naar det gjælder hendes frivillige Arbejde,“ indskjød Frøkenen, „gjør hun sig fort færdig med alt andet. Det er det, hun sætter mest Pris paa ...“ Den uheldige Frøken kyssed sin lille Elev, idet hun aflevered denne Lovtale. Hun bemærked ikke, at hendes Ord kasted en Skygge over Faderens Ansigt, saa lidt som at der kom et angstfuldt Udtryk i Moderens Blik. Men ingen svarte et Ord. De var dog ikke før kommet ud paa Trappen, som førte ned til deres egne Værelser, før Darras greb Ordet. Han havde ved Lærerindens Bemærkning faat et Glimt af en Verden hinsides hans egen, og hvorfra han var udestængt. Men han var jo æresforpligtet til at lade sin Datter vokse op i og tilhøre den.

„Ja, du hørte jo nok,“ sagde han, „at jeg intet sagde til Jeanne om selve Indholdet af det, hun havde skrevet. Jeg har nu engang lovet dig det, og et givet Løfte kan ikke diskuteres. Det maa holdes ... Imidlertid mener jeg nu som da, at jeg havde Ret i alt, hvad jeg indvendte mod selve Løftets Gjenstand før vort Giftermaal. Den religiøse Undervisning og Kultus udvikler intet andet end en bekvem mekanisk Haandhævelse af de moralske Fordringer. Den blir lidt efter lidt et rent Rutinearbeide. Man antager den som en Vanesag og desuden af den Grund, at man forudser senere opdukkende Vanskeligheder for en ung Piges Fremtid, naar hun er opdraget udenfor Kirken. Og i Begyndelsen hefter man sig ikke ved de mange Urimeligheder i al denne Sammenblanding af Livsanskuelserne, — men saa kommer desuden det til, at man, hvor det gjælder et nervøst Temperament, risikerer at udvikle en farlig Tilbøjelighed for Mysticisme. Du hørte selv, hvad Frøken Schulze sagde, og du ser, hvordan Smagen for religiøse Sindsbevægelser har udviklet sig hos vor lille Datter. Dette skal paa ingen Maade være en Bebreidelse mod dig, men

alene en Paamindelse om, at du maa være paa din Post. Tillad hende ikke at gaa altfor langt i denne ene Retning. Mind den gode Frøken Schulze herom. Vi vilde jo i sin Tid have en tysk Dame til Guvernante for Jeanne, men vi burde have taget en Protestant. Hos hende vilde der været større Modvegt mod hele dette Væsen ... Dog, lad mig gjentage det endnu engang, dette skal ikke være en Bebrejdelse mod nogen. Tænk paa Fremtiden og paa alle de Kampe, som vi kommer til at udsætte os for, om Jeanne skulde falde hen i en religiøs Eksaltation, som vi ud fra vort Standpunkt maatte finde beklagelig.“

„Frøken Schulze har sikkert overdrevet,“ svarte Fru Daras. Hendes Hjerter havde banket sterkt, da Albert sagde „vi“. I dette lille Ord laa jo hele den skjæbnesvangre Uklarhed, som nu saa længe havde kastet Skygger over deres Ægteskab. Hvor ofte havde han ikke i den senere Tid talt til hende paa denne Maade! Og bestandig havde Rædselen for et forestaaende Opgjør lukket hendes Mund. Eller hun havde søgt som nu at vende Samtalen i en anden Retning. „Nei, Jeanne er ikke mere interesseret for denne Del af sit Skolearbejde end for det andet,“ sagde hun, „men i disse Opgaver maa hun kappes med alle disse andre Smaapiger, som hun kjender. Derved bliver hendes Ærgjerrighed drevet op til en usund Højde ...“ Naar hun ellers, ved Hjælp af slige Kunstgreb, slap bort fra et ordentligt Opgjør, følte hun den Blanding af Trøst og Skamfuldhed, som de Frygtsomme kjender saa godt. I dette Øieblik havde hun Samtalen med Pater Euvrard altfor levende i sin Erindring. De apostoliske Ord, han havde citeret: Bekjende med Læberne, hvad man tror — gjenlød pludselig i hendes Indre. Hun grebes af Anger, i næste Sekund af en uhyggelig Forbauselse, da hun hørte Albert svare:

„Du har sikkert Ret, du staar jo ogsaa Jeanne nærmere end jeg. Nu, enten min Frygt er grundet eller ikke, saa angaar den jo Fremtiden. Men hvad jeg først og fremst har at tale med dig om i dette Øieblik, er noget, som helt og holdent berører os i Nuet ... vær derfor forberedt, min kjære Ven, paa at vise alt dit Mod. Naar jeg idag kom hjem tidligere, end jeg pleier, og saa straks søgte dig, saa er det, fordi der har hændt mig noget meget alvorligt.“

Og jeg ansaa det for min Pligt straks at underrette dig derom. Jeg har nemlig paa mit Kontor havt en voldsom Meningsudveksling med Lucien.“

„Med Lucien ...“ gjentog Moderen. De var nu traadt ind i Alberts Arbejdsværelse. Skjælvende over hele Kroppen lod hun sig falde ned i en Lænestol. At denne Meddelelse om en saa skjæbnsvanger Begivenhed — det dreied sig jo om den største Vanskelighed i hendes huslige Forhold — skulde naa hende netop nu, efter hvad hun havde hørt i Servandoni-Gaden og efter de Reflektioner, hun i den Anledning havde anstillet paa Hjemveien . . . skulde alt dette virkelig være Tilfældets Verk? Hvordan kunde hun undgaa heri at se Indledningen til den Udsoning, som hun havde villet afværge? Om hun nu ogsaa havde Uret i at betragte en Begivenhed, der ikke var andet end et enkelt Udslag af hendes Livs Logik, som en særlig Handling af et specielt Forsyn, maatte hun saa kanske ikke skjælte for, hvad den hemmelighedsfulde Magt, i hvis Haand Tilværelsens Traade hænger, nu havde i Beredskab til hende?

„Ja,“ svarte Albert, „jeg har havt et Sammenstød med Lucien.“ Saa behersket som han var til daglig, og saa fuldkommen som han pleied at kunne skjule sine Sindsbevægelser, saa var det i dette Øjeblik ogsaa for ham umuligt at bevare sin vanlige ydre Ro. Istedetfor at sætte sig ved Siden af sin Hustru og prøve at berolige hende, som han under andre Omstændigheder vilde have gjort, gik han op og ned i Værelset uden en eneste Gang at kaste et Blik hen paa Gabrielle. Han saa ikke andet for sig, end hvad der foregik i hans egen Tankeverden. Alt i dette Værelse, hvor Væggene var tapetseret med Bøger, og hvor den eneste Kunstgjenstand var et Portræt af Fru Darras i Legemsstørrelse, malet af den fornemme Verdens Maler, Maxime Fauriel, — talte om de to Interesser, som gennem Livet havde været denne Mands eneste: hans Hustru og hans Idéer. En minutios Orden hersked paa Hylterne og paa det store Skrivebord. Den Anklage, som Stedfaren netop havde henkastet mod Husets Søn, fik en ganske særegen Magt i disse Omgivelser, hvor hver Gjenstand, hver Plet af Rummet, var præget af en Karakter, som i sin absolute Strenghed var uden Tilgivelse for Upaalidelighed eller Unøjagtighed i store eller

smaa Ting. Endog i dette høispændte og høitidelige Øieblik af hans Liv følte Darras drevet af denne Trang til Klarhed og Orden, som var hans dybeste Særkjende, at han maatte prøve at give hende en Forklaring, en Tilstaaelse ... „Forat du helt skal kunne forstaa alt i sin Sammenhæng,“ begyndte han, „bør jeg fortælle dig en Historie, som jeg havde haabet, at jeg skulde have kunnet undgaa at berøre.“ Og da Gabrielle saa forbauset paa ham, vedblev han: „Jo, du skal straks faa høre, hvad jeg mener, det dreier sig om. Dengang du samtykked i at ægte mig, vidste jeg, at du havde lidt forfærdelig meget. Jeg gav mig selv dengang det Løfte, at jeg vilde efter Evne gjenoprette, hvad du havde tabt i dit forudgangne Liv, og du kjender min første Grundsætning: At man, det koste hvad det vil, skal holde hvert Ord og hvert Løfte, man har givet sig selv. Det er den Religion, vi har, som i Folks Omdømme ikke har nogen Religion. Men det er efter min Mening den skjønneste og sandeste af alle Religioner, fordi den ene giver Udtryk for Samvittighedens Bud. Du havde en Søn. Jeg aflagde for mig selv det Løfte, at jeg altid skulde behandle ham, som om han havde været min egen Søn. Og denne Forpligtelse har jeg opfyldt. Jeg regner ikke dette som noget fortjenstfuldt af mig. Jeg maatte elske dette Barn, ene og alene af den Grund, at det var dit, og er det saa, som jeg dybt og inderlig tror, at en Mands Overbevisninger udtrykker hele hans Væsen, saa kan jeg i Sandhed kalde ham min Søn. Og jeg har givet ham hans Meninger, jeg har formet hans Følelses- og Viljeliv ... i det mindste troede jeg saa indtil denne Dag,“ retted han sig med et særeget bittert Udtryk i Stemmen. „Alt dette siger jeg, forat du skal forstaa, at jeg, hvor det gjaldt noget alvorligt i hans Forhold, vilde tiet ligeoverfor dig. Jeg har spurgt mig selv, hvordan en ret Far vilde have optraadt. Jeg hævder min Ret til at bære alt muligt Ansvar for ham, i samme Øieblik som jeg paatager mig alle Forpligtelser. Kun har jeg villet skaane dig for alle de Skuffelser, jeg i Stilhed har havt i en Kamp, hvis Udgang jeg tilstaar, at jeg ikke havde anet. Tilgiv mig, du kjære, at jeg har havt denne Hemmelighed for dig. Det er den første og eneste. Jeg var saa bange for, at alle mulige triste Erindringer skulde komme op hos dig, naar jeg fortalte

dig hele denne Historie! ... Du ved, hvor ofte jeg har sagt, og om den Ting har jeg ikke skiftet Mening, at Menesket er, hvad Opdragelsen gjør det til. Læren om Arvelighedens almægtige Indflydelse er ikke andet end en sidste Rest af hele denne uhyre, organiserede Uretfærdighed, som heder Kirken ... Men denne Fordom er saa dybt indgroet, at endog de aller klareste og fornuftigste Hoveder er befængt med den. Saaledes har ogsaa jeg altid gaat om med en stille Skræk for, at jeg hos Lucien skulde finde Spor af uheldig Arv. Jeg saa, at du i aller høieste Grad laa under for denne Frygt. Jeg vilde skaane dig ... forstaar du dette, og kan du tilgive mig?"

„Jeg forstaar, at du elsker mig, og at du har taget alle mulige Hensyn til mig,“ svarte Fru Darras. Hans Hentydning til hendes første Mand havde faat hende til at skjælve ... „Men jeg er blevet saa bange,“ hviskede hun. „Hvad har hændt? Hvad har Lucien gjort? Sig det straks!“

„Stakkars Gabrielle, du er angst. Aa, hvor jeg var bange for, at du skulde blive det! ... Men tag dig sammen. Vi staar foran en yderst alvorlig Situation, som vi efter bedste Evne maa se at klare med Kraft og Koldblodighed. Lad os for Guds Skyld tage dette med ... Den første Antydning til det Oprin, som idag har fundet Sted mellem Lucien og mig,“ vedblev han efter en kort Stilhed, „kom frem ifjor Sommer. Du husker kanske, at det var i den Tid, at han begyndte at komme for sent til Maaltiderne. Du blev ængstelig i den Anledning. Jeg forsøgte at berolige dig. Jeg mindede dig om, at han var 23 Aar, at han paa de juridiske Forelæsninger og kanske ogsaa andre Steder vilde træffe jævnaldrende unge Mænd, som til daglig levede i absolut Frihed. En Sammenligning mellem deres Uafhængighed og hans Bundethed — selv om vi paa vor Side lod ham forstaa, at det var ene og alene af kjærligt Hensyn til ham selv — kunde have tilfølgte, at han helt kom bort fra os. Alt dette tænkte jeg i mit stille Sind, men jeg sagde det ikke netop til dig. Hans gjentagne Fraværelse foruroligede mig lige saa meget som dig, og endnu mere ængstedes jeg af det tydelige Omslag i hans Humør. Jeg saa, at han mere og mere tabte Interessen for vort Liv her hjemme, for dig, for mig og for Jeanne. I det ydre var han tilstede blandt os, naar han besøgte Hjemmet, men hans Aand var andet-

steds. Jeg for min Del næred ingen Tvivl om Grunden til hans forandrede Væsen. Det er blot en Kvindes Indflydelse, som paa den Maade og i saa kort Tid kan forvandle en ung Mand.“

„Du tror altsaa, at han er forelsket,“ udbrod Fru Darras. Ved disse Ord lagde der sig over hendes i Angst og Bekymring spændte Træk et Udtryk af Ro og Haab, som undgik Darras' Opmerksomhed. At det pludselige Fiendskab mellem hendes Mand og Søn ikke skulde skyldes noget værre end en Smule Letsindighed fra den unge Herres Side, det var jo ikke noget at tage saa tungt. Selv de reneste Kvinder har let for at tilgive smaa Forvildelser i erotisk Retning. Det eneste, hun var oprigtig bange for, var de Konflikter, som kunde opstaa af de mangehaande vanskelige Omstændigheder, som knytted sig til hendes opløste Ægteskab. Om en Stund tilføjede hun: — „Jeg gjorde mig ogsaa mine Tanker om Grunden til hans hyppige Fravær fra Hjemmet dengang ...“ saa kom det lidt nølende: „Jeg ængsted mig for noget andet og værre, nemlig at han kanske var begyndt at være sammen med de Chambault.“

„Nei, nei, det vilde han aldrig falde paa,“ svarte Darras livfuldt. „I den Henseende nærer jeg ingensomhelst Frygt. Det var for mig en saa stor Glæde at se, med hvilken oprigtig Retfærdighedsfølelse han dømte mellem os og sin egentlige Far, dengang vi i hans 18de Aar lagde frem for ham alle Spørgsmaal vedkommende dit første Ægteskab. Han læste Separationskjendelsen og de forskjellige Indlæg i Skilsmissegagen. Nei, han er væbnet mod enhver Paa-virkning fra den Kant. — Hvad der nu er iveien, er en Kjærlighedshistorie, og det med en Kvinde, fra hvem vi har alt at frygte, alt siger jeg dig! ... Men lad mig fortælle det hele i rigtig Orden og Sammenhæng. Efterhvert som jeg lagde Mærke til, at han var blevet saa forandret, og jeg fik mine Anelser om Grunden dertil, gav jeg mig til at udfrutte ham lidt om Aarsagen til hans hyppige Fravær fra Hjemmet — selvfølgelig uden nogensomhelst Bebrejdelser i nogen Retning. Jeg spurgte ham, hvad det var for nogen Kamerater han havde, hvad han tog sig for, naar han saaledes var ude om Aftenen; men her mødte jeg ingen Fortrolighed, han optraadte yderst forbeholdent og tilknap-pet. Dette bestyrked mig i mine Anelser. Han kjender mine

Principer og ved, at jeg mindst af alt anerkjender Berettigelsen af den letvindte Leveregel: Ungdommen maa rase ud. Denslags slappe Moralbegreber er en Skam for de katholske Lande. Det er en Institution som Skriftestolen, der har sligt noget. Naar man derimod betragter den menneskelige Personlighed som hellig, faar man en Rædsel for den egoistiske og nedværdigende Misbrug af andre, som ligger i Udsvævelsen. For to Aar siden, da Lucien forlod os for at aftjene sin Værnepligt, kom vi ind paa dette Punkt. Jeg havde den Glæde at opdage, at han tænkte nøiagtig ligesom jeg. Og ligesaa; da han kom igjen. Den skrækelige Kaserneluft havde ikke ødelagt ham ... Han var saa aaben ligeoverfor mig, saa gjennemsigtig ligetil Hjertebunden! ... Fra den Dag af, da han lukked sig igjen, forstod jeg, at han skjulte for mig en Følelse, som bragte ham til at rødme ... Jeg drog deraf den Slutning, at han nu var faldt som saa mange andre ...“

„Dengang skulde du have varslet mig,“ sagde Fru Darras. Hendes Mands lille Bemærkning om Skriftestolen havde paany vakt en Protest hos hende. Den Klage, som hun ikke havde vovet at fremføre, laa skjult i hendes Bebreidelse og ligeledes hendes Ømhed for de to Mænd, hvis Sammenstød vilde gøre hende saa ondt.

„En Mor,“ fortsatte hun, „modtager af sin Søn Tilstaaelser, som han holder tilbage endog ligeoverfor en Far. Han skulde have talt til mig. Da vilde Eders saa forskjellige Væsen ikke have fremkaldt dette voldsomme Sammenstød ... Aa, min Albert! Du mente at spare mig for en Smerte. Men der er ingen anden værre Smerte end at vide, at du og han, han og du har været i Ordstrid med hinanden ...“

„Resultatet vilde have været det samme,“ svarte Albert Darras, „og Lidelsen vilde være kommen tidligere for dig ... Forresten havde jeg kun Formodninger, som var grundet paa Ræsonnementer, der var ubekræftede og ikke kunde bekræftes. Skulde Lucien have talt til dig, siger du? Nei. Du vilde have fastholdt en Mening, som du allerede havde fattet. Han vilde have forsvaret sin Hemmelighed selv mod dig. Det er et Tilfælde, som har bragt mig paa Spor. Jeg har havt Mistanker i næsten otte Maaneder, men jeg har ikke havt noget positivt at holde mig til før i de sidste seks

Uger. Du husker den Dag i Slutten af Januar, da jeg spiste Frokost hos Huard. Jeg gik noksaa tidlig ud for at røre lidt paa mig. Jeg havde taget den længste Vei og gik forbi Odéon for at kaste et Blik paa de nye Bøger. Jeg befandt mig i Racinegaden og skulde i Ro og Mag begive mig til Thénardgaden, hvor min Ven bor. Jeg vidste, at hans Læsetime ved den polytekniske Skole ikke var slui før Klokken 12. Jeg havde saaledes Tiden for mig ... Pludselig ser jeg paa det modsatte Fortoug en ung Mand nærme sig. Jeg saa, at det var Lucien, og at han var ifølge med en ung Dame. Han var saa optaget af Samtalen med hende, at han slet ikke lagde Mærke til mig. De stansed foran Indgangen til en liden Restaurant, som allerede havde været paa samme Sted i min Tid ... Det saa ud til, at de skulde skilles. Men Damen aabned Døren og syntes at indbyde ham til at gaa med ind. Lucien saa paa sit Uhr, trak let paa Skuldrene og fulgte hende ind. Jeg tænkte et Øieblik paa at vende om for ikke at faa Udseende af at have gaat efter ham. Efter nærmere Overveielse gik jeg dog tversover Gaden. Jeg kom til Restauranten og titted ind gennem Vinduet. Den unge Dame og Lucien sad ved Siden af hinanden ved et Bordhjørne. De udfolded sine Servietter, medens de fortsatte sin Samtale. Hvis jeg havde næret nogen Tvivl om Aarsagen til hans forandrede Opførsel, vilde den være forsvundet ved Synet af det lidenskabelige Udtryk i hans Blik. Han forlod hende bogstavelig talt ikke med Øinene. Han sad saaledes, at han kunde sees i Profil. Den unge Dame vendte Ansigtet ret mod mig; jeg kunde saaledes se hendes Træk i alle Enkeltheder. Det vilde være uretfærdigt ikke at sige dig, at hun ingenlunde ser ud som en Gadepige. Hun var meget tarvelig, men net klædt i en mørkegraa Uldkjole. Hun havde hængt sin Hat op paa Væggen lige over sig. Hun har kastaniebrunt Haar, som hun bærer osptrøget i Panden og flettet i Nakken, — en svær, kort Flette, som Skolepiger pleier at gaa med, skjønt hun vistnok er 25 Aar, om ikke mere. Hun er slank, noksaa liden og har overordentlig fine, næsten altfor blege Ansigtstræk og mørkebrune Øine i et blegt Ansigt. Disse Øine vendte sig et Øieblik tilfældig mod mig. Hun saa, at jeg betragted hende, men lod ikke til at bryde sig det allermindste om det. Hendes Øine fæsted sig ved mig med et Udtryk af iskold Lige-

gyldighed, hvori der dog paa ingen Maade var noget frækt eller udfordrende. Dette Blik bragte mig til at se bort, og jeg gik min Vei. Jeg var bange for, at hun skulde varsle Lucien, og skjønt dette Møde helt skyldtes Tilfældet, vilde det have været mig uudholdeligt, at han overraskede mig i en Stilling, som syntes at tyde paa Spioneri ...“

„Du paa Spioneri efter ham!“ afbrød Fru Darras; „har du ikke alle en Fars Rettigheder over ham? Det sagde du jo selv for et Øieblik siden. Naar en Far søger at faa Rede paa, hvem hans Søn omgaas, da er det ikke Spioneri, men omsorgsfuldt Tilsyn ...“

„Som jeg har sagt dig, betragter jeg ham som min Søn,“ sagde Albert Darras. „Men man faar se Sandheden lige i Ansigtet, det har altid været min Grundsætning ... Han ...“ Og med aabenbar Anstrængelse tilføiede han: — „Nuvel, han betragter ikke mig som sin Far. Han var allerede en stor Gut, da vi giftede os. Du har vel glemt, hvor urolig du selv var overfor hans Barnefiendskab, og hvor omtænksomt jeg maatte gaa frem for at vænne ham til mig. Det lykkedes mig, men jeg lagde aldrig for mig selv Skjul paa, at dette var et noget kunstigt og lidt skrøbeligt Resultat. Idag har jeg faat altfor afgjørende Bevis for, at jeg havde Ret.“

„Min stakkars Ven! ...“ sagde Gabrielle, som tilføiede, idet hun foldede Hænderne: „Ak, Gud, vi har allerede faat betale vor Lykke dyrt! ...“

Hendes anden Mand kunde ikke forstaa den virkelige Betydning af dette Udraab, denne instinktmæssige Bøn, som fremgik af den overtroiske Rædsel, der var vokset op hos hende — den Fraskilte! — helt fra Begyndelsen af denne Samtale. Han var helt optaget med sin Fortælling og fortsatte:

„Det var af denne Grund, jeg havde holdt inde ligeoverfor hans Taushed, dengang jeg endnu kun havde Mistanke. Nu, efter dette Møde, havde jeg noget mere bestemt at holde mig til. Efter at have set denne unge Kvindes Ansigt befandt jeg mig virkelig ilde. Hun var ikke den almindelige løse og letsindige Pige fra Quartier Latin ... Kort sagt, jeg bestemte mig til at foretage en Undersøgelse, som jeg i Egenskab af din Mand jo var forpligtet til. Du ved, at jeg hører til dem, som tager det meget alvorlig med disse Lovparagrafer, hvis Oplæsning giver den borgerlige Ægte-

vielse hos en Byfoged en Høitidelighed, som for mig er større end den tomme Stas i Kirken. Ægtemanden er skyldig at væрге sin Hustru, — hun skal beskyttes baade legemlig og moralsk. Jeg skyldte at forsvare dig mod den moralske Fare, som du kunde trues af gennem din Søn. Jeg havde saaledes Ret til at bruge alle hæderlige Midler for først at faa vide Sandheden. Siden Lucien havde vist sig offentlig sammen med denne Kvinde, maatte ogsaa andre end jeg have mødt dem. Forholdet var ganske sikkert kjendt af hans Kamerater. Jeg bestemte mig til at gaa fuldstændig aabent tilværks og uden Ophold henvende mig til Huard, hvis Søn ogsaa studered Jus. Tredive Aars Ven-skab, som havde begyndt før Studietiden, gav mig Vished for, at han vilde gjøre for mig, hvad jeg under lignende Omstændigheder vilde have gjort for ham. Jeg betroede ham altsaa mine Bekymringer, da vi blev alene efter Frokosten, og jeg bad ham udspørge sin Søn ganske ligefrem. Han lovede at gjøre det allerede samme Dag. Som Resultat kunde han ikke give mig bestemte Oplysninger, men hvad han meddelte mig, var af stor Betydning. Du kan selv dømme derom. Ernest Huard viste en Utilbøielighed til at give Svar angaaende Lucien, der bekræftede Situationens Alvor, og — det vil forundre dig ligesaa meget, som det forundrer mig — han skjulte sin foregivne Uvidenhed bag det Paaskud, at den anden nu tilbragte sine Formiddage paa Hospitalerne og sine Eftermiddage paa de medicinske Forelæsninger eller i Museet og næsten aldrig mere viste sig ved de juridiske Forelæsninger! Ernest havde tilstaaet sin Forbauselse derover en Dag, da de havde truffet hinanden, og Lucien havde da straks fortalt ham, at han havde skiftet Studium og nu vilde blive Læge.“

„Blive Læge? ...“ gjentog Moderen. „Og det har han aldrig talt til os om! ... Det er jo Galskab, han som med sin Formue og med Støtte af dine Venner har sin diplomatiske Karrière fuldt oplagt for sig. Bouteiller venter bare paa, at han skal tage sin Eksamen, saa har han Plads for ham ved Gesandtskabet ... Læge? Da maa han jo begynde Studiet helt forfra ... Forøvrigt begriber jeg ikke, hvilken Forbindelse der kan være mellem dette Paafund og den unge Pige, som du tænker paa.“

„Det er netop det, jeg nu kommer til ...“ svarte Darras.

„Jeg kunde heller ikke i første Øieblik opdage Forbindelsen mellem dette besynderlige Paafund og den Lidenskab, som jeg troede behersked ham. Men den Omstændighed, at han havde taget fat paa det medicinske Studium uden vort Vidende, bragte mig til at nære Mistanker om, at denne Kvinde fra Restauranten havde sin Andel i denne hans Beslutning ... Før jeg drev denne indirekte Undersøgelse videre, beslutted jeg personlig at holde Øie med Restauranten i Racinegaden paa den Tid af Dagen, da jeg havde set dem gaa derind. Jeg fandt, at Lucien, som forsømmer hver anden Frokost her hjemme, til stadig der kommer sammen med denne os ubekjendte Dame. De satte sig ved det samme Bordhjørne, som aabenbart var reserveret for dem. De sad ved Siden af hinanden og spiste ligesom den første Gang, jeg havde set dem. Eller rettere sagt, hun spiste. Thi saa overfladisk, som min lagttagelse end var for Forsigtigheds Skyld, saa viste den, at han havde nok i hende — hans Holdning var fremdeles den samme som hin første Gang, og han rørte knapt ved de Retter, som blev ham serveret. Han gjorde ikke andet end at se paa hende, og hvorledes! Da jeg blev paa det rene med, at de begge hørte til Stedets Stavgjæster, gik jeg selv derind paa en Tid, da de ikke var der. Jeg udspurgte Tjeneren, som havde bragt dem deres Mad. Han gjorde ingen Vanskelighed ved at svare mig. Paa den Maade fik jeg vide, at den unge Pige var medicinsk Student, og at hendes Navn var Frøken Planat ... Alt opklaredes. Hans Tilstedeværelse paa Hospitalet og ved de medicinske Forelæsninger kunde forklares paa to Maader: Enten tjente de Lucien som Paa-skud til stadig at være sammen med Pigen, som han var forelsket i, eller ogsaa tænkte han virkelig paa at blive Læge. Der har i den sidste Tid været flere Eksempler paa Giftermaal mellem mandlige og kvindelige Studenter, som har taget sine Eksamener og har nedsat sig for at praktisere i Fællesskab ...“

„Skulde denne unge Kvinde finde paa at lade ham gifte sig med hende? ...“ afbrød Fru Darras og greb sin Mands Haand i begge sine som den, der bønfalder om Hjælp. „Skjul intet for mig,“ fortsatte hun; „har du da talt til Lucien om dette? Har han sagt det? ...“

„Ja, jeg har virkelig talt til Lucien om denne Sag,“

svarte Albert Darras, idet han trak Haanden til sig. Han trængte til hele sin Koldblodighed for det, han havde tilbage at sige: — „Men du kan være rolig. Hvis han har kunnet tænke paa dette Giftermaal, saa tænker han ikke mere paa det nu. Det var ogsaa for mit Vedkommende det første, jeg tænkte paa. Men denne Tanke var nok til at gjøre det umuligt for mig at blive staaende derved. Jeg vilde vel at mærke ikke egentlig have noget at indvende mod, at Lucien slog ind paa en anden Løbebane end den, vi har valgt for ham, hvis jeg var overbevist om, at han derved handled efter et vel betænkt og personligt Valg. Jeg vilde heller ikke have noget imod, at han giftede sig med en ung Pige, som havde studeret Jus eller Medicin, hvis hun var en hæderlig Kvinde, og jeg følte mig forvissat derom. Ligheden mellem Kjønne forekommer mig at være et retfærdigt Princip. Jeg tvivler ikke paa, at i Fremtiden vil Antallet af de kvindelige Advokater og de kvindelige Læger mangedobles. Troværdige Vidner har forsikret mig, at vi allerede er inde paa denne Fremgangslinje. Frøken Planat kunde være en af de kvindelige Studenter, som man har beskrevet for mig, og som er alvorlige og rene og forbereder sig til at tjene sit Brød i Uafhængighed, samtidig som de forstaar at gjøre sig respekteret af sine mandlige Kamerater ved et udadtil Forhold. Men hun kunde ogsaa være det modsatte, nemlig en beregnende Intrigant. Lucien bliver engang rig. Han er naiv og rundhaandet. Hvilket Bytte vilde ikke han være for en Eventyreske! Vi har paa Kontoret to gamle Opdagelsesbetjente, som særlig har at gjøre med at efterspore intime Ting. Snart gjælder det at bevogte en mistænkt Funktionær, snart er det en Kapitalist, det gjælder, og ved hvis Moral vi ønsker at opbygge os. Snart ... Men disse Enkeltheder har lidet at betyde. Det vigtigste er, at Mændene altid har skaffet os absolut korrekte Oplysninger. Efter at have betænkt mig bestemte jeg mig for at sende en af dem i Felten. Fjorten Dage efter havde han samlet følgende Oplysninger om Frøken Planat, Berthe Planat, for at nævne hele hendes Navn. Denne Dame er 26 Aar gammel, det vil sige tre Aar ældre end Lucien. Hun er fader- og moderløs. Hendes Fader var Infanterikaptein. Familien Planat er af borgerlig Herkomst og skriver sig fra Byen Thiers i Puy-

de-Dôme. Berthe misted i en meget ung Alder sine Forældre. Hun blev opdraget hos en Onkel, en forhenværende Retsskriver i Clermont-Ferrand. Hun tog sine første Eksamen ved Fakultetet i denne By. Da hun endelig havde overstaet dem, kom hun til Paris for at studere ikke Medicin, men Jus. Hun leved nu i flere Maaneder sammen med en ung Mand, som hun havde lært at kjende i Clermont, og som hed Etienne Méjan. Denne Méjan er en noget ekscentrisk Person, som vanker i de literære Kredse i Quartier Latin. Han skribler og laver Vers og holder Foredrag. Dengang antoges det ogsaa, at han studerede Jus. Med ham fik Berthe Planat et Barn, en Gut, som hun beholdt, efter at de havde forladt hinanden, og som hun lader opfostre i Moret nær ved Fontainebleau. Hendes Svangerskab havde afbrudt hendes Studier, men det var ikke forblevet ubemærket. Forøvrigt havde hun ikke lagt Skjul paa sit Forhold. Senere boede hun ogsaa sammen med Méjan. Hendes Elskers Kamerater kjendte hende. Hvad enten det nu var for at komme i andre Omgivelser, eller det simpelthen var som Følge af et Indfald, opgav hun Jussen og begyndte at studere Medicin, efter at Barnet var født. Hun synes forresten at gjøre Fremgang i sit nye Studium. Hun har bestaaet flere Eksamen ganske godt, og hendes Lærere sætter Pris paa hende. Fra hun afbrød Forholdet til Méjan og traf sammen med Lucien, var der gaat fire Aar. Har hun havt andre Eventyr i Mellemtiden? ... Det er meget sandsynligt, da hun er smuk, uden Skrupler og har en Fortid, som du nu kjender. Imidlertid har min Hjemmelsmand ikke kunnet bringe det paa det rene. Til Gjengjæld er Luciens Lidenskab for hende ikke Gjenstand for Tvivl hos nogen, som kjender dem; det er forresten ganske faa, thi de undgaar de andre Studenter saa meget som muligt. Der gaar ikke en Dag, uden at de træffes. Hun modtager ham hjemme hos sig paa sit Værelse i Rollingaden 24. De besøger samme Læseværelse. De spadserer bestandig sammen. De spiser sammen. Hvis vi ikke var, vilde han leve helt og holdent sammen med hende ligesom den anden, det er jeg overbevist om ..."

„Han, som er saa stolt og saa fin! Er det muligt?...“ stønned Moderen. „Skammer han sig ikke ved at komme lige fra dette Fruentimmers Kjærtegn og kysse mig og

kysse sin Søster? ... Og saa vil du, at jeg ikke skal tro paa Arveligheden? ... Opdraget, som han er med dig som Eksempel og omgivet af vor Æmhed, vilde den blotte Tanke paa denne Méjan indgive ham Rædsel, hvis ikke ...“

„Han vidste ingenting om ham ...“ afbrød Albert hende. Hans hastige Ord røbed paany hans Ophidselse. Han fortsatte: „Nei. Han vidste intet. Og at hun var istand til at holde en saadan Fortid skjult for ham, det er nok til at dømme hende. Det er mig, som har fortalt ham om Méjan og hans Forhold til Frøken Planat, om Barnet og alt det andet. Det var under hans forfærdelige Oprørthed ved pludselig at faa væltet al denne Skam over sig, at han kom med nogle Ord til mig, som jeg aldrig havde troet at skulle faa høre fra hans Mund. Imidlertid var det vel bedst saaledes. Ja, jeg synes bedre om, at hans Følelser var voldsomme, end at de skulde være lave... Jeg har forøvrigt ikke et Minut tvilet paa, at saaledes var Tilfældet. Da jeg fik vide, hvem denne Berthe Planat var, var jeg overbevist om, at Lucien var uvidende om det hele. Det var en Grund mere til at handle hurtig og til straks at rive ham ud af et farligt Forhold. Det maatte være tilstrækkeligt, at jeg simpelthen sagde ham Sandheden. Jeg bestemte mig da til at sige ham den og at have et fuldstændigt Opgjør med ham. Jeg gjorde mig fuldstændig rede for, at hvis han virkelig var uvidende om hendes Fortid, hvad jeg følte mig overbevist om, maatte jeg foretage en alvorlig Operation, helbrede den Ulykkelige ved noget, som gjorde ondt. Medlidenheden og Fornuften tilsagde mig, at jeg maatte have et Lægemedel paa rede Haand. Der findes kun et Middel for Lidenskab af denne Art, og det er at reise sin Vei. Lucien maa for en Tid forlade Paris. Takket være et heldigt Tilfælde fik jeg nu nylig høre om min Kollega Delaîtres Bortreise. Han føler sig træt. Han har bedt om Permission, og han bliver sendt ud paa en Expedition rundt Jorden over Amerika, Japan, Indien og Ægypten. Samtidig skal han føre Tilsyn med vore Filialer udenfor Europa. Han vil gjerne have med sig en Mand, som kan tjene ham til Selskab og dernæst udføre forskellige Sekretærforretninger. Dette var en enestaaende Anledning. Jeg talte til Delaître om Lucien. Han blev henrykt over mit Forslag. Det stod nu bare tilbage at tale til Lucien. Jeg sagde til mig selv, at før jeg nævn-

te Frk. Planats Navn, vilde det være bedst simpelthen at tilbyde ham Anledningen til at gjøre denne herlige Reise. Hvis han lod sig friste og modtog Tilbudet, vilde det være et Tegn paa, at han var mindre fængslet, end jeg havde troet. Og dermed vilde fremfor alt hans Bortreise herfra være sikret og som Følge deraf hans Helbredelse, uden at jeg behøved at bruge Kniven paa hans Illusioner. Hvis han sagde nei, vilde jeg have et Paaskud til straks at angribe hans Grunde herfor. Da vilde jeg sige ham alt, hvad jeg vidste om hans Opførsel og det hele ... Saaledes gjorde jeg. Idagmorges indretted jeg mig saaledes, at jeg traf ham, idet han stod færdig til at gaa ud. Jeg bad ham komme paa mit Kontor omkring Klokken halv to under Foregivende af, at jeg vilde tale med ham om en meget alvorlig Sag. Jeg saa, at mit Valg af Sted forbaused ham. Jeg angav som Grund mine Formiddagsarbejder, som ikke vilde levne mig saa meget som et Kvarters Fritid, og mit Ønske om, at denne Samtale skulde forblive helt mellem os. Min virkelige Grund var den, at mit Kontor ligger lige ved Siden af Delaitres. Jeg vilde benytte mig af dette Naboskab for i Tilfælde at bringe dem sammen, saa de kunde træffe endelig Aftale med hinanden. Lucien lod sig ikke lure. Jeg kunde se paa hans Øine, at han skjønte, han var opdaget. Heller ikke idag kom han hjem til Frokost. Jeg slutted deraf, at han var gaat til Racinegaden for at konferere med sin Medskyldige ... Da jeg kom paa mit Kontor, var han allerede der. Samtalen begyndte i en Tone, som fra hans Side var ærbødig, men forsigtig, fra min Side venlig, men klog, den samme Tone, hvori vi har talt sammen hele dette Aar. Lige fra det Øieblik, da jeg nævnte et Ord om at reise, havde jeg en Følelse af, at han ligesom trak sig sammen. Hans Svar faldt kort, og han bevæged sine Hænder nervøst. Han svarte rent nei. Han var noksaa afvisende i sin Maade at optræde paa, men alligevel meget korrekt ... Jeg sagde da til ham, hvad jeg maatte sige. Han ved nu ligesaa meget som jeg om Frøken Planat ... Om den Maade, hvorpaa vort forvildede Barn modtog disse Afsløringer, og om, hvad han var istand til at svare mig, maa du ikke spørge mig. Jeg opleved nu den grusomste Stund i mit Liv ... Jeg er ikke forbitret mod ham af den Grund, det vil jeg sige dig straks. Det kunde jeg aldrig blive, hvad han

saa gjorde mod mig. Han er jo din Søn ... Forøvrigt, naar han glemte sig selv i den Grad, at han forløb sig saa alvorlig mod mig, din Mand, mod mig, som har opdraget ham og holdt saa meget af ham og fremdeles holder saa meget af ham, da var Grunden den, at han ikke kunde styre sig selv. Han var virkelig ikke tilregnelig i dette Øieblik. Han var ikke sig selv mægtig, som han stod der foran mig og kjæmped mod alle mine Beviser. Han ved jo, at jeg ikke kan lyve eller anklage nogen uden Bevis! Ja, han var vanvittig af Smerte, af Vrede og Forfærdelse. Hun maa være en stor Skuespillerinde denne Kvinde, som har ført ham saaledes bag Lyset ... Og jeg beklaged ham! Jeg kan give dig mit Æresord paa, at jeg ikke holdt op at beklage ham under hele denne pinlige Scene. Nu beklager jeg ham allermost. Tænk dig bare, at han er draget ud for paa sin Side at skaffe Bevisligheder, Bevisligheder for hvad? For denne Elendiges Uskyldighed! ... Beviser? Jeg nævnte Méjan til ham. Jeg opgav ham det Sted, hvor Bar-net var ... Han vil nok finde tilstrækkelige Beviser for, at alt er sandt, og i Stedet for at komme tilbage og kræve, at jeg skal bede ham om Forladelse, saaledes som han forlangte under Trusel med, at han ellers aldrig vilde se os igjen, bliver det ham, som maa bede mig om Forladelse, men i hvilken Tilstand maa han ikke gjøre det, stakkars Barn!... “

„Det er mig, hans Moder, som først skulde bede dig om Forladelse for ham ...“ udbød Fru Darras, idet hun med lidenskabelig Styrke slog Armene om sin Mand. — „Han har fornærmet dig, han har truet dig! Dig, min Ven, min Kjærlighed, mit Liv! ... Men du har Ret, han er et ulykkeligt Barn ... Naar han bliver overbevist om, at du har sagt ham Sandheden, hvor maa han ikke da lide! Aa, du kjender ham godt. Ja, han kommer tilbage. Han vil tale med dig, og han vover det ikke ... Du lader mig træffe ham først og gjentage for ham, hvor meget du endnu har tilovers for ham, selv efter hans Forseelse ...“ Hun brast i Graad, trykked sig tættere ind til sin Mand og sukked: — „Aa, bliv ikke vred paa mig for det ... Jeg burde jo dømme ham saa strengt! ... Men han er min Søn, min eneste Søn!...“

„Min kjære Gabrielle!...“ udbød Albert Darras, idet

han ogsaa trykked hende i sine Arme. „Det var netop det, jeg vilde bede dig om, at ofre dig helt for ham under den moralske Krise, som han maa gjenneemgaa, og bare være hans Moder ... Jeg sagde dig for et Øieblik siden, og jeg følte det selv under min Samtale med Lucien, at jeg overfor ham mangled denne Blodets Autoritet, som du har ... Jeg er sikker paa dit Hjerte. Jeg har endnu en Gang fundet, at du elsker os begge, saaledes som alene du kan elske, saa fint og saa dybt. Du maa ikke nogensinde føle dig tvungen til at vælge mellem os ... Du tager dig altsaa af ham. Du fører ham tilbage til mig bare ved igjen at knytte ham til dig ... Kanske den Reise, som jeg havde tænkt paa, ikke vilde passe i dette Øieblik. Lucien behøver mere at kjæles for. Du kan reise med ham til Italien for Eksempel, hvis det behøves. Hovedsagen er, at vi faar frelst ham fra denne Kvinde, som har manøvreret saa klogt, at hun maa have meget mistænkelige Hensigter. Hun er i alle Fald afsløret, det er altid noget og kanske det vigtigste ...“

„Men sæt nu, hun ikke er det? ...“ sagde Moderen. „Ja,“ fortsatte hun, da hendes Mand vilde afbryde hende, „sæt det skulde lykkes hende at faa ham til at tro, at hun er blevet bagtalt?“

„Det kan hun ikke,“ svarte Darras. „Méjan eksisterer. Jeg gjentager, at jeg har nævnt ham. Barnet eksisterer. Lucien ved, hvor det er. Hvorledes skulde dette Fruentimmer kunne hindre ham fra selv at skaffe sig Bekræftelse paa det, som jeg har sagt ham? ...“

„Men om hun nu alligevel hindred ham?...“

„Da vil jeg henvende mig til Indenrigsministeriet,“ svarte Albert. „Du ved, at jeg har hengivne Venner der. Hvis det behøves, skal jeg der skaffe mig Dokumenter fra Myn-dighederne, mod hvis Vidnesbyrd intet kan staa sig! ...“

„Men om han nu elsker hende saa meget, at han endog ser bort fra denne Skam?...“

„Han? Tal ikke ondt om din Søn, Gabrielle. Man har kunnet bedrage ham, netop fordi han er saa helt igjennem ædel og høisindet. Men at fordærve ham og nedværdige ham, det gaar aldrig!...“

„Aa, min Albert, det er dig, som er saa ædel og høisindet,“ sagde hun, idet hun tog hans Haand og kysset den

saa hastig, at han ikke kunde modsætte sig det. „Du forsvær ham. Aa tak! ...“

„Jeg er hverken ædel eller høisindet,“ svarte han. „Det hele hænger meget simplere sammen, Sagen er den, at jeg elsker dig. Vi har en Sjæl og et Hjerte. Hvorledes skulde jeg føle anderledes for din Søn end du selv? ... At jeg er saa helt og inderlig forenet med dig, gjør det let for mig at tilgive ham ... Jeg har været ærgerlig paa ham i den sidste Tid, det er sandt. Men ved du, hvorfor? Det er fordi han har været Aarsagen til, at jeg har maattet bære min Mistanke som en Hemmelighed for mig selv. Ja, det har taget paa mig at maatte tie og have Tanker, som jeg ikke kunde udtale til dig. Nu kjender du dem alle, og det er ialfald en stor Lettelse ...“

Han kyssed hende paany, idet han sagde disse Ord, som gjorde den arme Kvinde saa ondt, at hun kunde have skreget. Hun hørte paa dem, og hun var endnu iført den Kjole, som hun havde taget paa sig for at gaa til Fader Euvrard for tre Timer siden, i det samme Øieblik, da hendes Mand havde dette voldsomme og smertefulde Opgjør med hendes Søn for hendes Skyld! Angeren over denne Hemmelighed, hun havde for denne oprigtige Mand, og over et helt Omraade af hendes intimeste Følelser greb hende pludselig med en voldsom Magt. Modet til at tale vaagned hos hende. Hendes Mund aabned sig for at skrifte. Hun begyndte: — „Hør, Albert ...“ Men med en Gang skjøjte hun de umiddelbare Følger af denne Tilstaaelse, hvis hun kom med den nu. Hendes Mand vilde blive smertelig berørt ved at høre om hendes Hemmelighedsfuldhed, han vilde blive forbauset og lide, og der vilde finde et Brud Sted mellem dem netop nu, da de havde saa stort Behov for at nærme sig hinanden til fælles Handling. Og det gjaldt ikke bare dem. Det gjaldt ogsaa Lucien. Hun følte sig bundet af den Tausched, bag hvilken hendes frygtsomme Tanke havde gjemt sig saa længe, og da han spurgte: — „Hvad er det? ... Hvad har du at sige mig? ... trykked hun sig tættere ind til ham og sagde de gaadefulde Ord: — „Min Ven, lov mig, at din Kjærlighed aldrig skal aftage, hvad der saa hænder ...“

„Hvad er det, som kan hænde, naar vi er saa nøie forenede, som vi er?“ spurgte han.

„Jeg ved ikke ...“ sukked hun. „Du ser jo, hvorledes vi ganske uventet faar Prøvelserne over os! Havde vi for et Aar siden nogen Anelse om, at Lucien skulde volde os denne Sorg? ... Hvad gjør han nu? Hvor er han? Aa, hvor jeg skulde ønske, at jeg havde ham her! ...“

 III

BERTHE PLANAT

Det var mange og dybe Følelser, Gabrielle uden at udtale dem havde indesluttet i den halve Tilstaaelse, som laa i hendes dobbelttydige Bøn: Angsten ved hendes religiøse Skrupler, der vaktet tillive ved denne pludselige Ildprøve, Frygten for den oprivende Kamp, hun maatte gennemgaa, naar de endnu skjulte Bekymringer, der opstod ved hendes gienvaagnende Tro, blev aabenbaret for hendes Mand — Visheden om, at de vilde blive aabenbaret og det snart, da hun holdt paa at kvæles ved at skulle tie — den forudfattede Anger over den Smerte, som hun mod sin Vilje maatte tilføie sin ædelmodige, retskafne og ømme Ægte-mand — og saa dertil hendes Forfærdelse over hendes Søns hidtil ukjendte Lidenskab for en Kvinde, som aabenbart var meget farlig! Af disse Følelser var den sidste den eneste, som Albert Darras kunde ane. Det var ogsaa den eneste, som han delte. Han næred denne Følelse i endnu stærkere Grad end Moderen, idet han endnu kunde høre de Ord, Lucien havde udtalt under deres Opgjør med et Blik og i en Tone, som endnu stod for ham. Han havde lovet sig selv, at han overfor sin Hustru vilde fortie Enkelthederne ved dette frygtelige Optrin, og Ægtefællernes Samtale havde da ogsaa endt med et nyt Forsøg fra Stedfaderen paa at berolige Moderen, medens den pludselige Opdagelse af, at hans Stedsøn næred Følelser mod ham selv, som han ikke havde havt Anelse om, gjorde ham saa urolig. Denne Uro tiltog i Løbet af Eftermiddagen, som han for sin Part helt tilbragte i sit Arbeidsværelse, hvor han angav at skulle studere en Sag, medens Gabrielle be-

fatted sig med et og andet smaat i Huset. I Virkeligheden tænkte de begge bare paa den Fraværende. Den mindste Lyd i Huset bragte deres Hjerter til at banke ... En Vogn rullede hen over Gaden. Vilde den stanse? Var det hans? ... Dørklokken ringte. Var det ham eller et Bud fra ham? ... Nei, det var ingenting! ... Moderen kunde ikke længer holde det ud. Hun vendte tilbage til Albert for at gjentage for tiende Gang i en anden Form sit ængstelige Spørgsmaal: „Hvor er han?...“ Hvad skulde han svare uden de samme trøstende Ord? Men i al Stilhed opkasted ogsaa Darras dette Spørgsmaal for sig selv, og det sidste Billede, som han bevarede af Lucien, steg op for hans Bevidsthed med en forfærdelig smertefuld Tydelighed. Den unge Mand viste sig saaledes, som han havde set ham i Døren til sit Kontor, med Had i Øinene og Trusler paa Læberne. Var det muligt, at dette Barn, hans Adoptiv søn, virkelig havde udtalt saadanne Sætninger til Afsked som disse:

„Hvor jeg gaar hen? ... Jeg gaar for at søge Beviser for, at dine Spioner har løiet for dig, og naar jeg faar disse Beviser, bliver du nok nødt til at tage dine Beskyldninger tilbage. Og du skal tage dem tilbage, ellers vil jeg ikke se dig igjen i hele mit Liv.“

„Jeg faar intet at tage tilbage,“ havde Stedfaderen svaret, idet denne fornærmende Holdning berøvede ham hans Koldblodighed; „jeg ved altfor vel, hvilke Beviser du støder paa. Det bliver dig, hører du det? som kommer tilbage for at bede mig om Forladelse, fordi du har glemt, at jeg er din Moders Mand.“

„Jeg glemmer det ikke ...“ havde Lucien sagt. Han havde gjentaget: „Jeg glemmer det ikke,“ — og med Hefthighed havde han tilføiet: „Rør ikke ved dette andet Saar, hvis du ikke vil, at der mellem os skal falde Ord, som der ikke findes Glemsel for ...“

Dette havde været Slutningen paa denne tragiske Samtale, hvorunder Sønnen for første Gang, siden hans Moder havde forandret sit Navn Chambault til Darras, havde tilladt sig ganske ligefrem at dømme og fordømme hendes andet Ægteskab. Dette havde slaat Stedfaderen saaledes, at Fornemmelsen deraf strakte sig udover denne Eftermiddags pinlige Ventetid. Han gjentog for sig selv disse Ord, som havde en saa forfærdelig Betydning, og hver Gang

faldt han tilbage til denne samme Følelse af indigneret Forbauselse :

„Hvorledes har du kunnet? ...“ spurgte han sig selv. „Hvorledes? ... Han havde ikke Herredømme over sig selv, det er sandt, men det er netop i saadanne Minutter, man afdækker det, som ligger paa Bunden af ens Tanker. Og hvad tænker saa han? ...“ Og Darras fortalte sig i Overveielser, hvor han forgjæves bestræbte sig for at finde Anvendelse for sit sædvanlige Princip: stadig at tildanne sine Fornemmelser efter Typen for det samvittighedsfulde Menneske, dette, han som Matematiker kaldte sin „moral-ske Begrænsning“. Som han havde sagt til sin Hustru, holdt han ganske ligefrem af Lucien. Han havde gennem saa mange Aar betragtet ham som sin aandelige Søn! I de sidste Maaneder havde vistnok Opdrageren ladet en Atmosfære af Taushed opstaa mellem ham og hans Elev; men at de Forvildelser, som han havde næret Mistanke om, var blandet med fiendtlige Følelser ligeoverfor ham selv, havde han aldrig tænkt sig. Denne Opdagelse sved ham i Hjertet, — i den Grad havde den Uvilje, som hans Stedsøn pludselig havde lagt for Dagen mod hans Ægteskab, saaret ham i det inderste af hans ægteskabelige Liv. Men han havde endnu saa meget tilovers for det grusomme Barn, at han trods dette vedblev at beklage ham med en Medlidenhed, der var ligesaa naturlig og ligesaa uinteresseret som Moderens. Tanken paa de Prøvelser, som Lucien gennemgik netop i disse Øieblikke, var forfærdelig pinlig for ham. Han havde *maattet* foretage denne smertefulde kirurgiske Operation. Han tvivlede ikke paa, at han derved havde frelst ham fra en stor Fare, men hvilke Taarer havde det ikke kostet! Han saa for sit indre Øie disse Taarer strømme ned over den unge Mands Ansigt. Han saa dem, han følte, at Lucien led, og Moderens ængstelige Spørgsmaal vakte et smerteligt Ekko i det dybeste af hans Væsen. Ligesom hun spurgte han sig selv: „Hvor er han? Hvad gjør han? ...“ Og til Trods for alle beroligende Ræsonnementer og Betragtninger, var ogsaa han bange ...

Darras og hans Hustru mangled for at kunne gjøre sig nøiagtig Rede for det Drama, som udspillede i Luciens Hjerte, noget meget væsentligt. De Oplysninger, som

Ingeniøren havde faat af sin Politimand, havde ikke røbet den sande Beskaffenhed af det Forhold, som knyttet den unge Mand til Berthe Planat, og heller ikke dennes hele Historie. At hun var hans Stedsøns Elskerinde, tvilte Darras ikke paa. Det var ikke faldt ham ind, at der var nogetsomhelst usandsynligt ved denne Antagelse, og som vi ved, havde hans Hustru uden Betænkning sluttet sig til den. Lad os derfor straks sige, hvordan det virkelig forholdt sig med den Ting: Det var saa langt fra, at Lucien var den unge Piges Elsker, at han trods sin voldsomme Indtagethed i hende og tiltrods for, at de begge leved som Studenter midt oppe i det frie Quartier Latin, ikke engang havde erklæret hende sin Kjærlighed. Denne Afvigelse fra det sædvanlige — thi det er det selv i vore Dage, da den nye Form for Kvindernes Opdragelse stræber efter i høi Grad at modificere Forholdet mellem Kjønne i visse Omgivelser — denne Afvigelse skrev sig som saa mange tilsyneladende Eiendommeligheder i Følelseslivet fra meget enkle Grunde. Disse vil selv aabenbare sig under Udviklingen af disse to Karakterer. Det var nødvendigt at nævne Tingen allerede nu, for at man kan forstaa, hvilken uhyre Smerte denne Samtale med Stedfaderen havde voldt Lucien. De Ord, hvormed han havde taget Afsked, havde været et Dyrs Skrig under Slagterkniven. I Øieblikket havde han fundet de Udtryk, som maatte gjøre hans Bøddel mest ondt, og straks efter havde han i Raseri forladt Værelset. Han havde flygtet for Darras' Svar og for sin egen Vrede. Han var selv forfærdet over sine hadefulde Udbrud mod sin Pleiefader og Opdrager. De svared saa lidet til hans bevidste Tanke og til hans Hjertelag. Han havde altid agtet denne Mand saa høit. Han havde staat saa stærkt under hans Indflydelse og saa fuldstændig tilegnet sig hans Tanker. Men naar en Naturlov krænkes, i et Forhold som dette, kan ikke den gode Vilje og ingen Bravhed paa nogen af Siderne hindre, at de to Vedkommende før eller senere maa tilføie hinanden Lidelse. Dette er Tilfældet, naar en fraskilt Hustru anden Mand opdrager hendes Barn af første Ægteskab, medens dets virkelige Fader endnu lever. Om denne anden Mand end udfolder den mest rørende Finhed og Æmhed og lægger for Dagen den største Hen-

synsfuldhed, saa vilde Stedsønnen og han aldrig vinde den dybe Forstaaelse af hinandens Væsen, som er absolut nødvendig i Familielivet, og som kun det fælles Blod kan fremkalde. Stedfaderen vedbliver at være den, som er kommet udenfra til den hjemlige Arne, han vedbliver at være den fremmede. Det hjælper heller ikke, at Moderen paa sin Side omhyller Sønnen med en Atmosfære af Ømhed; Sønnen ved, at han ikke har været nok for hende. Bare Stedfaderens Nærværelse er for ham et dagligt Bevis derfor. Han vokser op. Han faar Kamerater. Han faar af dem høre de nærmere Enkeltheder om de hjemlige Forhold. Han lider først i sin Selvagtelse ved at faa Rede paa, at hans Forældre ikke er ligesom de andres, og dernæst tager hans tilbedende Følelse for Moderen Skade, naar han begynder at forstaa alt. Han holder ganske vist ikke mindre af hende af denne Grund. Han holder ogsaa af sin Stedfader. Men han synes ikke om deres Samliv. Det er meget muligt, at denne Uvilje aldrig antager bestemt Form. Den fordeles undertiden i Løbet af Barndommen og Ungdommen over Hundreder af smaa Hændelser, hvoraf ingen efterlader noget Spor i Barnets Hukommelse; de har alle aftrykt den paa hans Sjæls mørke Baggrund. Et Fond af hemmelig Bitterhed har samlet sig der, og et voldsomt Stød bringer alt dette pludselig frem for Lyset i Form af en uventet Bølge af Forbitrelse. Saaledes var det gaat med Lucien. Da han havde befundet sig alene ude paa Trappen efter Trætten med Darras, havde Forbauselsen for et Øieblik trængt alt andet tilside hos ham, selv Smerten over den hæslige Anklage. De sidste Ord, han havde vekslet med sin Stedfader, var imidlertid virkelige nok. Han drømte ikke. Da han stansed paa et af Trinene mellem alle de Kunder, som kommer og gaar i en stor Bank i Børstiden, havde Modsætningen mellem dette Sted og hans stormende Følelser i flere Minutter hensat ham i denne indre Lammelse, som hyppig forekommer under pludselige Katastrofer. Stillingens Virkelighed var igjen gaat op for ham. Den Anklage, som var rettet mod Berthe Planat paa en saa bestemt og afgjørende Maade, havde fremtraadt for hans Tanker med dette skarpe Omrids, som en Elsker ser de Billeder i, hvor hans Elskede er indblandet: Afreisen fra Clermont, Livet i Paris sammen med Méjan, Bruddet, den lille Guts

Fødsel og hans Anbringelse til Opfostring i Moret ... Paany havde det utaalelige Saar sønderrevet den unge Mands Hjerte. Et Glimt af Had mod den, som havde aabenbaret ham alt, var sprunget frem deraf sammen med en uoverveiet, heftig og uigjenkaldelig Vilje til at gjendrive ham. Han sprang ned ad Trapperne tre Trin ad Gangen, løb gennem den uhyre Forhal og stod ude i Opera-Avenuen, hvortil den kolossale Bygning, som hele Paris kjender, vender ud, og saa sig omkring efter en ledig Vogn. Nogle Minutter efter sad Lucien i en Droske, som i raskt Trav rullede henimod den skjulte Krog paa Montagne Sainte-Geneviève, hvor Studentinden boede.

„Rollingaden 24 ...“ havde han raabt til Kusken, hvem han havde maattet give Oplysninger om den korteste Vei at kjøre. Medens han saaledes søgte denne ukjendte lille Gade, en Levning af den gamle Neuve-Etienne-Gade, hvor Pascal døde, havde han ingen Anelse om, at hans Moder i samme Øieblik begav sig til en anden Gade fra den samme gamle Tid for der at have en Samtale med den lærde Pater, hvormed denne Fortælling begyndte. Denne Lighed i de ydre Omgivelser, mellem hvilke de to sørgende befandt sig, var et Symbol. Skrev ikke begges Bekymringer sig fra en og samme Aarsag? Det ene som det andet Skridt vilde ikke have fundet Sted, hvis Gabrielle ikke havde indgaat sit andet Ægteskab. Men da Lucien havde faat vide derom, var hans Sind altfor dybt gennemtrængt af hans Stedfaders Lærdomme, til at han deri kunde se noget andet end et tilfældigt Sammentræf. Naar han stedse og endog uden at gjøre sig rede derfor havde følt sig ilde berørt af dette andet Ægteskab, havde det været en rent instinktiv, næsten animalsk Lidelse. Han havde aldrig næret Tvil om Retten til Skilsmisse. At hans Forældres Fornegtelse af det største sociale Princip kunde medføre smertelige Følger for dem og deres Familie, denne Tanke var aldrig faldt ham ind. Fandtes mon hans Moder til for ham under denne feberagtige halve Time, som det tog at kjøre gennem Paris? Hans Energi var samlet om et enkelt Punkt: Hvorledes skulde han begynde sin Forklaring overfor den saa skjændig bagtalte Kvinde?

„Hun maa faa vide om disse skammelige Løgne, derom er ingen Tvil! ...“ gjentog han atter og atter sig selv, da

Vognen var begyndt at rulle afsted. „Vi vil i Fællesskab opspore, hvorfra disse sjofle Opdigtelser skriver sig. Hun skal hjælpe mig med at opdage det, og jeg skal hjælpe hende til hurtigt at sætte en Stopper for Løgnen ...“ Vognen var ikke kommen rundt Louvre, før allerede en anden Tanke fandt Ord hos ham: — „Det vil virkelig være haardt at skulle gjentage saadanne Simpelheder for hende! Jeg gad vide, om hun rigtig forstaar, at jeg ikke et Øieblik har tvilet paa hende, og at jeg ikke kommer for at bede hende retfærdiggjøre sig overfor mig? Det er for hendes Skyld, for hendes Fremtids Skyld, det gjælder at stoppe de Forbrydere, som har sat saadanne Afskyeligheder i Omløb ... Hvem er det? Ja, hvem er det?...“ Den Beklemmelse, som dette Spørgsmaal vakte, blev med en Gang saa stærk, at den unge Mand blev anfaldt af en Fristelse: Den gik ud paa, at han skulde lade Kusken kjøre tilbage til Banken, og at han selv igjen skulde gaa op paa sin Stedfaders Kontor og aftvinge ham Navnet paa den Person eller de Personer, fra hvem han havde hele denne uhyggelige Historie. Han løfted allerede Haanden for at stanse Vognen, men den faldt ned, uden at han havde givet noget Signal. — „Nei. Jeg vil ikke se ham igjen saaledes,“ sagde han til sig selv. „Efter den Maade, hvorpaa jeg forlod ham, skylder jeg mig selv at bringe ham Bevis for, at han er bleven narret, ti det er han. Saadan, som jeg kjender ham, kunde han ikke af nogensomhelst Grund have ladet sig bestemme til at tale saaledes om en Dame, som han talte om Berthe, hvis han havde havt den ringeste Tvil. Han er bleven narret ... af hvem? ...“ Agtelsen er ved Siden af Foragten den mest ufrivillige af vore Følelser. Selv den lidenskabeligste Kjærlighed kan ikke tilintetgjøre den ene, og selv den voldsomste og uretfærdigste Forbitrelse kan ikke ødelægge den anden. Den Mening, som Lucien næred om sin Opdragers Loyalitet, var ikke bleven anfegtet af hans Vrede. Denne hans Agtelse for Darras' Karakter gav trods alt hans Vidnesbyrd en særegen Vegt. En Skrupel forudsætter andre. Den, som ikke er istand til at lyve, er heller ikke istand til at gjentage ubeviselige Udsagn. Lucien gjorde sig ikke dette klart, men den blotte Tanke paa hans Stedfaders gode Sider var nok til ligesom at give hans Tænkning en anden Farve. Ufrivillig gav han sig til at tænke over hele Histo-

rien om sit intime Forhold til Frøken Planat; han følte en lidenskabelig Trang til i enhver af dens Episoder at finde et nyt Bevis for, at Bagvaskeren, hvem han saa var, ikke havde talt sandt. Han havde, siden han begyndte at elske, saa ofte behaget sig i disse Tilbageblik, naar han skulde møde Berthe, eller naar han forlod hende, men det havde aldrig været med saa feberagtige Fornemmelser som nu, og uafladelig trængte et Suk sig frem over hans Læber: — „Min Veninde! Min kjære Veninde! ...“ Eller han raabte højt: — „Nei, det er umuligt! ...“ Mod hvem var det, han reiste sig med denne Heflighed? Var det bare Vanskeligheden af at meddele den unge Pige Beskyldningerne, som fremkaldte dette Raab? Eller gav han dette Svar paa selve disse Beskyldninger i alle de Erindrings Navn, som dukked op rundt omkring ham? De blev flere og flere, efterhvert som Vognen nærmed sig Quartier Latin, hvor Begivenhederne i deres Roman havde foregaaet. Denne Idyl mellem en juridisk Student og en medicinsk Studentinde var en yderst ligefrem og enkel Historie. Imidlertid kunde den ikke være hændt i en anden Tid, aldrig før det revolutionære Lighedsprincips Logik havde angrebet den ældste af alle Sædvaner, den Forskjel i Opdragelse af de to Kjønn, som vi allerede har gjort en Hentydning til. Ligeledes er det et Spørgsmaal, om den Strid angaaende religiøse Meninger, som virked saa forstyrrende hos Darras, kunde have fundet Sted for femogtyve Aar siden. Blev begge disse Forhold analyseret tilbunds, vilde det være muligt at maale den Forandring, som er ifærd med at fuldbyrdes i vort Land under Indflydelse af Love, hvis Haandhævelse berører de private Følelser. Saadanne Eksempler beviser Rigtigheden af den Grundsætning, som er udtalt af den største politiske Kliniker i det nittende Aarhundrede: „Mennesket rives med af Samfundet.“ Fremtiden faar afgjøre, om denne Strøm gaar i Retning af Fremskridt eller i Retning af den Dekadence, som den samme Filosof barbarisk, men energisk har betegnet som en *Dekstitution*.

Lucien de Chambault havde mødt Berthe Planat for første Gang for ti Maaneder siden i et Læseværelse, som laa paa Hjørnet af Monsieur le Prince- og Antoine Dubois-Gaden. Dette Etablissement, som gennem flere Slægtled har

havt et stort Ry i Quartier Latin, har sin Specialitet i videnskabelige Bøger. Dets Gjæster hører ogsaa alle til dem, der besøger den praktiske medicinske Skole, som det ligger næsten ved Siden af. Lucien var kommen derind rent tilfældig, da han skulde gjøre Uddrag af et Værk om Retsmedicin, som han skulde bruge ved et Foredrag om „Retten til at straffe“, som han forberedte sig til. Han skulde holde det i en liden Klub, som nogle af hans Kamerater havde grundet i Champollion-Gaden, et Par Skridt fra Sorbonnen, og havde valgt til Titel de berømte Ord *Det kategoriske Imperativ!* Denne ene Ting var betegnende. Albert Darras' Stedsøn var ikke ustraffet vokset op i den Atmosfære af ubestemt filosofisk Religiositet, som var gjængs blandt de aandelige Ledere under den tredje Republik. Lucien tilhørte med alle sine Tanker Eliten af dette Slægtled, som var kommet til Verden omkring 1880, og hos hvilket Udslaget allerede viser sig af en Undervisning, der strider mod vore Traditioner. Størsteparten af Flokken bestaar af brutale Strebere. Resten omfatter disse Intelligenser i daarlig Ligevegt, hos hvem en kritisk Sans, der er skjærpet indtil Tørhed, eksisterer Side om Side med en Oprigtighed, der er saa naiv, at den grænser til Taabelighed. Disse unge Mennesker er usikre og dogmatiske, Nihilister og blinde Fanatikere, virkelighedsfjerne og kundskabsrige, voldsomme Nedbrydere og ikke mindre voldsomme Tilhængere af det tusindaarige Rige. Forgabede, som de er, i alt nyt, øder de sin Energi paa at ophidse hinanden til at udarbejde Programmer, som de giver Rang af høitidelige politiske Aktskykker, og i hvilke der aldrig er Spørgsmaal om andet end at reformere — reformere Landet, reformere Samfundet, reformere Menneskeheden. Denne Reformfeber gjør dem, med en for dem skjult Ironi, til Bytte for de ældste, af Historien paa det mest afgjørende dømte Utopier. Noget af det mest betegnende for denne Ungdom er dens stadige Appel til Samvittigheden; men den strenge kantske Disciplin, som de ældre har indgivet dem, bringer dem til at fortolke denne Formel paa den snevreste og ufrugtbarreste Maade. Under Paaskud af at anvende den berømte og skjæbnsvangre Forskrift: „Du skal altid handle saaledes, at dine Handlinger kan tjene til Forbillede for alle andre Mennesker“, vænner denne Ungdom sig til en skinhellig Afguds-

dyrkelse af sig selv. De lægger en principmæssig Høitidelighed over Synspunkter, som er helt ud personlige, og de hidser sig op til en anarkisk Fanatisme, om man kan kalde det saaledes, hvis snevre Egoisme staar i en besynderlig Modsætning til deres delvise høie Kultur. De har imidlertid en god Side, som det bare er retfærdigt at gjøre opmærksom paa. Deres pedantisk intolerante Doktrinarisme gjør dem ofte meget skrupuløse i alt, hvad der angaar Kjærlighedssager. Der er noget af Jansenisten og af Puritaneren hos dem. Dette er en Aandsretning, som allerede fandtes — det vil man have set af Darras' Samtale med sin Hustru — hos deres Forjængere paa den atheisticke Morals Omraade. Det er nødvendigt at skabe nye Ord for at betegne meget sammensatte og meget kunstige Sindstilstande, hvor en stolt Udformning af Intelligensen, et hemmeligt Had til Instinktet og dets frivillige Virksomhed og en skinsyg Nidkjærhed overfor de positive Religioner kan udmunde i en virkelig Asketisme. De sociale Spørgsmaal interesserer dem altfor meget til, at de romantiske Drømmerier, der ellers er deres Alders lykkelige Arvedel, faar Anledning til at folde sig ud i deres med Abstraktioner mættede Hjerner. Dette er imidlertid en frivillig anspændt Tilstand, som bidrager til at fremkalde pludselige Omslag og Overraskelser. Den forkuede og forfalskede Natur staar altid færdig til at reagere i et ungt Hjerte. Naar en Mand møder en bestemt Kvinde i sit Liv paa et bestemt Tidspunkt, vil han altid blive forelsket, men den Forelskede bliver ikke af den Grund et nyt Menneske.

Denne Skitse af en psykologisk Type fra den nyeste Tid, som allerede forekommer saa hyppig, at den vil beherske de franske borgerlige Stænders nærmeste Fremtid, kunde fortjene at uddybes. Men dette løse Omrids faar være tilstrækkeligt som en Karakteristik af de mangeslags Følelser, som opstod i Luciens Hjerte, medens han i Drosken gjenopleved hele sit Forhold til Berthe Planat, fra han havde mødt hende for første Gang og til nu. Han saa igjen for sine Øine den store Læsesalon for „literære og videnskabelige Studier“, hvis Vægge var dækket af Boghylder. I Reolerne stod Rækker af Bøger i graat eller sort Bind og forsynet med Numermærker. Paa Træborde, der var tilsoede med Blæk, laa der Dynger af Blade og Tidsskrifter.

Han kunde se sig selv staa og vente paa de Værker, han havde forlangt, og kaste et distrairt Blik udover de faa Læsere, som var spredt omkring i Salen. Det var da, han i Hjørnet til høire ved det inderste Vindu havde lagt Mærke til den unge Pige, som var beskjæftiget med at gjøre Optegnelser efter en stor Bog, som laa foran hende. Hendes vakre blege Ansigt med de fine Træk gav Udtryk for den intense Flid hos de ivrige Bibliotheksgjæster, for hvem der i deres Arbeidstimer intet andet eksisterer end Gjenstanden for deres Studium. I hele den Time, da Lucien grebet af dette Ansigts Ynde og Hemmelighedsfuldhed, vedblev at betragte hende, medens han lod, som om han læste, vendte den Ukjendtes Øine sig ikke en eneste Gang fra det Arbeide, hun havde for sig. Hendes Øjenlaag var kantet af meget lange, næsten krøllede Vipper, hvis mørke Farve stod i Harmoni med Øinene, der mod den hvide Hud saa ud som de brune Pletter, der betegner Øinene paa gamle afblegede Portrætter. I enkelte Øieblikke, naar hun tænke sig mere intenst om, og naar hun efter at have læst et vigtigt Afsnit forberedte sig til at gjøre Uddrag, løftedes Øienlaagene, og Blikket slog fast, hvad hun tænkte paa. Hun bed i Spidsen af sit Penneskraft, og de hvide, regelmæssige Tænder kom tilsyne mellem hendes Læber, som i Mundvigerne mødtes i en skarp Fold. Hun havde taget Hatten af, og hendes intelligente Hoveds ovale Form kunde skjernes under Haaret, som var skilt i Midten. De tykke, mørke Haarfletter, som faldt ned i Nakken, vidned om Livskraft; men hendes Ydre var allerede præget af Træthed, hvad man kunde se paa Kindernes mindre fyldige Omrids, paa Halsens og Nakkens fine Form og paa Brystets magre Slankhed, som hun bøied sig over Bordet. De meget smukke Hænder vidned om en næsten mandlig Energi, som der ogsaa fandtes Spor af i den noget stærke Hage saavel som paa den brede og mægtige Pande, der røbed en mandlig Intelligens. Men det samlede Billede var i høi Grad kvindeligt; hun var smal om Livet, hendes Bevægelser var harmoniske og afmaalte, og der var noget næsten altfor fint ved hende, som paakaldte Beskyttelse. Hun var tarvelig, næsten fattig klædt, men hendes Krave var udadledig ren. De Halværmer af sort Satin, som hun havde været saa forsigtig at trække op over sine Arme for at beskytte Kjo-

len og Manchetterne, viste, at hun hverken savned økonomisk Sans eller Sans for det ydre, hvilket ogsaa ellers præged hele hendes Person. Paa Fødderne havde hun fine Sko med flade Hæle, der viste deres smukke Form. At en ung Pige i den Alder og af en saa udpræget Skjønhed optraadte paa dette Hjernernes Værksted som en Arbeiderske i Tankens Tjeneste, var vel skikket til at forbause og interessere en 23-aarig Yngling, der selv var meget arbejdsom, høit udviklet i aandelig Henseende, og hos hvem det intellektuelle Liv hidtil havde dæmpet Hjertets og Sansernes Varme. De Kvinder, som udgjorde hans Moders Omgangskreds, havde altid mishaget Lucien, nogle ved sin Letsindighed, andre ved sin Dumhed. De smaa galante Damer, som han havde truffet paa i Følge med sine Kamerater, havde frastødt ham ved sin Simpelhed. Den rent sensuelle Kjærlighed kjendte han kun gennem Angeren over et Par uhyggelige Forvildelser, som havde vakt hans Interesse for en Time, men siden ærgret ham i Maaneder. Den eiedommelige Charme hos den ukjendte Kvinde med den medaljon-fine Profil, afmagret ved Tænkning og Studium, ... som her sad bøiet over lærde Bøger, maatte virke og virkede ogsaa straks paa ham med suveræn Magt. Dette Syn forened i sig de forskjelligartede Tiltrækninger, som han ubevidst havde drømt om i meget lang Tid. Han opdaged først den Revolution, som pludselig var indtraadt i hans Følelsesliv, i det Øieblik, da Berthe Planat begyndte at samle sine Papirer sammen for at gaa. Visheden om, at hun skulde forsvinde, voldte ham denne Sammensnøring af Struben og denne Krampe i Brystet, som vi mærker, naar vore Nerver har faat et altfor stærkt Stød. Han var et Øieblik fristet til at gaa ud før hende, vente paa hende paa Gaden og følge efter. En uovervindelig Frygtsomhed holdt ham imidlertid fast paa hans Stol, medens hun tog Halværmerne af sig, greb sin Hat, som hang paa en Knag, og satte den paa sig ligesaa rolig, som om hun havde været alene i Værelset. Hun gik efter at have bragt tilbage til Skranken de to Bind, som hun havde benyttet. Hun sagde noget til den gamle Dame der, vistnok angaaende Bøgerne, thi den gamle lagde dem tilside med et familiært Nik, som hun ikke vilde have brugt overfor en tilfældig Besøgende. Lucien drog deraf den Slutning, at han kunde være sikker

paa at faa se den unge Pige igjen ved selv at vende tilbage til Stedet. Dette uomtvistelige Tegn paa, at hun var en af Stedets daglige Gjæster, bidrog meget til den Ro, hvormed han saa hende forsvinde gennem Glasdøren og om Gadehjørnet. Skulde han udspørge Tjeneren eller kanske den gamle Dame? Hensynsfuldhed hindred ham derfra. Han kunde imidlertid ikke bare sig for at gaa hen til Skranken, hvor de to Bind fremdeles laa. Medens Udlaanersken søgte i Katalogen efter en Bogtitel, som han paa maa og faa havde spurgt efter, havde han Mod nok til ligesom i Distraction at se paa et af de to Bind. Dette var en første fysisk Berøring med den fraværende, og han ligesom skalv i sit Inderste, da han vendte disse Blade, som hun for et Øieblik siden havde haandfaret. Han konstatered ikke uden en Overraskelse, som samtidig var ham behagelig, fordi hans Udsigter til at træffe hende igjen derved øgedes, at dette Bind var første Del af Trousseau's „Kliniske Forelæsninger ved Hotel-Dieu“. Den ukjendte studered altsaa Medicin. En Strimmel Papir, som laa mellem to Blade, tildrog sig den forelskede Mands Opmærksomhed. Den laa omtrent i Midten af den berømte Forelæsning om Skarlagensfeber, og følgende Ord var nedrabet paa den med Blyant: „Pag. 29, Lægens Pligt at undersøge.“ Lucien gennemløb Siden med et eiendommelig graadigt Blik. Han stødte paa følgende Linjer, der bragte hans Hjerter til at banke, i den Grad følte han Fornøielse ved at sætte deres professionelle Stolthed i Forbindelse med Billedet af den gaadefulde og vakre Studentinde: „... I lang Tid har jeg brugt disse Overgydninger. Jeg har brugt dem i min private Praksis, før jeg anvendte dem paa Hospitalet. Thi jeg har aldrig vovet at bruge noget for første Gang, uden at det har været paa mine private Klienter. Ved at forholde mig saaledes har jeg løbet stor Risiko for mit Ry som Læge, og ofte er jeg ogsaa bleven ilde lønnet for det velgjørende Middel, som min dybeste Overbevisning tilsagde mig at forsøge. Men jeg er forbleven urokkelig paa denne Vei, som min Pligt anviste mig ...“

Det var altsaa i denne Luft af høie og strenge Idéer, denne unge Pige leved! Ti Maaneder var forløbet siden det Minut, da Lucien havde fundet denne glemte Papirstrimmel i Bogen og med den Hemmeligheden ved Stu-

dentindens moralske Tankegang. Meget faa Dage i disse ti Maaneder var gaat hen, uden at han havde set hende, og i alle disse Dage havde hun ikke udført en Handling, ikke udtalt et Ord, ikke gjort en Bevægelse, som ikke bestyrked den Dom, han instinktmæssig havde fældt over hende. Billederne fulgte paa hinanden i tæt Rækkefølge, først de, som skrev sig fra de Uger, der havde fulgt nærmest paa dette første Møde og gaat forud for deres første Samtale. Lucien var kommet tilbage til Læsesalen hver Eftermiddag fra den følgende Dag af. For at sikre sig Ret til at tilbringe Dagen der uden at kompromittere den unge Pige havde han til Forstanderinden opgivet at være juridisk Student og sysselsat med at udarbejde en Afhandling, som gjorde langvarige Undersøgelser nødvendige. For endnu større Forsigtigheds Skyld pleied han at indfinde sig Klokken tre, efter at han havde konstateret, at Studentinden regelmæssig kom henimod Klokken fire, idet hun da forlod den praktiske medicinske Skole. Han tog en Plads, hvorfra han kunde se hende ude paa Gaden. Hun viste sig bestandig alene. Hun kom ind, veksled nogle Ord med Damen ved Skranken, satte sig i den samme Krog, hvor hendes Plads var markeret ved, at en Stol var støttet ind mod Bordet, tog Hatten af, iførte sig Halvværmerne og begyndte at arbejde. Hun havde isoleret sig saa fuldstændig fra Omverdenen, at ingen af de faste Besøgende, hvoraf nogle var meget unge Mennesker ligesom Lucien, syntes at lægge Mærke til hende. Beviste ikke dette, at hun i disse Omgivelser altid havde opført sig saaledes, som hun opførte sig nu? Atten Dage efter, at han havde set hende for første Gang, kjendte Lucien endnu ikke hendes Navn. Der var ingen, som hilste paa hende eller talte om hende. Det var omkring denne Tid, de havde gjort hinandens Bekjendtskab under saa tilfældige Omstændigheder, at det fra hans Side udelukked ethvert forudfattet Forsæt og fra hendes Side alt Koketteri. Hvor levende dette Oprin fremstilled sig for den unge Mands Indbildningskraft! ... En Eftermiddag i Begyndelsen af Mai, da han kom gaende gennem Monsieur-le-Prince-Gaden og beherskedes af den indre Feber, som skriver sig fra en Lidenskab, der endnu kun raader i Ønsker og Drømme, havde han fundet Læsesalen lukket. Vindusskodderne var sat paa udvendig, og paa en af dem var

der ved Hjælp af Oblater fæstet et firkantet Stykke Papir, hvorpaa der stod skrevet: *Stængt paa Grund af Dødsfald*. Lucien fik høre af Portneren, at den gamle Dame ved Skranken var død pludselig den foregaaende Nat. Vi skal vise ham den Retfærdighed at indrømme, at den Plan, han nu fattede og straks satte i Værk, at blive staaende paa Fortauget og vente paa den Ukjendte, som han i sine Tanker allerede kaldte „sin Veninde“, ikke udelukkende blev indgivet ham af Ønsket om at udnytte en kanske enestaaende Anledning. Han sagde til sig selv, at den unge Pige syntes at have Sympati for den gamle Dame, og at dette Dødsfald kanske kunde meddeles hende med størst Skaansomhed af ham. Da han saa hende gaa over Ecole-de-Médecine-Gaden og nærmere sig Læsesalen, gik han hende imøde med et Udtryk som hos den, der har stødt paa en uventet Hindring.

„Bibliotheket er lukket, Frøken,“ sa han til hende. Og da den unge Pige, som blev overrasket over denne Meddelelse ikke syntes at undre sig over denne Tiltale fra en af Læsesalens faste Gjæster, tilføied han straks: „Der er hændt en Ulykke inat. Den Dame, som stod ved Skranken ...“

„Fru Barillon? ...“ afbrød den unge Pige. „Er hun død?...“ Lucien gjorde et bekræftende Tegn, og Studentindens Ansigt, som i Almindelighed pleied at være saa roligt, antog med en Gang et forandret Udtryk. Det røbed den lidenskabelige Følelse, som hun forsøgte at dække over. Hun fik Taarer i Øinene, skjønt den gamle Dame for hende kun havde været et tilfældigt Bekjendtskab, og hun kun havde talt lidet med hende. Hun behersked sig imidlertid straks og kom med en Bemærkning af ganske sagkyndig Karakter: — „Det har jeg længe været forberedt paa. Hun led af *angina pectoris*, som havde naaet sit sidste Stadium.“

„Det skulde man ikke anet, saa munter og livlig, som hun saa ud! ...“ sagde Lucien for at forlænge Samtalen.

„Hun vidste hverken, hvor syg hun var, eller hvilken Sygdom hun bar paa,“ svarte den unge Pige. „Lægen, som behandled hende, lod hende tro, at der var Tale om Nervesmerter. Jeg tillod mig ikke at modsige ham. Han havde overtaget Behandlingen, og han foretog den saaledes, som han bedst forstod. Fru Barillon nærede imidlertid sine

Tvil. Hun havde i Bøger søgt og opdaget nogle af de Symptomer, som hun mærket ...“

„Synes De ikke, at en Patient bestandig har Ret til at faa høre Sandheden, naar han vil lære den at kjende, ja endog uden det?“ sagde den unge Mand.

„Det er et stort Spørgsmaal,“ sagde Studentinden.

„Ikke for mig,“ svarte han hurtig, „og jeg kunde ikke have Agtelse for en Læge, som løi for mig. Uden Sandhed findes der ingen Samvittighed, og naar man finder paa at svigte Sandheden paa et Punkt, svigter man den snart ogsaa paa alle andre ...“

Han havde talt, som om han tænkte høit, og i en saa overbevist Tone, at den unge Pige følte sig slaat deraf. Hun saa paa ham. Lucien forstod, at hun nu saa ham for første Gang. Han havde hidtil ikke betydet mere for hende end de andre Personer paa Læsesalen. Denne Opdagelse, som havde virket pinlig i Øieblikket, var det ham behageligt at mindes nu, da han i denne korte og kjære Fortid skulde søge efter noget at forsvare Berthes Ære med. Han glæded sig over, at de første Ord, som var udvekslet mellem dem, havde været af denne videnskabelige og upersonlige Art. Han glæded sig over, at en ung Piges Opmærksomhed var blevet henvendt paa ham ved en Udtalelse, som gav ham Ret til idag at meddele sig fuldstændig frimodig. Han glæded sig fremfor alt over, at hun havde gaat ind paa denne Samtale ganske ligefrem som en Kamerat. Denne Optræden, der var saa stridende mod de nedarvede Fordomme, kunde ganske vist give Anledning til Dadel. Han vidste selv fra sin egen Erfaring, i hvilken Grad et Kameratskab af næsten maskulin Art er det sikreste Middel til at hindre Familiaritet. Det synes at undertrykke Forskjellen mellem Kjønnene, medens en altfor vidtdreven Forbeholdenhed forøger den. Lige fra denne første Samtale havde den unge Mand hos Frøken Planat følt denne fuldstændige Fraværelse af alt Koketteri, der var saa meget mere fremtrædende, som den var helt naturlig. Drevet af Ønsket om ikke at maatte forlade hende saa snart og tillige om at faa vide lidt mere om hende, havde han sagt:

„Siden De beskjæftiger Dem med Medicin, Frøken, kunde De kanske gjøre mig den Tjeneste at give mig nogle Oplysninger ... Jeg arbejder med Undersøgelser angaaende

Retten til at straffe og Forbryderes Tilregnelighed, og dette har ført mig til at studere Spørgsmaalet om Forbrydelse hos de Sindssyge. Læseværelset er lukket. Hvor tror De, jeg kunde faa benytte Bøger af denne Art, Legrand du Saulle for Eksempel, som jeg netop holdt paa at gjøre Ud- drag af deroppe? ...“

„Paa den praktisk medicinske Skoles Bibliothek,“ svarte hun; „jeg skal netop gaa derhen. Det er et Sted, som jeg ikke synes videre om, da der kommer altfor mange Men- nesker. Men Betjeningen er meget elskværdig og Katalogen meget righoldig.“

„Jeg er nemlig juridisk Student ...“ sagde han, idet han tog op af Lommen sin Visitkortbog. Han rakte et Kort til den unge Pige, da han ikke ønskede at forblive ukjendt for hende. Hun tog det, saa paa det og sagde ligefrem: — „Jeg tror, at dette vil være tilstrækkeligt. Men hvis De vil gaa med mig, saa skal jeg uden Vanskelighed ...“

Han havde fulgt hende med bankende Hjerter og grebet af en Sindsbevægelse, der var saa behagelig, at den næsten virkede lammende. De havde gaat sammen gennem den lille Ecole-de-Médecinegade, hvor Bogladerne med de mange fagvidenskabelige Værker veksler med de forskjel- lige Forhandlere af kirurgiske Instrumenter. Lucien havde ikke havt Øie for andet end sin Ledsagerinde og hendes yndefulde Gang, som havde sine forførende Egenskaber. Hun var fyldig og langstrakt i Livet, havde lidt lange og fine Ben og satte Foden ret og let mod Jorden. Hvad skulde han sige til hende? Hvad skulde han gjøre for ikke at be- høve at frygte for, at et Ord skulde bringe disse uventede Minuters Trylleri til at svinde? De var allerede kommet ind i Gaardsrummet, havde gaat sammen opad den store Trappe og befandt sig i Bibliotheket. Der havde han endelig erfaret den ukjendtes Navn og Adresse, idet Berthe Planat ved Indgangen maatte forevise sit Studenterkort, samtidig med, at hun præsenterede sin Ledsager. Da de først var kommet ind, forlod hun ham med et Nik og gik hen og satte sig ved et af Bordene, hvor hun havde taget Plads lige- som paa Læseværelset. Lucien havde ikke ovovet at sætte sig ved Siden af hende. Han havde bedt om et Værk for en Forms Skyld, men aabned det neppe, og da han saa hende optaget af sit Arbeide, forlod han Bibliotheket. Han

gik i Retning af Rollingaden, drevet af en uimodstaelig Trang til at se Huset, hun boede i, og med egne Øine betragte de Steder, hun passerede. Deroppe omkring Sainte-Geneviève-Kvarteret kunde der være en ganske egen Stemning slig en tidlig Maidag. Her boltred sig den ubekymrede Ungdom, her hersked Vaaren og den frie Kjærlighed. Klokken var fem. Den blaa Himmel hylled Pantheons Kuppel og graa Søiler i sit friske og milde Lysslør. Bladene sprang grønne ud paa Grenene af Træer, hvis Rødder just ikke fraadser i den dybeste Muldjord. Og alligevel strømmer udødelige Safter op af den og holder Livsflammen vedlige i disse magre Stammer. Og de samme Safter sender sin Glød til de fattige Studenter og til de leende og snakende Piger, som de sidder der med sine Glas ved Kafébordene. Denne Livsrus, som bølger i Luften overalt, havde Lucien indaandet med den Stolthed, som har sit Udspring i kysk Kjærlighed, og som bærer i sig noget helligt, medens saa mange andre allerede har profaneret sit Hjerte. Han var saaledes kommen lige til Vieille-Estrapade- og Contrescarpe-Gaden. Disse maleriske Navne og hele det gammeldags Milieu, som her mødte ham, virked sympatetisk paa ham, det var som en mørk Indfatning om hans spirende Haab. Siden havde Rollingadens Fattigdom og Øde rørt ham. Den er kun befærdet af Fodgjængere, da den slutter med en Trappe, som fører ned til Monge-Gaden. Den nedgaaende Sol falder tversover den Del af Gaden, hvor Berthes Hus laa. Det var et af disse gamle Vaaningshuse, som tidligere havde ydet Ly til betydelige Personer, og som selv i sit Forfald bevarer Spor af sin aristokratiske Fortid. Dette Hus havde en Facade, som bøied sig ud, da Grunden var sunket en Del, men Indkjørselsporten var i ædel Stil; til Gaardspladsen slutted sig Vognskjul, som var overfyldt med alt Slags Skrab, men ud til den var der ogsaa høie Vinduer. Den forelskede unge Mand havde sat sig paa en Afvisersten ved Trappen til Mongegaden. Han blev siddende der, til det blev ganske mørkt, optaget af en Betragtning, som gennemtrængte hans Sjæl med en næsten overmenneskelig Glæde. Naar den store Kjærlighed kommer, medfører den saadanne Timer af en uudsigelig fængslende Art, der paa en iøinefaldende Maade staar i Kontrast til de ubetydelige

Begivenheder, som er Aarsag eller kanske snarere Paa-skud til den. Hvad var der hændt Lucien? Han havde erfaret Navnet paa den unge Pige, han elsked, samt hendes Profession og Bolig, og han havde talt med hende. Dette var jo ingenting, men dette intet var nok til at faa Poesiens Bølger til at strømme gjennem hans Aar. Berthe var ung, han var ung, og det var Vaar! Den dybe aandelige Ensartethed, det søsterlige Fællesskab i Tanken, som han gjætted sig til hos hende, den store Ynde, som var forenet med saa meget Alvor, den stærke Modsætning mellem hendes Skønhed og hendes Arbeide, det friske og fine ved hendes Træk i Forbindelse med Billeder af Sygdom og Død, Hospitalssenge og Dissektionsborde, det eiendommelige ved deres Møde og hendes fuldstændige Mangel paa alt konventionelt og endelig Frygten for og Længselen efter deres næste Møde — alt dette var noget, som kunde vække Lidenskab hos en Yngling af hans Aar, som aldrig havde elsket før! Han havde følt alt dette, og hvilke Øjeblikke havde han ikke siden tilbragt der! De skinned i hans Erindring som en Morgenrøde. Var det ikke hans Lykke, som nu steg frem for ham? Jo, han havde været lykkelig, meget lykkelig, saaledes som man er det i treogtyve Aars Alderen, da Attraaens uberørte Friskhed, Tilliden til det kvindelige og den Uendelighed af Tid, som Lidensskaben har for sig, tillader Hjertet at udvide sig ved den blotte Nærværelse af den, man elsker, og nøier sig dermed. Senere reiser Livserfaringen sig med sine Skuffelser, den mandlige Stoltheds Krav og Tanken paa de mange hensvundne Dage oprører sig imod den romantiske og naive Rus, som følger med den Kjærlighed, der er uden Tilstaaelse og uden Besiddelse. Men i den første Ungdom er Hjertet nær ved at kvæles af Frygt for en saadan Tilstaaelse, i den Grad er det bange for at vække Mishag. Og Besiddelsen brænder paa Forhaand den elskende med saadanne Flammer, at det næsten er ham en Lise at faa den udsat. Han ved saa godt, at Fremtiden tilhører ham, og at om et Aar, om to og om ti Aar vil han endnu ikke være kommet ud over den Tid, da man elsker og bliver elsket. Han forsøger at famle sig frem i Forventningen, at udsætte med de afgjørende Ord og at forlænge de herlige Følelser af Drømme og Haab, de Følelser, som udgjør Forlovelses-

tidens staaende Charme; og det var virkelig som en forlovet ung Mand, Lucien havde elsket Berthe med en stille Tilbedelse, som var blevet inderligere for hver Dag siden hin Vaaraften. Dengang havde han ikke forsøgt at faa vide noget mere om hende ved for Eksempel at udsperge Portneren i Huset. En saadan Forespørgsel syntes ham at være en Helligbrøde. Vilde han mon ogsaa havt Kræfter til det? For saadanne glødende Forelskede er det en virkelig Lidelse at skulle nævne den, de elsker, for en tredje Person. Stemmen svigter, naar de skal tale om hende. Og hvad skulde det ogsaa være godt for? Hvad kunde man have at fortælle ham, som han ikke vidste før? Den unge Piges indskrænkede Levevis, hendes Flid i Arbeidet og hendes idealistiske Tanker vidste han Besked om efter at have set hendes Bolig, hendes Optræden paa Læseværelset og efter at have læst de Linjer, hun havde noteret i Lærebogen. Allerede hin første Aften havde han hos hende anet de aandelige Egenskaber, som han siden havde fundet hos hende i de nu forløbne ti Maaneder, og disse Maaneder havde de gennemlevet i en Frihed, som ikke giver Plads for nogen Hemmelighed. Var ikke den blotte Omstændighed, at deres intime Samvær havde vedblevet at være fuldstændig rent, det mest slaaende Vidnesbyrd om den unge Piges moralske Værd? Og de Scener, hvorigennem denne Intimitet var skabt, traadte igjen ganske tydelig frem for Luciens Tanke ... I Begyndelsen, lige efter deres første Samtale, havde de pleiet at hilse paa hinanden paa Læseværelset, hver Gang en af dem kom eller gik, naar den anden var tilstede. Der var ikke et eneste blandt disse Nik fra det lille tankefulde Hoved, som Lucien ikke havde udtødt snart med den største Glæde som Tegn paa Sympathi og snart med Ængstelse som et Tegn paa Ligegyldighed. Saa var deres anden Samtale kommet, ikke mange Dage efter den første. For at bringe den istand havde den forelskede unge Mand udtænkt en Fremgangsmaade, som ganske godt symboliserede denne eiendommelige Kjærlighed, der som en Blomst var skudt pludselig op i disse to sterke Hoveder, som var fyldt af Videnskabens Problemer. Han havde spurgt den unge Pige, da hun reiste sig for at gaa, om hun vilde gjøre ham den Tjeneste at oversætte for ham i deres virkelige Betydning to tekniske Ord, som han

ikke forstod, og han havde derefter — hvilken Ironi! — forelagt hende en Sætning, som han havde stødt paa i den uhyre Afhandling af Legrand du Saulle, som han gav sig Mine af at gjøre Uddrag af. Den handlede om de latente og maskerede Sygdomme. Førend han fik formuleret sin Anmodning var de allerede ude paa Gaden. Berthe fortsatte at gaa, medens hun svarte ham, og ganske naturlig gik han da med hende.

„Latent, det forklarer sig selv,“ havde hun sagt; „en latent Sygdom er en Sygdom, som endnu ikke har givet sig tilkjende. En maskeret Sygdom derimod melder sig kraftig, men den laaner en anden Sygdoms Form. Saaledes er en Gigt, som fremtræder i Form af Svimmelhed, en maskeret Gigt, *quæ induit larvam*. Larva, ved De, var den Theatermaske, man brugte i Oldtiden ...“

„Sandelig, det havde jeg glemt,“ brast det ud af ham, og uden at han selv vidste hvorfor spurgte han: „De kan altsaa Latin, Frøken?...“

„Jeg har taget Studenteksamen,“ svarte hun.

„Mit Spørgsmaal var meningsløst,“ sagde han. „Ellers kunde De jo ikke studere Medicin. Men her i Frankrig er man endnu saa lidet vant til at se Kvinderne tilegne sig visse Kundskaber.“

„Forholdet er ifærd med at ændres i saa Henseende,“ svarte hun, „og det er meget heldigt. Videnskaben er den store Befrier, og Kvinden har større Trang til at blive fri end Manden.“

„Det er ogsaa min Mening,“ svarte Lucien, „og jeg haaber ogsaa, at man vil gaa videre og videre paa denne Vei. Det skulde imidlertid undre mig, Frøken, om ikke kvindelige medicinske Studerende altid vil vedblive at være en Undtagelse.“

„Af Hensyn til Anatomikammeret og Hospitalet?“ spurgte hun.

„Ja.“

„De har aldrig dissekeret,“ sagde hun. „Havde De det, saa vilde De vide, at der bare er et ganske svagt Indtryk af helt og holdent fysisk Art at overvinde. Derefter og meget snart ser man i Liget intet andet end det, man har Brug for ved de anatomiske Forelæsninger. Man tænker ikke længer paa, at det, som ligger foran En, har været et Men-

neske ... Ligsyn er det pinligste. Man har interesseret sig for en Syg, man har modtaget hans fortrolige Meddelelser, og 24 Timer efter finder man ham paa et Bord, ubevægelig og kold; hans Hjerne ligger her, hans Hjerter der og hans Lever paa et tredje Sted ... For mig har det været og er endnu et frygteligt Indtryk, men det er ogsaa det eneste, thi om man end paa Hospitalet bliver Vidne til triste Ting, kan man ogsaa der gjøre saa meget godt, ved et Ord, en Mine og en Opmærksomhed!..."

Hun havde fremført disse Bemærkninger og Iagttagelser med en eiendommelig Ligefremhed. Der var hverken i hendes Blik eller i hendes Stemme noget af dette udfordrende, som virker saa ubehagelig hos de fleste Tilhængere af Kvindesagen. Hun meddelte sine Indtryk ganske rolig, uden at bekymre sig om den Virkning, som Omtalen af visse frastødende, ja modbydelige Ting kunde have paa den, hun talte med. Han, som blev stedse mere nysgjerrig, gjenmælede forsigtig:

„Paa den praktisk medicinske Skole og paa Hospitalet findes jo ikke bare Syge og Døde. Der er ogsaa Kamerater. Jeg kjender ikke meget til de medicinske Studenter, men den Maade, hvorpaa de fleste af dem optræder, forekommer mig at maatte være meget stødende for en ung Dame ...“

„Deri tager De feil,“ svarte hun; „for min Part, og man kan jo ikke godt tale om andre end sig selv, har jeg nok stødt paa nogle unge Mennesker, som førte et upoleret Sprog, men de har været faa, og naar de er sammen med de andre, faar disse snart bragt dem til Taushed ... Det hænder ofte paa Hospitalet, naar man anmoder os om at undersøge en Syg, at vi bag vor Ryg faar høre Ord og Latter, som vi vilde sætte mere Pris paa ikke at høre, men det er for det meste Ærteri. Det gjælder at bringe os ud af Fatning, saa de kan unge Mennesker, som førte et upoleret Sprog, men de har været faa, og naar de er sammen med de andre, faar disse snart bragt dem til Taushed ... Det hænder ofte paa Hospitalet, naar man anmoder os om at undersøge en Syg, at vi bag vor Ryg faar høre Ord og Latter, som vi vilde sætte mere Pris paa ikke at høre, men det er for det meste Ærteri. Det gjælder at bringe os ud af Fatning, saa de kan mere sig over vor Generthed ... Lidt Alvor faar snart Bugt med saadanne Barnestreger ... Og hvad nu de Fyre angaar, som maatte have visse Hensigter, faar man snart stagget dem. De begynder ikke paa det mer end én Gang. Jeg for mit Vedkommende gør Krav paa at betragtes som den bedste Kamerat; men hver Gang en Student forsøger at blive altfor elskværdig, underretter jeg ham om, at fra den Dag af, da han taler anderledes til mig end til en Mand, kjender jeg ham ikke længer ...“

Hun havde forladt sin Ledsager efter at have sagt dette lige udenfor Døren til den Restaurant i Racinegaden, hvor Albert Darras senere skulde overraske de to unge Mennesker siddende ved Siden af hinanden. Lucien havde set hende gaa ind i den lange Sal, som allerede var fuld af Middagsgjæster. Hun havde der ligesom paa Læseværelset sin reserverede Plads. Træbordene uden Dug, det grove Stentøj og de tykke Glas passed kun altfor godt til Indskriften paa Forsiden af Huset: Maaltider for *1 Franc 10*. Det fattigslige ved dette Sted havde vakt Medlidenhed hos den forelskede Lucien, samtidig med, at hendes sidste Ord overvældede ham med Forvirring og Frygt. Han maatte senere faa vide, hvilke Følelser der havde bragt hende til at udtale dem. Der findes Tegn, som næsten ikke kan defineres, men som alligevel er tydelige nok, og paa hvilke Sjæle af samme Race kan kjende hinanden, saasnart de mødes. Den lille Udtalelse, som Lucien var kommet med om de Syges Ret til at høre Sandheden, havde for Berthe været et saadant Tegn. Uagtet hun, som hun selv havde sagt, bestræbte sig for at være god Kamerat med de andre Studenter, vilde hun ikke have ladet denne ukjendte Mand, som hun kun havde truffet paa et Bibliothek, henvende sig til hende og tale til hende, hvis det ikke havde været for en hemmelig Rørelse i hendes Hjerte. Men derfor havde hun taget Hevn ved sin sidste Sætning. Den var en Skranke, som var reist mellem hende og den unge Mand, hvis denne havde kunnet fatte et forvovent Haab. Enten vilde han nu ikke gjøre noget Forsøg paa at faa se hende igjen, eller ogsaa vilde hendes Oprigtighed hindre alt tvetydigt; han vilde ikke komme til at gjøre Kur til hende. Hvor disse Minder stod levende for Lucien! I hvilken bekymret Sindstilstand havde han ikke gaat tilbage gennem Racinegaden, overbevist om, at hans uforsigtige Følgeskab og hans Spørgsmaal havde stødt den forsigtige Studentinde! Hvilken angstfuld Nat havde han ikke tilbragt med at spørge sig selv, om hun nogensinde vilde tilgive ham, at han havde rettet disse Spørgsmaal til hende! Da han fik se hende igjen, fremdeles i det samme fredelige Asyl for Studier, hvilken Glæde havde det da ikke været for ham, at hun ikke syntes at være fiendtlig stemt! ... Senere havde de talt sammen flere Gange. Disse Samtaler

og de utallige andre, som var fulgt efter dem, dukked frem for den unge Mands Erindring, efterhvert som han paa sin Kjøretur midt igjennem Paris nærmed sig Montagne Sainte-Geneviève. Under alle disse Samtaler, de første og mest frygtsomme saavel som de sidste og mest familiære, var han forbleven tro mod det Program om absolut Tilbageholdenhed med sine Følelser, som Frøken Planat havde opstillet. Han havde behandlet hende, som om hun virkelig var hans Kamerat fra den medicinske Skole, med hvem han som juridisk Student udveksled Tanker, og ikke den bedaarende, tilbedelsesværdige unge Pige, hvis simple Ynde og vakre Smil hos ham optændte et lidenskabeligt, feberagtigt Begjær, og hvis modige Tilværelse indgav ham en saadan Beundring. Der var ikke en Brosten, saasnart Vognen var kommen over Pont-Neuf, uden at den minded ham om Ord, som Berthe havde sagt, om en Haandbevægelse hun havde gjort, eller et Blik, hun havde sendt ham fra sine mørke Øine ... Her paa Hjørnet af Saint-Michel-Pladsen havde han mødt hende en Morgen, da hun skulde til Hotel-Dieu; det var omkring seks Uger efter, at de var blevet kjendt med hinanden. Hun havde ladet ham følge sig til Hospitalet. Det var første Gang, han havde set hende under Udøvelsen af hendes Kald. De havde fulgt med Visiten og havde derefter spist Frokost sammen i Racinegaden ... Her under Træerne paa St. Germain-Boulevarden havde de spadseret i det uendelige de lange varme Sommeraftener, alt medens de drøfted en eller anden af de Idéer, som optog dem. Disse Diskussioner betyded for Lucien det samme som Opdagelsen af en helt ny intellektuel Verden, samtidig med, at han følte en eiendommelig Vellyst ved at høre de nyeste Hypoteser om Livet fra denne Mund med dens Blomsterlæber ... Foran Collège de France og ved Foden af de Trin, som fører op til Claude Bernards Statue, husked han, at hun en af de første Høstdage havde fortalt ham sine Idéers Historie. Hun havde sagt, at tre Mænd havde havt en afgjørende Indflydelse paa hende: Claude Bernard med sin *Médecine expérimentale* og før ham Flaubert og Dostojevsky. Fra den ene af disse to Romanforfattere havde hun hentet sin Smag for at se Livet i dets Virkelighed og fra den anden sin skarpe Sans for den menneskelige Elendighed. Hos Bernard havde hun beun-

dret Methoden. I denne Anledning havde hun talt om sin Skoledannelse først i Thiers og derefter i Clermont hos sin Onkel og under Ledelse af en gammel frafraadt Universitetsprofessor, som havde havt tilovers for hende, en Hr. André. Lucien havde talt til hende om sin Stedfader ... Der borte paa Panthéon-Pladsen havde de en anden Dag i Anledning af Dyrkelsen af de store Mænd diskuteret om Religion og Politik, og han var bleven forbauset over den rolige Dristighed i denne Kvindeintelligens, som paa disse to Punkter saavel som i Moralen overgik hans egen ganske betydelig. I sin Overbevisning om, at Biologien, som endnu var i sin Begyndelse, engang vilde fornye hele Meneskehedens Livsplan, forkyndte Berthe en systematisk Fordømmelse af alle traditionsbundne Institutioner i Fortiden som i Nutiden; hun dømte med samme Streghed til Eksempel Katholicismen og Kantianismen, det konstitutionelle Monarki og Republiken. Den unge Mand blev fængslet af denne dristige Tanke, som drev hans Principer til det yderste. Naar han aandelig sammenligned sig med sin Veninde, havde han en Følelse af, at han ligesom sin Stedfader kun var en almindelig Borgermand, der endnu var gjennemtrængt af sin Klasses Fordomme. Han havde beundret Studentindens djerve Intelligens, ligesom han beundred den aandelige Sikkerhed, hun viste i sin Levevis, idet hun ikke spildte et Minut og ikke udgav fem Centimer til Unytte. Hun havde arvet en liden Formue paa fem og tredive tusen Francs, hvoraf hun havde lagt to tusen fire hundrede tilside for at have noget at etablere sig med, naar hun var færdig med sine Studier. Dette havde hun nylig betroet Lucien. Naar hun spiste for 1 Franc og 10, blev dette ikke fuldt sytti Francs om Maaneden. Seks hundrede Francs til at leve af, to hundrede til Bøger og to hundrede til Eksamensafgifter udgjorde tilsammen hendes væsentlige aarlige Udgifter. Dertil kom Leien af det beskedne Værelse i Rollingaden.

Ja, Rollingaden! Den var nu ikke langt borte. Minderne fra Fortiden veg pludselig Plads for den skarpe Følelse af Nutiden ... i dette Øieblik passerede han Lycée Henri IV. Synet af dette Kvarter, som i alle disse Maaneder havde været knyttet til hans Ungdoms ømmeste og stærkeste Fø-

lelser, skar ham i Hjertet. Den Anklage, som var fremført af hans Stedfader, antog paany fast Form i hans Tanke. Dens Hæslighed stod i altfor voldsom Strid med de Drømme, han havde gaat omkring med her i Løbet af det sidste Aar, og som han netop havde gennemlevet i Erindringen med en næsten hallucinerende Magt. Var det muligt, at saa megen Ynde kunde have løiet for ham, at denne Tilbageholdenhed var et Hykleri, at der skjulte sig en styg Hemmelighed med et strafværdigt Moderforhold under hendes stolte og oprigtige Væsen, kort sagt, at hun, som han elsked med en saa inderlig og ydmyg Hengivenhed, uden nogensinde at have vovet at sige hende det, skulde have været en andens Elskerinde? Alle de Gjenoplevelser, han netop havde havt af saa mange Begivenheder, der var saa enkle, men for ham omgivet af saa megen Poesi, protesterede derimod, og dog var han bange nu, da han skulde se sin bagtalte Veninde igjen. Disse Billeder, som havde gjort hende saa nærværende for ham, havde ikke kunnet rokke Bagtalerens Autoritet. Samtidig kunde Lucien, idet han nærmed sig Rollingaden, ikke undlade at forestille sig i Enkelthederne den Scene, som ventede ham. Han skulde gaa ind gennem Porten og op ad Trappen og ind i hendes Værelse ... Derefter skulde han sige de skrækkeligste Ting. Det var ham uudholdeligt bare at tænke paa den unge Pige, som skulde høre saadanne Ord ... Den Sætning, som havde tjent til Rettesnor for hele deres Forhold, dukked ufrivillig frem for ham: — „Jeg underretter ham om, at fra den Dag af, da han taler anderledes til mig end til en Mand, kjender jeg ham ikke længer ...“ Hun, som betragtede den letteste Antydning til Kurmageri som en Fornærmelse, vilde hun saa meget som taale, at han kom med denne fornærmende Meddelelse? Hun vilde kaste ham ud. Dette enestaaende intime Forhold, hvor saa megen Lidenskab havde skjult sig bag Samtale om Idéer, vilde blive brudt! Den forelskede unge Mand havde saa ofte spurgt sig selv uden at kunne svare: „Hvilke Følelser nærer hun for mig?“ Det vilde han ikke oftere komme til at spørge sig om. Berthe vilde foragte ham. Hun vilde hade ham! ... Angsten for alt dette voldte Lucien saa megen Smerte, at han endnu vilde lade en Smule Tid gaa hen, før det Minut kom, da han skulde udføre den muligens uoprettelige Handling.

Han var paa Hjørnet af Place de la Contrescarpe, hvis gamle Navn man vil erindre, at han tidligere havde holdt saa meget af. Dette Minde bragte ham paany med altfor stor Styrke til at tænke paa sin første Tur til sin Venindes Bolig. Han steg ud af sin Vogn og gik til Rollingaden. Klokken var snart tre. Det var den Tid, da Studentinden som Regel arbeided paa den praktiske medicinske Skole. Men igaar havde hun sagt til ham, at da hun blev nødt til at opholde sig noget længer paa Hotel-Dieu og at spise Frokost der, vilde hun ganske sikkert komme til at gaa lige hjem efterpaa. — Man ser, at Albert Darras havde taget feil, da han troede, at hans Stedsøn havde søgt en Konference med sin Medskyldige, før han kom til ham paa Kontoret. — Frøken Planat kunde have forandret Beslutning. Udsigten til den sidste Udsættelse bragte den unge Mand til en ny Krise i Retning af at ville vente. Han var kommen til selve Gaden. Han gik og gik flere Gange forbi Huset med en Hjertebanken og en Slappelse af Viljen, som han pludselig skammed sig over. Den Disciplin, hvortil han fra sin første Ungdom var bleven opdraget af sin Stedfader, fik Overtaget i denne Kamp mellem hans Følelser. Han mindedes sine egne Ord: „*Uden Sandhed gives der ikke Samvittighed ...*“ Han gjentog og indprented sig inderst inde i sin Sjæl dette Ord „Sandhed“, og som om han under en Duel marcherede frem med en ladt Pistol i Haanden, gik han ind i Huset. Han retted intet Spørgsmaal til Portneren, men hans Beslutning var nu saa fast, at da han kom til den Etage, hvor Berthe boede, og saa Nøglen staa i hendes Dør, drog han et Lettelsens Suk. Et Slag med hans Haand paa denne Dør — Ordene „kom ind!“, udtalt med denne Stemme, som han havde troet saa stærkt paa — et Tag i Dørvrideren, og han stod foran hende.

 IV

SANDHEDEN

Studentinden havde gjenkjendt den unge Mands Maade at banke paa. Hun havde derfor ikke reist sig fra den Læ-

nestol, hvor hun sad. Foran hende paa hendes Skrivebord laa et aabent Bind med anatomiske Billeder; den opslaaede Side fremstilled Benets Anatomi. Sammenslyngningen af Blodkar, Nerver og Muskler omkring Benet var fremstillet ved ovenpaa hinanden lagte Papirblade, som var udskaarne og farvede i blaåt, sort, graat og rødt. Med sin venstre Haand holdt Berthe et af disse Blade omhyggelig op, og med den høire skrev hun i et Hefte, som allerede var bedækket med Blyantsnotater. Lucien kjendte igjen den Noteringsbog, som hun havde med sig paa Hospitalet ved sine Morgenbesøg. Hun modtog sin Gjæst med et venskabeligt Nik med sit vakre Hoved, og uden at afbryde sit Arbeide sagde hun:

„Jeg er ifærd med paa Forhaand at studere i Enkelt-heder den Operation, som jeg skal hjælpe til med imorgen. Den skal foretages paa Manden i Seng Numer 32, De husker ham, som har Koldbrand i den høire Fod? Man har drøftet hans Tilfælde, som ikke længer kan vente. De ved, hvorledes Professor Louvet altid helst vil bruge de radikaleste Midler. Han vil, at man skal sætte Benet af ovenfor Knæet for at være ganske sikker paa, at Sygdommen ikke kommer igjen. Men saa har man tilkaldt Kirurgen Graux, og da fik Piben en anden Lyd. Han vil ikke engang amputere hele Foden. Han finder det tilstrækkeligt at fjerne Halvparten af den. Disse Herrer har nu disputeret og fremholdt hver sin Mening med Argumenter, hvori de har lagt hele sin videnskabelige Dygtighed, og mellem dem laa Patienten paa Sengen med Tæppet slaat tilbage, saa at man kunde se begge hans elendige Ben, hvoraf det ene var kachektisk og det andet angrebet af Koldbrand. Da de endelig tiet stille efter at have opbrugt alle sine Theorier, spurgte den syge, idet han pegte paa et Sted nedenfor Knæet: „Kunde De ikke skjære her? ...“ Dette blev sagt saa komisk, at alle Eleverne brast i Latter ... Men ikke jeg. Jeg følte mig forpint. Jeg kommer aldrig til at have Aandsstyrke nok til saaledes at betragte en menneskelig Skabning simpelthen som en Gjenstand for videnskabelige Forsøg. Graux og Louvet tænkte bare paa den syge, som om han var en Gjenstand og ikke et levende Væsen. De tænkte paa sine Idéer. De var virkelige Videnskabsmænd. Jeg kan ikke dette ... Til slut vil de gaa en Middelvei, saaledes som

han selv antyded for dem. Man vil sætte af Benet imorgen mellem Foden og Knæet. Da denne Beslutning var fattet, sagde han et andet Ord, som var mindre humoristisk, men af dybere Betydning: „Nu føler jeg mig bedre. Visheden letter ...“

Optaget med Erindringen om dette uhyggelige Optrin havde den eiendommelige unge Pige ikke fra først af lagt Mærke til Udtrykket i Luciens Ansigt. Hun lukked nu forsigtig Billedværket. Hele dette Værelse bar Præg af hendes fint kvindelige Væsen ligesom af hendes metodiske Ordenssans. Det var et firkantet, meget høit Værelse, hvis Vinduer med sit udskaarne Træværk havde bevaret en vis Elegance fra gamle Dage. De vendte ud til en liden Gruppe af Trær, som ogsaa var en Levning fra den gamle Tid, da det nu forfaldne Hus havde været en herskabelig Bolig ligesom Huset ved Siden af, hvor Hr. de Caumartin, Biskop af Blois, boed, han, som vakte Ludvig den fjortendes Mishag ved at modtage Biskoppen af Noyon i Akademiet med en grusom Spottetale. Disse Træer, som kanske havde tilhørt ham, tjente nu som hygienisk Reklame for et borgerligt Pensionat! Paa denne overskyede Mariseftermiddag tegnede deres endnu nøgne Grene sig bedrøvelig af mod den kolde Himmel, som viste sig gennem Vinduerne. Dette lysegraa harmonisered godt med Farven af de Møbler, som den unge Pige havde bragt med sig fra Provinsen. De gamle, mørke, tunge Nøddetræsstole fra Auvergne, det rødbrune Tapet og Gardinerne af forskjelligfarvet Rips gav hele Rummet et næsten strengt Udseende, som blev endnu mere fremhævet ved de mange særlige Tegn paa Professionen, som fandtes rundt omkring. Her var Instrumenterne fra et Bestik lagt frem i Luften efter at være rengjort; der laa et Dødningshoved og nogle Dele af et Skelet; i Boghylder stod medicinske Bøger, og i et andet Hjørne saaes en forstørret Papmodel af Øiet, bestemt til at vise Synsmekanismen. De eneste Kunstgjenstande var seks store Fotografier af Profeterne i det sixtinske Kapel. Deres Kjæmpemuskulatur syntes at minde om Amfiteatret. Uagtet Studentinden sov i dette sit eneste Værelse, var der dog ingen Seng at se. Hendes yderliggaaende Omhu for det udvortes og hendes systematiske Fastholden af Kameraderiet paa Mandsvis havde bragt hende til at vælge dette Rum

med dets Udseende som Konsultationsværelse til det Sted, hvor hun modtog sine Gjæster. Hun sov paa en Løibænk, som nu var dækket med en Pude af Sirts. Et lidet tilstødende Kabinet tjente hende til Toiletværelse og Garderobe. Nogle Smaating røbed imidlertid Kvinden, saaledes en liden Etager, som stod paa Kommoden og havde Skuffer, hvorpaa stod at læse „Handsker, Slips, Lommetørklæder“, og i Luften bølged en frisk Aroma af Irispudder, blandet med Duften fra en Buket Mimoser, som hun havde kjøbt paa Gaden. De gyldne Knopper og det fine Løvværk paa denne Buket fra Syden, der var sat i en Glasvase, talte om glad Ungdom, fri Tilværelse, lykkelige Kyster, lange Reiser ... Den danned en stærk Modsætning til dette lille Værelse, hvor Eiendommelighederne ved Berthes Skjæbne var ligesom symboliserede: hendes borgerlige Fødsel i Provinsen, det samtidig uafhængige og reserverede i hendes Optreden, hendes strenge Arbeide og det Anlæg for naturlig Elegance som holdt hende fin og indtagende under Forhold, hvor nitten af tyve blandt hendes kvindelige Kolleger vilde have givet Afkald paa alt, hvad der kunde kaldes Ynde! Aldrig nogensinde havde Lucien havt en stærkere Følelse af den Poesi, som var gjemt i dette Værelse, hvor han var kommen saa ofte og altid med bankende Hjerter. At gjense hende, som hans Stedfader havde fornærmet saa stærkt, og finde hende fredelig og flittig ved hendes daglige Arbeide, at konstatere, hvorledes hun forædled dette modbydelige Arbeide ved en stadig Stræben mod ædle Idéer, at finde hende saa slank og smuk og fuldstændig uvidende om den krænkende Sladder, der var udbredt om hende, alt dette virked altfor gribende paa ham. Taarerne kom ham i Øinene. Den usædvanlige Nervespænding fra den forløbne Time opløste sig i denne Svaghedskrise. De stille Taarer begyndte at løbe nedover hans Ansigt, medens han snarere faldt ned paa en Stol end satte sig paa den, og han var ikke istand til at faa et Ord frem. Forbauset over hans Taushed vendte Berthe sig endelig helt om. Hun saa hans stumme Hulken, hans fortrukne Ansigt og hans Blik. Ikke et Øieblik tog hun Feil af Aarsagen. En afgjørende Time, som hun længe havde frygtet for, var kommen. Hendes Sindsbevægelse var saa stærk, at heller ikke hun helt kunde beherske sig. Hun maatte lægge fra sig

Bogen, som hun netop skulde have sat i Hylden, og der var som et Slør over hendes Stemme, da hun sagde:

„Græder De, Lucien? Hvad feiler Dem? Hvad er der hændt? ...“

„Straks ...“ svarte han med en bønfoldende Mine, „skal straks sige Dem det ... Nu kan jeg ikke ... Vær taalmodig ...“

Hun adlød og blev siddende og saa i Taushed paa ham, medens han fortsatte at græde. Hvis han under et saadant Anfald havde havt Kraft til at tænke sig lidt om, vilde den unge Piges Uro have vist ham, hvilken Plads han havde vundet i hendes Hjerter. Hun elskede ogsaa ham. Men under hvilke Forhold og hvor ulykkelig! Om Luciens Stedfader havde taget fuldstændig fejl i Udlægningen af de Kjendsgjæringer, som var meddelt ham, saaledes angaaende Beskaffenheden af Forholdet mellem de to unge Mennesker, saa var dog Kjendsgjæringerne selv ikke desto mindre bogstavelig sande. Berthe Planat havde fem Aar iforveien i flere Maanedøer levet sammen med denne Méjan, hvis Navn Darras havde nævnt til sin Stedsøn, for at han skulde have det som et sikkert Holdepunkt. Hun havde haft en Søn med ham, der nu blev opfostret for hendes Regning i Moret nær Fontainebleau. Paa den Tid, da dette Forhold havde fundet Sted, havde hun studeret Jus, som hun imidlertid havde opgivet, da Brudet fandt Sted, for samtidig ogsaa at bryde med den Omgangskreds, hvor hendes Historie var kjendt. Siden den Tid havde hun selv i sine mindste Handlinger havt det Princip helt at leve anderledes end i sin Fortid. Det var af den Grund, hun undgik den medicinske Skoles altfor stærkt søgte Bibliothek, det var derfor, hun spiste i den fattige Restaurant i Racinegaden, og derfor boede hun ogsaa i det Hus, der laa saa langt borte fra Quartier Latins Centrum. Fra den Dag af, da hun havde lært Lucien at kjende og havde begyndt at elske ham, havde hun levet i en stadig Angst ved Tanken paa, at han ved et rent Tilfælde skulde lære hendes Fortid at kjende, uden at hun samtidig kunde forklare ham, at dette stygge Eventyr fra hendes nittende Aar ikke hang sammen med noget stygt eller lavt. Det havde været et beklageligt Feiltrin, der imidlertid skrev sig fra en ædelmodig Tillid, som hun letsindig havde vist, og som paa en uværdig Maa-

de var misbrugt. Mange Gange under disse mere og mere intime Samtaler, som dog altid havde været af intellektuel Art, og som hun havde fundet saa meget Behag i, havde hun været fristet til selv at fortælle sin kjære og fintfølende Ven denne smertefulde Historie. Men hun var holdt tilbage af en Blufærdighed, som var stærkere end alle de Ræsonnementer, ved hvilke hun beviste for sig selv, at hun ved at hengive sig til Méjan intet ondt havde gjort. Selv de bedst udførte Slutningsrækker er ikke istand til helt at ødelægge det indre Vidnesbyrd af visse Love, som af Naturen er indskrevne i de hemmeligste Dybder af vor moralske Personlighed. En Fader kan fornegte sin Familie, men hans Søn vil dog aldrig for ham være en Mand som alle andre Mænd. En Kosmopolit kan fornegte Fædrelandet, men hans Barndomshjems Horisont kommer for ham aldrig til at ligne nogen anden Synskreds. Paa lignende Maade kan en ung Pige gennem Opdragelse være smittet i høieste Grad af revolutionære Idéer — og det var Tilfældet med Berthe Planat —, hun kan have beruset sig i de værste Paradoxer og troet paa den absolute Lighed mellem Kjønne, udtalt sin Foragt for Samfundsskikkene og i Særdeleshed for Ægteskabet, hun kan have proklameret og desværre under Forhold, som næsten kunde undskylde hende, praktiseret Retten til den frie Forbindelse; da behøves der bare, at en oprigtig Kjærlighed skal vaagne hos hende. Det, at hun har hengivet sig uden Sakrament og uden Kontrakt, bliver for hende trods alt en Skam, der er uovervindelig som et Instinkt. Berthe havde ikke villet medgive, at hun næred denne Følelse, men hun havde uafsladelig ligget under for den. Beviset herfor laa i denne evindelige Udsættelse, denne daglige Opskyden til næste Dag af en fortrolig Meddelelse, som hun dog daglig havde følt Trang til. Sin Samvittighed, som ifølge hendes egne Theorier gjorde det til en bydende Pligt for hende at sige Sandheden, havde hun dysset i Søvn ved at love sig selv at tale den Dag, da Lucien fik Mod til at erklære en Kjærlighed, som hun allerede tydelig kunde se bag al hans Frygtsomhed. Saa længe som han fortsatte at tie stille dermed og deres Forhold indskrænked sig til dette intellektuelle Venskab, som var saa behageligt, at hun ikke kunde opgive det, hvorfor skulde hun da blande denne levende Drøm med den grusomme

Virkelighed, som hun havde lidt saa meget under? Hun sagde ikke til sig selv: „Hvorfor skulde jeg rive ham ud af hans Henrykkelse?“ Men til Trods for sig selv tænkte hun det. Hun tænkte fremfor alt paa, at det vilde blive en Lidelse for ham, og denne Medlidenhed med den Sorg, han vilde føle for hendes Skyld, var det først og fremst, som havde forsegleet hendes Læber. Nu var han der hos hende, forpint og plaget af denne Sorg. En anden Person havde ikke betænkt sig paa at fremkalde denne Sorg hos den unge Mand ved at røbe den Hemmelighed, som hun ikke havde vovet at tilstaa, men som hun dog var fast bestemt paa ikke at skjule, hvis Lucien virkelig næred nogen Mistanke derom. Den unge Mands Taarer var kun altfor tydelige; han næred ingen Mistanke, han vidste Besked, men han troed den ikke. Hans første Ord, da han endelig havde faat Kraft nok til igjen at kunne tale, gav Udtryk for hans Oprør mod Anklagen — et Oprør, som Berthe ikke et Sekund tænkte paa at drage sig til Nytte. Dette Træk vil bedre end lange Udviklinger belyse den dybe Ærlighed hos denne unge Pige, som var et Offer for det intellektuelle Sofisteri, denne farlige Gift i det tyvende Aarhundredes aandelige Luft. Den Demoralisation, som havde gjort sig gjældende i hendes Intelligens, havde ikke angrebet hendes Følelsesliv.

— „De maa undskylde mig,“ sagde han tilsidst, idet han tørred sine Øine og førte sine Hænder op til Panden ligesom for at forjage et Mareridt. — „Dette er uværdigt for en Mand. Mine Nerver har løbet af med mig. Men nu er jeg Herre over dem igjen, jeg kan svare Dem og forklare Dem Grunden til min Tilstand. Men De maa først give mig et Løfte ... Vil De, hvad jeg end kommer til at sige Dem, love mig at tilgive det? ...“

„Jeg kjender Dem altfor godt, Lucien,“ svarte hun blidt, „til at tro, at De nogensinde vil sige et Ord til mig, som De ikke burde sige, og som jeg maa blive vred for ...“

Han betænkte sig overfor dette undvigende Svar. Uhyrligheden ved den Anklage, som han skulde gjentage, forekom ham saa rædselsfuld, at han fortsatte:

„Dette er ikke nok. Jeg vil have et positivt Løfte, ellers formaar jeg ikke ... Og dog maa De vide dette. De maa det

for min Skyld og for Deres egen Skyld. Lov mig, at De vil tilgive mig ...“

„Godt,“ sagde hun, „jeg lover det.“

„Tak!“ svarte han. Saa spurgte han pludselig: „Ved De, om De har nogen Fiende, Berthe?“

„Fiende?...“ gjentog hun, idet der skjød en Rødme op i hendes Kinder. Hun kom til at tænke paa sin eneste virkelige Fiende, den utækkelige Méjan, af hvem hun var bleven forført under Omstændigheder, der medførte et grovt Brud paa Tillid. Han havde forladt hende, saasnt hun var bleven frugtsommelig. Naar hun nu mødte ham paa Gaden, følte hun hver Gang et Stik i Hjertet, saa hun troed, at hun skulde besvime. De hilste ikke engang paa hinanden, men for et haanligt Blik han sendte hende! Der var ingen Tvil. Det var Méjan, som havde talt til Lucien eller faat nogen anden til at tale til ham. Denne Forestilling gjorde Berthe ondt, men alligevel virked Visheden paa hende som en Lettelse ligesom paa den Patient paa Hospitalet, hvis Ord hun havde beundret, og det var med en Martyrs Ro, men med virkelig Ro, hun fortsatte: — „Jeg kjender bare en Person, som jeg med Sandhed kan kalde min Fiende. Og endda er det mig, som heller burde være hans Fiende. Men naar man nærer altfor megen Foragt for nogen, ophører man at hade ham. Hvorfor spørger De om dette?...“

„Fordi jeg har erfaret, at De er Gjenstand for en skjændig Bagvaskelse ...“, svarte Lucien. „Den skriver sig sandsynligvis fra denne Person. Det faar man skaffe sig Underretning om. Den er gemen, og den vil virke trykkende paa hele Deres Fremtid, hvis vi ikke tog straks.“

„Hvad ondt kan man gjøre mig? ...“ sagde hun, idet hun trak paa sine fine Skuldre, og i hendes Øine begyndte der at straaale Lynglansen af en Stolthed, som skulde vokse helt til Oprør. „Hvad vedkommende Person kan sige eller tænke om mig, er mig ligegyldigt. Han kan ikke hindre mig fra hverken at tage mine Eksamener eller at tjene mit Brød ved at behandle de syge, naar jeg bliver Læge. Det er alt det, jeg forlanger af Samfundet; hvad mine Venner angaar, saa kan de iagttage mit Liv og dømme mig derefter!“

„Det er netop, fordi de dømmer Dem,“ raabte den unge

Mand, „og fordi de ved, hvem De er, at de ikke vil og ikke kan taale de Infamier, som De foragter. De skylder at hjælpe dem til at slaa disse Beskyldninger ned, for Deres Venners Skyld, om ikke for Deres egen ... Vilde De finde Dem i, at man ligeoverfor Dem insinuerede, at jeg havde stjaalet? ...“

„Hvad er det da, jeg beskyldes for,“ afbrød hun ham, „som kan sammenlignes med et Tyveri? ...“

Tonen i hendes Stemme var bitter, da hun stilled dette Spørgsmaal. Hun havde i den Tone, Lucien talte i, og i hans endnu mystiske, men for hende saa tydelige Udtryk gjenkjendt den Tænkemaade, mod hvilken hendes Stolthed havde gjort Oprør i de sidste fire Aar. Ogsaa hendes Onkel, den radikale Republikaner, og hendes Lærer, Hr. André, den gamle socialistiske Professor, havde til Trods for sine Meninger om Kirkens Bedragerier og om Straffelovens Uretfærdighed betragtet hende som vanæret, fordi hun havde hengivet sig til en Mand udenfor Ægteskab, det vil sige uden at befatte sig med den løgnagtige Kirke og den forbryderske Lovbog! De havde fordømt hende, og hvorfor? Fordi hun havde havt Mod til at leve efter deres Idéer. Og nu hørte hun den samme Fordømmelsesdom udtalt med en ubevidst Hefthighed af den Mand, som hun elsked saa meget.

„Aa,“ stønned han, „det er endnu værre. Man anklager Dem ... hør her. Jeg kan ikke engang udtale det forfærdelige ...“ Derefter fortsatte han halvt i Vildelse, idet han sønderrev sit eget Hjerter ved sine egne Ord og fandt en Trøst i den intense Smerte, som bragte ham til at føle sin heftige Kjærlighed: — „Man beskylder Dem for, at da De forlod Deres Onkel og reiste fra Clermont, havde De en Elsker med Dem; De skal have levet sammen med ham og have faat et Barn med ham ... Han var juridisk Student, siger man, og hed Méjan. Man fortæller, at De ogsaa dengang studered Jus. Man tilføier, at der blev et Brud mellem ham og Dem, og at De har forandret Studium for ikke mere at træffe sammen med ham. Jeg siger Dem det hele; det er min Stedfader, som har fortalt mig disse skammelige Ting for knapt to Timer siden ... Hvorledes har han faat Greie paa, at vi træffes saa ofte? Det ved jeg ikke. Jeg har aldrig talt om Dem hverken hjemme eller andre

Steder. Men han har faat vide det. Vort Forhold har foruroliget ham ... Af den Grund kan jeg ikke være vred paa ham. Men hvad jeg er forbitret over og vil vedblive at være det, saalænge jeg lever, det er, at han har udleveret Deres Navn til en hemmelig Politimand, som saa har meldt ham disse Skændigheder efter hvilke lavtliggende Undersøgelser og hos hvem? ... Siden De har Mistanke til en Person, saa sig mig hans Navn, forat vi kan gaa til ham sammen eller jeg alene som Deres Ven ... Hvis vi intet faar vide paa den Kant, skal jeg se til at finde en anden. Jeg skal faa vide, hvem denne Politimand er. Jeg skal tvinge ham til at tilstaa, hvor han har hentet denne Søle til at tilsmudse Dem med ... Alle Midler skal være mig lige gode. Men jeg vil, at der skal vises Dem Retfærdighed, jeg vil, at min Stedfader skal sige til mig: „Jeg beder Frøken Planat om Forladelse for det, jeg har sagt om hende ...“ Før vil jeg ikke se ham igjen ...“

Berthe havde holdt sine Øielaag sænket for ikke at se Lucien tale saaledes til hende, og samtidig ramtes hun lige i Hjertet af disse dræbende Ord, hun følte, at det smerted, og hun pintes af de Minder, han vakte, og som ramte hende i hendes inderste. Den elskende Kvinde hos hende var samtidig rørt og fortvilet ved denne overdrevne Tillid, der var et paatageligt Bevis for en Lidenskab, som ikke var streift af nogen Mistanke; men det var et andet Indtryk, som havde Overtaget, nemlig Følelsen af, at hun i sin frisindede Tænkemaade og i sit Oprør stødte mere og mere an mod den Samfundsorden, som havde faat saa voldsomt Udtryk i de Ord, hvorigjennem denne Mand, der elsked hende ligesaa meget, som hun elsked ham, vægred sig ved at tro hende skyldig. Og de første Ord, hun udtalte, da Lucien tied stille efter Truselen mod sin Stedfader, var som et Udtryk for, at hun stødte denne Beskyttelse fra sig og hævdede sit fulde Ansvar. Hun vilde ikke have hverken Undskyldning eller Tilgivelse.

„Jeg takker Dem for det Venskab, De viser mig,“ sagde hun, „men jeg kan ikke dele Deres Harme mod Deres Stedfader. Han kjender mig ikke, og man har meddelt ham Kjendsgjæringer, som han med fuld Ret har kunnet fortolke saaledes, som han har gjort. Deres Oprigtighed mod mig paalægger mig en lignende Oprigtighed. Der er et af

disse Udsagn, som ikke er rigtigt; da jeg forlod Clermont, var Hr. Méjan ikke min Elsker. Til Gjengjæld er det fuldkommen sandt, at jeg har levet sammen med ham i Paris i mit første Studieaar, at jeg har haft et Barn med ham, at jeg havde begyndt at studere Jus, men har gaat over til Medicin, for en væsentlig Del for at begynde paa et helt nyt Levnet. Angaaende disse tre Punkter er Deres Stedfader bleven rigtig underrettet.“

„De! ... De! ...“ Dette Enstavelsesord, som blev udtalt i en Tone som under en Dødskamp, var det eneste Svar, som dette i al sin Korthed saa frygtelige Skriftemaal bragte over den unge Mands Læber. Hans Ansigt gav Udtryk for en Bedøvelse, som var i Slægt med Vanvid. Hans Taarer havde stanset. Han veg tilbage ligesom for et rædselsfuldt Syn. Han gjentog med lavere, hæs Stemme: — „Det har De gjort? De! De! ...“

„Ja, jeg! ...“ svarte hun med hævet Pande og Armene stolt korslagt. „Og hvis jeg bebrejder mig noget, er det ikke det, at jeg har handlet, som jeg har gjort. Det havde jeg Ret til, og jeg er mig bevidst, at jeg aldrig har undladt noget, som jeg skyldte mig selv. Men det er sandt, at det, som jeg siger Dem idag, burde jeg have sagt Dem allerede den første Dag, da vort Venskab begyndte ... Jeg har veget tilbage for det ... Ikke for mine Handlingers Skyld. Nei, ikke for mine Handlinger ...“

„Hvorfor har De da ikke fremdeles tiet stille?“ udbrød han med Smerte. „Aa, De burde have været saa barmhjertig at lade denne Illusion vare, siden det er Dem, som har skabt den ... Alt, hvad jeg har troet om Dem, har altsaa været en Løgn? Alt, hvad jeg har ofret Dem af Beundring og Agtelse og Tilbedelse, har været en Galskab? ... De har haft en Elsker? ...“ Han gjentog endnu mere rasende: „En Elsker! ... Aa, hvor denne Tanke gør mig ondt, hvor den gør mig ondt! ... Hvorfor har De ikke negtet mod alle Beviser? ... Jeg vilde ikke have tvilet paa Deres Ord. Men nu maa jeg imorgen og iovermorgen og bestandig sige til mig selv, at De har været denne Mands Elskerinde ... Hvem skal jeg nu nære Tillid til? Hvem? Hvem? Aa, jeg har troet saa meget paa Dem! ...“

„Ti stille, Lucien ...“ avbrød hun ham, idet hun kom hen til ham og greb ham i Armen. „Jeg forbyder Dem at

tale saaledes til mig,“ — og der udgik et saadant Udtryk af indigneret Trods fra hende, at han instinktmæssig lystred, uagtet Skinsygen klemte hans Hjerter; han hørte i Taushed paa hende, idet hun fortsatte: — „De har ikke Ret til det, De, som i saa mange Dage har iagttaget, hvorledes jeg har tænkt og arbeidet og følt. Har De set det ringeste Koketteri hos mig? Nei. Har jeg sagt et Ord, har jeg gjort en Gebærde, som ligeoverfor Dem har stødt an mod den Kameratskabens Pakt, det kollegiale Forhold mellem Student og Studentinde, som jeg gav Udtryk for allerede anden Gang, vi talte sammen? ... Jeg husker meget godt dette Minut! Jeg følte mig saa tiltrukket til Dem og saa bestemt paa aldrig mere at se Dem igjen, saafremt De gjorde Kur til mig! ... Har jeg ladet Dem gjøre det? ... Og alle disse Beviser paa min Loyalitet, alle disse Vidnesbyrd, som De ikke kan tvile paa, om at jeg har en Karakter, Tanker og Samvittighed, — deraf er der nu ingenting igjen, ingenting! De gjør mig ikke engang den Indrømmelse, at De siger til Dem selv: Denne Kvinde, som taler til mig, og som erkjender sig ansvarlig for visse Handlinger, er dog den samme, som jeg for et Øieblik siden agted saa høit, at jeg ikke kunde tro, at hun havde begaaet disse Handlinger, trods de mest overvældende Vidnesbyrd. Disse Handlinger har altsaa for hende ikke betydet og betyder ikke det, som jeg har troet, de skulde betyde ... Nuvel! Jeg har begaaet dem. Ja, jeg har hengivet mig til en Mand. Ja, jeg er bleven Moder udenfor Ægteskab, og jeg har ikke troet derved at svigte nogen Pligt. Jeg tror det endnu ikke i dette Øieblik ... At handle saaledes, som man tænker, det er mit eneste Princip, og jeg har ikke handlet anderledes, end jeg har tænkt ...“

„Det er ikke sandt,“ svarte den unge Mand haardt. „De har ikke tænkt, at en ung Pige havde Ret til at svigte Æren.“

„Jeg har tænkt,“ sagde hun ikke mindre haardt, „og jeg tænker endnu, at en Mand og en Kvinde for at fæste sig ved hinanden og danne et Hjem hverken har Behov for en Prest til at velsigne dem eller for en Øvrighedsperson til at indregistrere deres Forbindelse. Jeg har tænkt, og jeg tænker endnu, at et virkeligt Ægteskab bestaar i den frie Forening af to Væsener, som knytter sin Skjæbne sam-

men ved sit personlige Valg uden at have andre Vidner til sit Løfte end sin egen Samvittighed. Jeg har tænkt, og jeg tænker endnu, at en Kvinde ikke taber mere af sin Ære ved at have indgaat en saadan Forbindelse og have taget feil, end om hun i Kirken og paa Byfogedkontoret havde ægtet en Usling af en Mand, som havde bedraget hende og derefter forladt hende. Derfor kan jeg græde Taarer af Blod, naar jeg mindes den Mand, som De nylig nævnte, og som paa en uværdig Maade har legt med mig. Det er ingen Angerens Taarer. Jeg har ingen Grund til at nære Anger, og jeg nærer den ikke ... Nei, jeg nærer den ikke ... Lad mig faa Lov til at fortsætte," sagde hun, da han antydede at ville afbryde hende. „Dette bliver sikkert den sidste Samtale, vi har os imellem, og jeg vil i det mindste, at De skal dømme mig efter det, som foregik, og saaledes, som det foregik ... Da jeg lærte at kjende Hr. Méjan" — hun lukked paany Øinene, da hun skulde udtale dette Navn, ligesom hun nylig havde lukket dem, da hun hørte det, fordi det voldte hende altfor stor Lidelse —, „var det i Clermont, hvor han forberedte sig til sin Eksamen i Filosofi ... Jeg traf ham hos Hr. André. Jeg skal ikke søge nogen Undskyldning. At tage feil af et Menneskes Karakter er ligesom at gjøre en Feil under en Diagnose. Man er ikke ansvarlig for det. Men jeg har Ret til at sige, at hvis jeg blev narret af ham, saa blev Hr. André det ogsaa, og han var otti Aar og var en gammel Universitetsmand, som havde havt Tusinder af unge Mennesker mellem sine Hænder. Min Onkel blev ogsaa narret, og han var en forhenværende Retsskriver, som ikke mistænktes for Optimisme ... Nu, da mine medicinske Studier har forklaret Omstændighederne for mig, forstaar jeg, hvad jeg ikke kunde se dengang og heller ikke min Onkel og Hr. André: Denne Mands Intelligens fandtes kun paa Façaden. Hans Veltalenhed havde ingen Underbygning af Tænkning og Sandhed. Men han var veltalende, meget veltalende, og denne Egenskab brugte han til Forsvar for Lærdomme, som ogsaa var mine og mine to Opdrageres. Han skrev og skriver med Talent. De har altid levet i Paris og ved ikke, hvor faa Anledninger man ude i Provinsen har til virkelig at udveksle Tanker, og hvor begjærlig man griber dem. De ved heller ikke, hvor stærke Fordommene fra den gamle Samfundsorden er

der endnu den Dag idag, og til hvilken Ensomhed de Mennesker dømmes, der ligesom min Onkel vover at bekjende sig til den fuldstændige Kollektivism og at opdrage en Myndling, som han havde opdraget mig, uden religiøs Undervisning. Hr. André var bleven staaende ved Fouriers Lære fra 1847. Jeg havde tilegnet mig lidt af den ene og lidt af den anden. I vor afsidesliggende og gammeldagse Krog følte vi os ikke desto mindre revet med af den store Oversvømmelse, som skal feie hele den afskyelige Verden bort. De kan da selv dømme om, hvad det havde at betyde for os alle, at denne unge Mand fremtraadte, der syntes bestemt til en saa smuk Fremtid, i hvem hans Lærere saa sin mest glimrende Elev, og som udvikled Revolutionens nyeste Theorier for os med en Begeistring, som rev os med. Før Méjan tog sin Licentiatgrad ved Universitetet i Clermont, havde han et Aar været Huslærer i Brüssel. Der havde han besøgt Elisée Reclus. Naar han nævnte dette Navn, gav det ham en Prestige, som hans varme Ord yderligere øged, idet han forherliged Fremtidens Samfund, som skulde bestaa af Mænd og Kvinder, der var saa gennemtrængte af Retfærdighedens Princip, at enhver Lovgivning vilde være unyttig. Han viste os Fremtiden som befriet ved Videnskaben og ved Dogmernes Ødelæggelse, Fattigdommen afhjulpen ved Eiendomsrettens Ophør, den universelle Solidaritet sat i Stedet for den trange fædrelandske Egoisme og det nedværdigende ved Ægteskabstrafikken erstattet med den frie Forbindelses Ærlighed ... Min Ulykke begyndte i denne lille Bekvemmelighed i Echlachegaden, hvor jeg var vokset op, og hvor denne Hykler førte saadan Tale. Jeg troede paa ham, fordi jeg troede paa disse ædle Idéer! Paahviler der mig nogen Skyld for det? Svar ...“

Men uden at afvente dette Svar og i sin Trang til at komme tilende og blive færdig med disse fortrolige Meddelelser fortsatte hun med en Stemme, som paany tilsløredes lidt: — „Men da jeg forlod Clermont, eksisterede der intet mellem denne Mand og mig undtagen min Beundring og hans Snak. De, som siger, at jeg kom til Paris i Følge med ham, lyver. Jeg kom hid for at studere Jus, fordi jeg vilde være Advokat og senere give mig til at skrive. Jeg havde ogsaa en anden Grund. Jeg skal nævne den. Ogsaa jeg skal sige alt ligesom De. Under min Barndom havde

min Onkel levet sammen men en Tjenestepige som Elskerinde. Han havde giftet sig med hende. Denne Kvinde havde ikke elsket mig, da jeg var ganske liden, og nu hadede hun mig. At reise til Paris vilde være at faa en Ende paa yderst pinlige huslige Scener. Forøvrigt var jeg endnu emanciperet, jeg havde min egen lille Formue og en saadan Tillid til Livet! ... En tilfældig Arv bevirked, at Méjan kom til Quartier Latin faa Uger efter mig for ogsaa at studere Jus og derefter indtræde i Politiken. Vi traf hinanden igjen ... Han beskæftigede sig med mig. Jeg var saa alene, saa fremmed i denne store By og saa desorienteret mellem Studenterne tiltrods for mine Eksamener, men denne Mand kjendte mig saa godt! ... Han fik mig til at tro, at han elskede mig. Havde jeg nogen Skyld i dette? Var det nogen Feil af mig at tro, at han var oprigtig, da han foreslog, at vi skulde slaa vore to Eksistenser sammen for bestandig for at arbeide sammen paa det samme Værk, leve efter den samme revolutionære Tro og skabe et Hjem, saaledes som vi opfattede det? ... Da jeg begav mig til ham for at leve sammen med ham, gik jeg opad Trinene i hans Trappe med den samme Ærlighed, hvormed en forlovet katolsk Dame gaar gennem Kirkedøren, og med alt det Alvor, hvormed en Borgerdatter træder ind i Byfogdens Sal. Dette var Ægteskabet, saaledes som jeg forstod det, og saaledes som Proudhon saa smukt har defineret det, én organiseret Retfærdighed. Vi bragte med os, eller jeg troede, at denne uværdige Mand og jeg begge bragte med os den samme gode Vilje til at elske hinanden, den samme Overbevisning om det alvorlige ved vor Forbindelse og den samme Agtelse for hinanden ... Fem Maaneder efter havde han forladt mig for at leve sammen med en Pige der i Kvarteret, og jeg var frugtsommelig ... Vov saa at sige, at det er mig, som har svigtet Æren! Vov at sige, at jeg har løiet for Dem, at jeg ikke længer fortjener, at man nærer Tiltro til mig, og at De har været gal, som har agtet mig! ... Vov det bare! ...“

Af visse Betroelser, fra hvilke man ikke kan komme videre, fordi man har lagt hele sin Sjæl i dem, fremgaar der en Virkelighedens Magt, som ikke tillader videre Diskussion. Denne Magt tog Overhaand hos Lucien, efterhaanden som Berthe talte, og han gjorde intet Forsøg paa at modstaa den. At den unge Pige fortalte ham sine virke-

lige Følelser, at denne beklagelige Historie var foregaaet nøiagtig saaledes, at hun havde gennemskuet dette uhyggelige Eventyr paa den Maade, hun sagde, og med Bevarelsen af sin gode Tro under Forvildelsen, det tvilte han ikke paa, og hendes Vidnesbyrd forvandlede hans Indignation fra for et Øieblik siden til en overvældende Sørgmodighed, som øgedes ved hver enkelt af de Smaating, som Studentinden fortalte. Mødens hun havde Ordet, saa han hende saaledes, som hun havde været i sine trange Provinsomgivelser mellem sine to Opdragere; han saa hende beruse sig i Theorier, som var altfor stærke for hende, og han saa hende ung og uberørt med sit smukke begejstrede Blik uden den Baggrund af Sørgmodighed, som han altid havde fundet hos hende, og som han nu kunde forklare sig. Han saa for sig hendes Ankomst til Paris og hendes første Modgang. Aa, om han havde truffet hende dengang i Stedet for denne Libertiner, hos hvem han kun altfor godt kunde skjelne hans afskyelige Plan, denne Forførelse overfor et forældreløst Barn uden Beskyttelse ved Hjælp af disse høitspændte Idéer, som burde have gjort hende hellig og ukrænkelig for ham, ligesom han burde have beskyttet og befæstet og støttet hende! Alle Slags Smaating, som han havde havt Følelsen af uden egentlig at forstaa dem, fik nu fuldt Lys for ham, for Eksempel den Hidsighed, hvormed hun drev sine medicinske Studier og især de tørreste og mindst tiltalende Dele deraf. Der ved flygted hun fra sin gamle Smag, som havde bedraget hende, fra Veltalenheden, Literaturen og deres ulykkebringende Tilløkkelse. Og det hele dannede et saa beklageligt Billede af en Kvindetilværelse, og Modsætningen var saa brutal mellem hendes utopiske Drømme og den Ulykke, som var faldt i hendes Lod, at den sved ham i Hjertet. Hun behøved ikke længer at spørge ham, om han vilde tale yderligere til hende paa samme Maade, som han havde gjort. Han beklagede hende altfor meget, og paa hendes Ord: „Vov bare at sige det!“ der blev gjentaget med en til Raseri stigende Lidenskab, svarte han i en Tone som en slagen Mands:

„Nei, jeg siger ikke dette længer ... Jeg kan ikke dømme Dem. Jeg tror Dem ... Alt, hvad De nu har sagt mig, beviser, at jeg havde Uret, da jeg tog saa stærkt ivei for et

Øieblik siden, og at jeg burde have afventet Deres Forklaringer ... Men Slaget var saa haardt ... Jeg anklager Dem ikke længer. Jeg fordømmer Dem ikke længer. Jeg lider ved at vide, hvad jeg ved nu ... Det er som en Byrde, der knuser mig. Hvis De bare havde talt rent ud til mig fra den første Dag af, da jeg lærte dem at kjende, eller om nogen anden havde gjort det! ... Nei, det maatte være Dem selv. Jeg vilde ikke have troet nogen anden end Dem ... Jeg vilde ogsaa da være blevet meget ulykkelig, men ikke i den Grad som nu ...“

„Aa,“ sukked hun, „da vilde jeg have mistet Dem tidligere ... Det er det, som altid har holdt mig tilbage, at jeg har været bange for at finde hos Dem det samme som hos min Onkel og hos Hr. André, denne formindskede Agtelse, som jeg har havt at kjæmpe mod. Hvad kunde det nytte? ... Jeg har været feig. Men Deres Venskab var mig saa kjært! Der var saa mange Punkter, hvor vi følte og tænkte det samme. Undertiden sagde jeg til mig selv: Angaaende dette vil han ogsaa en Dag komme til at føle og tænke som jeg ... Men saa! ...“ Hun rysted paa Hovedet uden at fuldende denne gaadefulde Sætning og ligesom for at besværgе det Syn, som dukked frem igjen for at friste hende. „Ved andre Anledninger,“ fortsatte hun, „saa jeg tydelig, hvad vi gik imøde. Jeg saa Afgrunden. Nu er vi der. Men Veien var saa altfor deilig. Det var en Oase i min forfærdelige Ørken, hvor jeg nu maa ud at vandre igjen. Farvel, Lucien, jeg har sagt Dem alt, hvad jeg havde at sige Dem. Efter denne Forklaring er jeg træt og udmattet. Jeg føler mig ikke vel. Lad mig være alene. Farvel ...“

„Farvel,“ svarte den unge Mand. Han havde taget sin Hat og gjort et Skridt mod Døren. Da han havde lagt Haanden paa Dørvrideren, blev han staaende ubevægelig i nogle Sekunder; saa vendte han sig om og gik tilbage til hende. — „Jeg kan ikke forlade Dem saaledes,“ sagde han, „jeg kan ikke gaa efter de Ord, som De netop har sagt, og som betyder, at De betragter vort intime Venskab som afsluttet. Nei, jeg kan ikke ...“ Han stod endnu et Sekund uden at sige noget mere, men tog hendes ene Haand, som hun ikke havde Kraft til at rive fra ham. Endelig sagde han med en Stemme, som gav Udtryk for hele hans Liden-

skab og hele hans Sørgmodighed: — „Jeg kan ikke, Berthe, fordi jeg elsker Dem ...“

Hun havde hørt paa ham med bøiet Hoved og stivt Blik. Pludselig slukned Glansen i hendes Øine, og en stærk Bleghed gik over hendes Ansigt, hvis Træk forandred sig. Han følte hendes lille feberhede Haand blive til Is i hans. Han fik netop saavidt Tid til at tage hende i sine Arme for at støtte hende. Hun besvimeede, idet hendes Hjerte holdt op at slaa, hvad der røbed Styrken af hendes Sindsbevægelse og hendes Kjærlighed med større Sikkerhed, end nogen Tilstaaelse kunde gjøre det. Den unge Mand bar hende hen paa den smale Løbænk, knæled foran hende med hendes Navn i en forskræmt Rædsel, som gik over til lidenskabelig Ømhed, da hun aabned Øinene igjen, saa paa ham og i Stedet for at tage sit Hoved bort fra hans Arm nærmed det mere op til hans Skulder ligesom for der at søge en Støtte, et Asyl, en Beskyttelse.

„Berthe,“ voved han at sige, „dette Minut er høitideligt. Hvis De ogsaa elsker mig, saa sig mig det ... Elsker De mig?“ gjentog han ... „Elsker De mig? ...“

„Ja,“ sagde hun med en Stemme, som var saa svag, at han mere læste dette Svar paa hendes skjælvende Mund end hørte det. Hans Hjerte banked saa voldsomt, at han ikke kunde faa Pusten for sig til at tale. Han blev liggende paa Knæ og betragted dette deilige Ansigt, som hans Drømme saa længe havde svævet omkring, de magre Kinder, hvis altfor fine Linje saa ofte havde vakt hans Uro, og denne Pande, som han saa ofte havde set bøie sig over alvorlige Bøger af samme Slags som de, der endnu laa paa Bordet nogle Skridt borte, og i hvilke hun havde søgt Glæmsel, og disse fintformede Læber, hvoraf den underste var lidt kraftig. Efter saa mange Gange at have aabnet sig for Ord, der var altfor strenge for deres Ynde, havde de nu først udstødt de smerteligste Skrig og havde derefter fremført det fineste, det mest hengivne Suk, ved hvilket en Kvindesjæl kan røbe sin Hemmelighed ... Den unge Mand led endnu efter de Øieblikke, han netop havde gennemlevet, men han havde en Følelse af at tabe sig i en Rus, hvor alt udslettedes undtagen ham og hende, hende og ham, undtagen dette skrøbelige Barn, hvis bevægede Aandepust han kunde høre, og den Henrykkelse, hun satte

ham i, undtagen hendes Øine og hans Kjærlighed. De var saa skønne, disse Øine, saa trætte, saa sørgmodige, at han uden at tænke over det bøied sig over dem for at lukke dem med et Kjærtegn. Han trykked et Kys paa deres Øie-laag. Hans Uro tiltog, og hans Mund søgte den unge Piges Mund. Ved denne Berøring, som var den lettest mulige, udstødte hun et Skrig. Hun reiste sig pludselig op med et Udtryk af Rædsel i hele sit Ansigt. Men hun behøved ikke at støde ham tilbage. Ogsaa han havde reist sig og var bleven bleg. Den samme Tanke var opstaaet hos dem begge. De saa et Øieblik paa hinanden uden at sige noget, men de forstod begge saa godt det Spøgelse, som indfandt sig for at skille dem.

„Nu kan De se,“ sagde hun endelig, „at jeg havde Ret, og at dette Møde bør være det sidste. Vær nu barmhjertig, Lucien, og gaa, hvis De ikke vil, at jeg skal dø af Sorg og Skam ligeoverfor Dem ...“

Og der laa en saadan Lidelse over hele hendes Person, over hendes Ansigt, hendes Holdning, hendes Bevægelser og Tonen i hendes Stemme, at den unge Mand nu adlød og gik ud af Værelset for at undfly hende og sig selv og Mindet om den anden, som pludselig var dukket frem under det første med Attraa blandede Kjærtegn.

V

FORLOVELSE

I de fire Aar, siden hun indlogered sig paa dette enslige Værelse i Rollingaden, havde Berthe Planat der oplevet mange Timer opfyldte af bitre Tanker, men dog ingen saa triste som dem, der fulgte paa denne voldsomme og hurtig forløbne Scene. Længe efter, at den unge Mand havde lukket Døren bag sig, sad hun stadig paa den Stol, hvor hun havde siddet optaget af ivrigt Arbeide i det Øieblik, da han kom ind. Hun sad med Hovedet i Hænderne og med Albuerne paa Bordet og saa ikke hverken paa Heftet med hendes Optegnelser fra Hospitalet eller paa det anatomiske Atlas eller paa Skeletdelene. Hun hav-

de dog deri fundet Fred efter saa mange Uroligheder, men hun fandt den ikke efter denne Fortvilelse, som tiltog og vokste hos hende, efterhvert som det blev mørkere i Værelset! Et værre Mørke samlede sig om hendes Hjerte. Det var ikke det, at hun havde skriftet det ulykkelige Eventyr fra sin Ungdom, Forbindelsen med Méjan og dens Følger, som knækkede hende. Om hun end bestandig havde skjælv ved Tanken paa at skulle tilstaa dette, havde hun dog altid forudset en saadan Tilstaaelse, men den skulde komme helt frivillig og finde Sted i det Øieblik, hun selv bestemte, efter de nødvendige Forberedelser og for at forklare i dets mindste Enkeltheder et Forhold, som var altfor usædvanligt og altfor meget indblandet i hele hendes Livshistorie. I Stedet derfor var hun bleven angrebet uden Varsel, forstyrret og bragt ud af Fatning, og hun havde kun paa en uordnet Maade kunnet fremstamme sin Tilstaaelse. Hvad havde ikke Lucien maattet tænke derom? Og hvorledes kunde det gaa til, at han ikke foragtede hende for den anden Tilstaaelses Skyld, den om hendes nye Kjærlighed, som hun ikke havde kunnet holde tilbage under sin overdrevne Sindsbevægelse? Hun følte en stærk Anger over at have vist dette Minuts Svaghed, udtalt dette ugjenkaldelige „Ja“, hvilet sin Pande mod den unge Mands Skulder og modtaget hans Kys paa sine Øine og sine Læber. Hun havde revet sig løs altfor sent og først efterat dette brændende Kjærtegn havde tændt en Feber i hendes Blod, som hun ikke længer kunde tage fejl af: Lucien havde Magt over hende. Om en Time eller senest imorgen vilde han komme igjen. Hun vilde paany se ham for sine Fødder, fortabt i Begjær, han vilde nærme sig hende og gjøre hende gal ved sine Blik, ved sin Hvisken og ved sine Kjærtegn. Næste Gang vilde hun gjøre Modstand og tredje Gang ligesaa, men saa vilde hun give efter ... Og da vilde hun ikke længer være den Kvinde, som hun var stolt af at have været efter Brudet med den uværdige Méjan, hun vilde ikke længer være den, som havde Ret til at sidestille et uregelmæssigt Forhold med et Ægteskab, fordi det var det eneste. Hun vilde være den unge Pige, som havde havt to Elskere. De gamle moralske Sandheder falder saa nøie sammen med de intime Behov hos vor Personlighed, at ærlige Sjæle mod sin Vilje bekræfter dem i samme Øie-

blik, som de fornægter dem. For fremdeles at kunne agte sig selv havde denne theoretiske Tilhængerinde af den frie Forbindelse Trang til at udøve Troskabens Dyder, om det saa skulde være under den mest berettigede Adskillelse, som Kirken paalægger den kristne Hustru. Tanken paa at svigte her overvældede hende paa Forhaand med Skam — et Ord, som for første Gang var steget op fra hendes oprørske Hjerter efter denne kortvarige og ringe Svaghed! Hvorledes vilde det have gaat, om hun havde hengivet sig helt? Denne Skam fordobledes ved Formodningen om de Følelser, som Lucien da vilde have næret overfor hende, og som han allerede nærrede. Under sit medicinske Studium havde hun for at tage Hevn over sine gamle Drømmes Vildfarelser villet læse alle de Bøger, hvor Kjærlighedens Tilløkkelser betragtes fra et udelukkende pathologisk Synspunkt. Hun vidste, at efter en afskyelig Lov for den mandlige Sanselighed virker Skinsygen paa visse Mænd som et urent og forstyrrende Billede. Hun spurgte sig selv med Forfærdelse, om ikke det pludselige Udtryk af Galskab i Luciens Øine, som før havde været saa frygt-somme og tydet paa en religiøs Tilbedelse, havde sin Aarsag deri, at han vidste, at hun havde tilhørt en anden. Var det ikke ogsaa Hadet, den tilsølede Sanseligheds uværdige og uadskillelige Ledsager, som var kommet frem i hans Blik og hans Gebærder, da han havde flygtet uden at sige noget mere til hende? Hvis han fra de første Sekunder af og ligefra det Øieblik, han havde faat fuld Besked, instinktmæssig og dyrisk havde næret denne Foragt for hende i og med Begjæret, maatte han nære den endnu stærkere og giftigere efter Besiddelsen, og deri vilde han ikke have Uret. Hun fortjente det, fordi hun havde været feig. Hun gjentog dette Ord: „Feig, feig;...“ Hun vilde ikke længer kunne give sig det Vidnesbyrd, som hun havde givet sig endnu idag, nemlig at have levet udenfor Loven med ligesaa megen Agtelse for sig selv, ja med mere, end om hun havde rettet sig efter Verdens strengeste Sædvaner ... Men hvilken Fremtid var det da, de vilde gaa imøde?“

Hun gik ikke ud for at spise af Frygt for at træffe Lucien; saa bange var hun fra nu af for en ny Prøve, i hvilken hun vilde ligge under. Hele den lange Nat igjennem voved hun ikke at tænde sin Lampe af Frygt for, at han

kunde komme til hendes Dør paa en hvilkensomhelst Tid og forstaa, at hun var hjemme, naar han saa Lyset, og bønfaldende banke paa. Hun lagde sig i det kjølige Mørke uden at klæde af sig paa den smalle Løibænk, hvor hendes Ven havde lagt hende, da hun var besvimet, og tiltrods for alt faldt hun endelig i en feberagtig Søvn. Da hun vaagned henimod Klokken seks, som hun pleied efter sin ensformig regelmæssige Levemaade, var hendes Angst fra den foregaaende Aften den samme, kun med den Forskjel, at en ny Tanke begyndte at spire frem hos hende ... Ny? Nei. Allerede tidligere, naar hun mødte Méjan altfor ofte paa Gaden i Quartier Latin og Forføreren saa paa hende, som om han vilde tale til hende, havde hun ofte tænkt paa, at der var en Vei aaben for hende til at komme bort fra denne trykkende Følelse af sin Fortid: Hun kunde reise, forlade Paris, skifte Universitet. Hendes Stolthed havde altid holdt hende tilbage. Det var Méjan, som burde rødme for hende og undgaa hende. Nu var der Tale om en Kamp mellem hendes Egenkjærlighed og denne tarvelige Fyr. Nu gjaldt det at vide, om den dyrebare Intimitet fra det sidst forløbne Aar skulde drukne i et Forhold, som i hendes Øine — og desværre ogsaa i Luciens! — vilde være Numer to, med alt, hvad et saadant nyt Fald fører med sig af nedværdigende, eller om hun i den unge Mands Erindring skulde bevare den agtede Plads, som hun endnu havde Ret til. Om hun nu reiste, efter at hun under hele deres intime Bekjendtskab havde holdt deres Forhold oppe paa dette høie Niveau, hvilket mere uigjendriveligt Bevis kunde hun da give paa sin Oprigtighed? Da vilde Lucien nok blive nødt til at sige til sig selv, at hun ikke var en løs Pige, som tog den ene Elsker efter den anden. Han havde set, at hun elsked ham. Han vilde forstaa, at hun ikke havde villet være hans Elskerinde, netop fordi hun elsked ham ... Idet hun saaledes i Indbildningen bygged op denne Roman om sin Flugt fra denne Mand, som hun elsked, slap-pedes hendes Smertes fra den foregaaende Aften. Lidt efter lidt antog hendes Reiseplan bestemtere Former, og der dukked Navne op i hendes Indre, Navnene paa Byerne Nancy og Montpellier. Det første af disse Universiteter interessered hende ved Originaliteten af de psykologiske Undersøgelser, som blev drevne der. Paa det andet Sted

læste den berømte Kliniker ved Hospitalet Saint-Eloi, Forfatteren af „Biologiens Grænser“, hvis Lære, der var saa stridende mod hendes egen Opfatning, altid havde øvet Nysgjerrighedens fængslende Virkning paa hende. Hun forestilled sig sin Ankomst til den ene eller den anden af disse to Byer, som hun efter sine Erindringer fra Clermont og dens Omgivelser tænkte sig udstyret med enslige Pladse og med Græs mellem Brostenene i de trange Gader. Blandt de Folk, som lærte hende at kjende, vilde der først opstaa en Del Forbauselse over hende, som uden Tvil vilde være den eneste kvindelige Student, og derefter vilde der reise sig Uvilje, naar man opdaged Tilværelsen af den lille Claude. — Man forstaaer, efter hvilken berømt Fysiolog hun havde opkaldt sit Barn. Men hvad havde disse smaa Vanskeligheder at betyde i Sammenligning med den Lidelse at se Lucien foragte hende, medens han holdt hende i sine Arme? ... Dette Billede danned med en Gang Punktum for hende, og hun følte, at hendes Beslutning var fattet ... Ja, hun vilde reise og det ufortøvet. Hvis hun virkelig vilde redde sig fra dette Fald, som hun samtidig følte Rædsel for og en svimlende Dragning imod, maatte deres Samtale den foregaaende Aften, som hun havde sagt, være den sidste. — Hvorfor ikke forsvinde samme Dag og faa nogen til at klare Flytningen for hende, for Eksempel den gamle Portnerkone, som stelte Værelset for hende? Hun kunde komme igjen om en Maaned og hente sine Møbler, naar Lucien troed, at hun var helt væk ... Hvorhenne? ... Hun skulde nok faa indrettet det saa, at det fik han ikke vide ... Hvad vilde han da gjøre? Hele hendes Viljestyrke gik med til at hindre, at dette Spørgsmaal fremstilled sig for hende. Ellers vilde hendes Kræfter ikke have slaat til. Fuldt bestemt paa, at Dagen ikke skulde gaa tilende, uden at hun havde taget en bestemt Beslutning, havde hun Energi nok til at handle straks. Hos Professor Louvet paa Hotel-Dieu var der en Assistent, som var fra Montpellier. Studentinden sagde til sig selv, at han ganske sikkert vilde være tilstede ved den Operation, som Kirurgen Graux skulde foretage paa den syge i Seng No. 32, hvis heltemodige Ord hun havde gjentaget for Lucien. Hun havde ikke havt Anelse om, at hun saa snart skulde sande disse Ord paa sig! ... Hun gjorde sig i Stand til at gaa paa Ho-

spitalet som sædvanlig. Trods alle hendes Fornuftgrunde banked hendes Hjerte, som det vilde sprænges, da hun gik forbi Portnerboligen. Vilde hun der i den Brevkasse, som var hende reserveret, finde en Konvolut med Adresse skrevet af Lucien?... Vented hun ikke ham selv der oppe ved Enden af Trappen til Mongegaden, som hun altid pleied at gaa for derfra over Maubert-Pladsen og Broen at komme til Notre-Dame-Pladsen ... Der var intet Brev i Kassen ... Lucien var ikke at se paa Gaden ... For i Formiddag kunde hun være tryg.

Opdagelsen af dette burde vel efter hendes Overveielser om Natten og om Morgen en dæmpe hendes Uro en Smule. Men nei. Den forelskede Kvinde i hende havde med en kun altfor berettiget Mangel paa Logik hemmelig ventet og ønsket denne farlige Nærværelse, som den fornuftige Del af hendes Væsen frygted i den Grad, at hun omgikkes med Planer til at reise bort og ikke vende tilbage. Efter at have forbudt sig selv at spørge sig, hvad Lucien vilde gjøre, spurgte hun sig pludselig, hvorfor han ingenting havde gjort, og hvorledes det kunde hænge sammen, at han ikke havde nærmet sig hende igjen, efterat de havde forladt hinanden saaledes. Denne Tanke, som pludselig havde bemægtiget sig hende, holdt ikke op med at pine hende som en Pilespid, der ved hver Bevægelse trænger sig dybere ind i Saaret. Hun udførte vistnok med den Punktighed, som var et fremtrædende Træk i hendes Karakter, det ene efter det andet af, hvad hun havde foresat sig — saaledes at begive sig til Professor Louvets Visit ad den bestemte Vei og til det nøiagtige Klokkeslet og at henvende sig til Assistenten fra Montpellier og spørge ham, angivelig paa en Venindes Vegne, om Forholdene paa hans Hjemsted. Men dette var altsammen rent udvortes Handlinger. Hendes Tanker var langt derfra ... Den sørgelige Hypothese faldt hende ind mellem tyve andre. Det hænder jo hver Dag, at Fortvilelsen over en pludselig Opdagelse driver en elskende Mand til Selvmord. Om nu Lucien havde dræbt sig, da han forlod hende, idet han ikke længer havde Kraft til at udholde hverken det, han havde faat vide, eller sit eget Hjertes Bevægelser? ... Hun saa ham ligge paa Gulvet i et Værelse, blødende og med Haanden endnu

knyttet om Skjæftet paa den Pistol, som han bar med sig til Væрге, naar han om Aftenen skulde gaa hjem til det øde Luxembourg-Kvarter. Forgjæves prøved hun at forestille sig, at en saadan Katastrofe var umulig, at Lucien ganske sikkert vilde have skrevet til hende, før han døde, og at man ikke dræber sig, naar man ved at være elsket. Det var med denne Angst i Hjertet, at hun som i en vaagen Drøm var tilstede ved den Amputation, hvis anatomiske Enkeltheder hun den foregaaende Aften saa samvittighedsfuldt havde studeret. Det var i denne Angst, at hun straks efter den pinlige Operation gik til den lille Restaurant i Racine-Gaden. Hun burde have undgaat den idag som den foregaaende Aften for at holde fast ved sin Beslutning. Men hun skyndte sig tvertimod derhen i Haab om, at Lucien skulde være kommen for at gjenoptage den Samtale, som hun nu skjælv ved at tænke sig som den sidste. Lucien var ikke kommen! Og da hun kom hjem til Huset i Rollin-Gaden for at faa vide, om der ikke var kommet noget Brev til hende under hendes Fraværelse, fortalte Portner-sken hende, at der havde været en Mand om Formiddagen for at spørge, om Hr. de Chambault ikke var der.

„En Herre paa femti Aar, helt graa, meget distingveret og med et Ordensbaand i Knaphullet ...“

„Det er Stedfaderen,“ sagde Berthe til sig selv, da hun hørte dette Signalement. „Han har været her for at søge ham ... Lucien er saaledes ikke kommet hjem ...“ Dette hans Fravær fra hans Moders Hus forekom hende øieblikkelig at være et uomstødeligt Bevis. Denne Sans for Kjendsgjerninger, som hun satte saa megen Pris paa under sine Studier, bragte hende imidlertid til at gjøre denne Indvending: — „Det var til sin Moder, Lucien havde skrevet ... Han har ikke dræbt sig ... Han lider. Han har ikke villet se sin Stedfader igjen, fordi han ikke kan forsvare mig ligeoverfor ham. Han har skjult sig et eller andet Sted med sin Smerte. Imorgen eller iovermorgen kommer han igjen ... Da maa jeg være reist.“

Den Viljestyrke, som holdt hende automatisk oppe under hendes grusomme Lidelser, bestemte den unge Pige til om Eftermiddagen at tage et Skridt, som var ganske selvsagt. Hun skulde deri til sin store Overraskelse finde en by-

dende Grund til ikke at reise og et paatageligt Bevis for, at hendes Rædsel om Formiddagen havde været en af disse halve Hallucinationer, der er i Slægt med Kjærligheden. Den er saa nær Nabo til Vanvidet, naar den frygter! Ude af Stand til at udholde Tanken paa den mindste Fare for den elskede ser den dog denne Fare og skaber den paa de mest ubestemte og flygtige Indicier! Dette Skridt var et Besøg i Moret. Naar Berthe skulde forlade Paris næste Dag — der var nu ikke længer Tale om at reise samme Dag —, maatte hun tale med de Personer, til hvem hun havde betroet sin Søn. Hun pleied at gjøre denne Tur hver Søndag, men efterat hun havde begyndt at vanke sammen med Lucien, havde enhver af disse Fraværelser været en Lidelse for hende. Da deres Tilværelse var omtrent fælles, kunde den unge Mand undre sig over at se hende forsvinde regelmæssig en Eftermiddag om Ugen. Hun maatte tage med et Tog Klokken to for at være i Moret Klokken fire og tilbage igjen til otte. Forøvrigt, og det var et Tegn som saa mange andre paa den Vilfarelse, hendes Ungdom havde levet paa, medførte disse Besøg hos den lille Claude kun bitre Følger for hende. Moderskabet, knyttet til den foragtelige Erindring om Forføreren, ved hvem hun var bleven Moder, saared hendes stolte Hjerter. Instinktets Animalisme strækker for Skabninger som hende ikke bedre til i Moderens Forhold til Barnet end i Kvindens Forhold til Manden. De har Behov for en Berigelse, en Kultur ved Siden af disse primitive Følelser og en Forædling, som de kun finder i Familien. Uden Familie er en Kvinde ikke fuldt ud Moder, og der findes ingen Familie uden som Følge af visse Betingelser, som bor i selve Naturen. De er hverken afhængige af de skrevne Lovbøger eller af vor Forstands Fantasier. De eksisterer udenfor os, og hvis vi ikke anerkjender dem, virker de mod os. Berthe havde ikke anerkjendt dem. Derfor kunde hun ikke glæde sig ved denne Søn, som hun dog elsked, og overfor hvem hun følte et saa stort Ansvar! Han havde ikke anmodet om at faa leve, og i dette Samfund, der var bygget paa Principer, som hun fandt noksaa haarde, havde han kun hende. Det var de Tanker, som hun pleied at knytte til Synet af den lille By, som laa der fredelig og graa ved den langsomt flydende Elv i Skyggen af sin gamle Kathedralkirke og

med sin lange Hovedgade begrænset af Porte fra Karl den syvendes Tid. Da hun denne Gang steg ud af Jernbanevognen, hviled der en altfor tung Byrde paa hendes Hjerte til, at hun kunde tænke paa noget andet end den triste Mulighed for hendes Vens Selvmord og, naar hun kunde løsrive sig derfra, Afreisen den næste Dag. Dette Besøg i Moret var et første Skridt paa Veien. Det var i denne Følelse af at være beseiret, hun traadte ind i det lille Hus, som laa saa malerisk støttet op til en Ruin af en Fæstningsvold og med en Kjøkkenhave ud mod en aaben Slette. Her boed hendes Søn. Husets Eiere, Hr. og Fru Bonnet, var forhenværende Tjenere, som havde taget Barnet til sig for Venskabs Skyld efter at have set ham hos hans Amme, deres Naboerske. Da denne Kvinde havde maattet forlade Moret, havde Moderen bedt dem tage ham til sig. De havde gaat ind paa det, uden at nogen Hentydning var gjort mellem dem og hende angaaende Hemmeligheden ved den lilles Fødsel. I sin Tale og i sine Breve kaldte de Berthe Frue ifølge en Trang til borgerlig Skikkelighed, som hun ikke havde vovet at modsætte sig. Hvad tænkte de om hendes Historie? Det havde hun ofte spurgt sig selv, naar hun saa den forhenværende Kammertjeners og den tidligere Kokkepiges stumme og forskende Blik rettet mod sig. Hvad kom det forresten hende ved? Disse Folk var snille mod Barnet, som var dem til Adspredelse i deres Ensomhed, og det lille Beløb, som betaltes for ham, udgjorde en liden Forøgelse af deres Budget. Idag fandt hun Manden beskæftiget med sine Grønsager og Konen med Vask, medens Claude legte i Alléen med en uhyre Gaardshund, som velvillig fandt sig i at lade sig plage. Den lille Guts Latter, hans blonde Haar, som blanded sig med Dyrets gule Pels, Hundens lærvillige Smidighed og den uskyldige Plageaands Raskhed danned alt tilsammen et lidet Billede af huslig Intimitet, der stod i altfor stærk Modsætning til, hvad Moderen havde oplevet den foregaaende Dag. Barnets Hop og Sprang mod hende og Glæden i hans blaa Øine, der saa sørgelig ligned den forhadte Méjans Øine, og hans sorgløse Raab overvældede hende med en Tung-sindighed, som pludselig gik over til stærk Sindsbevægelse, da hun hørte Fru Bonnet sige med en Tone i sin Stemme

og et Udtryk i sit Ansigt, som røbed en Kvinde, der ikke længer kan beherske sin Nysgierrighed:

„Claude blev rigtig forkjælet idag. En Ven af Fruen har besøgt ham i Formiddag.“

„En Ven?“ spurgte hun.

„En Hr. de Chambault ...“ sagde Manden. Den Purpurbølge, som skjød op i den unge Piges Kinder, bekræftede den forhenværende Kammertjeners Overbevisning om, at hans Kone og han havde gjættet rigtig. Denne Gjæst var Faderen. — „Han opgav os sit Navn og sagde til os, at han kom fra Fru Planat. Vi troed ikke at kunne negte ham at kysse Barnet ...“

„Og han kyssed ham ogsaa grundig ...“ sagde Konen. „Aa, hvor han holder af ham. Han havde Taarer i Øinene ...“

Lucien havde altsaa villet se Barnet? Han havde talt med det? Han havde kysset det? ... Dette var virkelig saa usædvanligt, saa absolut uforudset! ... Berthe havde ikke Kraft nok til at føle Lettelsen af hendes pinende Uro, i den Grad slog denne Meddelelse hende med Forbauselse. Den Maade, hvorpaa Ægteparret Bonnet søgte i hendes Ansigt at læse Virkningen af deres Ord, gav hende Energi nok til at skjule, hvor voldsomt dette var kommet over hende. Hun kunde ikke udholde Tanken paa, at den intimeste Hemmelighed i hendes Liv skulde blandes ind i deres Samtaler. De var dog ingen Opdagere, men i sin Holdning havde de altid og i dette Øieblik mere end nogensinde dette Præg af halv Medskyldighed, som er saa eiendommeligt for Tjenere, der er vant til at se med skaansomme Øine paa Herskabets Forseelser. Selv i dette Øiebliks stærke Sindsbevægelse havde Moderen en Følelse af dette, som saa ofte havde gjort det pinligt for hende at maatte lade sin Søn opfostre saaledes. — Men hun havde intet Valg. — Hun havde Mod nok til at svare, at Hr. de Chambault virkelig var en af hendes Venner, og at de havde havt Grunde til, at han skulde faa se Barnet, og derefter begyndte hun at tale om sin mulige Bortreise og om den Tid, da hun i dette Tilfælde maatte bede om at faa den lille tilbage. Da hun begyndte at tale om dette Emne efter at have hørt, hvad hun havde hørt, vidste hun, som

holdt saa stærkt paa den ubegrænsede Ærlighed, at hun ikke talte sandt. Hun fastholdt ligeoverfor sin Stolthed Beslutningen om et endeligt Brud, men hun fastholdt den uden længer at tro paa den. En indre Stemme, som hun ikke længer kunde bringe til at tie, sagde hende kun altfor stærkt, at Luciens Tanker angaaende hende ikke var de, hun havde troet. Hun kunde ikke længer forlade ham saaledes nu, da hun vidste om dette Besøg, og han paa sin Side kunde ikke lade hende reise uden at have set hende igjen og talt med hende. Dette Billede af den unge Mand, som kom til det enslige Hus i Moret og søgte denne Søn, hvis Tilværelse havde voldt ham et Smertesskrig, da han fik vide om den, og som nu tog ham ind til sig med Taarer, vidned om en Forandring i hans Hjerte, som allerede maatte have draget ham til hende igjen. Hun var sikker paa, at naar hun kom tilbage til Paris, vilde han have gjort Forsøg paa at træffe hende, og hun var sikker paa, at han havde skrevet til hende. Og hos hende havde ogsaa Meddelelsen om dette Besøg vendt hendes Hjerte. Hun havde nu bare den ene Tanke, at vende tilbage til Rollin-Gaden, træffe Lucien og forklare sig for ham. Hun tviled ikke paa, at et Brev laa og ventede paa hende ... Hvor var der nu blevet af hendes heltedmodige Planer om at reise bort? ... Men var der virkelig nogen Selvmodsigtelse tilstede? Den, hun havde besluttet at flygte for, var Elskeren, som brændte af Skinsyge, som var optændt af Begjær og af Forbitrelse, og som hadede hende under sin heftige Lidenskab. Det var ikke den forelskede Mand, som var istand til den ydmyge Æmhed, hvormed dette Kys paa den andens Søn Pande vidned. Forøvrigt ræsonnerede hun ikke saa meget. Hun var igjen blevet den samme, som hun havde været i ti Maaneder, da hun havde haft Svælget for sine Øine, men, som hun selv havde sagt, ikke havde kunnet forlade den altfor tillokkende Vei, som førte hende derhen. Da hun Klokkeren otte om Aftenen kom hjem med de nye feberagtige Forventninger, fik hun i sin Brevkasse se den Konvolut, som hun forgjæves havde haabet paa baade om Morgen og om Middagen, og hun følte, at det vilde være umuligt at undlade at gjøre, hvad dette Brev bad hende om, hvad det saa end var. Det var en Billet, som kun indeholdt disse faa Ord: „*Jeg maa tale med Dem,*

Berthe. Naar De gaar paa Hospitalet imorgen, saa kom til Arenapladsen Klokken ni. Jeg venter Dem der. Af det, jeg har at bede Dem om, afhænger hele mit Liv, og jeg skjælver. Deres Ven L. . .“

Denne lille Arenaplads, til hvilken den forelskede unge Mand saaledes havde henlagt deres Stævnemøde, er i denne Morgentime et af de ensligste Steder i Paris. Den har sit Navn efter nogle Bænkerader af en romersk Cirkus, som er kommet for Dagen ved Udgravninger i den sidste Tid, og som er blevet restaureret, hvorefter man omkring dem har anlagt Grønsværskraaninger og plantet Træer. Det hele er ved en Gitterport adskilt fra Navarre-Gaden. Berthe Planat havde saaledes ganske kort Vei til Pladsens Port. Men disse tre Minuter forekom hende dog meget lange, da hun efter en Nat, som hun havde tilbragt med Kamp mod altfor modstridende Indtryk, begav sig hen til dette afsides Sted, hvor der skulde udspilles en ny og afgjørende Scene i hendes Skjæbnes Drama. Indtil nu, selv under Forholdet til Méjan, havde hun selv ledet Skjæbnen. Hun kunde have taget fejl paa den sørgeligste Maade, men hun havde ikke ladet sig rive med. Nu gjorde hun det, og hun var overvældet af en stor lidenskabelig Følelse, som ikke længer lod hende se klart. Dette var hos hende Kvindens Seier over Kvindesagskvinden, den unge Piges Seier over Studentinden, en Seier for den impulsive og ømme Skabning, som er ufuldkommen og usikker, og hvis Svaghed kræver mandlig Støtte, over den stolte og ræsonnerende Kvinde, som paa barnslig Vis havde drømt om at holde sig oppe mod Samfundet alene ved sine individuelle Kræfter. Da hun efterat have gaat over Monge-Gaden fik se Lucien gaa frem og tilbage foran Porten til Haven, svigtede hendes Ben i den Grad under hende, at hun troede, hun ikke skulde være istand til at gaa de faa Skridt, som skilte hende fra ham ... Men han havde ogsaa set hende. Han kom hende imøde. Han talte til hende ... Hun mærkede straks paa hans Maade at hilse paa, paa hans Ansigt og paa hans Stemme, da han talte til hende, saavel som paa hans Blik, at han ikke var mindre ængstelig end hun, og den ømme Følelse heraf var i sig selv Lykke. Men fremfor alt konstaterede hun, at han ikke

havde forandret sig. Han, som nu stod foran hende, var ikke længer den, som oprørt eller fortvilet havde hørt paa hendes Skriftemaal, og heller ikke den rasende Mand, som havde knælet foran hendes Sofa, og hvis Kys var saa nær det brutale, at det havde skræmt hende. Det var Vennen fra de ti Maaneder, hos hvem hun havde holdt saa meget af den tilbageholdne Fyrighed, naar han mødte hende, den stærke Agtelse og den skjælvende Tilbedelse. I sit Ansigt, som han forsætlig gav et tankefuldt Udtryk, bar Spor efter den store indre Kamp, han havde udstaaet i de to sidste Dage. Hans Bleghed, Glansen i hans Øjne og de blaa Ringe omkring dem røbed, hvilke feberfyldte og søvnløse Timer ogsaa han havde gennemlevet. Tanken paa at faa en Ende paa det hele for bestandig enten ved Flugt eller ved det tragiske Middel, som Berthe havde frygtet saa stærkt, havde visselig gennemløbet disse mørke Øjne, paa hvis Bund der nu kunde anes et eiendommeligt Alvor. Den unge Mand vidste aabenbart, hvad han vilde, og han vilde det efter et af disse Samvittighedsopgjør, hvor ens hele Væsen samler sig for ikke mere at vige tilbage. Hvad vilde han? ... Betydningen af de Ord, som skulde udveksles mellem dem, var saa stor, at et Instinkt bragte dem begge til at tie stille en Stund ligesom for at samle sig. De gik ved Siden af hinanden hen til en Bænk, som var anbragt inde i en af Havens Trægrupper mellem Buske, paa hvis Grene de første Blade gjorde svage Antydninger til at springe ud. Den overtrukne Himmel fra de foregaaende Dage havde feiet sine Skyer bort. Vaaren lo allerede paa dens blege og fine blaa. Solen skinned over Buskene. Der blæste en let, næsten lunken Bris gennem Naalene paa Furutræerne, hvis altidgrønne Grene veksled med de løvfældende Træers Nøgenhed. Dette Indtryk af Fornyelse omgav de to unge Mennesker, overvandt dem og beroliget deres altfor skjælvende Nerver. De havde ofte været paa dette samme Sted i Løbet af Vinteren og forrige Høst for at samtale, drøfte og udveksle disse filosofiske Sætninger, ved hvilke de havde troet at kunne skuffe Hjertets uimodstaaelige og naive Instinkt. Hvor denne endnu nye Fortid allerede var fjern, især for Berthe, som ikke længer var noget andet end en forelsket Kvinde, der helt afgang af den elskedes Vilje! Lucien var, det skulde han snart bevise, selv i denne Liden-

skabens Krise den intellektuelle Mand, som var vant til at systematisere alt, hvad der angik hans Følelser og hans Handlinger. Saadanne Karakterer er istand til de usædvanligste romantiske Indfald, naar deres Theorier staar i Overensstemmelse med deres Instinkts ureflekterede Bevægelser, og de skaber sig ophøiede Grunde til ganske naturlig at lystre sine egne Ønsker.

„De har været i Moret igaar, Lucien,“ sagde Berthe, idet hun afbrød denne Taushed, der var saa altfor fuld af Tanker. — „Jeg har faat vide det. Jeg var der ogsaa, efter Dem ...“

„Jeg har villet lære Deres Barn at kjende,“ svarte han; „det var en Prøvelse, som jeg vilde paalægge mig, før jeg saa Dem igjen ... Ja,“ fortsatte han, da hun saa paa ham med et spørgende Blik, „naar man forbereder sig paa at overtage en Forpligtelse, bør man være ganske sikker paa at kunne holde den og derfor paa, at man har Kræfter til det ... Jeg har altfor afgjort lagt for Dagen, at jeg kan være svag! ...“

Han saa paa den unge Pige. Hun skjalv. Denne gaadefulde Begyndelse havde hos hende vakt en Tanke, som knapt nok havde streift hendes Sind siden Begyndelsen af deres Forhold. Hun svarte kun paa Hentydningen til den frygtelige Scene for to Dage siden; Mindelsen derom havde gjort hende saa ondt.

„Gjør Dem ingen Bebrejdelser,“ sagde hun. „Hele Feilen er min, jeg skulde have talt før.“

„Kjære, kjære Veninde! ...“ sagde han, idet han tog hendes Haand, „De var bange for at volde mig Smerte ... Hør mig,“ fortsatte han. „Hvad jeg har at sige Dem, er saa alvorligt for mig og tillige for Dem, fordi De elsker mig! ... Thi De elsker mig, det ved jeg, det tror jeg. Og for mit Vedkommende maa jeg gjentage fuldt vel overveiet og som fuldstændig Herre over mine Ord og mit Hjerte, hvad jeg skrifted for Dem iforgaars under et Anfald af virkelig Vanvid: Jeg elsker Dem, Berthe, lidenskabelig — Dem og ingen anden ... Jeg elsker Dem. Jeg har vidst det længe. Men hvor meget og hvor dybt jeg elsker Dem, har jeg ikke vidst før iforgaars, da De talte til mig, og derefter i Løbet af disse Timer, som jeg har tilbragt med at gjentage ét for ét alle Deres Ord og at uddrage hele Betydningen af

dem. Der er ikke en Sætning, som jeg ikke har veiet, Ord for Ord, der er ikke en af Deres Følelser, ikke et af Deres Principer og ikke en af Deres Handlinger baade siden jeg lærte Dem at kjende og før, som jeg ikke har gransket, som om det gjaldt en anden end Dem, i det Lys, som ikke skuffer, i Samvittighedens ... Efter denne Undersøgelse har jeg fundet, at jeg aldrig før i den Grad har holdt af Dem og aldrig i den Grad agtet Dem. De havde Ret, da De sagde til mig, at jeg ikke skulde dømme Dem, før jeg havde hørt Dem. Nu har jeg hørt Dem, og jeg ved, at De aldrig noget Øieblik har ophørt at være den, hvis ædle Sind og høie Forestillinger jeg har beundret saa meget lige fra den første Dag. Jeg ved, at De er værd al den Agtelse, som man skylder et menneskeligt Væsen, der altid har agtet sig selv. Hvis jeg i det første forvildede Øieblik har talt anderledes til Dem, end jeg taler nu, saa beder jeg Dem tilgive mig. Jeg har været gal. Jeg saa ikke, men nu ser jeg. Jeg forstod ikke, men nu forstaar jeg. De har bragt mig til at se ret i Ansigtet paa dette Ægteskabsproblem, som jeg aldrig vilde have tænkt paa af mig selv. De Aander, som tror sig at være de frieste, er ofte, uden selv at vide det, bundne af tilvante Forestillinger. Jeg har spurgt mig selv, hvori det væsentlig bestod, og jeg har ikke fundet noget andet Svar end Deres: Ægteskabet er en Forbindelse mellem en Mands Samvittighed og en Kvindes Samvittighed. Hvad har Loven at føie dertil? Intet andet end en Garanti. Men denne forøger ikke mere Værdien af Overenskomsten, end en Underskrift forøger Gyldigheden af en Forpligtelse. Heraf har jeg sluttet, at da De indlod Dem paa den Forbindelse, som De indgik for fem Aar siden, uden denne Garanti, men i absolut god Tro, var De i Overensstemmelse med den evige Etiks Regler. Deres Handling var uklog og farlig for Dem. Forholdene har bevist det. Moralsk var den af den Natur, at den kunde tjene som absolut Rettesnor, fordi den frie Forbindelse saaledes opfattet virkelig er det ideelle Ægteskab, som kun fremgaar af den individuelle Samvittighed i dens intimeste og dybeste Væsen. Jeg vilde sige Dem og atter sige Dem dette, at jeg agter og respekterer Dem ligesaa meget, som jeg elsker Dem ... Tror De mig?"

„Jeg tror, at De har havt en Følelse af, hvor ærlig jeg

var,“ svarte hun, „og at De er meget god ... Jeg havde i de sidste fem Aar saa aldeles opgivet nogensinde at bedømmes ud fra mit eget Synspunkt! Jeg havde vænnet mig saa til at betragte mig som alene i Verden, absolut alene med mit Hjerte og min Aand ! ... Dette er en lidt for stor Forandring,“ fortsatte hun med et Smil, der var saa frygt-somt, at det ligned et Udtryk for Lidelse. „Det vil være mig kjært at vænne mig til det ... Jeg har været meget ulykkelig, fordi jeg har villet leve udenfor alle gjængse Skikke, men har set, at min gode Tro ikke tjente til andet end til at gjøre mig miskjendt. Jeg har fundet, at dette var en stor Uretfærdighed. Men i dette Minut har jeg Erstatning for det og det med Aagerrenter ...“

„Nei! ...“ sagde han livlig. „De har ikke faat Erstatning for det, men De skal,“ — han gjentog dette Ord med det største Eftertryk — „De skal faa det. Hvad jeg tænker, det skal ogsaa de andre tænke; hvad jeg ved, det skal de ogsaa vide ... Hør nu, Berthe,“ sagde han med bønfoldende Stemme, „det, som jeg har at bede Dem om, vil forekomme Dem ganske eiendommeligt efter min Erklæring for et Øieblik siden. Naar jeg tænker, som jeg nu gjør, om Ægteskabet, saa skulde Logiken kræve, at jeg sagde til Dem: De er fri, og jeg er fri; vil De forsøge at leve Deres Liv sammen med mig? Vil De være med paa denne Udveksling af to Løfter i to Samvittigheders Navn, vil De sammen med mig grunde et Hjem, saaledes som vi begge opfatter det? Ja, dette skulde jeg sige til Dem, og det er ogsaa mit mest levende Ønske, min kjæreste Drøm, at det skal være saaledes. Men dette er ikke hele mit Ønske. Jeg vil ogsaa noget andet ... Selv om De leved sammen med mig og for bestandig, vilde jeg ikke derved have bødet offentlig paa den Uretfærdighed, som De beklager Dem over. Jeg vilde ikke have givet Dem dette synlige Bevis paa min Agtelse, som jeg ønsker at give Dem. Dette Bevis kan jeg give Dem den Dag, da vi kommer ud fra Byfogden Arm i Arm og De bærer mit Navn, og jeg har Ret til at beskytte Dem. Jeg sagde, at det lovlige Ægteskab ikke har noget andet at føie til det sande Ægteskab, Samvittighedsægteskabet, end Garantier. Blandt disse Garantier er der denne: Naar en Mand i vort Samfund ægter en Kvinde, erklærer han derved for alle, at han tror paa hende, og at han ikke tillader,

at man nærer Tvivl om hende. De maa ikke negte mig denne Glæde, Berthe. De maa gaa ind paa at gifte Dem med mig efter Loven, at bære mit Navn og være min Hustru ... Det er for at bede Dem om dette, jeg har anmodet Dem om at komme hid. Nu er min Bøn fremført. Jeg afventer Deres Svar ...“

Hun havde hørt aandeløst paa ham. Da han kom med sine sidste Ord, saa han hende blegne saa stærkt, at han troede, hun skulde besvime, som hun havde gjort det for to Dage siden. Han vilde støtte hende. Hun viste ham blidt tilbage.

„Deres Hustru? ...“ gjentog hun. „De beder mig om at blive Deres Hustru? ... Aa, hvor De elsker mig! Og hvor det gjør mig godt at føle! ... Hvilken Balsam paa mit Saar! ... Men Deres Hustru? Nei, Lucien, jeg bør ikke være Deres Hustru. Jeg bør ikke ægte Dem. Det er umuligt ...“

„Jeg havde forudset Deres Indvendinger,“ sagde han. „De vil ikke lyve for Deres Tanke ved at forlade Deres Princip om den frie Forbindelse. Hvis det gjaldt et kirkeligt Ægteskab, vilde De have Ret. Dette Ægteskab forandrer Samvittighedernes Forbindelse, slig som vi forstaar den, fordi det forudsætter et tredje Element, nemlig Gud. Det er ikke Tilfældet med det borgerlige Ægteskab. Der ved indregistreres kun denne Forbindelse. Om det intet føier dertil, saa tager det heller ikke noget derfra. Det borgerlige Ægteskab er kun det frie Forbund, bekræftet i Nærværelse af Vidner ... Om man underkaster sig en rent udvortes Formalitet, er da det at fornegte sin Overbevisning?“

„Jeg er ikke længer saa paastaaelig ...“ svarte Berthe, idet hun tungsindig rysted paa Hovedet. „Livskraften er blevet altfor stærkt angrebet hos mig. Jeg er ikke længer oprørsk. Jeg har resigneret. Jeg er parat til at underkaste mig alle de Samfundsvedtægter, som ikke berører det dybeste i min Samvittighed, og det er sandt, at denne tomme Ceremoni, som er foreskrevet i Loven, og som man kalder det borgerlige Ægteskab, ikke rører derved. Hindringen for Ægteskabet mellem os ligger ikke der. Hindringen er den, at jeg har et Barn ...“

„Ham skal vi være to om at elske,“ svarte han. „Jeg har

villet undersøge, om jeg havde Kraft til det. Dette var Grunden til min Reise til Moret igaar. Nu ved jeg, at jeg har Kraft til det. Deres Barn er ikke længer nogen Hindring. Det er tvertimod en Grund til, at De kan modtage mit Tilbud. Han behøver en Beskytter, en Veileder,“ tilføied han, idet den Sindsbevægelse, som gav Gjenklang i hans Ord, forandred hans Ansigtstræk — „og en Fader ... Det vil jeg være for ham ...“

„Aa!“ sukked hun og skjulte sit Ansigt i sine Hænder, „De frister mig altfor meget! De byder mig Lykken! ... Men det er en Drøm ...“ Hun folded sine skjælvende Hænder og fortsatte: — „Det er ikke for min Skyld, og det er ikke for Barnets Skyld, at jeg ikke bør ægte Dem, det er for Deres Skyld ... Den Maade, hvorpaa Deres Følelse reagerede, da De havde hørt min Historie, er nok til at vise Dem, hvorledes Samfundet dømmes en ung Pige, som er bleven Moder udenfor Ægteskab. Deres Kjærlighed, Deres Sans for Retfærdighed og Deres høie Intelligens har seiret over dette Indtryk. Menneskene forøvrigt vil ikke paa samme Maade tage Parti for mig. De har ikke gjort det. De har allerede fordømt mig gennem min Onkel, gennem Hr. André og gennem Deres Stedfader. Deres Misbilligelse vil falde tilbage paa Dem, fordi De har givet mig Deres Navn. De vil faa se, at der foran Dem reiser sig alle de Vanskeligheder, som møder en Mand, der er daarlig gift ... Der gives Modgange, som man beseirer, og som man med let Hjerte foragter, naar det gjælder en selv. Men man kan ikke tilgive sig selv, at man har ført en anden op i dem. At se Dem ydmyget for min Skyld vilde være mig altfor haardt! ...“

„Er det virkelig Dem, som taler saaledes til mig? ...“ raabte han. „De, hvem jeg altid har kjendt som saa dristig, saa uafhængig og saa stolt? Lad Verden vende sig mod os, saa bliver vi bare derved saa meget enigere! Lad den det! Vi skal støtte hinanden, og vi skal være nok for hinanden. I alle Fald vil De være nok for mig. Skulde Verden ydmyge mig? Mig? Det gad jeg nok se ... Med vore forenede Kræfter skal vi opnaa Uafhængighed. De ved, at jeg i de sidste Maaneder mere og mere er bleven tiltrukket af Medicinen. Nu vil jeg vie mig helt til dens Studium. Vi skal studere sammen. Jeg gjentager Deres egne Ord fra

iforgaars: Kan man hindre os fra at tilse vore Syge, hvis vi vil drive Praksis? Og hvis vi ikke vil det, kan man da hindre os fra at arbeide paa et Laboratorium? ... Der findes ingen Vanskeligheder for en Mands Karrière, naar han hverken vil vinde Formue eller Hæder ... Nævn ikke dette Motiv for Deres Betænkeligheder, Berthe, det vilde saare mig altfor stærkt! ... Forresten,“ han holdt inde et Sekund, som om de Ord, han vilde udtale, hos ham rørte ved en blødende Nerve; hans Blik fik en Glans af vild Lidelse, og med forandret Stemme fortsatte han: — „Forresten vilde det at give mig Afslag være det samme som at bestemme, at vi aldrig mere skulde sees ... Ja, enten gifte os eller skilles, enten min Hustru eller ingenting ... Aa, forstaar De da ikke, at Deres Liv sammen med mig for at være muligt maa være et nyt Liv?...“

Han sagde ikke mere. Méjan traadte igjen frem imellem dem. Berthe havde straks oversat hans sidste dunkle Sætning til dens virkelige Betydning. Den sagde det samme som: „*Jeg kan ikke leve sammen med Dem saaledes som den anden.*“ Denne uventede og pludselige Mindelse om den forhadte Fortid — og det i et saadant Øieblik! — var saa pinlig for dem begge, at De blev siddende nogle Minutter uden at tale ligesom dengang, da de netop var komne. Han var stærkt bevæget af de Ord, han netop havde udtalt, og hun var endnu mere overvældet ved atter at have set, at han led og det formedelst hende ... Hun var ganske bøiet og følte, at hendes Modstand veg for hendes Vens lidenskabelige Hengivenhed. Omkring dem vedblev Morgenbrisen at blæse, Fuglene sang, og Solen straaled nedover Pladsen. Den gamle Ruin af det romerske Lutetia dannede en næsten høitidelig Dekoration til denne sælsomme Meningsudveksling mellem to Børn af det tyvende Aarhundrede, som ikke forstod den stumme Lærdom for dem, der steg frem af disse synlige Levninger af en begravet By. Paa den hviler den nye By. Paa samme Maade maa Fædrenes Skikke tjene som solid og varig Underbygning for vore flygtige Skjæbner. Den fraskilte Kvindes Søn og den anarkistiske Studentinde repræsenterede nøiagtig modsatte Principer. Og dog drev Virkeligheden, denne store Berigtiger af vore Sofismer, som ikke former sine evige Love efter vort Ræsonnement, disse to revolu-

tionære Sjæle til at søge Støttepunkt i det traditionelle og tilvante, eftersom de drøfted Planen om et andet Ægteskab end det frie Forbund. Dette Ægteskab efter Loven ønsked Lucien for at vise sin Agtelse for deres Kjærlighed. Det var den sidste Vending af hans Tanke, som han selv ikke voved nærmere at udforske efter de Forsikringer, han havde givet. Berthe følte sig, ogsaa uden at tilstaa det for sig selv, lidenskabelig taknemmelig derfor; her viste sig igjen den gode borgerlige franske Kvinde, som hun i Virkeligheden er. Da hun vendte sig mod sin fintfølende og ædelmodige Ven for endelig at give ham Svar, havde hun allerede givet efter i sit Hjerte. Men der var endnu en sidste Samvittighedsskrupel, som bragte hende til at sige:

„De taler, som om der ikke var nogen anden end mig i hele Verden, Lucien. Men tænk ogsaa paa Deres Familie. Hvorledes skal den nogensinde kunne give mig Adgang, naar Deres Stedfader opfatter mig, som De ved?“

„Min Stedfader?...“ sagde den unge Mand, og Forbitrelsen fra den pinlige Samtale to Dage i Forveien kunde paa ny høres i hans Stemme. — „Nei. Jeg tror ikke, at min Stedfader modsætter sig dette Ægteskab nu ... I Løbet af den Scene, som vi havde os imellem, talte vi slet ikke om Dem. I saadanne Øieblikke er der mange Ting, som man har bevaret i sit Hjerte hele Livet igjennem, der pludselig træder frem. Efter det, vi har sagt hinanden, vil vi aldrig mere være for hinanden, hvad vi har været. Hans største Ønske maa være, at jeg skal bane mig en Vei i Livet for mig selv, udenfor hans Hjem ... Men desuagtet vilde han, hvis han vedblev at tænke om Dem saaledes, som han tænkte efter denne skammelige Indberetning fra hans Politimand, anse det for sin Pligt for enhver Pris at hindre, at jeg gifter mig med Dem. Men jeg kjender ham; naar han faar vide, hvad jeg ved, alt, hvad jeg ved, vil han bedømme Dem saaledes, som jeg bedømmer Dem. Jeg har ofte kunnet være skinsyg paa ham for den Plads, han har indtaget i min Moders Hjerte, men jeg har altid i ham æret den mest retfremme Karakter, der ikke var istand til at gaa paa Akkord med sin Overbevisning. Han hører til den Gruppe af højt kultiverede Mænd, som efter at have set den gamle Tro gjøre Bankerot har drømt om at skjænke vort Demo-

krati en Moral, som er i Overensstemmelse med Fornuften. De har begyndt med selv at tilegne sig denne Moral og føre den ud i Praksis. Det absolute Princip, som behersker alle Hr. Darras' Handlinger og alle hans Tanker, er Retfærdigheden, og den sætter han hovedsagelig deri, at enhver skal have Ret til at opføre sig efter sin Samvittighed. Ingen hader og foragter mere end han Selskabslivets Hykleri. Han er Tilhænger af Ligheden mellem Kjønnene, de kvindelige Advokater og de kvindelige Læger. Mange Gange har jeg hørt ham gjentage, at vi i samfundsmæssig Henseende endnu befinder os i Barbariet, at alt er i Udvikling, Familien, Eiendommen, Fædrelandet, og at de høiere Klassers Rolle er at paaskynde denne Udvikling i Stedet for at sagtne den! Jeg siger Dem alt dette for at vise Dem, hvor vidtomfattende hans Aand er. Hvad han hader, det er Løgnen! — og Dem har man løjet skammelig paa — og Uretfærdigheden, hvis Offer De er. Han beundrer dem, som har Mod til at være sig sine Meninger bekjendt — og hvem har havt det mere end De? — og desuden dem, som søger og vil Sandheden, og De lever jo blot for Sandheden ... Nei. Jeg har ingen Tvivl om hans Svar, og hans Svar er ogsaa min Moders ... Jeg taler ikke om min virkelige Fader. Hvis Loven forpligter mig til at søge hans Samtykke, som alene skulde være tilstrækkeligt, da har ironisk nok det intet at betyde for mig. Men min Moders Samtykke har noget at betyde ... Berthe, hvis jeg kommer tilbage efterat have talt med mine Forældre og faat deres Samtykke til vort Giftermaal, vil De da fremdeles svare mig, at det er umuligt? Vil De ogsaa da afslaa at være min Hustru?..."

„Nei,“ sagde hun, „da vil jeg ikke sige nei.“

Hun betragtede ham med Øjne, hvori man kunde læse hele hendes Sjæls Hengivelse. Han trykkede den unge Pige ind til sig, og for anden Gang forenedes deres Læber til et Kys, som nu ikke længer fremmanede den tidligere Elskers Spøgelse. Var det nye Liv, som den unge Mand havde talt om, virkelig begyndt for den ugifte Moder? Efter saa mange Aars indre Martyrium og haard Forsagelse skimtede hun Muligheden af en Fremtid, som endelig skulde være befriet for det Mareridt, hun havde kæmpet med ... Da de nogle Øieblikke efter forlod den lille Have, hvor

det kyske og ømme Kys havde beseglet deres Løfte, var det med et lidenskabeligt Ønske om Held for deres Forehavende, at hun saa ham fjerne sig i Retning af Luxembourg. Det var hende, som havde revet sig ud af hans Arme, idet hun sagde:

„Vi maa skilles, Lucien. Det er paa denne Tid, jeg skal være paa Hospitalet. Jeg har Trang til en Smule Fred efter saa megen Sindsbevægelse. Jeg har aldrig fundet Fred undtagen ved at give mig ifærd med mit Arbeide paa en beskeden og regelmæssig Maade. For at holde mig i Ligevægt trænger jeg til bestandig at gjøre det samme. De skal se ... jeg bliver en meget ensformig Kone — men meget lykkelig,“ tilføied hun med et Smil, som han endnu aldrig havde set hos hende før.

„Og jeg,“ havde han svaret, „jeg vil skynde mig afsted for at faa talt ud med min Stedfader. Tanken paa, at min Moder og han miskjender Dem, er mig altfor pinlig. Det forekommer mig, at hvert Minuts Udsættelse er en Forbrydelse mod Dem ...“

„Bare de nu tror Dem! ...“ havde hun ikke kunnet undlade frygtsomt at tilføie.

„De skal tro mig,“ havde han saa sagt med en Overbevisning, der tyded paa, at han følte Kraft hos sig til at berigtige enhver Tvivl. „Og straks efter kommer jeg til Racinegaden eller, hvis De ikke er der, hjem til Dem ... Indtil da maa De være tillidsfuld ...“ — Og han havde tilføiet med en Ømhed, som overvælded ham i dette Minut, disse enkle Ord, som dog fra ham til hende havde været et saa rørende Sjælens Kjærtegn, at hun troed næsten ikke at kunne overleve det: — „Farvel, min kjære Forlovede ...“

VI

DET AABNE SAAR

Under denne Samtale, hvis Udfald havde saa meget at betyde for hans Kjærligheds Fremtid, havde Lucien ikke fortalt Berthe noget nærmere om de feberfyldte seks og tredive Timer, som han havde brugt til med sig selv at

drøfte Tanken paa dette Frieri, og heller ikke om, ved hvilken Fremgangsmaade han brutalt havde afskaaret enhver Indvirkning paa sig baade af sin Stedfader og sin Moder. Da han ikke tvilte paa, at denne var underrettet baade om Politimandens Indberetning angaaende Studentinden og om Ordskiftet paa Kontoret, havde han følt ligesaa megen Rædsel for at se hende igjen som for at træffe Darras selv. Han havde leiet et Værelse paa et Hotel i Quartier Latin og havde derfra sendt hjem til Luxembourg-Gaden et Brev, adresseret til den Tjener, som stod til hans Raadighed. Han anmodede deri denne Mand om, at han skulde levere til Overbringeren af Brevet en Haandkuffert og nogle andre Sager, da han for nogen Tid vilde flytte bort. Denne Ordre vidste han vilde blive meddelt til hans Forældre, og de vilde da naturligvis komme til Ro for hans Vedkommende. Kjærlighedens Egoisme havde hindret ham fra at tænke paa den moralske Uro, som maatte hjemsøge hans Moder. Hans Hensynsløshed havde ogsaa en anden Aarsag, nemlig det hemmelige Hjertets Fremmedforhold, som nyt Giftermaal saa naturlig skaber mellem Barnet af første Ægteskab og den Fader eller Moder, som har giftet sig igjen. Lucien havde aldrig levet i den hele og fulde Fortrolighed med Fru Darras, der gjør to Væsener saa nærværende for hinanden, at de kan mærke hinandens Følelser. Han havde altid mærket Stedfaderen mellem dem, og selv paa den Tid, da han havde troet at holde mest af Darras, havde Nærværelse af et Vidne til alle Udbrud af hans Følelser bragt ham til at trække sig tilbage. Mellem Moder og Søn var der lidt efter lidt opstaaet et af disse Tilfælde af stum Misforstaaelse, der er saa meget vanskeligere at rydde af Veien, som de er ubevidste. Hvis den unge Mand havde kunnet formulere i bestemte Ord sit Indtryk fra sin Moders Hjem, vilde han have sagt: „Min Moder elsker mig, og det er en Lykke for hende. Men hun kunde ogsaa leve uden mig ...“ Og han vilde have taget fejl. Hans tre og tyve Aar med deres Lidenskabelighed havde lidt ved at skulle dele en Æmhed, som han vilde have havt alene for sig. Men selv delt var denne Æmhed meget dyb, og hans Moder havde lidt meget ved Tegnene paa hans Ligegyldighed. Dette sidste Tegn, denne Taushed i et saadant Øieblik, havde været det værste. Man vil erindre, at hele Eftermid-

dagen, efterat hun havde hørt om Oprinet mellem de to Mænd, var forløbet i en eneste stadig Angst for den arme Kvinde, stigende, idet hun havde spurgt sig selv: „Hvor er han? ... Hvor er han nu?“ Herimod Klokken ni, netop som hun besvor sin Mand om at gaa til Politikammeret og forlange, at der blev anstillet Undersøgelser, var Luciens Billet til Tjeneren kommet.

„Jeg maa derhen selv ...“ havde hun sagt. „Budet vil vise mig Vei. Jeg vil se min Søn. Jeg vil tale med ham. Jeg vil bringe ham med mig tilbage.“

„Det gjør du ikke,“ havde Darras svaret. Det var kanske første Gang efter deres Giftermaal, at han brugte en befalende Tone, idet han tilføied: — „Jeg forbyder dig det ... Lucien har forgaaet sig grovelig mot dig ved ikke at skrive til dig efter vort Sammenstød. Det faar blive hans Sag at komme igjen ... Forresten,“ havde han tilføiet i en blidere Tone, „faar du tænke dig lidt om. Enten er han hos denne Pige. Er det nu rimeligt, at du gaar og henter ham fra hende? Eller ogsaa anstiller han Undersøgelser ... hans Anmodning om at faa en Haandkuffert tyder paa, at han sandsynligvis vil reise til Moret og kanske til Clermont. I saa Fald bør han klare sig selv ... Hav det Mod at vente, min kjære Ven. Jeg indrømmer, at der skal Mod til ...“

Gabrielle havde adlydt. Hendes Fornuft havde bøiet sig for den Grund, at saalænge hendes Søn ikke havde faat de nødvendige Oplysninger, vilde et Skridt fra hende kunne gjøre det endnu vanskeligere for ham at vende tilbage. Hun havde bare selv villet vælge ud det Tøi, som skulde lægges i Kufferten, og folde det sammen med egne Hænder. Dette beskedne Arbeide afledet for et Øieblik hendes Beklemmelse, som var steget ved de faa Ord fra hendes Mand. Han havde været næsten haard, skjønt han i Almindelighed var saa fin og saa kjærlig! Hun bebreided ham det ikke. Hans Irritation var altfor berettiget efter Luciens Opræden. Det var ikke desto mindre sandt, at han aldrig før havde talt saaledes til hende, og da hun følte Ulykken omslutte sig fra alle Kanter, var hun, som hun havde pleiet i flere Uger, naar hun ikke skulde ud, gaat ovenpaa for at læse Aftenbønnen med sin Datter. Hun havde haabet derved at finde Beroligelse, men tvertimot var hun bleven grebet med stærkere Uro af de samme

religiøse Skrupler, som nogle Timer tidligere havde ført hende til Fader Euvrards Celle. Da den lille Jeanne, som laa paa Knæ ved Fodenden af sin Seng, iført sit lange hvide Natlinned, havde fremsagt følgende Ord af Bønnen:

„Vi beder dig, kjære Gud, besøg dette Hus. *Visita, quæsumus, Domine, habitationem nostram*“ — havde Moderen sukket ganske sagte for sig selv:

„Han kan ikke besøge det, fordi han er bleven krænkert her!...“

Dette haarde Udtryk, som saaledes faldt hende ind, var blevet brugt af den første Prest, hun havde henvendt sig til, og om hvem hun havde talt saa oprørt til Fader Euvrard. — „De lever,“ havde han sagt til hende, „med en Mand, som ikke er Deres Mand, og som De kalder Deres Ægtefælle, medens De i Virkeligheden er gift med en anden. Det er et grovt Ægteskabsbrud, samtidig som det er en offentlig Bespottelse af Gud ...“ — Aa, hvor kraftig hun dengang havde gjort og endnu gjorde Oprør mod denne uretfærdige Fordømmelse! Naar hun nu tog den og anvendte den paa sig selv, var det et Bevis paa, at det store Omvendelses-Verk, som var begyndt i hendes Samvittighed i de sidste Maaneder, paa en overraskende Maade var fremmet ved disse faa Timers Moderangst. Den ubestemte og forvirrede Frygt for en Trusel, som hængte over hendes syndige Lykke, havde forvandlet sig til et skræmmende, næsten hallucineret Syn af, hvad endog den skaansomme Aratoriumsbroder havde kaldt Guds hevnende Virksomhed.

„Men denne Gud, som straffer, han tilgiver ogsaa!“ havde hun sagt til sig selv den næste Morgen efter en Nat, som var tilbragt med at drøfte og atter drøfte det frygtelige Spørgsmaal: „Hvad skal der hænde mig gennem min Søn?“ — „Fader Euvrard har selv sagt det, Gud ønsker kun at tilgive. Han er den hevnende Gud, men han er ogsaa den gode Gud! ... Jeg vil bede ham, at han vil skaane mig eller om ikke mig, saa dog dem, som omgiver mig, og som ikke er medskyldige i min Forseelse. Lucien især har jo intet dermed at bestille ...“ Og i et Anfald af bodfærdig Gudfrygtighed var hun gaat ud med sin Datter for at høre Messe. Jeanne havde allerede flere Gange bedt om at blive fulgt til Kirke om Morgen for sammen med de an-

dre Katekumener at overvære Gudstjenesten. Frøken Schultze havde altid før fulgt hende, da Fru Darras var bange for, at hendes Mand skulde gøre Bemærkninger angaaende hendes Fravær. Da hun denne Gang kom tilbage fra Saint-Sulpice henimod Klokken ni, havde hun ogsaa truffet Darras, som ventede paa hende, paaklædt til at gaa ud.

„Hvorfor har du ikke underrettet mig paa Forhaand?“ spurgte han. „Jeg skulde have talt med dig.“

„Jeg har fulgt Jeanne til Messen,“ havde hun svaret.

„Til Messen?“ havde Faderen bemærket. „Men det er jo ikke Søndag.“

„Hun gaar ofte derhen i Ugen sammen med de andre Piger, som skal gaa til Alters,“ havde Gabrielle svaret.

„Er det virkelig nødvendigt?“ havde Darras sagt. „Jeg gjentager mit Raad fra igaar. Siden Barnet nu engang har en Smule Tilbøielighed for Mysticisme, saa lad ikke disse Indtryk blive altfor mange ...“

„Aa, hun har Tro,“ havde hun svaret, „megen Tro! Derfor vil hun være saa meget bedre væbnet mod Livets Prøvelser ...“

Darras havde set forundret paa hende, og hun følte, at hun rødmed. Hun havde ventet et Spørgsmaal, som ikke var kommet — desværre. I den Stemning, hvori hun befandt sig, vilde hun ikke have kunnet lyve, og Aabenbarelsen af hendes religiøse Bekymringer vilde i dette Minut ikke have haft den Karakter af tragisk Voldsomhed, som senere skulde gøre Konflikten mellem de to Ægtefæller mere uforsonlig. Albert Darras havde troet, at Tanken paa den fraværende var den eneste Aarsag til hendes Nervøsitet. Han havde derfor kort og godt fortsat:

„Jeg vil underrette dig om, at jeg nu med en Gang gaar til Rollingaden. Jeg ønsker at vide, om Lucien har slaat sig ned hos denne unge Kvinde ... Jeg tror det ikke. Men han kan jo være der, og vi bør søge Underretning. Hvis han virkelig har begivet sig ud paa en Undersøgelsersejse, vil han være tilbage inden fire og tyve Timer.“

Gabrielle Darras havde under sit Besøg i Kirken bedt saa lidenskabelig om Barmhjertighed fra det høie, at hun gjerne vilde se et Tegn paa Bønhørelse i sin Mands Tausched efter hendes uforsigtige Udraab. Hun troede at se et

andet Tegn i den Efterretning, som Darras senere kom hjem med, at Lucien ikke havde taget Ophold hos Frøken Planat. Paa Grund af denne svage Fornyeelse af Haabet havde den anden Dag forløbet mindre feberagtig end den foregaaende. Det er en af de sædvanligste Illusioner hos Sjæle som hendes, der er afvænt med den kristelige Disciplin, at de forlanger, at en Bøn skal virke umiddelbart og altid i bestemt Retning. De gjør sig ikke, selv i sin oprigtigste Trang til at vende tilbage, Rede for, at visse Lidelser ikke kan fjernes ved nogen Bønfaldelse, naar de hører med til Gjenoptagelsen af Gudsforholdet, det evige, universelle, nødvendige Gudsforhold, hvortil Mennesket skal føres tilbage ved Straf. Det er saa sjældent, at man vender tilbage gennem Anger uden Prøvelse! Gabrielle havde imidlertid fremdeles været meget urolig og det i den Grad, at hun ikke vilde gaa ud af Huset hele Dagen for at være sikker paa at være tilstede, naar Lucien indfandt sig. Efter sin Mands Forsikringer havde hun antaget, at den tredje Dags Morgen vilde være det afgjørende Øieblik, da den unge Mand efter endelig at have faat fuld Besked ved sit Besøg i Moret og muligens i Clermont vilde komme og kaste sig i sin Moders Arme og ind til hendes Hjerte. Man kan da tænke sig, hvor bevæget hun blev, da hendes Mand henimod Klokken elleve kom løbende ind til hende for at sige:

„Lucien er her. Jeg saa gennem Vinduet, at han steg ud af en Vogn. Han kommer hjem. Nu ved han Sandheden. Havde jeg saa Ret?...“

„Han kommer hjem! ...“ gjentog Moderen, idet hun foldede Hænderne. „Aa, tak, Herre Gud! Tak du ogsaa, min Albert! ...“ Og hun trykkede sin Mand i sine Arme. De usammenhængende Følelser hos den katholske Kvinde, som var vendt tilbage til Troen, og hos den altid elskende Hustru kom kun altfor stærkt frem gennem disse indbyrdes modstridende Udraab, men øieblikkelig tilføiede hun: — „Han maa faa komme til mig først, han maa faa græde ud ved mit Hjerte. Saa skal jeg føre ham til dig, og da vil du ogsaa være god mod ham og tilgive ham, ikke sandt?...“

„Jeg har intet at tilgive ham,“ svarte Darras. „Han er ulykkelig, og han er din Søn. Lad ham komme til mig, naar han vil. Hvis han for Øieblikket lider altfor meget, saa behold ham hos dig. Jeg kan træffe ham senere. Han

skal ikke tale om nogen Ting til mig. Vi omfavner hinanden, og dermed er det opgjort. Jeg har allerede glemt alt ...“

„Aa, hvor jeg elsker dig! ...“ sagde Gabrielle. Saa tilføied hun skjælvende: — „Hør, nu kan jeg høre hans Skridt ... Lad mig faa gaa og møde ham ...“ Hun skjøv sin Mand ind i hans Arbejdsværelse — deres korte Møde havde fundet Sted i den lille Salon — og aabned Døren, som førte ud til Trappegangen. Der fik Lucien se hende støttet til en af Fløidørene, da han kom op ad Trappen. Han havde næret et saa stærkt Haab om, at hans Forklaring overfor sin Stedfader skulde gaa forud for denne! Men da han saa hende, neppe istand til at staa paa Benene, med Ansigtet vædet af Taarer og bleg efter den Angst, hun havde gennemlevet i disse to Dage, følte han sig sønderknust. Han skyndte sig mod hende, og de omfavned og kyssted hinanden med en Æmhed, som for et Minut ud-sletted alt. For første Gang paa mange Aar kunde Lucien skjønnede, i hvilken Grad hans Plads stod urørt i hans Moders Kjærlighed tiltrods for hendes andet Ægteskab. For hende var han paany det Barn, som hun havde baaret under sit Hjerte, Kjød af hendes Kjød, hendes eneste Grund til at leve, dengang hun havde været saa ulykkelig, og hun kyssted ham under Taarer, idet hun sagde i den samme beskyttende og kjælende Tone som dengang:

„Min lille Ven! Saa har jeg da faat dig igjen! ... Det er altsaa virkelig dig! ... Hvorfor kom Du ikke til din Moder straks, da du havde det ondt? ... Hvorledes kunde du forlade mig uden at skrive til mig? ... Jeg har havt saa meget at gennemgaa! ... Men nu er du her. Nu forlader du mig ikke mere ... Nu har du mig, som vil forstaa alt, og som kan trøste dig, naar du beklager dig ... Tal ikke til mig nu. Hold dit Hoved her, saaledes som i gamle Dage, naar der feiled dig noget ...“ — Hun havde ladet ham sætte sig paa Chaiselonguen ved Siden af hende, og hun vugged ham sagte. Lucien var bleven saa rystet af de sidste Timers Oplevelser, han var endnu saa saaret, selv i sit Haab, at han et Øieblik overgav sig til den blide Følelse af at være elsket af denne Moder, som han aldrig havde følt var helt og holdent hans. Var ikke denne liden-skabelige Kjærlighed ogsaa et sikkert Bevis paa, at hun

ikke vilde modsætte sig et Giftermaal, hvorved han vilde finde Lykken?

„Nei, Mama ...“ sagde han endelig, „beklag mig ikke. Det er sandt, at jeg var meget ulykkelig iforgaars. Min Fader“ — han anstrengte sig for at kalde Darras saaledes — „min Fader har vel fortalt dig alt?“

„Ja,“ svarte hun. Den alvorlige, næsten høitidelige Tone i hendes Søns Ord lignede ikke den krampagtige Beklagelse, hun havde ventet. Han maatte imidlertid have erfaret Sandheden. At han kom hjem, kunde ikke forklares anderledes. Men hvorfra kom da denne eiendommelige Ro midt i hans Sindsbevægelse, som hun pludselig næsten blev bange for?

„Da ved du uden Tvivl ogsaa, at jeg lod mig henrive til at sige, hvad jeg ikke tænkte?...“ fortsatte han. „Jeg har en Trang til, at du skal være ganske sikker paa, at jeg ikke mente det ...“

„Din Fader har ikke gjentaget for mig noget af det, som du sagde til ham,“ svarte Moderen. „Han har villet glemme det straks. Aa, Lucien, hold af ham, fordi han holder saa meget af dig ... Da han meddelte dig sine Oplysninger om denne uværdige Kvinde ...“

„Tal ikke saaledes, Mama,“ afbrød den unge Mand hende saa hidsig, at hun blev helt forstyrret. Han havde pludselig reist sig under Indtrykket af denne Fornærmelse mod den Kvinde, som han elsked. Saa sagde han kort og knapt: — „Det er mig, som har havt Uret. Jeg burde have skrevet til min Fader og truffet ham først og have forklaret ham det hele ... Hør, her, Mama ...“ — og hans Hænder trykkede Fru Darras' Hænder. — „Du ved, hvor høit jeg agter dig, hvor meget jeg elsker dig, og hvor umuligt det er at lyve for dig? ... Nuvel, jeg giver dig mit Æresord paa, at min Fader er bleven ført bag Lyset, og at den Dame, som der er Tale om, hører til de mest høisindede, til de reneste, som findes i Verden ... Men alt dette ønsker jeg, at han selv skal sige til dig. Det er ham, som har fremkommet med Anklagen, og det er ham, som skal tage den tilbage, og naar han faar talt med mig, saa vil han tage den tilbage ... Han er i sit Arbeidsværelse, sagde Tjeneren til mig. Jeg gaar derind ...“

Før Fru Darras havde kunnet svare et Ord, havde han banket paa den Dør, som fra den lille Salon førte ind til

hans Stedfaders Arbeidsværelse. Da Vægtæppet, der tjente som Portière, havde lukket sig igjen efter ham, var Moderen et Øieblik fristet til at løbe samme Vei og kaste sig imellem de to Mænd, som nu saa hinanden igjen for første Gang efter det frygtelige Sammenstød for to Dage siden. De Ord, som Lucien havde sagt til hende, tyded paa en Sindstilstand, der var absolut modsat den, som Albert og hun havde ventet. Hvis Darras udtalte et eneste uklogt Ord, saaledes som hun selv havde gjort for et Øieblik siden, vilde Lucien tage til Gjenmæle paany og paa en Maade, som kanske ikke kunde gjøres god igjen ... Hun lytted, om ikke høirøstede Stemmer skulde høres gjennem Døren. Men hun hørte ikke en Lyd. Hendes kvindelige Fornuft sagde hende, at hendes Nærværelse kunde være istand til at ophidse hendes Søns irritable Stolthed og især til at bringe Liden-skab ind i en Samtale, som burde holde sig paa Kjends-gjeringernes Omraade. Lucien vilde ikke have udtalt sig saa energisk, hvis han ikke havde havt sikre eller efter sin Mening sikre Støtter for sin Opfatning. Han vilde nu nævne disse, og hvem ved? Kanske han havde Ret. Kanske Albert, som var saa oprigtig og Sandheden saa strengt hen-given, vilde blive overbevist ... Hvad vilde der da hænde? Den Frygt, han havde udtalt, for at Lucien skulde tænke paa at gifte sig med Frøken Planat, for pludselig igjennem hans Moders Sind. Ligeoverfor denne nye Trusel af Skjæb-nen havde hun her, nogle Skridt fra det Værelse, hvor hendes Mand og hendes Søn konfererede sammen — med hvilket Resultat? — en Følelse, der steg lige til Rædsel ... at et nyt Skjæbnens Slag rettedes mod hende. Hendes Hus var da forbandet, og skjønt hendes mangedoblede Bønner i de sidste Dage ikke havde fjernet nogen af de Farer, som hun havde set nærme sig, kasted hun sig dog paa Knæ og begyndte igjen at bede til Gud af sit ganske Hjerte ... Hun anstrengte sig uafsladelig for at lytte. Det forekom hende, at Stemmerne nu havde tiltaget i Styrke i Sideværelset ... Hun lytted paany. Hun sagde til sig selv: „Jeg har taget feil ...“ Og hun begyndte at bede igjen.

Da Lucien traadte ind i Darras' Arbeidsværelse, sad denne ved sit Skrivebord, tilsyneladende optaget med et Arbeide, som han afbrød. Hvis den unge Mand havde væ-

ret koldblodig, vilde han have lagt Mærke til, at det Papir, som laa foran Ingeniøren, ikke bar noget Spor af Skrift. Hans nervøse Haand greb om en Pen, som var ganske tør, og som han havde taget for Udseendets Skyld. Stedfaderen vilde ikke have Udseende af at have udspedit sin Stedsøn. Tilsyneladende var han lige til dette Øieblik uvidende baade om hans Indtræden i dette Værelse og hans Hjemkomst til Huset. Jo stærkere en Karakter er, desto bedre er de Dele, som sammensætter den, afbalancerede, det vil sige, desto mere har han de til hans gode Sider svarende Feil. Den yderlige Spænding af Viljen, hvori Albert Darras ifølge sine Theorier om Samvittigheden leved, gjorde ham udygtig til den fine Umiddelbarhed, som svagere, mere bølgende, men ogsaa mere menneskelige Naturer har til sin Raadighed under meget vanskelige Kriser. Bevægelsen bragte ham til at stivne og puste sig op i Stedet for at aabne og blødgjøre ham. Hans Hjertes Instinkt vilde i dette Øieblik have drevet ham til at tage Lucien i sine Arme, som han havde sagt, og gjentage hans Moders Henvendelse til ham: „Du lider, min Søn; støt dig til mig.“ Men vi maa ikke glemme, at han ogsaa havde udtalt til Gabrielle — med megen Bitterhed! — at om han elsked Lucien som en Søn, saa vidste han, at den unge Mand ikke betragtede ham som sin Fader. Deres Konflikt for to Dage siden havde fordoblet denne Følelse hos ham. Den var Aarsag til, at i dette Øieblik for en høitidelig Forklaring var hans udtryksfulde Ansigt helt sammentrukket, helt tilknyttet. Hans ellers saa ligefremme Blik røbede nu den Generthed, som fremkalder Generthed. Lucien, som netop sammen med sin Moder havde været i en bevæget Stemning, hvori begge Hjerner helt gik op, skjønte straks Forskjellen mellem denne Modtagelse og den anden. Han havde paany den Fremmede foran sig. Darras havde imidlertid rakt ham Haanden, idet han sagde:

„Er det dig, Lucien? Jeg vidste nok, at du vilde komme tilbage til os. Jeg er glad for, at du er kommen saa snart! ... Du har truffet din Moder. Jeg har villet lade dig være alene med hende i de første Øieblikke. Hun har været syg af Uro. Din Nærværelse maa have gjort hende godt, og jeg er sikker paa, at Du ogsaa har havt godt af at træffe hende ... Hvad angaar det, som forefaldt imellem os for-

leden Dag, saa skal vi ikke mere tale om det, ikke sandt? Det er udslettet. Du er kommen hjem igjen. Vi har dig igjen. Det er det eneste, som der ligger nogen Vægt paa ...“

„Jeg holder tvertimod paa, at vi bør tale derom,“ svarte Stedsønnen. „Det er i denne Hensigt, jeg er kommen hjem, Fader. Som jeg har sagt til Mama, jeg burde have skrevet til dig og truffet dig før hende ... Det er mellem dig og mig og i hendes Fravær, at et vist Spørgsmaal er blevet drøftet. Det maa gjenoptages igjen mellem dig og mig. Men der er et Punkt, som maa ordnes før det øvrige. Vi forlod hinanden med meget haarde Ord. Jeg vil have sagt dig straks, at jeg angrer dem, som undslap mig. Jeg følte mig saa altfor ulykkelig.“

„De var kun altfor naturlige,“ afbrød Darras ham. „Jeg bar mig galt ad. Det var min Pligt at give dig den pinlige Meddelelse, som du fik. Men jeg kunde have givet dig den paa en anden Maade, jeg kunde have forberedt dig paa, at faa høre visse Afsløringer, og jeg kunde have afdæmpet dem. Min Undskyldning er den, at jeg saa, at du udsatte dig for en meget stor Fare. Jeg vilde rive dig ud af den med en Gang. Men jeg gjentager det, jeg har aldrig tvilet paa, at du vilde komme tilbage. Jeg kjender dig, min Ven, thi jeg kan sige, at moralsk set er det mig, som har skabt dig. Du er den gjennemførte Hæderlighed. Mænd som du kan bedrages og føres bag Lyset. Men de kan ikke blive slette ...“

Luciens Ansigt var blevet mørkt, medens han hørte paa denne Lovtale, bag hvilken han kunde skjelne den samme Strenghed i Dommen med Hensyn til sin Veninde som den, der for otte og firti Timer siden havde fyldt ham med Indignation. Denne Gang havde han Kraft nok til at be-
kjæmpe sig. Hvad var det, han vilde? At hans Stedfader skulde blive nødt til at vise Retfærdighed mod Berthe ud fra sine egne Principer. Det var derfor nødvendigt at faa istand en Diskussion om Principer. Darras' sidste Sætninger frembød en Anledning, som den unge Mand hurtigt greb.

„Hvad jeg er, det skylder jeg dig,“ svarte han, „det er sandt. Alle mine Overbevisninger har du givet mig, den absolute Tro først paa Samvittigheden og derefter paa Retfærdigheden, af hvilken den ene skaber den anden. Hvad

andet er Retfærdighed end den religiøse Agtelse for den enkeltes Samvittighed? Og som Betingelse for begge Dele: Respekten for Sandheden, Fanatismen for Sandheden, hvilken denne end monne være. Det er din Lære, og jeg har set dig leve efter den. Det er ogsaa min, og jeg haaber ogsaa at skulle leve efter den indtil det sidste ... Da jeg forlod dig iforgaars efter det Optrin, som vi netop har mindet hinanden om, var det dette Princip, som holdt mig oppe. Og idet jeg fastholdt det saa jeg tydelig to Ting: Først, at du ikke kunde have løiet for mig eller paa det løse have anklaget en uskyldig, især ikke en Kvinde; dernæst, at det var min Pligt straks at underrette Frøken Planat. Hun var anklaget. Hun havde Ret til at forsvare sig. Da jeg forlod dig, gik jeg derfor lige til hende.“

„En foreløbig og upersonlig Undersøgelse vilde have været klogere,“ bemærkede Darras. „Men det er ikke mig, som nogensinde skal dadle nogen for ikke at have forholdt sig klogt. Uden at kjende Frøken Planat havde jeg endog selv et Øieblik tænkt paa at handle som du ...“ Ogsaa han følte sig altfor forbauset over Tonen hos sin Stedsøn til ikke at ane, at der var indtraadt noget nyt i en Situation, som han kun havde set to Udveie fra: enten at Lucien vedblev i sin Illusion, i hvilket Tilfælde afgjørende Beviser, skaffet tilveie gennem Indenrigsministeren, vilde faa Bugt med hans Lettroenhed, eller ogsaa at han med Fortvivlensens Mod erkjendte Sandheden, og da var et Brud sikkert. Men nu hørte han med Forbauselse, at den unge Mand, hans Elev, hans egen udvidede og levende Tanke, fortsatte:

„Jeg fortalte Frøken Planat, hvad du havde sagt til mig, alt, hvad du havde sagt, og saaledes, som du havde sagt det ... Du havde faat nøjagtige Oplysninger. Frøken Planat har i Virkeligheden for fem Aar siden levet i nogle Maaneder sammen med Hr. Méjan. Hun har faat et Barn, som hun lader opfostre i Moret. Jeg har ikke behøvet at spørge hende ud. Det var hende selv, som kom i Forkjøbet for mine Spørgsmaal; hun erklæred selv ved mine første Ord, at det var sandt; hun meddelte mig selv de mest indgaaende Enkeltheder angaaende denne triste Historie ... Hun kunde have negtet. Jeg vilde have troet hende. Men ikke et Øieblik faldt det hende ind ...“

„Det vilde have været hende vanskeligt at benegte saa

bestemte Oplysninger,“ svarede Darras. „Men du er hende taknemmelig for hendes Aabenhjertighed, og deri har du Ret. Det er rigtigt altid at vise en menneskelig Skabning Tillid og fortolke hans Handlinger i den gunstigste Betydning. Min eneste Indvending er, at denne Aabenhjertighed kommer lidt sent. Hun skulde have talt tidligere.“

„Hvorfor det?“ sagde Lucien. Han havde følt Brodden bag sin Stedfaders Moderation. — „Ja, hvorfor?“ gjentog han. „Af hvilken Grund? ... Under vor Samtale iforgaars sagde du til mig, at hun var min Elskerinde, at du vidste det. Jeg svarte, at det var en skammelig Beskyldning, og at jeg ikke engang værdigedes at diskutere den ... Idag er jeg koldblodig. Nuvel, nu forsikrer jeg dig paa Æresord, at iforgaars var den første Dag, da jeg havde en Samtale med Frøken Planat, der var forskjellig fra den, som en Student kan have med en anden Student. I ti Maaneder har vi truffet hinanden næsten hver Dag, flere Gange om Dagen, men aldrig har jeg sagt til hende, at jeg elsked hende. Jeg har aldrig tilladt mig at gjøre Kur til hende selv i ringeste Maade. Hun havde fra Begyndelsen af underrettet mig om, at ved det mindste Ord, som gik ud over Grænserne for et godt og frimodigt Kameratskab, vilde hun afbryde Bekjendtskabet med mig. Denne Overenskomst, som blev indgaaet mellem os, har vi overholdt. Følgelig behøved hun ikke ligeoverfor mig som Kamerat at gjøre en Tilstaaelse om kvindelige Anliggender, som Kameraten ikke havde noget med at modtage. Hendes Forhold har været udadtil loyalt. Det var ogsaa af væsentlig Betydning, at dette blev sagt. Hvis du tror, at en Person bør bedømmes fordelagtig, indtil man har Beviser i modsat Retning, maa du end mere tro, at man bør skrive en Person de Egenskaber tilgode, som Vedkommende virkelig har vist. Er dette rigtigt, ja eller nei? Svar mig ...“

„Det er altfor sikkert,“ sagde Darras. Hans enkle og renskaarne Intelligens bød imod ligeoverfor Dybsindigheder. Han forstod ikke rigtig, hvor hans Stedsøn sigted hen. Men det forekom ham, at han ikke gik ret frem, men tog Sideveie, og det var med synlig Irritation, han tilføied: „Hvor vil du hen med dette? ...“

„Hvor jeg vil hen? ...“ gjentog Lucien. „Jeg vil bare sige, at jeg havde Ret til at være oprørt, da du fortalte mig,

at Frk. Planat havde begaaet Handler, som stred imod alt, hvad jeg vidste om hendes Karakter. Hun har da heller ikke begaaet dem ... Lad mig faa forklare mig,“ sagde han næsten heftig, da hans Stedfader antydede en Protest. „Du udtalte en meget stor Tanke for et Øjeblik siden, da du sagde, at man altid bør vise en menneskelig Skabning Retfærdighed. Man bør det. Men i Virkeligheden er der saa faa Mennesker, som viser denne Retfærdighed! ... Naar en Kvinde hengiver sig til en Mand udenfor Ægteskab, har man bare et eneste Ord til at betegne denne Forbindelse med: hun er denne Mands Elskerinde, og man har kun en Dom over hende: man fordømmer hende og foragter hende ... Men indrømmer du, at det gjør en Forskjel i Handlingen, enten denne Kvinde har hengivet sig for Penge eller af Kjærlighed? Og en Forskjel, enten denne Kjærlighed har været blot sanselig eller ædel, ophøiet og begejstret? ... Indrømmer du, at der bortset fra Penge, fra Løstgængighed, ja selv fra Lidenskab kan gives andre Grunde for en Forbindelse af denne Art? ... En ung Pige er blevet opdraget af Tilhængere af Revolutionen, som har paapekt for hende, at i det nuværende Samfunds Sædvaner ligger Grunden til al Elendighed og alle Forbrydelser. Hun er overbevist om, at en af de værste blandt disse Sædvaner er Ægteskabet. For hende er den frie Forbindelse den rette Form for det ægteskabelige Liv, den Form, som befrier Manden og Kvinden ikke fra Moralen, men fra Løgnen. Hun tror dette dybt og absolut. Hun træffer en Slyngel, der spiller den Komædie at nære de samme Anskuelse. Han bringer hende til at elske ham og tilbyder hende, at de skal forene sin Skjæbne for at danne en Familie, saadan som hun opfatter den, udenom de Skikke og Sædvaner, som han foregiver at afsky ligesom hun. Den elendige Fyr vil ikke holde sit Løfte, men forlader hende senere. Han er en udsvævende Person, en Forfører. Det ved hun intet om. Hun modtager Tilbudet. Vil du da sige, at hun har taget en Elsker? Nei. Hun har giftet sig udenfor Loven og imod Loven. Men i denne Forbindelse ligger alt det, som udgjorde Ægteskabets moralske Værd. Det er Frøken Planats Historie, jeg har fortalt dig ... Svar mig ikke, at jeg kun kjender den gennem hende. Der gives Udraab, som ikke skuffer. Jeg har set hende rette sig

op under Vægten af Anklagen, jeg har set hendes Øjne, hendes Gestus og hendes Smerte! ... Nei. Hun har ikke løiet for mig. Du maa ikke tro, at jeg er gal, Fader, thi det er jeg ikke. Jeg er en Mand, som kommer for at besværgede dig om at erkjende en Uretfærdighed, som du uvidende har begaaet ved at dømme denne Kvinde, som du har dømt hende, — erkjende den og gjøre den god igjen ...“

„Hvis det at erkjende den er at gjøre den god igjen, da er jeg rede dertil,“ svarte Darras. „Du har talt med Frøken Planat, du har hørt hende. Du forsikrer mig, at hun har været Offer for en feilagtig Idé, og at der ikke har været noget lavt i hendes Forvildelse. Jeg gjør ingen Vanskeligheder ved at tro dig. Men jeg kan ikke følge dig, naar du sidestiller et frit Forhold som dette med et Ægteskab.“

„Og hvori ligger da Forskjellen?“ spurgte Lucien.

„Netop deri, at man adlyder Loven eller undlader at adlyde den,“ sagde Stedfaderen. Han havde tydelig og med Forfærdelse skjønnet den i hans Øine vanvittige Plan, som hans Stedsøn havde opgjort sig. Dette Syn havde med en Gang stanset ham i de Indrømmelser, han havde begyndt med at gjøre overfor den unge Mand for at undgaa en Trætte. Al den Forudindtagenhed, han fra den første Dag af havde følt overfor Berthe Planat, var pludselig blevet endnu stærkere. Denne Pige var ganske anderledes farlig, end han havde tænkt sig! Imidlertid havde han ikke villet udtale sig om hendes Person, da han følte, at han straks vilde staa overfor den vanvittig forelskede unge Mand fra forleden Dag. Til Gjengjæld forberedte han sig paa at holde absolut og uigjenkaldelig paa et Princip, hvortil han var knyttet ved sin intimeste Følelse. Han var af et Slægtled, som havde levet paa det stadige Paradoks at ville forene alle den traditionelle Verdens Dyder med det Tankesystem, som strider mest imod disse Dyder. I Politiken har dette Slægtled villet Orden og national Storhed; i Moralen har det drømt om og drømmer det fremdeles om Stoïcisme og Hæderlighed, og det nærer Theorier, hvis umiddelbare Følger er Anarkiet. Saaledes havde Darras kunnet ægte en fraskilt Kvinde, men var dog en overbevist Forsvarer af Familien; han bekendte sig til og havde oplært sin Stedsøn i Fornuftreligionen, men han næred i høieste Grad den Respekt for den borgerlige

Hæderlighed, som er arvelig hos alle Franskmænd af hans Klasse. Han følte denne Vrede hos dem paa det første Stadium mod dem paa det andet, der er ligesaa hyppig i Privatlivets hemmelige Tragedier som i de opsigtvækkende Dramaer i det offentlige Liv. I det smukke Ord *Loven* havde han for at protestere mod sin Stedsøns Ræsonnementer lagt saa megen Energi, som om han og det tyranniske Parti, han tilhørte, ikke allerede paa Forhaand havde udtømt dette Udtryk for al Betydning. Hans revolutionære Discipel skulde straks bringe ham til at føle det.

„Der findes ingen anden Lov, som fortjener at agtes, end den, vi anerkjender som retfærdig,“ svarte han ...

„Hvis det var anderledes, hvad blev der da af den enkeltes Samvittighed? ...“

„Den underordner sig Samfundets Interesser,“ sagde Darras.

„Men hvis den nu finder denne Interesse varetaget i en Lov, som er modsat den gjældende? ...“ sagde den unge Mand. „Dette har været Tilfældet med Frøken Planat, og jeg vedbliver at paastaa, at det frie Forhold, saaledes som hun har opfattet og praktiseret det, er ligesaa agtværdigt som det agtværdigste Ægteskab.“

„Og jeg vil bevise dig det modsatte med et Ord,“ svarte Stedfaderen. Og idet han saa Lucien ret i Øinene for at faa endelig Vished om, hvorvidt han havde gjættet rigtig, fortsatte han: — „Dette Bevis ligger deri, at du endnu ikke har vovet at sige til mig: Jeg vil gifte mig med hende.“

„Det er sandt,“ sagde Lucien, „men nu siger jeg det: jeg vil gifte mig med hende! Jeg er kommen for at bede min Moder om Tilladelse dertil, og da hun ikke vil give mig denne Tilladelse, saalænge hun tror det om Frøken Planat, som hun nu tror, saa beder jeg dig i Kraft af de Principer, som du bekjender dig til, at udslette hos hende Virkningen af den Bagvaskelse, som du ubevidst har medvirket til ... Du ser, at jeg vover det. Men der er ingen Fortjeneste ved at vove noget, naar man forsvarer Sandheden og Retfærdigheden.“

„Hør nu, Lucien,“ raabte Stedfaderen. „Nu er det ikke dig selv, som taler ... Det er ikke muligt ... Gifte dig med denne Kvinde, du! ... Hun har da faat dig til at glemme, hvem du er, og hvem vi er! ... Gifte dig med hende?“

Du? ... Ja, hvorfor ikke, siden du kommer her og forklarer mig, at du er en Tilhænger af de frie Forhold? ...“

„Det har jeg ikke sagt,“ svarte den unge Mand, hvis Stemme blev mere og mere tør og skarp, eftersom hans Stedfaders Stemme blev mere bydende og irriteret. „Jeg har sagt, at Formaliteterne ved det borgerlige Ægteskab ikke lagde noget til det frie Forhold. Det tager heller intet derfra. Hele Spørgsmaalet er, om man anser det for heldigt eller ikke at underkaste sig disse Formaliteter. For Øieblikket og for Frøken Planats Vedkommende anser jeg det for heldigt, netop fordi der er Folk, der tænker som du, mange Folk, og fordi jeg vil have den lovlige Ret til at forsvare hende ...“

„Og du tænker ikke paa, at din Moder har den moralske Ret til ikke at faa en saadan Svigerdatter? Og at din Søster har moralsk Ret til ikke at faa en saadan Svigerinde? ... Og saa Barnet! Vil du bringe dette Barn hid til os? ...“

„Min Moder havde mig, da du ægtede hende, og du betænkte dig ikke paa at tilbyde hende din Hjælp til at bygge hendes Liv op igjen! ... Jeg beder ikke om noget andet end at faa Lov til at gjøre, hvad I har gjort.“

„Det, som vi har gjort? ... Din Moder? ... Din Moder? ... Du sammenligner din Moder med ...“ Og Darras kom hen mod sin Stedsøn med opløftede knyttede Hænder, medens denne med korslagte Arme og uden at vige tilbage gjentog:

„Ja, jeg sammenligner dem, og det er et Bevis paa den Agtelse, jeg har for Frøken Planat, min Forlovede ...“

„Jeg skal ikke slaa dig,“ sagde Stedfaderen, idet han tog sig for Panden ligesom for at forjage den slemme Fristelse til Voldsomhed. „Jeg skal ikke gjøre det for din Moders Skyld, som du saa skammelig forsømmer at vise Respekt. Men hun er min Hustru, og vi skal faa se, om du vil gjentage denne Infami lige overfor hende ...“

Han havde aabnet Døren, som skilte mellem de to Værelser, greb Lucien i Armen og slæbte ham ind i den lille Salon. Dette gik altfor hurtig og altfor energisk for sig til, at den unge Mand kunde værges sig imod det. Saa oprørt, som de begge var efter de Ord, de havde udvekslet, blev de i nogle Sekunder staaende ubevægelige og over-

raskede overfor denne Kvinde, som laa paa Knæ og bad med Ansigtet skjult i sine Hænder. Darras blegned, saa vred som han var. Allerede længe havde visse Ord af Gabrielle, visse Anfald af Tungsindighed og hundrede smaa Tegn, som knapt var at mærke, bragt ham til at frygte, at der hos hende foregik en aandelig Krise, som han nu havde et aabenbart Bevis paa. Hun var imidlertid kaldt tilbage til sig selv ved Lyden af Skridt og havde reist sig. Hun stod foran sin Mand og sin Søn, af hvilke den første fremdeles holdt den anden i Armen, og sagde bønfoldende:

„Albert! ... Lucien! ... Min Ven, hvis du holder af mig ...“ — Hun henvendte sig til sin Mand og greb ham i Armen for at faa ham til at slippe hendes Søn, „slip ham! ... Og du, Lucien, hvad er det, du har sagt til ham? ... Hvad har I sagt til hinanden? ... I gjør mig saa altfor meget ondt ...“ Hun havde lagt sine Hænder over Brystet ligesom for at dæmpe sit Hjertes altfor stærke Slag. Saa tilføjede hun i en Tone, som virked hjerteskjærende paa dem begge: — „Men saa tal dog til mig, tal dog til mig! ...“

„Det er ham, som faar tale til dig,“ sagde Stedfaderen, idet han pegte paa sin Stedsøn. „Jeg har bragt ham herind til dig, for at han kan gjentage til dig, hvad han netop har sagt til mig ... Han skammer sig for det nu,“ fortsatte han, idet han blev grebet af den samme Indignation som for et Øieblik siden, og da den unge Mand tied stille, sagde han: „Ved du, hvad det er, han kommer og beder os om? At faa gifte sig med denne Pige ...“

„Gifte sig med denne Pige?“ gjentog Moderen.

„Ja,“ sagde Darras, gifte sig med hende ... Og ved du, hvad han har sammenlignet dette vanærende Giftermaal med? ... Det svier i mig, naar jeg skal gjentage hans Ord. Men det skal være hans Straf, at du skal vide, hvorledes han har tænkt og følt og talt ... Han sammenligner det med vort Ægteskab, forstaar du, med vort! ... Denne Eventyrske, som han har samlet op paa Fortougene i Quartier Latin ...“

„Ti stille! ...“ Dette Raab af den unge Mand, som nu styrted frem mod sin Stedfader, blanded sig i det Skrig, som ogsaa Moderen udstødte. Hun havde skilt dem fra hinanden. Men Lucien fortsatte, henvendt til hende: — „Sig til ham, at han skal tie stille, ellers skal jeg vide at tvinge

ham til det! Jeg forbyder ham at tale ilde om denne Kvinde. Jeg forbyder ham det ...“

„Forbyder du mig?“ gjentog Darras. „Nu fornærmer du mig efter at have fornærmet din Moder!“

„Jeg fornærmer dig ikke,“ sagde Lucien, „og jeg har ikke fornærmet min Moder ... Jeg er kommen hid af Ærbødighed for hende og for dig, skjønt jeg jo kunde lade det være. Thi naar det kommer til Stykket, er det min virkelige Fader, som fremdeles har den lovlige Ret til at tillade eller forbyde mit Giftermaal. Jeg vil gifte mig med en, som jeg elsker, og som jeg agter, absolut og fuldt ud. Jeg havde haabet at skulde finde en Støtte i dig, fordi jeg troed, at du var Mand for dine Idéer. Det er du ikke. Herefter er det alene min Moder, jeg henvender mig til for at faa hendes Samtykke.“

„Saalænge jeg er i Live, faar du det aldrig,“ svarte Stedfaderen; „du forstaar, aldrig, aldrig! ... Hvis du ægter denne Skabning, saa vil din Moder være død for dig ...“

„Jeg vil vente, til hun siger mig det selv,“ svarte Lucien. „Hun var min Moder, før hun blev din Hustru. Jeg vil se, om hun er din Hustru mere, end hun er min Moder ...“

„Ulykkelige“ sagde Darras ude af sig selv, „vil du da dræbe hende? ...“ Og han pegte paa Gabrielle, som havde ladt sig falde ned paa en Stol og sad der med stive Øine, aaben Mund og hængende Arme, som om det Slag, hendes Søn havde rettet mod hende, virkelig havde været det sidste, efter hvilket den moralske Lidelse gaar over til Galskab. Foran dette Syn stod den unge Mand, som ogsaa var skikket til at vække Forfærdelse. Men da hans Stedfader sagde til ham med en Stemme, som tyded paa Raseri og paa, at han inden et Minut ikke vilde være Herre over sig selv: — „Gaa ud! Saa gaa da af Medlidenhed med hende, gaa! ...“ forlod han Værelset. Aldrig havde hans Stolthed som Søn maattet bøie sig til et større Offer. Han forstod, at hvis denne Strid skulde forlænges, vilde hans Moder virkelig dø af Smerte lige for deres Øine. To Minutter efter varsled Portens Smæld, idet den blev aabnet og igjen lukket, om at den fraskilte Kvindes Barn havde forladt sin Moders Hus for at vende tilbage naar og hvorledes? ... Denne Lyd syntes igjen at have vakt Bevidstheden om Virkeligheden hos Gabrielle, hvem hendes Mand

forgjæves søgte at aflokke et Ord. Han tog hendes Hænder, han kyssed hende og han bønfuldt hende. Hun saa ham ikke og hørte ham ikke. Tegnene paa, at hendes Søn var gaat, vækked hende pludselig af denne forfærdelige Hypnose.

„Er han gaat ...“ stønned hun. „Aa, min Ven, løb efter ham og bring ham tilbage ...“

„Jeg kan ikke,“ svarte Darras. „Og om jeg kunde det, vilde jeg alligevel ikke hente ham tilbage. Du har hørt det selv. I dette Øieblik er han gal ...“

„Nei,“ sagde hun i en Tone, som bragte hendes Mand til at skjælve, „han er ikke gal. Det er ham, som har Ret.“

„Hvad mener du?“ spurgte han.

„Jeg mener, hvad jeg siger,“ gjentog hun, „at han har Ret. Jeg er ikke bedre end denne Pige. Hverken du eller jeg har Ret til at fordømme dem ... Jeg elsker dig, min Albert,“ fortsatte hun, idet hun betragted ham med Øine, hvori hele Lidelsen ved hendes Skrupler endelig lod sig gjætte, „og for denne Kjærligheds Skyld har jeg i Uger og Maaneder skjult for dig, hvad som fortærer mig ... Nu maa jeg faa sagt dig det. Jeg maa det, for at du kan tilgive Lucien. Han er kun Redskabet for Retfærdigheden der oppe fra ... Min Ven, du har aldrig *troet*. Du ved ikke, hvad det er at have havt Gud med sig og ikke længer at have ham. Da jeg gifted mig med dig, havde jeg været saa ulykkelig, og du elsked mig saa meget; jeg vilde vise mig selv, at jeg havde Ret til at bygge mit Liv op fra nyt af sammen med dig. Nu ved jeg, at jeg ikke havde det. Nei,“ fortsatte hun eksalteret, „jeg havde det ikke. Jeg var en andens Hustru for Gud ...“

„For hvilken Gud? ...“ sagde Darras. — Der var nu ikke længer Tale om hans Stedsøns Forvildelser. Hans Hustrus pludselige Klage havde grebet ham med en saadan Overraskelse, at hans Vrede med en Gang var forsvundet og havde givet Plads for en forfærdet Forbauselse over det aabne Saar, som han opdaged inderst inde i sine ægte-kabelige Forhold. — „Dette tror du vel ikke, Gabrielle?“ sagde han ... „Du kan ikke tro, at du ikke har gjort rigtig i at ville bygge dit Liv op igjen sammen med mig paa en saa hæderlig og loyal Maade og overensstemmende med

Klogskabens og Fremskridtets Love? Det vilde være at fornegte hele vor Fortid, det kan du ikke!“

„Jeg fornægter intet,“ sagde hun, „men jeg har Samvittighedsnag ... For hvilken Gud? spørger du mig. Det er min Moders og min Faders Gud og din Moders og din Faders, den Gud, som jeg har lært at bede til, da jeg var ganske liden, den Gud, som min Datter lærer at bede til, Evangeliets og Kirkens, min Kirkes Gud. Jeg havde tabt Troen paa ham, men jeg har fundet den igjen ... Det, som er foregaat i de tre sidste Dage, beviser mig kun altfor meget, at jeg havde Ret: vort Hjem er forbandet. Vi er rammet, fordi vi er i Oprør mod ham, fordi vi fortørner ham hver Dag, fordi ...“ — hun nølede et Sekund. Hun tænkte paa den Sætning, som Fader Euvrard havde udtalt: *bekjende med Læberne, hvad man tror, for at opnaa Frelse.* — „Aa, jeg skal sige dig alt, du skal faa vide alt, som bor i mit Hjerter, dette Hjerter, som elsker dig saa meget, men Samvittighedens Skrig er det stærkeste, — fordi vi ikke er gifte! ...“

VII

TAUSHED

Der findes i Evangeliet et hemmelighedsfuldt Ord om Frelserens Komme til Verden: „Han skal blive stillet frem som et Modsigelsens Tegn,“ staar der skrevet. Folkenes Historie i de sidste atten hundrede Aar er kun en eneste lang Opfyldelse af denne Profeti. Den kan ogsaa findes opfyldt med en lignende Nøiagtighed og paa en ganske endnu mere gribende Maade i smaa Forhold, naar det gjælder Enkeltpersoners Skjæbne, hver Gang det religiøse Problem, saaledes som hos Gabrielle Darras, vækkes i sin dybeste Grund. Det vedbliver at være saa levende, saa aktuelt og saa gribende, at de mest vantro overfor det aldrig kan holde sig saa ligegyldige, som den totale Fornegelses kulde lægge dem nær. Det berører i vort moralske Væsen hemmelige Streng, som vi meget ofte selv er uvidende om, og som hænger sammen med vor fjerneste og intime-

ste Arv. Ved denne Appel mærker vi, at der hos os vaagner tusend latente og ubevidste Atavismer, og vi hører denne ustanselige Røst fra „de døde, som taler“, som en stor Forfatter saa vægtig har sagt. Hvad enten vi retter os efter dette Ord, eller vi gjør Modstand, vækker det hos os en ny Person, Sympathier, Antipathier og Viljer, hvori vi ikke længer kjender os selv igjen. Man vilde visselig have forbauset Darras i høieste Grad ved at spaa ham, at den blide og frygtsomme Gabrielle, som underordnet baade Aand og Hjerte under ham dels af Hengivenhed og dels af Svaghed, en Dag vilde reise sig mod ham i Oprør og støttet af en usvækkelig Energi. Han vilde endnu mindre have troet, at han den samme Dag ligeoverfor denne skrøbelige Skabning, som han havde elsket saa høit som ung Pige, beklaget saa meget, da hun var en andens Hustru, og beskyttet saa kraftig og ømt efter deres Giftermaal, vilde føle en opblussende saaret Stolthed og en uimodstaaelig Trang til at optræde som den brutale Befaler. Alerede ved de første Ord under deres samtale paa Tomandshaand havde hendes Tilstaaelse af en gjenvaagnende religiøs Følelse sat ham i Forvirring. Han havde undertiden frygtet for den uden nogensinde at indrømme dens latente Tilværelse, og nu havde denne indre Storm varet i Maaneder, og hans Hustru havde kunnet skjule denne Hemmelighed for ham! At høre den havde nu fyldt ham med en Vrede, som gik over til Indignation, da Gabrielle udtalte disse frygtelige Ord: „Vi er ikke gifte ...“ Denne Fornærmelse, som saaledes udslyngedes mod deres tolv Aars lykkelige Samliv, mod deres Ære og deres Hjems Hæderlighed, virkede paa ham, som skulde hans Hjerte sprænges. Han var i nogle Øieblikke saa forbauset, at han mangled Ord til at svare med. Han blev staaende foran Gabrielle, som nu helt beherskedes af, hvad hun havde vovet at sige. Denne frygtelige Tanke, at hendes første Ægteskab, som Kirken havde velsignet, fremdeles vedvared, og at det andet, Ægteskabet uden Sakrament, ikke var noget Ægteskab, havde aldrig før antaget denne tilspidsede Form selv i hendes Indre. Ved at udtale den havde hun præciseret og ligesom virkeliggjort en ubestemt Følelse, som hun ikke længer vilde kunne ryste af sig. Dette var det voldsomst bevægede Øieblik, som de to Ægtefæller havde oplevet siden hin Dag, da Albert

Darras var kommen og havde bedt Fru de Chambault om at begynde sit Liv paany sammen med ham.

„Er vi ikke gifte? ...“ gjentog han endelig. Og bydende og brutalt føied han til: — Hvilken Præst er det, som har sat dig denne kriminelle Galskab i Hovedet? ...“

„Ingen,“ svarte hun tappert.

„Hvilken Præst er det?“ fortsatte han med en Heflighed, hvori der kom frem noget af Fritænkerens lidenskabelige Nidkjærhed. „Det er en Præst! Jeg har villet holdt det Løfte, som jeg havde givet dig, dengang jeg ægted dig. Paa denne Maade bliver jeg nu belønnet for det! Du har gaat i Kirke med din Datter. Du har talt med Præsten. De har set, at her var et Bytte at bemægtige sig, et rigt Bytte. En af dem har faat sig Arbeidet overdraget ... Lykken i et Ægteskab, som de ikke har stiftet, Forstaaelsen mellem en Mand og en Kvinde, som ikke har havt Brug for dem, det er noget, som de ikke kan taale. Denne Mand og denne Kvinde skal begge blive ulykkelige. Deres fredelige, agtede og lykkelige Hjem skal ødlægges ... Hvilke Hensyn har de at tage i sin Fanatisme? Aa, hvor jeg hader dem! ...“

„Anklag ingen, min Albert ...“ tigged hun, „det har du ikke Ret til. Hvad Slags Ed skal jeg sværge paa, at ingen Præst har havt Indflydelse paa mig? ... Skal jeg sværge ved vort Barn? Du vil tro mig, hvis jeg sværger ved hende. Jeg sværger dig til ved hendes Hoved ... Jeg har fundet Troen igjen selv og ganske alene ... Hvorledes og naar? Det ved jeg ikke ... Jeg har set Jeanne bede, og jeg har forstaaet, at hun troede. Al min Barndoms og min Ungdoms Fromhed er vendt tilbage til mig gennem min Datter. Og nu tror jeg. Jeg tror paa Gud. Jeg tror paa Evangeliet. Jeg tror paa Kirken. Jeg tror paa Sakramenterne. Jeg kan ikke mere rive denne Tro løs fra mit Sind, end jeg kan rive Lyset ud af mine Øine. For mig er den sand og sikker som Dagen ... en Præst? Da kunde jeg jo have mistet Troen igjen, det er Præsterne, som kunde have skilt mig ved den. Jeg har kun talt med to Præster i det Aar, denne Krise har varet, og med hver af dem en halv Time. De var haarde og umedgjørlige begge to! De vilde have bragt mig til at vende tilbage til dine Idéer, hvis jeg havde kunnet

det. Den ene af dem er imidlertid en stor Lærd og en Mand, som du beundrer, nemlig Fader Euvrard ...“

„Medlem af Institutet?“ spurgte Darras, og ophidset ved denne nye Afsløring fortsatte han: — „Jasaa, Fader Euvrard har indladt sig paa at modtage hemmelige Besøg af en Hustru, uden at hendes Mand faar vide om det? ... Og jeg, som gjorde sliq Forskjel mellem ham og hans Kaldsfæller? Jeg, som var nær ved at beklage, at han skulde falde for de sidste Love? Aa, hvor retfærdige de er, disse Love, og hvor de er fornuftige! Fader Euvrard? Hvilken Skjændsel! ...“

„Jeg gjentager, at jeg har talt med ham en Gang og det en halv Times Tid. Ogsaa han havde en saa stærk Følelse af det uregelmæssige ved mit Skridt, at han bad mig om ikke at komme igjen, før jeg havde talt med dig om dette Besøg.“

„Du har altsaa sagt til ham, at du kom uden mit Vidende? Da har du vel maattet forklare ham, hvorfor ... Har du betroet ham vort Hus's Hemmeligheder?...“

„Min Ven,“ afbrød hun ham med smertefyldt Stemme, „tænk ikke paa noget saadant! Jeg har ikke engang nævnt dit Navn for ham, jeg vilde heller dø ...“

„Hvad kommer det mig ved, om han kjender mit Navn ...“ raabte Darras. „Det, som kommer mig ved, er, at du har kunnet tale til en anden Mand om Ting, som du tied stille med overfor mig, og at du har gjort et Besøg, som jeg ikke engang havde Anelse om ... Naar var det?... Svar mig!“

„Iforgaars.“

„O, Gud,“ stønned han, „altsaa netop mens jeg tog mig af din Søn med saa megen Kjærlighedsfuldhed, medens jeg bebreided mig, at jeg maatte skjule for dig min Frygt for hans Vedkommende for ikke at forurolige dig, netop da bedrog du mig! Jo, naar man lever sammen, som vi lever, da er det Bedrag mod Manden at skjule noget for ham. Hørte du da ikke dette Samvittighedens Raab, som du talte om for et Øieblik siden? Følte du ikke Samvittighedsnag over denne Løgn? ...“

„Jeg vilde heller ikke gjøre dig urolig,“ svarte hun. „Jeg vidste, at du vilde blive saa ulykkelig over, at jeg vendte

tilbage til Troen! Og jeg havde saadan Trang til at gaa til Alters sammen med min Datter! ... Jeg vilde skrifte ...“

„Har du skriften? ...“ spurgte Darras. Han fremsagde dette Spørgsmaal i en endnu mere hadefuld Tone, som naturligt for en Mand, der i Skriftefaderen ikke ser den anonyme og upersonlige Repræsentant for en usynlig Dommer, men blot en Uvedkommende, som træder mellem Ægtehustruen og Ægtemanden.

„Hverken Fader Euvrard eller den anden Præst har villet modtage mit Skriftermaal,“ svarte Gabrielle, „da de fik vide, at jeg var fraskilt og gift paany.“

„Du tilstaar det altsaa! De har altsaa sagt til dig, at dit Ægteskab ikke var noget Ægteskab!“ sagde Darras. „Og du har hørt paa dem og troet og tror paa dem?...“

„Alt, hvad de har sagt mig om vort Ægteskab,“ svarte hun, „havde Katekismen allerede lært mig ... For Barmhjertigheds Skyld, Albert, maa du vente med at dømme mig, indtil vi har talt sammen om dette en Gang til. I dette Øjeblik er du ikke Herre over dig selv. Og jeg heller ikke ... Nu hører jeg Jeanne komme herved. Hun maa ikke faa Mistanke om noget, det beder jeg dig om! Hun er saa fin; lad hende ikke ane, hvad du tænker, aldrig, aldrig! Rør ikke ved hendes Tro, min Ven, af Hensyn til det, som jeg har sagt dig ... Aa, lov mig det! ...“

„Jeg er ikke en Mand af to Ord,“ sagde Darras. „Det er et Princip, som vil koste mig meget. Men jeg er ikke af dem, som lader sine Tanker bestemme af flygtige Indtryk. Jeg har taget mit Parti. Jeg vil vedblive at optræde overfor hende saaledes, som jeg altid har gjort ...“

Viserne paa det lille Uhr i Ludvig den 16.'s Stil, som var anbragt paa Kaminen i samme Stil, viste allerede paa tolv, den Tid, da man skulde spise Frokost. Denne vakre tidlige Vaardags Sol, som med sit kjærtegnende Lys den samme Morgen havde omgivet Luciens og Berthes Forlovelse, medens de sad paa den enslige Bænk paa Arenapladsen, trængte nu med fulde Straaler ind i den lille Salon til de to Ægtefæller, som tidligere havde været saa enige, men som nu truedes med den grusomste og uigjenkaldeligste Adskillelse, den, som hidrørte fra deres Troesfor skjel. Denne Sol spilled paa Gardinernes Kniplinger. Den

løb hen over Vægbe trækkets sribede Silke og over de polerede Møbler med deres fine Forsiringer, som allerede var noget slidte, men hvis kokette Udseende vidned om, med hvilken Omhu og omhyggelig Elegance selv de mindste Enkeltheder i dette Hus var ordnede. Den Lykke, som disse smukke Omgivelser saa længe havde indrammet, var helt og holdent borte, og Gabrielles og Alberts Ansigter med deres forpinte Udtryk stod paa en slaaende Maade i Modsætning til Værelsets og Datidens Munterhed. Denne Modsætning blev endnu mere paafaldende for dem, da Jeanne kom ind, munter, med Latter om sin Mund og Sorgløshed i sine Øine, fulgt af den rolige og tunge Frøken Schultze, den udmærkede tyske Dame, hvis tunge Trin havde varslet Moderen. Darras kunde straks se, hvor berettiget dennes Bemærkning om det fine ved deres Barn var. Da han var bestemt paa, som han havde lovet, ikke i mindste Maade at give Luft for sin Sindsbevægelse, havde han taget en Avis og lod, som om han fordybed sig i den. Hans Hustru beskæftigede sig paa sin Side med at ordne nogle Nøster i en Sykurv. Den lille Pige behøved kun et Blik for at gjætte, at hendes Fader og hendes Moder havde indtaget denne Holdning for hendes Skyld. Hun forstod, at de var et Bytte for en usædvanlig oprørt Sindsstemning. Hendes sorte Øjne røbede straks, at hun følte sig generet. Det hyggelige Smaasnak, hvorigjennem hendes barnlige Livsglæde pleied at faa Ud løb, forstummed i hendes forskræmte Mund, og efter at have kysset sine Forældre forsøgte ogsaa hun at give sig noget at bestille ved at blade i en illustreret Bog, som laa paa Bordet. Da hun instinktmæssig løfted sit smukke Hoved ved et naivt Spørgsmaal af Frøken Schultze, forstod hendes Moder, at hendes tidlig modne Forstand kun havde anet det ene af de to Dramaer, som foregik under hendes Faders Tag.

„Men hvor er Hr. Lucien?“ havde den uforsigtige tyske Frøken spurgt. „Jeg syntes, jeg saa ham komme hjem for en liden Stund siden?“

„Han blev nødt til at gaa igjen straks for at være ude en kort Stund,“ svarte Darras. Han kunde trods sin Modbydelighed mod Nødløgne have retfærdiggjort sin Stedsøns Fraværelse under Paaskud af Reise. Men at begynde at

lyve igjen var ham saa pinligt, at han bare udtalte denne Sætning kort og utaalmodig. Lærerinden forstod ingenting. Og for at afskjære ethvert nyt Spørgsmaal sagde Faderen, da man skulde gaa tilbords, idet han strøg sin Datter over Haaret: — „Faar Frøken Jeanette gode Karakterer paa Skolen denne Uge? Hvad er det, hun har skrevet Stil om? ...“

„Om Kosmografi, Papa,“ svarte Barnet.

„Hendes Stil har forekommet mig at være meget udtømmende,“ sagde Frøken Schultze. „Og det er godt gjort. Det er en Videnskab, som hun ikke har meget tilovers for.“

„Det er dog en smuk Videnskab, kanske den smukkeste af alle ...“ sagde Darras. „Men,“ fortsatte han, idet han henvendte sig til den lille, „man har jo lært dig Mythologi, ikke sandt? De er dog virkelig tarvelige disse Historier om Olympen og Jupiter og Apollo og Diana ved Siden af den enkle Virkelighed, saadan som Iagttagelsen aabenbarer den for os: Jorden, som iler frem gennem Verdensrummet, medens den tilbagelægger den Vei omkring Solen, som vi kan maale med en Mils Nøiagtighed; de andre Planeter, som ogsaa kredser omkring den samme Sol med en Hurtighed, som vi ligeledes kan maale; Solen i Midten af sin Hærskare af Stjerner og selv hørende til sin egen Stjernetaage; denne Stjernetaage, dette Støv af Sole, som alle har sit Følge af Drabanter, og som indtager sin Plads i det store Rum ved Siden af andre og saaledes videre i Uendelighed gennem det grænseløse Rum ... Hvilke Tanker vækker ikke dette, hvilken Poesi er det ikke! Og naar man tænker paa, at Mennesket, dette ubetydelige Insekt i en usynlig Krog her paa Jordoverfladen, har kunnet opdage de evige Love for disse lysende Himmelkugler, som før i dets Øine kun har været gyldne Prikker paa en sort Baggrund, hvor maa man da ikke beundre dette Menneske for et saadant Værks Skyld! Det havde ikke andet Værktøi end sine stakkars Øine og sin Fornuft. Men de har været tilstrækkelige ...“

„Og hvor maa man ikke beundre Gud i Apostlernes Troesbekjendelse, Skaberen af denne Himmel og denne Jord!“ sagde Gabrielle Darras. I sin Mands Ord havde hun opdaget noget, som ikke var et Brud paa hans givne Ord, men en Hensigt, som for hende var meget foruroligende.

Man maa huske paa, med hvilken Forbauselse hun havde hørt paa Fader Euvrard, da han talte til hende om Religionen og Videnskaben som to Omraader, der var sidestillede, men ligeløbende, forskellige, men i Grunden ensartede. Hun havde bøiet sig altfor fuldstændig og igjennem altfor mange Aar for Indflydelsen af Darras' Tanker til ikke at have næret en modsat Overbevisning. Da hun hørte paa ham, aned hun en Fare, som hun ikke havde forudset. Han vilde fra denne Dag af og selv i de mindste Samtaler nære hendes Datters Forstand med videnskabelige Tanker. Hvorfor? I Haab om, at hun senere, naar hun blev stillet mellem den Fornegtelse af det Overnaturlige, som laa i disse Tanker, og den Tro paa det Overnaturlige, som hun var oplært i, vilde vælge saaledes, som han selv havde valgt. Frygten for dette skrækkelige Arbeide havde aftvunget Moderen denne Protest, som Faderen ikke kunde forebygge. For et Kvarter siden havde han fornyet sin Forpligtelse til at holde sig neutral. Den overholdt han, idet han ikke førte Diskussionen videre; men da han efter Frokosten, som blev tilendebragt i en pinlig generet Stemning, igjen var alene med Gabrielle, var det denne Afbrydelse, han tog til Udgangspunkt for igjen at aabne Samtalen der, hvor han havde sluttet den. Hun mærked straks med Rørelse og med nogen Frygt, at han ikke længer talte saa haardt til hende. Hun følte efter at have bekendt sin Tro Kraft til at modstaa al Voldsomhed. Hvorledes kunde man andet end blive svag overfor en kjærlig og sørgmodig Klage? Den lille Pige var gaat ud af Værelset efterat have ladt sig kysse paa Panden baade af sin Moder og sin Fader. Det var denne, som nu begyndte:

„Og du mener altsaa, at denne Gud, som du talte om for et Øjeblik siden, en Gud, som skulde have skabt Himmelen og Jorden og disse Myriader og atter Myriader af Stjerner, en Gud, som skulde være almægtig og i overlegen Grad god og retfærdig, skulde forfølge med sin Straf to Væsener, som var skyldige i hvad? Jo, i at have sluttet sig sammen for at have et Hjem! Og fordi dette Hjem er bygget op uden lagttagelse af visse rituelle Formaliteter, skulde det være forbrydersk og forbandet? ... Jeg har vel at mærke stillet mig paa dit Synspunkt, thi for mig er den personlige Gud et sidste Afgudsbillede, hvad der forresten

har været sagt af en aandrig Præst, som hans Kolleger naturligtvis har forfulgt med sit Had; Gud er det samme som Loven i Verdensaltet, og hos Mennesket er han det samme som Samvittigheden ... Raadspørg den, din sande Samvittighed, som ikke er bleven forfalsket gennem din første Opdragelse, lyt til dit Hjertes Stemme, naar du for Eksempel har kysset din Datter, saa vil du erkjende, at Samvittighedsnag i Anledning af et Ægteskab, hvori du kun har modtaget og givet Lykke, ikke kan være berettiget. Det er en sygelig Tilbøielighed, som du maa love mig ikke oftere at give efter for. Den vilde blive strafværdig, hvis den kom til at vare længe ...“

„Du taler til mig som til en syg,“ svarte Gabrielle, idet hun rysted paa Hovedet. „Det er jeg ikke. Alle de Grunde, som du kan angive til Fordel for vort Samliv, tror du ikke, at jeg allerede har anført dem for mig selv? Tror du ikke, at jeg hver Gang, jeg har følt disse Samvittighedsnag, med en Protest fra hele mit Hjerte har tænkt paa, hvor god og hengiven og fin du har været, og hvor oprigtige vi begge har været under vort Samliv og hvor loyale mod vort Hjem og vor lille Jeanne? ... Dette har været Glæder, søde Glæder. Men de har været os forbudne ...“

„Ja, af den katholske Kirkes Lov, det er sandt,“ svarte Darras i en Tone som den, der var bestemt paa ikke oftere at forivre sig, og som diskutered en Mening for denne Menings egen Skyld, uden at der var Tale om hans egen Skjæbne. „Men lad os nu tale fornuftig. Hvem har givet denne Lov? Mennesker. Andre Mennesker har givet en anden Lov, eftersom Skilsmisse er tilladt efter vor Ret og efter næsten alle andre civiliserede Folks. Hvori stikker det, at det Forbud, som er givet fra den ene Side, skal være mere agtværdigt end den Tilladelse, som er givet fra den anden? Svar mig uden at forivre dig. Du ser, hvor rolig jeg er, og hvor parat jeg er til at gaa ind paa alle dine Idéer og forstaa dem ...“

„Hvori det stikker, at Kirkens Lov er agtværdigere?“ sagde hun. „Jo netop deri, at den ikke er givet af Mennesker.“

„Og af hvem da?“

„Af Gud ... Aa, tilgiv mig, at jeg minder dig om de Ord i Evangeliet, som gjør mig saa ondt, naar jeg gjentager

dem, og som jeg nu i saa mange Maaneder har gjentaget for mig selv hver Dag og hver Time: *Hver Mand, som skiller sig fra sin Hustru og ægter en anden, bedriver Hor. Hver Kvinde, som forlader sin Mand og ægter en anden, bedriver Hor.* Bevis mig, at dette ikke staar skrevet. Det kan du ikke ...“

„Nei. Men jeg gjentager, hvad jeg før har sagt, jeg har bevist og jeg skal bevise for dig, at selve Evangelierne er Bøger, som ikke er skrevne af Gud, men af Mennesker om et andet Menneske, et meget stort Menneske, det største af alle Mennesker, om du vil, ved sin Dyn, sin Sjælsrenhed og sin Moral, men dog et Menneske, som derfor ogsaa kunde tage feil. Og her beviser den sunde Fornuft, at han har taget feil ...“

„Du har bevist for mig, og du beviser, at du ikke *tror*, men jeg, jeg *tror*,“ svarte Gabrielle. „Jeg tror ligesom Apostelen, fordi jeg har set. Ja, jeg har med min Sjæls Øjne set ham, som du siger kun har været et Menneske, leve og virke i Jeannes Hjerter. Jeg har set dette Barn vokse i Fuldkommenhed under en Indflydelse, som alene kunde komme ovenfra, og som forudsatte en Aand, der oplyste og ledet og elsket hendes Aand. Jeg har sagt dig det, og jeg har sagt det til Fader Euvrard, at det er Moderen hos mig, som har bøiet sig for dette Lys. Jeg har forstaat, at hvis en Fromhed som den hos mit Barn kun var en Løgn, saa maatte alt lyve i Verden, men det er ikke saa, at alt lyver, det kan ikke være saa. Min Fornuft negter at medgive det. Den er vistnok kun et uvidende Menneskes Fornuft, men Fader Euvrard er ikke uvidende. Og han tænker dog som jeg, og ikke bare paa dette Punkt, men ogsaa paa det andet ...“

„Hvilket andet?...“ spurgte Darras næsten med Uvilje. Det var Angsten hos en Mand, der er rammet af et Slag saa pludselig, at han ikke er sikker paa at have maalt hele Rækkevidden af sin Ulykke. Han skjælver for det, som han endnu har tilbage at opdage. Da det første Slag var overstaat, havde Ægtemanden, som var saa haardt krænket i sin Stolthed som Mand, anstrengt sig for at blive sig selv igjen. Man har set, at det var lykkedes ham, og at han ved Slutningen af Frokosten havde kunnet tale mildt til Gabrielle. Han havde sagt til sig selv, at han befandt sig

foran en ren Følelseskriser, som uden Tvivl var af nervøs Oprindelse. Den yderste Taalmodighed var det bedste Lægemiddel. Denne Modstander af alle Fordomme havde selv den Fordom, at han var meget nær ved at forveksle religiøse Følelser med Hysteri. Denne nye Samtale med hans Hustru forbløffed ham, idet den viste ham, at der i denne Tankeverden, som saa længe havde formet sig efter hans egen, fandtes et sammenhængende System, en positiv Opfatning og lidenskabelige, men bestemte Meninger. Han kjendte hende knapt igjen. Men kjendte hun sig selv igjen? Det voldsomme Stød for et Øieblik siden havde ligesom aabnet en Revne i hendes Bevidsthed, gennem hvilken der styrted frem en hel Bølge af Tanker, som tidligere havde ligget stille oplagret i hendes inderste Indre. Naar hun var saa stærkt og saa dybt bevæget, til hvilken Yderlighed var hun ikke da istand til at gaa? Det var dette ukjendte, som skræmte Darras. Hvad Raad havde hun faat af denne Fader Euvrard, hvis Minde aabenbart endnu behersked hende? Han havde uden Tvivl raadet hende til at reise og forlade sin anden Mand, som for denne bigotte Præst og desværre nu ogsaa for hende kun var en Elsker under et lovligt Navn ... Bare at skulle kjæmpe mod en saadan Plan vilde være haardt! Han følte ogsaa en virkelig Lettelse, da han hørte Gabrielle svare:

„Vore Vanskeligheder med Lucien ... Hr. Euvrard var absolut uvidende om dem ligesom jeg. Det var, da jeg kom fra ham, at jeg traf dig her, og at du fortalte mig om dem. Jeg havde saaledes ikke kunnet give ham nogen Underretning. Men hele mit Liv igjennem kommer jeg til at høre om igjen, hvorledes han forudsagde dem for mig ... Da du fortalte mig om Oprinet med det ulykkelige Barn, skjalv jeg. Fader Euvrard havde varslet mig derom ... Indbilder du dig, at jeg drømmer? ... *Fædre og Mødre, som dømmes og fordømmes af sin Søn ... Dødelige Sammenstød mellem Stedfader og Stedson ... Forfærdelige Kampe mellem de forhenværende Ægtefolk om deres Barns Giftermaal* ... Dette var hans Ord. Jeg har gjemt dem alle i min Erindring. Han opregned for mig de Katastrofer, han havde set ramme Ægteskaber som vort. Det var vor Historie, han fortalte mig. Svar mig nu. Dømte ikke Lucien os for en Stund siden? Fordømte han os ikke? Har

ikke du og han vekslet Ord med hinanden, der var som Knivstik? De trængte ind i mit Hjerte og sønderflængede det. Sagde ikke Lucien til dig, at han for at gifte sig kun havde lovligt Behov for et Samtykke, nemlig sin Faders? Og hvis han er gaat hen for at bede om det, da han forlod os, hvad har jeg da at gjøre undtagen at gjenoptage Kampen med Hr. de Chambault? Hvilken Kamp! Den vil blive grusom for mig, og alt, hvad denne Præst sagde, vil gaa i Opfyldelse, alle Trusler og alle Straffeord! ...“

„Og saa vil du ikke, jeg skal tro, at du er syg?...“ sagde Albert, idet han tog hendes Haand. Han drog hende til sig med en beskyttende Bevægelse, som hun ikke gjorde Modstand imod. — „Men det er min Sag at have Styrke for dig og at læge dig. Jeg gjentager det, tænk dig lidt om. Jeg bestrider ikke hverken Fader Euvrards matematiske Betydning eller Oprigtigheden af hans religiøse Tro. Men hvis han ikke i sine Værker havde lagt for Dagen mere Logik end i den saakaldte Spaadom, som du fortæller om, saa vilde han ikke være Medlem af Institutet. Dette beviser, at han har, som Renan sagde om en af sine Lærere ved Saint-Sulpice, en vandtæt Væg i sin Begribelse. Geometeren er paa den ene Side og Visionæren er paa den anden ... Thi da Lucien voved at sige til mig om dig: „Hun var min Moder, før hun blev din Hustru“, da var det dit andet Ægteskab, som han bebreidede os. Du kunde have indgaat dette andet Ægteskab som Enke i Stedet for som fraskilt, og Bebreidelsen vilde være bleven den samme. Jeg kunde have ægtet dig som Enke, men dette ulykkelige Barns Karakter kunde være kommen til at støde ligesaa haardt sammen med min i Anledning af hans meningsløse Plan ... Hvad denne Plan angaar, bør du ogsaa tænke dig om. Lucien er ikke gaat til Hr. de Chambault for at bede ham om det Samtykke, som du negter ham. Han gaar heller ikke derhen. Det vilde være at tilføie dig en Fornærmelse, som jeg fremdeles ikke tror ham istand til, selv om han er gal. Om han gik, saa har du jo paa din Side den Dom, som giver dig Herredømme over Barnet ... Men hver Dag sin Plage. Jeg har villet paavise for dig efter de nutildags antagne Kjendsgjæringer, at der mellem din Skilsmisse og de Sorger, som rammer dig, ikke findes noget saadant Forhold som mellem Aarsag og Virkning. Kirken

tillader, at en Enkemand eller Enke gifter sig for anden Gang. Uden at være nogen stor Kirkelærd mindes jeg endog, at visse Teologers Fordømmelse af et saadant andet Ægteskab har været betegnet som Kjættereri. Du kunde have giftet dig anden Gang under saadanne Forhold, og Fader Euvrard vilde ikke have kunnet bebreide dig noget, men alligevel vilde du have havt de samme Lidelser at gennemgaa ...“

„Nei,“ svarte Gabrielle, „ikke de samme. Da vilde Lucien agte mig. Hvis jeg havde været Enke, vilde vi have lades os ægtevie i Kirken, og da vilde han ikke have havt Ret til at sammenligne det Ægteskab, vi have indgaaet, med det, han vil indgaa ...“

„Og som han ikke kommer til at indgaa! ...“ afbrød Darras energisk. Denne Hentydning af hans Hustru til den forskjellige og ganske vist høiere Karakter, som deres Ægteskab vilde have havt under andre Omstændigheder, havde i hans Øine tændt en ny Gnist af det indignerede Raseri fra den samme Dags Morgen. Den Styrke, hvormed han erklæred, at Luciens Planer skulde blive til intet, var det eneste Tegn paa denne Sindsbevægelse hos ham. Han behersked sig straks, idet han var fast bestemt paa ikke oftere at vige af fra den beskyttende, overbærende Holdning, som han havde indtaget ifølge et Instinkt, der havde været ligesaa selvsagt og ligesaa hurtigt som en fysiologisk Reaktion. Naar en Mand og en Kvinde ligesom disse to Ægtefæller har levet i flere Aars absolut Intimitet og aldrig har skjult noget for hinanden og ikke disputeret om noget, men kun udgjort et, virker Opdagelsen af et Princip, hvorom de er uhjælpelig uenige, og som pludselig dukker op mellem dem, først til at fremkalde en voldsom Adskillelse mellem dem og derefter et umiddelbart Arbejde for at nærme sig hinanden igjen. Før disse to Hjerter vil tilstaa, at de aldrig mer skal smelte sammen, forsøger de at faa fat paa hinanden igjen, og at forene sig med alt, hvad de har tilovers af Æmhed. Man kan sige, at de haaber under en sidste moralsk Omfavnelser at knuse og tilintetgjøre den skjæbnesvangre Spire, som endnu ikke har udført sit Adskillelsesværk. Under dette Redningsarbejde betjener hver især af dem sig af sine egne Evner. Darras havde vænnet sig til i sit ægteskabelige Liv altid at

behandle Gabrielle som en Skabning, der stod vaabenløs foran Skjæbnen og havde Trang til at beskyttes. Ved at gifte sig med hende havde han beskyttet hende mod hendes første Mand, senere havde han beskyttet hende mod den Uvilje, som Verden viser mod de fraskilte Kvinder, og i de sidste Dage havde han beskyttet hende mod hendes Søn. Nu gjaldt det at beskytte hende mod hende selv. Hvorledes skulde dette gøres? Af de fortrolige Udraab, som hendes forpinte Sjæl havde ladet sig aftvinge, fremgik det bestemt, at dette Luciens Giftermaal med en uværdig Kvinde havde givet Liv til de Skrupler, som i ubestemt Form havde hjem søgt hendes Indbildningskraft. Hun havde deri set en virkelig Bekræftelse paa de Trusler, ved hvilke en Præst i Uforsigtighed havde forøget hendes Sindsbevægelse i Stedet for at berolige den. Naar dette Ægteskab ikke fandt Sted, naar Lucien flytted hjem igjen og var kjærlig mod dem som før, og naar deres Familieliv atter blev fredeligt, regelmæssigt og lykkeligt, vilde Virkningen forsvinde sammen med Aarsagen. Mareridtet vilde ophøre og dermed ogsaa denne Krise af overtroisk Frygt. Det vilde være Ægtemandens Sag at formindske Mulighederne for, at denne religiøse Mani skulde vende tilbage; han vilde omfatte sin Hustru med en endnu mere hengiven Omhu end før, og han vilde svække den ene efter den anden af de falske Forestillinger, som havde faat nyt Liv hos hende derved, at hun sammen med sin Datter var vendt tilbage til den katholske Fromheds usunde Atmosfære. Opgaven vilde være let, da Jeanne om nogle Uger vilde være færdig med sin første Altergang. Faderen, som da havde holdt sit Ord, vilde have Ret til at tage Barnets Opdragelse i sine egne Hænder. Da vilde det hele kun have været en Episode, hvoraf deres Samliv vilde gaa uskadt frem, og det saa meget hurtigere, jo før denne bedrøvelige Historie med Lucien blev afsluttet. Alle disse Tanker, hvoraf nogle var forvirrede, men den sidste meget tydelig, var opstaaet hos Darras, medens Gabrielle havde Ordet. Det udmundet i denne Beslutning om for enhver Pris at hindre Stedsønnens Forbindelse med Eventyrersken, og den bekræfted han, idet han gjentog: — „Nei. Dette Luciens Giftermaal skal ikke finde Sted. Jeg har et sikkert Middel til at hindre det. Naar du faar din Søn tilbage og han er helbredet for

sin Galskab, vil du forstaa, at disse Ord af Fader Euvrard ingenting har at betyde, absolut ingenting. Thi Lucien vil vende tilbage. Det skal blive min Sag at besørge ... Og da vil du ikke længer tro dig straffet for en Forseelse, som du ikke har begaaet. Da skal du faa se, at vi skal leve sammen igjen paa de samme Vilkaar som før. Det skal igjen blive min Sag ... Hvad jeg beder dig om, er simpelthen, at du ikke skal fortie noget. Tænk høit ligeoverfor mig. Jeg vil, at du skal være lykkelig, som du har været det, og nyde den samme fuldstændige Lykke, som opstaa ved Forening af begge vore Hjerter og begge vore Sind. Vi har jo kjendt denne Lykke. Vi skal lære at kjende den igjen."

Han havde lagt en stærk Overbevisning i sine Ord, og en glødende Hengivenhed straaled ud af hans Blik ... Gabrielle lod sig for et Øieblik og endnu en Gang suggestionere af denne Personlighed, til hvilken hendes havde støttet sig saa meget. Den totale Mangel paa Bitterhed mod Lucien, som hun fandt hos Darras efter et saa voldsomt Ordskifte, hvorunder den unge Mand havde vist sig saa utaknemmelig, rørte hendes Hustru- og Moderhjerter. At hun havde talt, som hun havde gjort, og ikke længer bar paa denne Taushedsbyrde, gav hende selv under hendes Lidelse en Følelse af Befrielse, som fik Udslag i et Udbrud af Lidenskab. Hun kasted sig i sin Mands Arme, idet hun sagde til ham:

"Jeg elsker dig! Jeg vil ikke vide noget mere! Om jeg saa bliver fordømt, forlader jeg dig ikke, aldrig, aldrig! ..."

"Du bliver ikke fordømt," svarte han, "og du forlader mig ikke ... Men" — han saa paa sit Uhr — "det lider paa Tiden. Det bliver nødvendigt at gjøre noget allerede idag ..."

"Vil du forsøge paa at træffe Lucien igjen?" spurgte hun, og hun tilføjede skjælvende: — "Under hans ophidsede Tilstand er jeg bange."

"Jeg vil ikke træffe han," svarte Darras. "Lad mig bare faa fuld Frihed til at handle, og hav Tiltro til mig ... Dette Giftermaal skal ikke finde Sted. Det forpligter jeg mig til, og du ved, at jeg holder mine Forpligtelser."

Havde han selv denne Tillid, som han søgte at indgive

sin Hustru, ja at paalægge hende? Var han virkelig i Besiddelse af dette sikre Middel, hvis ufeilbarlige Virkning han havde forkyndt? Da han havde forladt Gabrielle, som følte sig lidt beroliget ved hans kraftige Forsikringer, var hans Ansigt langt fra at give Udtryk for denne Seierssikkerhed, som han mere havde paataget sig Mine af end virkelig følt. Han havde for enhver Pris villet stanse en Fortvilelsens Krise, der var altfor smertefuld for hende, som gennemgik den, og for ham, som var afmægtigt Vidne til den. Saasnart han havde forladt Huset, tog han en Vogn og kørte til Place Beauvau til Indenrigsministeriet. Under dette Felttog, som han havde bestemt sig til at føre for at holde sit Ord og hindre et Ægteskab, der trued med at have saa stærke Virkninger for Moderen, var dette det første Skridt, han havde at forsøge. Han maatte vide, som han havde sagt to Dage i Forveien, om ikke et eller andet officielt og som Følge deraf urokkeligt Vidnesbyrd kunde sætte ham istand til at overbevise Studentinden om Løgn. Han troed fremdeles, at hun havde spillet Komædie for Lucien, og at denne vilde ophøre at være Nar for hende den Dag, da han fik Bevis for, at hun ikke havde haft en eneste Elsker, og det var Darras sikker paa: der var ingen anden end Méjan, som havde eksisteret for hende. Hele denne Historie om en „fri Forbindelse“, som var indgaaet mellem to Samvittigheder af Had til de ubillige Love og et barbarisk Samfund, forekom ham at være en Opdigtelse, som var beregnet paa at vinde Bifald hos en naiv Mand paa tre og tyve Aar. Hvis han havde kunnet forudse den Dristighed, som laa i en saadan Opdigtelse, vilde han have skaffet sig mere omfattende Oplysninger lige fra Begyndelsen af. Men der var endnu Tid til at komplettere dem, thi den ufornuftige unge Mand havde under den voldsomme Forklaring med sine Forældre opretholdt sin Karakter. Han havde ikke sagt: „Jeg vil gifte mig med hende, fordi jeg elsker hende“. Han havde sagt: „Jeg vil gifte mig med hende, fordi jeg agter hende“. At ødelægge denne meningsløse Agtelse vilde være det samme som med en Gang at omstyrte denne farlige Plan, denne romantiske Rehabilitation af en miskjendt Kvinde. Hvis denne nye Undersøgelse ikke førte til noget — det var jo muligt, om end lidet sandsynligt —, saa Darras en anden Udvei for

sig, som sikkert skulde føre til Maalet. Et Tilbud af en betydelig Sum Penge vilde uden Tvivl bestemme denne Pige til at slippe sit Bytte. Den hæderlige Mand havde Skrupler og veg tilbage for en saadan Handel med en Samvittighed, som han dog foragtede. Den Samtale, han maatte have med hende for at faa den istand, bød ham altfor meget imod. Det havde allerede været pinligt for ham at give Politimanden Instruktioner for hans Spioneri. Besøget paa Place Beauvau var mindre pinligt for ham af en Grund, som stod i Forbindelse med de noget konventionelle Sider ved hans Karakter. At sætte den administrative Maskine i Bevægelse vilde bedre skjule dette Politiarbejde. Den fremtrædende Personlighed, som han henvendte sig til, lovede ham, at inden fjorten Dage skulde de forlangte Oplysninger være tilveiebragt, og Darras kunde begive sig til sit Kontor, hvor han aldrig havde undladt at møde uden at varsle derom i al den Tid, han havde været raadgivende Ingeniør. Hans Haab nærmed sig nu meget til den Vished, han for et Øieblik siden havde givet sig Mine af — han havde jo sine Forestillinger om Frøken Planats Moralitet. Men da han var alene ved sit Arbeidsbord og foran sine Papirer, faldt han ikke desto mindre hen i en saa dyb Melankoli, at han var ude af Stand til at arbeide. Under de to Optrin den Morgen var han samtidig bleven rammet fra to Sider, hvor hans Hjerte var mest ømt og mest saarbart. Ved igjen at tale til ham, som han havde gjort, havde Lucien vist ham, at hans Ord to Dage tidligere ikke blot og bart havde været Udbrud af Hefthighed. De tydede paa noget, som laa dybt hos ham. Med otte og firti Timers Mellemrum var de to Gange sprunget saa naturligt frem af hans Vrede, og begge Gange var de fremført i den samme bitre Tone og ledsaget med det dybt hadefulde Blik! Da han selv, Darras, havde vundet sin Koldblodighed igjen, undrede han sig over at føle, at dette Had hos ham havde vakt et Ekko, som ikke mere vilde tie stille. Under sit Ægteskab med en fraskilt Hustru havde han havt to Ting at være stolt af. Han havde været stolt af, at han overfor sin Stedsøn absolut var traadt i den virkelige Faders Sted, men i dette Øjeblik følte han overfor dette Barn af første Ægteskab en Stedfaders naturlige Uvilje. Det var nok, at den unge Mand havde sagt: „Hun var min Moder, før

hun blev din Hustru.“ Darras havde ogsaa været stolt af, at han i Ægteskabet med den fraskilte havde grundet et Samliv, som tilfredsstillt selv de mest religiøse ved den Sjælens Forening, den gjensidige Troskab og de uafkortede moralske Følelser, som herskede deri; men nu tilfredsstillt dette Samliv ikke længer hans Hustru, hun underkjendte dets Egenskaber, og hun fornegtede det trods alt, hvad hun havde sagt. Gives der en værre Fornegtelse end Samvittighedsnag? Denne viljestærke Mand, som havde virkeliggjort den ene efter den anden af sin Ungdoms vanskeligste ærgjerrige Planer ved Hjælp af Intelligens og Taalmodighed, led ikke bare derved, at hans to kjæreste Idéer var omstyrtet. Han var fremdeles forelsket i Gabrielle, og om Alder og Vane end havde dæmpet den ungdommelige Styrke i denne Kjærlighed, var der dog intet, som havde formindsket dens lidenskabelig eksklusive Karakter. Opdagelsen af, at denne Kvindesjæl ikke længer helt tilhørte ham, og at Idéer og Følelser, som var saa intime, saa dybe og saa stridende med hans egne, var vokset frem hos hende uden hans Vidende, rystede ham i Oprørslyst og Smerte. Han følte en Skinsyge, der var ligesaa bitter og gennemtrængende, som han vilde have følt den foran Beviset for en Utroskab af anden Art. Han saa for sig Gabrielle knælende, saaledes som han havde overrasket hende, dengang han slæbte Lucien med ind i den lille Salon. Tanken paa dette fyldte ham med en usigelig Bitterhed. Hun fornærmed ikke udelukkende Ægtemanden. Hun saared ogsaa hos ham Fanatikeren, den stivsindede Doktrinære, for hvem Kotholicismen altid havde været den store nationale Vildfarelse, den ældgamle Gift, som endelig maatte udryddes. Han havde sandelig havt Grund nok til at afsky i Skikkelse af et Væsen, en Person, denne Religion, som altid var i Virksomhed og altid færdig til at reise sig mellem dem, som tror sig fuldstændigst frigjort for den! ... Men han vilde ikke saaledes lade sig drive ud af sin Lykke, han vilde ikke uden Kamp afstaa denne Sjæl, som tilhørte ham og havde været hans Skat i saa mange Aar, til denne falske Kirke. Han vilde kjæmpe, og han skulde seire. Denne Tillid, som han for en Stund siden havde paataget sig for at meddele den til Gabrielle, begyndte tilsidst virkelig at vaagne hos ham selv ved den Energi, hvormed han gjentog:

„Jeg skal seire!“ og da hans Kollega Delaître, som havde skullet tage Lucien med sig som Ledsager paa sin Reise rundt Jorden, traadte ind i hans Værelse, sagde han til ham i den mest absolute gode Tro:

„Min Stedsøn har endnu ikke kunnet bestemme sig, men om otte Dage haaber jeg at kunne bringe Dem et endeligt Svar, saa at De kan tage ham med Dem“

Medens Darras' systematiske Optimisme saaledes paa Forhaand trak Veksler paa det tvivlsomme Resultat af hans Henvendelse i Indenrigsministeriet, foregik der et lignende Haabets Arbejde hos hans Hustru for at naa et Resultat, der var fuldstændig modsat hendes Mands Forventning. Han saa i det Skridt, han havde taget, en Nærmelse mod Brudet af den Giftermaalsplan, som Lucien havde opgjort sig, og dette Brud troed han helt vilde helbrede de Samvittighedssygdomme, som Gabrielle havde aabenbaret for ham. Hun havde vistnok tænkt, da Albert ved Afskeden talte saa bestemt til hende, at han agted at iværksætte en mere fuldkommen Undersøgelse angaaende Frøken Planat. Da hun var bleven alene, havde hun en Stund grublet over Udfaldet, og hun havde i sine Tanker fundet nye Grunde til at berolige sig. Hun ræsonnerede ligesom Darras efter de Forsikringer om Agtelse, som Lucien havde udtalt i Stedet for sine ulykkelige Ord om Studentinden. Naar denne Kvindes slette Opførsel blev bevist for ham, vilde han bryde. Disse Beviser vilde være tilstrækkelige paa Betingelse af, at de var virkelig uigjendrivelige. Men vilde de være det? ... Ligesom hendes Mand svarte Gabrielle ja dertil. Forresten havde Albert kanske optænkt en anden Fremgangsmaade. Mulighederne for at handle direkte under disse Omstændigheder var saa begrænsede, at en realistisk anlagt Person meget snart vilde have udtømt dem. Men hvilket Kjendskab til Virkeligheden havde denne Kvinde, som gennem mange Aar saa omhyggelig var bleven bevaret mod enhver Berøring af Livet? De ubestemte Ord „retslig Udtalelse“ og „Forbud“ fremstilled sig for hendes Tanke. Hun gav dem Adgang ligesom andre Chancer for, at det skulde lykkes, uden at gaa nærmere ind paa dem. Hvad bekymred hun sig om Enkelthederne ved den Bestræbelse, som hun var sikker paa vilde blive loyal og føre til Lykken, i det Øieblik, den var planlagt og udført af den modige og

intelligente Albert? Nei. Dette hendes Søns Giftermaal skulde ikke finde Sted ... Hun bestræbte sig ogsaa for at fordoble Sikkerheden herfor hos sig. Men Darras havde taget meget Feil i sin Beregning. Moderen fandt i denne Sandsynlighed for Held kun en ny Næring for denne religiøse Glød, hvis Flamme han havde drømt om skulde slukke. Mellem Scenen med Lucien og Darras' Bortgang var der foregaaet noget: Hun havde talt til Fader Euvrard — talt til ham, det vil sige adlydt ham. Pludselig var der opstaaet en Lysning i hendes Horisont i det Øieblik, da den var paa det mørkeste. Gabrielle husked pludselig Formelen: „De kan have *Fortjenester* ...“ Den kloge Oratoriebroder havde ledsaget dette Ord med et Forbehold, han havde tilføjet: „I en vis Forstand ...“ for saaledes at understrege den Forskjel, som den katholske, samtidig saa strenge og saa humane Theologi altid har gjort mellem Naadestanden, hvis uden Sammenligning høiere Værd den fastholder, og den naturlige gode Vilje, som den ikke ønsker at tage Modet fra. For Fru Darras' Vedkommende havde Præsten kort og godt henvist hende til *Fortjenesten*. Han havde mindet hende om en Sjæls Ret til at faa, hvad den begjærer, i Kraft af det store Løfte: „Alt, hvad I beder om i mit Navn skal I faa ...“ Hun havde, som Præsten havde sagt, Fortjeneste af endelig at have tilstaaet sin religiøse Uro, som hun saa længe havde skjult. At hendes Mand ikke var bleven mere vred paa hende, og at han saa hurtigt var vendt tilbage til hende efter det første Udbrud af Forbauselse og Vrede, var et aabenlyst Tegn paa, at der var tilstaaet hende en Belønning for hendes Opofrelse. Det var ikke længer saaledes som den foregaaende Dag og som denne Dags Morgen, da hun endnu intet havde gjort, for at hendes Bøn skulde fortjene at høres. Nu, da det var Slut med Efterladenhedsløgnene og Albert kjendte alle hendes Tanker, vilde hun kunne underkaste sin hele Eksistens under denne Disciplin, som laa i de religiøse Øvelser selv i Skrøbelighed, og som Fader Euvrard havde anvist hende. At hun indtraadte i Kirken igjen og med Længsel nærmed sig Sakramenterne, udsletted ganske vist ikke den Feil, hun saa blindt havde begaaet og fortsat med saa længe uden at maale dens Omfang. Men det var dog i ethvert Fald en Smule Kristenliv, noget, hvormed hun igjen

henvendte den evige Godheds Blik paa sig, og noget, hvorved hun kunde opnaa, at Prøvelserne fra de sidste Timer ikke skulde gjentage sig. Om det nu bare lykkedes Darras, saaledes som han havde lovet, at forhindre dette vanærende Giftermaal, om han bare bragte hende hendes Søn tilbage — da vilde disse skrækkelige Dage, som afsluttedes med denne forfærdelige Scene, kanske for hende betegne hendes Frelsestid!

Hun havde saaledes tilbragt en forholdsvis rolig Eftermiddag, som ogsaa endte med en rolig Aften, skjønt den var fyldt af en eiendommelig og gennemtrængende Sorgmodighed. Efter at hun havde talt saa frimodig med sin Mand for første Gang efter saa lang Tids Forløb, skulde hun jo føle sig fri og glad overfor ham, saa meget mere, som han saa kjærlighedsfuldt havde opfordret hende til ikke længer at fortie noget. Hun skulde faa føle, at de Ægteskaber, som virkelig lider under Fortielsens Onde, ikke er de, hvor Ægtefolkene intet ved om hinanden. Det er de, hvor man kjender hinandens Hemmeligheder, men ikke vover at udtale med Ord de fælles Betragtninger af Frygt for at gjøre sig selv ondt. Hvilken Modsætning var ikke dette mod saa mange Aftener, som hun havde tilbragt i dette samme Værelse, Alberts Arbeidsværelse, alene med ham, medens hun sysled med et eller andet Haandarbeide og han læste høit, gjorde Bemærkninger ved, hvad der stod i et Blad, og talte om de offentlige Begivenheder. Eller ogsaa havde det været en Udveksling af Tanker om et eller andet, som i lige Grad interesserede dem, f. Eks. Luciens eller Jeannes Fremtid. Ved saadanne Anledninger havde Darras for sin Hustru udviklet sine Meninger om Samfundet, som hun dengang havde tiltraadt uden at drøfte dem. Hun havde glædet sig ved at holde sin Intelligens frem for sin Mand som et velvilligt Speil, som han belived med sin Tanke ... Nu sad hun i sin sædvanlige Lænestol ved Kaminen, og i Nærheden af hende stod paa et flytbart Bord i Form af et Kløverblad Kurven med det Uldgarn og Silkegarn, som hun brugte til sine Broderier. Hendes Naal gik frem og tilbage i Kanevaset paa hendes Broderamme, og hun anstrengte sig for ikke at se op for ikke at møde sin Vens Øine, medens han sad ved Skrivebordet og lod Pennen løbe hen over Papiret under Paaskud af at

besvare nogle Breve, som havde ventet altfor længe. Naar Lyden af hans Pen blev afbrudt, snøred Gabrielles Hjerter sig sammen. Hun var bange for at faa høre et Ord, som igjen aabned Diskussionen fra tidligere paa Dagen. Pennen begyndte at skrive igjen ... Bag den anden Side af Kammeret stod en lav Stol, hvor Lucien havde pleiet at sidde i gamle Dage, da han før sin Militærtjeneste havde pleiet at tilbringe alle sine Friaftener sammen med dem. Gabrielle betragtede denne Levning fra deres gamle Familielykke med et Slags Hjemve, som bragte Taarerne til at stige op i hendes Øine. I sin Indbildning saa hun sin Søn sammen med den fæle Skabning, som havde forventet hans Hjerter. For at faa et saadant Greb paa den unge Mand maatte denne Pige have spillet en fin Komædie for ham, som fremdeles fortsattes. Denne samme Aften, som var saa pinlig for Forældrene i sin Ensomhed, tilbragte uden Tvivl hendes Søn og denne Pige i et intimt Samvær, hvori den hæderlige Kvinde med Afsky saa en hyklerisk Parodi paa et hjemligt Samliv. Hun saa Studentinden sidde og arbeide og Lucien betragte hende med den samme Lidenskab, som havde gjort et saadant Indtryk paa hans Stedfader, da han overraskede dem paa Restauranten. Denne Drøm fremtraadte fuldstændig som en Hallucination, og Moderen begyndte at tvivle paa det heldige Resultat af sin Mands Skridt, som hun saa gjerne vilde have troet paa. Hun følte sig fristet til at spørge ham, men hun voved ikke. Hun indskrænked sig til for at bevare sin Ro og at tænke paa sin lille Jeanne, med hvem hun iaften igjen havde holdt Aftenbøn. Gud kunde da virkelig ikke undlade at tilregne hende nogen Fortjeneste af denne Barnesjæl, som hun havde forsvaret mod Faderens Vantro. I sit Inderste anraabte hun denne Gud, hvis Hjælp hendes udmattede Sjæl nu mindre end nogensinde kunde undvære. Hun sagde ganske sagte: „Fader vor, du som er i Himlene“ ,de samme Ord, som fremsagt med Jeannes varme Stemme atter havde vakt de døde Levninger af hendes første Fromhed hos hende ... Og Timerne gik, afmærket af Uhrets Pendel, som med sin Larm, der blandedes med en nu og da forbirullende Vogns Rullen, fyldte det store, stille Værelse indtil det Øieblik, da de tolv Midnatsslag lod sig høre og hun næsten maskinmæssig reiste sig for at gaa og lægge sig. Hun lagde sit

Arbeide sammen og gik hen til sin Mand for at sige Godnat til ham, som hun pleied at gjøre, naar han havde et eller andet presserende Arbeide og maatte sidde oppe længer end hun. For ikke at forstyrre hendes Nattero pleied han ved saadanne Anledninger at sove i Værelset ved Siden af sin Hustrus Soveværelse, hvor Tjeneren gjorde hans Seng istand for ham. Da hun stod foran ham, syntes han et Øieblik at ville bede hende om noget, som han dog ikke kom frem med. Han trykked hende ind til sig og kyssed hende paa Panden idet han sagde: „Hvis vi nogensinde virkelig skilles af Døden, som jo kan komme naarsomhelst, kommer du til at angre paa, at du nogensinde har gjort Skaar i vor Lykke ved Hjernespind! ...“ Da hun ikke svarte, lod han hende gaa, satte sig igjen ved sit Skrivebord og fortsatte at skrive. Da hun havde overskredet Dørtærskelen, støtted han Hovedet i Hænderne og sad længe og græd. Han aned ikke, at Gabrielle nu laa paa Knæ ved sin Seng og anraabte om Kraft til at fuldbyrde det andet Offer, som hun havde tilbudt overfor Fader Euvrard: „Fra nu af vil jeg, skjønt jeg fremdeles bor under hans Tag, leve saaledes ved Siden af ham, som en Søster lever hos sin Broder ...“

Dette nedslaaende Indtryk af Ensomhed, naar man er to sammen, og af uovervindelig Adskillelse, naar man er hinanden saa nær med Legeme og med Hjerter, hører til dem, som tiltager med Tiden i Stedet for at afsvækkes. For to Ægtefæller, som har ladt en af disse smertefulde tause Stunder komme imellem sig, vil det være vanskeligere at tale sammen imorgen end idag og vanskeligere iovermorgen end imorgen. At sees igjen efter at have forladt hinanden i en Taushed, som er saa fuld af Tanker, vækker hos dem den samme Angst, som Dagen i Forveien har bragt dem til at tie stille og pine sig dermed. Derfor forstod Gabrielle og Albert, da de igjen mødtes Dagen efter denne Aften, da de havde følt sig ligesom lammede overfor hinanden, ved første Øiekast, at denne generende Stemning fra den foregaaende Aften vilde vedvare. Hun havde fremdeles i sine Øine denne Angstens Flamme, hvis Aarsag han nu vidste. Hos ham fremtraadte fremdeles i Øi-

nene, paa Panden og omkring Munden denne dybe, men stille Sørgmodighed, der dannede en stum Bebreidelse, som var mere gribende end en Klage. Deres Skik, som de ogsaa retted sig efter idag, var at spise Frokost Klokken otte i Fru Darras' Soveværelse. Hun pleied at blive liggende og fik et lavt Bord sat frem ved Siden af sig; hendes smukke Haar var samlet i en svær Flette, hun saa indtagende ud i sin Nattrøie med Kniplinger og Baand paa, og hun fortalte ustanselig sin Mand om sine smaa og store Planer, medens Kammerpigen dækked et lidet Bord for ham ved Hovedenden af Sengen. Denne gamle og kjære intime Ordning gjorde dem nu begge ondt paa Grund af den altfor følelige Modsætning mellem, hvorledes det havde været, og hvorledes det var. Paany kunde enhver af dem tydelig se, at den anden næred de samme Følelser som han selv ... men er det muligt at tale høit om saadanne Fornemmelser? Og ved en taus Overenskomst indskrænked de denne første Samtale til at dreie sig om noget, som de følte sig sikre paa at være enige om.

„Det er sandsynligt, at Lucien ligesom forleden Dag sender Bud efter nogle Klæder,“ sagde Darras, „og jeg synes, du selv skulde modtage Budet, hvis jeg ikke er tilstede.“

„Hvorfor det?“ spurgte hun.

„For at faa vide hans nøiagtige Adresse. Jeg kjender ham. Han er altfor stolt til at skjule sig. Han har ikke givet Budet nogen Ordre i den Retning. Det er af Vigtighed, at vi kan lade ham faa sine Maanedspenge ved Udløbet af Maaneden, hvis min Plan ikke er gaat i Orden til da, hvilket jo er muligt. Disse tre hundrede Francs om Maaneden er jo ingenting, men han kan leve deraf uden at komme i Knibe. Det er fremfor alt et Bevis paa, at hans Plads hos os fremdeles staar aaben ... Dette er noget, som jeg kun taler om af Forsigtighedshensyn. Jeg tror, at inden da vil Tingene være i Orden ...“

Gabrielles bevægede Tak til ham syntes snarere at lukke Stedfaderens Hjerter end at aabne det, thi han forlod næsten straks Værelset. Heldigvis for hende hindred en ubetydelig, men dog nødvendig Ting, som hun havde at gjøre, hende fra at fordybe sig altfor meget i Tanken paa den aabenbare Forandring hos hendes Mand med Hensyn til hendes Søn. Darras vilde tage sig af den unge Mand med ligesaa

megen Kjærlighed og Finhed som før. Men han havde ikke tilgivet ham. Han vilde ikke tilgive ham. Dette var en Grund mere til ikke yderligere at gjøre denne uforskyldt saarede Mand misfornøiet. Hun vidste, hvor meget han holdt af, at hun strengt opfyldte sine Pligter som en Dame af det gode Selskab. Det var idag Lørdag, den Dag, da hun havde sin Modtagelse. Hun vilde betragte det som en Pligt at udføre alle de Forberedelser hertil, som hun ellers pleied at betragte som kjedelige, saaledes at pynte sin Salon med Blomster, anordne de mindste Enkeltheder ved Gouteren og at klæde sig. Idag gik Timerne hen paa denne Maade, og for første Gang efter sit Giftermaal følte Gabrielle en Lettelse ved saaledes gennem materielle Beskjæftigelser og senere under Modtagelsen gennem betydningsløst Snak at dæmpe sin indre Feber. De skulde spise Middag ude, hvad der var en yderligere Lettelse for hende, og denne Slappelse af hendes Nerver vilde maaske have ført til en uforbeholden Udtalelse paa Hjemveien, hvis hun ikke under Middagen, som blev givet for en Minister af en Senator af Venstre, havde hørt tversover Bordet trods Larmen af Serveringen og af Samtalerne, hvorledes Darras udtalte sig om Farerne ved Klosteropdragelsen med en Bitterhed, hvorigjennem der kom en personlig krænket Følelse frem. Han kunde ikke undlade at se paa hende, da han havde talt ud. Han saa, at hun havde hørt ham. Heraf fulgte, at deres Hjemkjørsel om Aftenen blev ligesaa taus, som den foregaaende Aften havde været og mere til, da Manden ved deres gjensidige Godnat udenfor Døren til Soveværelset ikke udtalte noget saadant som den ømme Bebreidelse, hvormed han havde forladt hende fire og tyve Timer tidligere ... Tausheden var bleven tættere mellem dem ...

Hvor længe vilde en saadan Tilstand vare, som var grusomt pinlig for dem begge, men som i alle Fald ikke fremkaldte nye Begivenheder? Det er ikke i Dage, det er i Uger og Maaneder, saadanne Kriser pleier at maales og især i Familier som denne, hvor ingen af Ægtefællerne har helt og holdent Uret. Gabrielles Trang til at døde og dræbe sit Hjerte og at sone for de Aar, hun havde tilbragt i forbuden Lykke, og Ægtemandens saarede Stolthed og hans virke-

lige Had til Hustruens religiøse Forestillinger trued med at forlænge denne dræbende Ventetid i det uendelige. En Ventetid? Hverken han eller hun vilde have kunnet sige, hvad de ventede paa ... Søndagen var fulgt paa Lørdagen uden at der var hændt noget andet, end at Gabrielle var gaat i Messen sammen med Jeanne og ved at vende sig om havde kunnet se fra Fortauget i Luxembourggaden, hvorledes Omridset af Darras' Ansigt aftenet sig bag et Vindu i deres Hus. Han saa dem gaa til Kirken — til den fiendtlige Befæstning —, hans Hustru og hans Datter, hans Datter og hans Hustru, alt, hvad han elskede hernede, og Æren paalagde ham ikke at modsætte sig denne Kirkegang, som allerede havde faat saa sørgelige Følger for hans Husliv. Gabrielle havde følt dette Blik tynde paa hende og forfølge hende, endog medens hun knæled foran Alteret. Der havde imidlertid et Tilfælde, hvori hun var nær ved at se en næsten overnaturlig Opmuntring, styrket hende. Hun havde den Vane, som er fælles for dem, der ikke paa længe har overværet Gudstjenesten, at hun søgte frem og tilbage i sin Messebog efter Epistlerne og Evangelierne. Hun læste først dem, som hørte til paa Dagen, og derefter dem for de forudgaaende og efterfølgende Dage. Denne Søndag var den fjerde i Fasten, og hun læste først: „Mine Brødre, det staa skrevet, at Abraham havde to Sønner ...“ og derefter: „Paa den Tid drog Jesus over til den anden Side af det galilæiske Hav ...“ Hun bladed videre, og hendes Øine faldt paa Evangeliet for den paafølgende Torsdag, hvori det fortæltes om Gjenopvækkelsen af Enkens Søn af Nain: „Og Jesus gav ham tilbage til hans Moder ...“ Dette forekom hende at passe saa nøiagtig paa hendes Stilling, at det for hende var som et Løfte. Det var noget, som kunde bringe hende til at udholde den levende Bebreidelse, som laa i hendes Ægtemands Tilsynekomst bag Ruden; det var noget, som satte hende istand til at møde ham ved Hjemkomsten, uden at hendes Hjerte svigtede altfor afgjørende; det satte hende istand til at bære Taushedens Byrde og saa om Søndagen, hele Dagen, og hele den paafølgende Mandag; det satte hende istand til uden Oprør at finde sig i en Uvished, som i enkelte Øieblikke føied en smertefuld Angst til den Sorgmodighed, som nu prægede hendes Optræden overfor Darras. Han var gaat ud denne Søndag Ef-

termiddag og alene. Havde han foretaget sig noget? Det sagde han hende ikke. Om Mandagen var han ude om Morgenen og om Eftermiddagen. Havde han gjort noget? Endnu ingenting. Hvor langt var han kommen med den Plan, som han havde forkyndt med saa megen Sikkerhed? Var han fremdeles ligesaa sikker paa at kunne hindre sin Stedsøns Giftermaal? Hvad gjorde han eller hvad gjorde de Personer, som han havde sendt i Marken? ... Gabrielle vilde saa inderlig gjerne have vidst det. Men hvad kunde det nytte at spørge derom? Hun vilde faa Svaret, naar den Tid kom, og nu var hun sikker paa, at dette Svar vilde være gunstigt ...

Saadan var hendes aandelige Tilstand, da der Tirsdags Morgen, det vil sige nøiagtig fire Dage efter Ordskiftet med Lucien, hændte noget ganske uventet, som pludselig kaldte hende tilbage til den brutale Virkelighed i hendes Forhold overfor sin Søn. Med Posten Klokken ni kom der et Brev til hende med Adresse i en ukjendt Haandskrift og med et Stempel, som hun skjalv fra øverst til nederst ved at se. Hun læste deri Navnet paa et af de store Bureauer i Paris, hvis Indehaver var Hr. de Chambaults Notar, Mounier. Hendes Sindsbevægelse var saa heftig, at hun havde Møje med at faa aabnet Konvolutten. Notaren udbad sig kun Tilladelse til at indfinde sig samme Dag Klokken halv to for at tale med Fru Darras om en meget vigtig Sag. Gabrielle tog ikke et Øieblik feil af den. Hun løb ind i sin Mands Arbeidsværelse med dette Brev i Haanden. Hun var saa bleg, at han blev bange, glemte alle sine Sorger fra de sidste Dage og omfavned hende paa en Maade, som kun vidned om hans Kjærlighed.

„Se her! ...“ stønned hun, idet hun klynged sig til ham og rakte ham Brevet. „Se paa dette! ... Det er Lucien, det dreier sig om, og hans Giftermaal ... Du har taget feil, og jeg har gjættet rigtig. Han har henvendt sig om Samtykke til“

Hun standsed. Hr. de Chambaults Navn var det hende altfor haardt at udtale i dette Øiebliks dybe Forargelse over det mod hende fornærmelige Skridt, som hendes Søn havde vovet. Det mystiske Haab, som havde holdt hende oppe de to foregaaende Dage, gik over til en lignende Rædsel.

Nu var Straffen der ovenfra igjen kommen, som Oratoriebroderen havde sagt, „fremgaaende af Forseelsen“. Hendes første Mand dukked igjen op i hendes Liv, midt i hendes nye Hjem, og Darras kunde føle, hvorledes hun støtted sig paa ham og greb krampagtig fat i ham med sine Hænder.

„Vær rolig, min Elskede,“ sagde han ligesaa ømt, som om den tragiske Uoverensstemmelse mellem dem i denne Uge aldrig var indtraadt. „Stol paa, at jeg skal vogte dig og beskytte dig ...“ Og da han havde læst Brevet, fortsatte han: — „Jeg kan ikke tro, at Lucien har gjort dette. Men har han gjort det, saa skal denne Overrumpling ikke tjene ham til noget. Jeg har lovet dig, at dette Giftermaal ikke skal finde Sted, og det skal ikke finde Sted ... Du modtager denne Notar Klokken halv to, som han anmoder dig om, og jeg skal være tilstede. Det tilkommer mig at tage mig af dine Interesser og hævde dine Rettigheder. Jeg er den, som skal styre vore fælles Anliggender. Jeg siger dig endnu en Gang, du skal faa se, at der er Tale om noget ganske andet. Jeg er moralsk sikker paa det. Det modsatte er en Umulighed.“

Denne Benegtelse blev altfor tydelig slaat tilbage af hele hans Holdning til hos den arme Kvinde at kunne dæmpe en Uro, som selv lille Jeanne lagde Mærke til; thi da hun et Øieblik senere var alene med sin Moder, kyssed hun denne med en saadan Varme, at Moderen blev rørt derved og havde en Følelse af, at hendes Barn forstod hende og beklaged hende. Hun kunde ikke holde det ukloge Udraab tilbage:

„Aa, min kjære Datter! Du elsker mig, du! Du vil blive hos mig, ikke sandt?“ ...“

„Jo, jeg elsker dig,“ svarte den lille, „og jeg vil blive hos dig ... Hvis du lover mig, at du ikke længer vil være saa sørgmodig, Mama, saa vil jeg den Dag, da jeg første Gang gaar til Alters, aflægge et Løfte om, at jeg aldrig vil gifte mig for ikke at skilles fra dig ...“

VIII

DET UFORUDSEEDE

Var dette en af de eksalterede Forsikringer, som den tidlige Ungdoms ædelmodige Iver fremkalder saa mange af? Eller havde Barnet tilfældig opfanget nogle Sætninger, som havde bragt hendes Tanker i Arbejde, efter at hun allerede var varslet ved sin Broders langvarige og uforklarlige Fravær? I ethvert Fald satte den eiendommelige Sammenhæng mellem dette naive Bevis paa Hengivenhed og Grunden til Uenigheden med Lucien den arme Kvinde i endnu større Bevægelse. Da man til den fastsatte Tid bragte hende Hr. Mouniers Visitkort, var hun kommen i en saadan Tilstand, at hun ligefrem havde mistet Stemmen. De første Ord, hvormed hun hilste Notaren og forestilled sin Mand for ham, blev fremført saa toneløst, at Rettens Mand tilbød at trække sig tilbage for at komme igjen, naar hun befandt sig noget bedre.

„Vi foretrækker at faa vide Grunden til Deres Besøg allerede idag,“ sagde Darras. „De ved nu, hvem jeg er. Det er altsaa mig, som vil give Dem Svar.“

„Det vilde ikke være ganske korrekt,“ sagde Hr. Mounier efter et Sekunds Betænkning, „hvis der var Tale om et officielt Skridt. Men jeg har tilladt mig at anmode Fru Darras om denne Samtale kun i officios Egenskab, og jeg finder kun en Fordel ved at kunne udtale mig i Deres Nærværelse, uagtet den Sag, jeg har at tale med Fruen om, ifølge Loven kun angaar hende strengt personlig ... De ved rimeligvis, at jeg er Hr. de Chambaults Notar? ...“ Han havde talt med den understregede Høflighed, som er eiendommelig for Folk af hans Profession, og bag hvilken man saa let gjætter det uimodstaaelige Vaaben, Lovbogen, som han netop havde gjort en umiddelbar Hentydning til. Ingeniørens overlegne Tone havde i et Øieblik formørket det forsættelige blide Udtryk i hans Ansigt. Han var en Mand paa fem og femti Aar, liden og med smaa Ansigtstræk og et fint Blik bag sin skildpaddeindfattede Lorgnet. Han var vel vant til at færdes i Selskabslivet, da han altid havde pleiet at vanke i Klubber og Saloner ved Siden af at arbejde paa sit Kontor. En Smule Rødme steg op i hans

Ansigt, men han bevared sin forligelige Tone, selv da Darras svarte ham :

„Jeg troed, at efter Loven var der intet, som udelukkende personlig angik en gift Kvinde. Men lad os høre, hvad det angaar.“

„Det angaar en ægteskabelig Forbindelse, som Hr. Lucien de Chambault ønsker at indgaa,“ sagde Notaren, „og hvortil han maa udbede sig Fru Darras' Samtykke.“

„Han har bedt om dette Samtykke,“ afbrød Darras ham, „og vi har negtet ham det.“

„Det er paa dette Punkt,“ sagde Hr. Mounier, „at jeg ser mig nødsaget til at minde om mit Udtryk for et Øieblik siden. Her har vi et af de meget sjeldne Tilfælde, da Deres Person ikke paa nogen Maade kan gribe ind, i alle Fald ikke ifølge Loven ... De maa undskylde mig, naar jeg her fremhæver et Punkt, som muligens er pinligt. Fru Darras var fraskilt, da De ægted hende. Nu har Skilsmissen ingen tilbagevirkende Kraft. Loven kan vel erklære Ægteskabet for opløst, men Opløsningen er ingen Tilintetgjørelse. Hr. Lucien de Chambault er Søn af Hr. de Chambault og af hende, som har været Fru Chambault. Dette bliver hun igjen for denne Anledning. Da den unge Mand ikke er fem og tyve Aar gammel, kan han kun gifte sig efter at have udbedt sig Samtykke dertil hos sine Forældre, hvadenten de er skilte eller ikke, i Kraft af Lovens Paragraf 148, og for at svare paa denne Anmodning behøver hans Moder ingen Autorisation.“

„Vel,“ sagde Darras, „Fru Darras har sagt nei.“

„Det vidste jeg,“ svarte Notaren, „og det er Grunden til mit Besøg. Jeg ønsker først at minde baade Dem og Fru Darras om, at dette Afslag fra hendes Side ikke virker som Forhindring. Den samme Paragraf 148 udtaler sig meget tydelig: I Tilfælde af Uenighed mellem Ægtefællerne er Faderens Vilje den bestemmende.“

„Selv om der er faldt Skilsmisdom imod ham?“ afbrød den anden Ægtemand. „Og om Omsorgen for Barnet er frataget ham? Det er umuligt.“

„Selv i dette Tilfælde,“ svarte Hr. Mounier. „Hvad enten han har eller ikke har Omsorgen for Barnet, vedbliver Fadermyndigheden uberørt.“

„Hvadfornoget?“ raabte Darras. „Om Samfundet gjen-

nem sine Domstole har erkjendt, at en Fader er ude af Stand til at give sin Datter eller sin Søn en ordentlig Opdragelse, og om Moderen har viet sig helt til denne Opdragelse, skal det altsaa i en saa afgjørende Krise, som hvor der er Tale om Valg af Hustru eller Ægtemand, være den uværdige Faders Vilje, som er bestemmende? ... Det er en Uhyrlighed ...“

„Denne Mangel paa Logik har dog sin Logik,“ sagde Notaren. „I den nye Lov er der en Levning af den gamle. Den gamle Lov vilde, at naar en Familie først engang var grundlagt, skulde det være for bestandig. Og selv med Skilsmissem er denne første Familie ikke helt gaat tilgrunde, eftersom Arveretten endnu bestaar. Fadermyndigheden svarer til denne vedvarende Arveret. Det er dette Princip om Fadermyndigheden, som ikke kan tabes undtagen i visse ganske særlige Forhold, som Loven har opretholdt under denne Form. Den har her bestemt fremhævet den Forskjel, som jeg for et Øieblik siden talte om, mellem Opløsning og Tilintetgjørelse. Der er imidlertid et Forbehold. Lovgiverne har forudseet det Tilfælde, at en uværdig Fader, som De siger, for at hævne sig over at være berøvet Myndigheden over Barnet kunde negte at samtykke i et Giftermaal, som Moderen ønskede. Paragraf 3 i Loven af 20. Juni 1896 bestemmer: — *Hvis der er Uenighed mellem Forældre, som er adskilte eller separerede, er Samtykke af den af Ægtefællerne, til Fordel for hvem Skilsmissem eller Separationen er givet, tilstrækkelig.* — Hvis altsaa Fru Darras samtykkede i sin Søns Giftermaal, men Hr. de Chambault modsatte sig det, vilde Fru Darras' Afgjørelse være den seirende. Men Fru Darras siger nei, og Faderen samtykker. Da er det Faderen, som afgjør det ... De vil muligvis finde, at her er en Selvmodsigtelse, og at disse forskjellige Dele af Loven ikke passer rigtig godt sammen. Men De ved, at de Forsamlinger, hvor disse saakaldte Lovreformer udarbejdes, ikke er sammensat af de kyndigste ...“

„Loven er Loven, og jeg er parat til at adlyde den, hvorledes den end er,“ svarte Darras tørt. Han tilføiede: — „Jeg antager, at disse indledende Bemærkninger sigter til at meddele os, at Hr. Lucien de Chambault har bedt sin Fader om hans Samtykke og faat det? ...“

„Ja, saa er det,“ svarte Notaren. „Jeg har efter min Klient Hr. de Chambaults Ønske været i hans Bolig, og det autentiske Dokument, som bevidner, at han giver sit Samtykke til sin Søn Luciens Giftermaal med Frøken Berthe Planat, er udfærdiget. Men der staar en Formalitet igjen at opfylde. Loven kræver, at der ogsaa udfærdiges et andet autentisk Dokument, nemlig det, hvori De tilkjendegiver Deres Afslag, Frue. Efter den sædvanlige Orden skulde jeg have fremstillet mig her ledsaget af en af mine Kolleger eller af to Vidner og forsynet med en Stevning, som jeg skulde have forkyndt Dem. Uagtet denne Maade at gaa frem paa absolut intet fornærmeligt har ved sig, kan den dog forekomme saarende. Man risikerer derved at fremkalde Uvilje. Jeg har derfor troet at burde forsøge et foreløbigt Skridt overfor Dem, hvad forøvrigt min Klient har opmuntret mig til. De er uden Tvivl uvidende om, Frue, at Hr. de Chambault er syg, meget syg. Lægerne frygter for, at en Lungebetændelse er stødt til en Leversygdom. Efter min Mening, og jeg tror at burde tale rent ud til Dem, er hans Død nær forestaaende. Det er kun et Spørgsmaal om Uger, muligens om Dage. Han er færdig. Naar man er saa nær ved Døden, er der mange Ting, som fremstiller sig under et andet Synspunkt. Hans Søns Besøg, den Maade, hvorpaa den unge Mand talte til ham, og de Følelser, han lagde for Dagen overfor ham, har rørt Faderen. Han har svaret ja paa hans Anmodning. Men han er urolig. Han ønsker ikke, at hans Samtykke af Dem skal betragtes som en ny Fornærmelse. Han har tilføjet Dem mange og store saadanne, det erkjender han ... Det forekommer mig, Frue, at De ved ikke at modsætte Dem dette Samtykke af en døende — thi jeg gjentager, han er dødsdømt — og derved nedlægge et Veto, som forøvrigt ikke nytter til noget, vil De gjøre en Barmhertighedsgjerning. Jeg har ingen Ret til at paaberaabe mig andre Argumenter. Men da Deres Hr. Søn er bleven min Klient derved, at hans Fader har henvist ham til mig, saa tror jeg mig berettiget til i hans Fremtids Navn at udtale det Ønske, at han ikke skal behøve at træde ind i det ægteskabelige Liv under en saadan Uenighed, der vil forefalde de Nygifte meget tung ... Dette er Grunden til et Skridt, som Hr. Darras forhaabentlig vil undskyldte ...“

Moderen havde hørt paa denne Tale uden at ytre et Ord. Hendes Øine, som var fæstet paa hendes Mand, havde efter hinanden udtrykt alle de forskjellige Følelser, som fulgte paa hinanden i hendes Sjæl: Forbauselsen, da Hr. Mounier havde erklæret, at hun var uafhængig af denne Mand, naar det gjaldt at give eller negte sit Samtykke; Skrækken ved at erfare, at i Virkeligheden og efter Loven regnedes hendes Vilje for ingenting ligeoverfor den virkelige Faders; hele den miskjendte Kjærligheds Lidelse, da hun fik høre, at Lucien havde henvendt sig til denne virkelige Fader efter alt, hvad han vidste om deres Skilsmisse og dens Aarsager; en Rørelse ved at høre om, at denne elendige Person, for hvem hendes Ungdom havde været et Offer, var alvorlig syg, og en virkelig Indignation ved Tanken paa, at han voved at sende et Bud til hende selv paa sin Dødsseng. Hun havde kunnet se, at lignende Følelser havde faat Udtryk i Darras' Blik. Den anden Ægtemands Ansigt var kun blevet endnu mørkere, da Notaren havde talt om den urokelige Varighed, som Familien tidligere havde havt, og om den usammenhængende Maade, hvorpaa Love gives og afskaffes under vort nuværende Anarki. Han svarte imidlertid med rolig Stemme og som den, der ønsker hurtigt at komme til en positiv Slutning:

„Vi har intet at undskylde, min Herre, vi har kun at takke Dem. Jeg er overbevist om at udtale Fru Darras' Mening, naar jeg beder Dem gjentage for de to Personer, som har sendt Dem, at hendes Afslag er og forbliver absolut,“ — Gabrielle gjorde et Tegn til at være enig heri —, „fordi det er grundlagt paa Spørgsmaal, som vedrører Æren. Jeg er sikker paa, Hr. Mounier, at De er uvidende derom, og at Deres fornemste Klient ogsaa er det. Jeg beder Dem, siden De er hans Budbringer, velvillig at ville meddele ham, hvad jeg har sagt. Hvis De tillader det, vil jeg give Dem Kommentarerne dertil ved at meddele Dem nøiagtige Oplysninger om denne Frøken Planat, som min Stedsøn agter at gifte sig med ...“

„Det er mig umuligt at følge Dem ind paa dette Omraade,“ afbrød Notaren ham. „Hr. de Chambault har ikke meddelt mig de Grunde, han har havt til at samtykke i sin Søns Giftermaal, og jeg vil ikke vide dem, som Fru Darras kan have til ikke at samtykke deri. Det staar Fa-

deren frit for indtil sin sidste Dag at tilbagekalde det Samtykke, han har givet, og i dette Tilfælde vil Hr. Lucien, som kun er tre og tyve Aar gammel, ikke kunne gifte sig paa to Aar endnu. Men giv Hr. de Chambault Besked gennem andre. Hvad mig angaar, er min Befatning med dette afsluttet. Hvis Deres Bestemmelse ikke forandres, Frue, skal jeg have den Ære at indfinde mig paany under de Forhold, som jeg har nævnt. For at De skal faa god Tid til at tænke Dem om, vil det ikke ske før om otte Dage ...“

„Jeg har tænkt over det hele ...“ sagde Gabrielle. En Plan, som begyndte at forme sig hos hende, gav hende igjen Kraft til at tale. „Om otte Dage vil Hr. Darras og jeg tænke om denne Sag det samme, som vi tænker idag ...“ Notaren var ikke før gaat ud af Værelset, før hun ligbleg, men bestemt sagde til sin Mand: — „Hør efter, om Vognen er færdig. Nu kniber det med Tiden, og der er ikke et Minut at tabe. Jeg maa gaa til Hr. de Chambault og tale med ham. Lucien har ført ham bag Lyset. Det er ikke muligt, at en Fader, selv denne, kan ville, at hans Søn indgaar et saadant Ægteskab. Han kjender ikke Sandheden ...“

„Nei,“ svarte Darras, „han kjender den ikke. Det er jeg ogsaa sikker paa. Men det er ikke dig, som skal gaa til ham, det er mig ...“

„Dig?“ raabte hun forfærdet ...

„Ja, det er mig,“ svarte han. „Jeg kunde ikke taale, at du igjen skulde træffe denne Mand, som har ladt dig gennemgaa saa meget. Jeg tillader dig det ikke ...“ Hun fandt atter i hans Tone dette ukjendte bydende og haarde, som hun havde lagt Mærke til i disse sidste Dage. — „Jeg har,“ fortsatte han, „ved min kjærlighedsfulde Omsorg for Lucien gennem tolv Aar erhvervet mig Ret til at forsvare hans Fremtid overfor hvemsomhelst. Hvis Sygdommen virkelig har fremkaldt en saadan Følelse hos Hr. de Chambault, som man har sagt os, vil han ved min Henvendelse forstaa, hvor alvorlig Situationen er. Det virkelige Middel til at forhindre dette Ægteskab har vi her. Inden en Time vil han have tilbagekaldt sit Samtykke. Farvel, min Ven; sig ingenting. Vent paa min Tilbagekomst uden at være altfor urolig. Faren vil være fjernet for en

Tid af to Aar, det har Notaren sagt dig. Og det er ikke to Aar, jeg behøver for den Plan, som jeg har talt til dig om; det er i Høiden to eller tre Uger. Du ser, at hvis der gives en Skjæbneafgjørelse, saa er den til Fordel for os, eftersom Tilfældet vil, at vi er bleven varslet i Tide. Hvis denne Notar ikke havde været den samvittighedsfulde Mand, som han aabenbart er, vilde vi ikke have vidst, hvorledes vi skulde møde dette Slag. Du behøver ikke at tvile paa det. Han har anet Sandheden, og han er kommen til os for at sige fra paa den Maade, der stod i hans Magt, hvorledes vi skulde optræde.“

„Du har kanske Ret,“ sagde hun. Og med en Ømhed, hvori han kjendte hende igjen saadan, som hun længe havde været mod ham, fuld af Kjærlighed og hengiven og hans egen, fortsatte hun: — „Aa, min Albert, skynd dig at faa Ende paa det, skynd dig at redde ham, og jeg,“ tilføied hun med dæmpet Stemme, „mig maa du tilgive ...“

Dette Gabrielles Farvel havde bragt en varm og stærk Bølge til at løbe igjennem Darras' Hjerter; han havde troet deri at finde Beviset paa en saadan Tilbagevenden til ham, at denne Støtte holdt ham oppe hele den Tid, han behøved fra Luxembourggaden til Place François I., hvor Chambault boed. Bitterheden ved dette Besøg afbødedes hos ham og forandrede næsten til en Behagelighed ved dette Udraab af Kjærlighed efter disse fire forskrækkelig tause Dage. Han forstod kun en Ting: Hans Hustru, hans kjære Hustru tilhørte ham paany helt. Den Tilgivelse, hun havde bedt ham om, var en Tilbagekaldelse af hendes Galskaber i de sidste Dage og et Tegn paa, at hun vilde gjenindtræde og allerede var gjenindtraadt i det sande Forhold mellem dem. Hvis bare Albert havde Held med sig i det, han nu foretog sig, saa skulde Krisen være helt overvunden! Saa langt fra i de sidste Begivenheder at se Virkningen af en Forsynets Straf over deres Samliv vilde hun, som han havde sagt til hende, deri se Spillet af en Tilfældighed, som tilslut førte til det bedste. Naar hun var bleven hans igjen, fik han sørge for, at den dødelige Gift ikke fik Adgang til at øve Indflydelse paa denne syge Følsomhed. Men denne Feber af Forhaabninger holdt pludselig op, da han stod foran den første Ægte-

mands Hus. Han kjendte det kun altfor godt. Efterat han havde ægtet Edgar de Chambaults fraskilte Hustru, havde Darras aldrig helt holdt op med at interessere sig for denne Mand. I de første Aar havde Nødvendigheden af at sende Lucien hjem til ham paa bestemte Dage vedligeholdte en tvungen Berøring med ham. Senere havde Chambaults Ligegyldighed bragt selv dette sidste Forhold til hans forhenværende Liv til at falde bort. Man vil huske — det havde været en af de Ting, som Fru Darras havde anført til sin Retfærdiggjørelse overfor Fader Euvrard —, at Initiativet til Skilsmissen var kommet fra ham, og at han paa sin Side havde giftet sig paany længe før hende. Hans anden Hustru var død, og efter saaledes at være bleven Enkemand var han sunket dybere og dybere. Hans altfor aabnbare uordentlige Liv havde været Grunden til, at Moderen havde anset det for sin Pligt at stanse Besøgene af Sønnen. Barnet havde flere Gange truffet sin Fader halvdrunken og i meget daarligt Selskab. Chambault havde ingen Indsigelse gjort. Fra den Tid af havde Familien Darras kun ad Omveie hørt noget om ham. Snart faldt der i Forbigaaende et Ord fra en af hans Fættre, den gamle General de Jardes, som aabent havde taget Parti for Gabrielle, og som vedblev at komme i hendes Hus, selv efter at hun havde giftet sig paany. Snart var det en Notis i et Blad om hans Reiser til Nizza eller Aix-les-Bains. Chambault havde efter en Onkel arvet en ny Formue efter omtrent fuldstændig at have ødelagt den første, og skjønt han allerede var nær seksti Aar, indtog han dog fremdeles sin Plads blandt Personerne i det Paris, som morer sig. Lucien pleied at aflægge ham et Besøg hver Nytaarsdag. Han blev modtaget eller ikke modtaget, eftersom det kunde træffe sig. Men hvadenten han havde seet eller ikke seet hans triste Person, bragte han altid med sig tilbage et bestemt Billede af hans Bolig, Efterretning om hans Ophold i Paris eller hans Fravær og ofte om hans Humør, som med Alderen var blevet endnu mere ujevnt og brutalt. Der var ingen af disse smaa Enkeltheder, som ikke maatte berøre Sønnen paa det hemmelige indre Sted, hvor vi bærer det levende Billede af vore virkelige Fiender, — ikke af dem, som vi skal kjæmpe imod, og som forsøger at gjøre os ondt, og mod hvem vi gjør det samme, men af dem, hvis blotte Tilværelse

er en næsten uudholdelig Lidelse for os, uden Hensyn til noget personligt Forhold til dem. Hvor mange Gange var det ikke for Eksempel hændt, efter at Chambault havde begyndt at bo ved Place François I., at Darras havde givet sin Kusk Ordre til at vælge en anden Vei, selv naar det var naturligt at kjøre der forbi! Ved andre Anledninger bebreided han sig denne Undvigen fra et pinligt Indtryk som en uværdig Svaghed, og det hændte, at han veg af fra sin Vei for at kjøre over den lille Plads og forbi Huset, som var en Bygning paa tre Etager med en liden Have bag et Stakit. Indgangen vendte ud til Jean-Goujongaden. Darras vidste, at Chambault boed i Mezzaninetagen. Tanken paa, hvad denne Mand, hvem hans Hustru havde tilhørt som Jomfru, mente, og paa de Billeder, han bevared i sin Erindring, og de Blodets Rettigheder, som han trods alt endnu havde over Lucien, greb ham og pinte ham. Han forsøgte at forestille sig ham, da han tidligere kun havde seet ham paa Portræter. En Person, som viste sig og tog Vei mod Porten, bragte hans Hjerte til at banke. Han trak paa Skuldrene i Foragt over, hvad han kaldte en usund Nysgjerrighed. Men det hemmelige Saar blødede ikke mindre for det. Hvor det var dybt og daarlig igjengroet gennem Tiden! Det forstod han, da han følte det aabne sig igjen, idet han steg ud af sin Vogn udenfor de Vinduer, bag hvilke, saafremt Notaren havde sagt sandt, Gabrielles gamle Bøddel fra hendes Ungdom kanske laa i Dødskamp. Kunde selv hans Død udslette det, at han havde været hendes første Ægtemand? Men om den uhelbredelige Skinsyge over Fortiden, som Darras havde lidt saa meget af, gjorde ham en Smule ondt endnu i dette Øieblik og til Trods for hans paatrængende Forretninger, hindred den ham dog ikke fra ufortøvet at gaa hen til Portnerlogen. Han spurgte med fast Stemme: „Er Hr. de Chambault hjemme? ...“ som om han ikke vidste noget om en Sygdom, hvis alvorlige Beskaffenhed dog aabenbared sig for ham ved et slemt Mærke, nemlig at Gaden foran Huset var dækket med Halm for at dæmpe Larmen.

„Hr. Greven er hjemme,“ svarte Portneren, „men han kan absolut ikke modtage Dem. Han var allerede meget syg igaar, og inat er hans Tilstand forværret.“

„Jeg vil alligevel gaa op og tale med hans Tjener,“ sagde Darras.

Den Omstændighed, at der ikke var givet noget Adgangsforbud ved Porten, var et nyt Tegn paa Tilstanden; det tyded paa den Forvirring, som pleier at ledsage en farlig Forværrelse af en Sygdom, der ikke tidligere har været anset for særlig ondartet. Uagtet Hr. Mouniers Udtalelser havde forberedt ham paa at komme til at staa overfor en meget syg Mand, slutted han sig til, at Tilstanden nu maatte være bleven endnu betydelig daarligere. Kunde der endog være Anledning til at faa tale med Chambault, og vilde den syge være istand til at deltage i en Samtale, som kræved megen Aandsklarhed og Kraft? Det var dette Spørgsmaal, som Darras ikke kunde undgaa at opkaste for sig, da han saa den forfærdede Mine hos Kammertjeneren, som lukked op for ham, da han ringte. Saa meget mere paatrængende maatte han være, og hvis det var muligt, maatte han opnaa, at den givne Tilladelse skriftlig blev tilbagekaldt. Selv om Lucien, hvad han ikke havde bragt paa det rene, allerede havde anmeldt sit Giftermaal hos Byfogden, kunde det dog ikke finde Sted før om en elleve—tolv Dage. Inden den Tid kunde Faderen blive bedre. Darras overvandt Tjenerens Skrupler ved at sige til ham, at han var sendt af Hr. Mounier, Notaren, i et meget paatrængende Ærende, og han opnaaed, at Tjeneren gik ind med hans Visitkort. De fem Minutter, han maatte tilbringe alene i Forværelset for at vente paa Svar, pinte ham meget. Altfor mange Oplysninger var udspreedt overalt om den Mands Karakter og Levemaade, af hvem hans ægteskabelige Livs Fremtid kanske kunde komme til at afhænge, efterat denne Mand paa en saa sørgelig Maade havde været indblandet i dets Fortid. Her var imidlertid kun den banale Indgang til en rig ugift Mands Leilighed med al den noget prangende Luksus, som vor Tids Levemænd behager sig i. Men netop disse Spor af en Mand, der lever for sine Fornøielser, voldte den puritanske Darras en næsten fysisk Rædsel. To Malerier med halvveis uanstændige nøgne Figurer hang paa hver sin Side af Døren. To høje gamle Speile var anbragt lige overfor dem og afspeiled den rosenrøde Nøgenhed, som var fremstillet paa Billederne. Paa Væggene fandtes der ogsaa flere Programmer for Sports-

fester og andre Fester, omhyggelig indrammede, som om de snurige kolorerede Billeder, som illustrered Listen over de bebudede Fornøielser, repræsentered interessante Minder. Engelske Kobberstik, som forestilled Hinderridt, veksled med nogle store Fotografier, hvoraf det ene var undertegnet med Navn, og som forestilled skrigende klædte Kvinder, hvis Profession ikke var tvivlsom. En Samling Geværer vidned om Jægerens Tilbøieligheder og en anden ligeoverfor af Spadserstokke om den gamle Sprades. I en Skaal laa der en Mængde Visitkort. Darras tog adspredt en fire fem Stykker af dem op. Tilfældet vilde, at han stødte paa en løs Piges Kort. Paa det stod der ganske familiært skrevet med Blyant: „Til Middag idag.“ Han vidste godt, at saaledes leved Chambault. Men alligevel gjorde dette Vidnesbyrd om en lidet fin, men dog mindre stødende Levevis ham melankolsk, uden at han dog fik Anledning til at overgive sig til denne Stemning, da Kammertjeneren kom tilbage med et afslaaende Svar:

„Hr. Greven vilde gjerne have modtaget Dem, men han er daarligere nu, og den Person, som Lægerne har anbragt hos ham, satte sig absolut derimod.“

„Kan jeg da ikke træffe Hr. de Chambaults Søn?“ sagde Darras, som vilde vide, om Lucien havde noget med dette Afslag at gjøre.

„Han er gaat ud for en Time siden for at søge en berømt Læge, som man vil raadføre sig med. Han kommer ganske snart igjen ...“

„Men den Person, som de nævnte, og som pleier den syge,“ sagde Darras ... „Giv hende mit Kort og spørg hende, om hun vil modtage mig et Øieblik ...“

En Mistanke gik gennem hans Hoved. Kammertjenerens Ord havde bragt ham til at gjætte, at her var Tale om en Kvinde. Hvorfor havde ikke denne Mand ligefrem sagt Sygevogteren? Darras var straks kommen til at tænke paa en hvilken som helst af disse Skabninger, hvis Visitkort paa Skaalen og Portræter paa Væggene i dette Forværelse vidned om en intim Forbindelse med Husets Herre. Nei, Lucien vilde ikke have taalt, at nogen saadan var tilstede. Han havde tilbragt Natten der. Han var gaat ud for at søge en berømt Læge. Det var altsaa ham, som havde overtaget Ordningen af Forholdene i Huset, hvilket jo for-

øvrigt var naturligt i hans Egenskab af Søn ... Om nu denne Person, som sad ved den Døendes Seng efter Lægens og den unge Mands Bestemmelse, var Berthe Planat i sin Egenskab af medicinsk Student? ... Hvorfor ikke? ... Denne Tanke, som pludselig var dukket frem, var med en Gang bleven levende for ham ved hans eiendommelige Anmodning. — „Jeg er gal,“ sagde Ingeniøren til sig selv, da Tjeneren atter havde begivet sig til Soveværelset med hans anden Forespørgsel; „hvis det er hende, saa vil hun ikke træffe mig, og hvis det ikke er hende, hvad skal det saa være godt for? ...“ — Denne Paatrængenhed stod saa i Strid med hans Karakter og stemte saa lidet med hans Planer, at han selv blev forbauset deraf. I Virkeligheden havde han ligget under for et Anfald af Nervøsitet, som en Mangfoldighed af Hindringer hurtig fremkalder hos Folk af hans Type, der er vant til at gaa ret frem mod sit Maal. Afbrydelsen af Forbindelsen mellem Lucien og denne Pige havde forekommet ham saa let! Men han havde stødt paa store Overraskelser, da det gjaldt! Berthes Nærværelse, hvis hun virkelig var der, havde straks bragt ham til at tænke paa Muligheden af en afgjørende Scene. Han havde grebet denne Tanke instinktmæssig og næsten med vild Interesse. Var det her Sted og Tid til at indlede den Forhandling med hende, som han havde tænkt sig som et af de mulige Midler til at faa Slut paa det? Og hvis det ikke var for at komme til denne afskyelige, men nødvendige Handel, hvorfor havde han da anmodet om at faa talt med hende? ... Hvorfor? ... Det var jo fremfor alt og ligefrem for at staa Ansigt til Ansigt med sin Fiende. Han vilde med Nøiagtighed faa vide, hvad hun vilde, og hvor langt hendes Vilje gik. Og desuden havde Darras uden at gjøre sig Rede for det et Indtryk af den Følelse, som hans Stedsøn næred for denne Kvinde. Ligesaa lidt, som Lucien havde kunnet forkaste hans Mening helt og holdent under deres første Konflikt, ligesaa lidt kunde han selv helt og holdent tilsidesætte Hensynene til den unge Mands Mening. Dertil var de altfør vant til at agte hinanden. Stedfaderen var fuldstændig overbevist om, at Berthe var en slyngelagtig Kvinde. Men i Grunden foranlediged hans Stedsøns Mening, at han ikke var saa rolig og bestemt, som han skulde være, naar han med en saa ubønhørlig Energi tog

sig af denne Affære. Der var en ganske liden Tvivl tilstede, som han selv ikke kunde gjøre sig Rede for. Dette var nok til, at hans til Sandheden helt hengivne Samvittighed følte et hemmeligt Ildebefindende, som gik over til Irritation og næsten til Vrede, da Kammertjeneren viste sig igjen og lod ham træde ind i Salonen for der at vente paa den Person, han havde bedt om at faa tale med, og som nu kom i Skikkelse af Frøken Planat.

Jo, det var hende med denne fine Silhouet og dette Ansigt, der var saa forskjelligt fra alle andres, det samme, som havde faldt ham saa stærkt i Øinene, da han havde seet hende sidde i Restauranten i Racinegaden ved Siden af Lucien. Den Sygepleierske-Bluse, som hun havde taget paa sig udenpaa Kjolelivet, fremhæved i endnu stærkere Grad det næsten altfor alvorlige Udtryk i hendes smukke Ansigt, som var blegnet under hendes Studier, og som omgaves af det fyldige mørkebrune Haar, der var delt i to Fletter og opheftet i Nakken i en tæt Knude. Hendes brune Øine havde det samme ligefremme og kolde Blik, som Darras' Øine maatte vige tilside for nu, da han mødte hende for første Gang, — et virkeligt Klinikerblik, roligt og gennemtrængende, gennem hvilket de aandelige Evner samlede alle sine Kræfter for at se klart og fæste sig ved Kjendsgjerningerne uden at tænke paa noget andet. Berthe var imidlertid stærkt bevæget i dette Øieblik. Overbringelsen af Darras' Visitkort til den syge havde hos denne fremkaldt en pludselig Ophidselse, som havde voldt hende endnu mere Uro end den truende Gaade ved dette Besøg. Da Kammertjeneren var kommen igjen med det samme Visitkort og havde spurgt efter hende, havde hun instinktmæssig gjort en Bevægelse, som skulde betyde Afslag, men derefter havde hun reist sig for at følge Tjeneren. Hun havde ikke villet, at Luciens Stedfader skulde tro, at hun var bange for dette Møde. Hvorfor skulde hun undgaa det? Hendes Samvittighed bebreided hende ingenting overfor denne Mand, mod hvem hun tvertimod havde saa meget at beklage sig over! Om hendes Hjerte end banked stærkt, da hun traadte ind i Salonen, bevared hun dog over sin Pande, omkring sin Mund og i sine Øine denne stolte

Mine, som i de sidste fem Aar saa ofte havde reist Opstand mod deres strenge Dom, som kjendte hendes Historie og bedømte hende feil. Det var hende, som først sagde:

„De har anmodet om at faa tale med mig, min Herre. Jeg vil kun bede Dem om at sige mig saa kort som muligt, hvad der er Anledningen til Deres Besøg. Hr. de Chambault er altfor syg til, at jeg kan lade ham være længe alene. Indtil hans Søn kommer tilbage, er der ingen anden end mig hos ham.“

„Jeg ved det, Frøken,“ svarte Darras hidsig. „Tjeneren har endog sagt mig, at Hr. de Chambault havde ønsket at modtage mig, men at De har tiltaget Dem at forhindre det.“

„Jeg har ikke tiltaget mig nogenting,“ svarte Berthe med sin rolige Fasthed. „Min Vilje regnes der ikke med, den eksisterer ikke. Læger, som behandler den syge, har anbefalet, at enhver Sindsbevægelse hos ham skulde undgaaes. Der indtraadte en saadan Bevægelse hos ham og det en meget stærk bare ved at læse Deres Navn paa Deres Visitkort. Min strengeste og professionelle Pligt var under disse Omstændigheder at forbyde Deres Besøg. Hr. de Chambault har i flere Uger været angrebet af alkoholistisk Kræft i Leveren. Lørdag forkjøled han sig og fik en Lungefortættelse. Nu er det den tredje Dag, den mest kritiske. Han lider forfærdelig, naar han skal tale. Han har allerede haft nogle Besvimelser, og han har Anfald af en Vildelse, under hvilken han kan risikere at stryge med. Saa-danne nervøse Tilfælde er i hans Tilstand yderst farlige. De kan da selv dømme om, hvorvidt jeg paa mit Kalds Vegne kunde tillade denne Samtale.“

Hun havde talt med tydelig Stemme og bestræbt sig for at bruge de rette Udtryk med den yderste tekniske Præcision, som om hun i Stedet for at henvende sig til sin Forlovedes fiendtlige Stedfader, en Modstander, som paa en saa farlig Maade var bleven indblandet i hendes Livs Drama, skulde fremkomme med en Diagnose foran en af Sygesengene paa Hotel-Dieu blandt de opmærksomme Studenter, som hørte til Professor Louvets Elever. Dette hendes Heredømme over sig selv havde den umiddelbare Virkning, at det skjærped Darras' dybe Uvilje mod hende. Det var ham umuligt at finde noget at indvende mod den unge

Piges samtidig værdige og høflige, tilbagetrukne og indtagende Holdning. Men var det ikke netop denne Hykle-riets Magt, som var Aarsag til den ulykkelige Luciens Undergang? Det var da ogsaa i en sarkastisk, næsten hadefuld Tone, han svarte:

„Det er meget uheldigt for os alle, Frøken, at disse professionelle Grunde træffer til paa en saa paafaldende Maade at falde sammen med Grunde, som ligger i den personlige Interesse.“

„Jeg forstaar Dem ikke, min Herre,“ sagde Berthe. En Strøm af Blod var skudt op i hendes Kinder, men hendes Blik vedblev at være saa fast, at han følte den Art af Oprørskhed, som kan gribe os foran visse dristige og altfor ukloge Benægtelser. Han vilde overvælde den intrigerende Kvinde med Kjendsgjerningernes uomtvistelige Sandhed og sagde derfor brutalt:

„De forstaar mig udmærket, og De ved meget godt, hvorfor jeg er her ... Men for at undgaa al Tvetydighed vil jeg fra min Side præcisere Sagen. Min Stedsøn, Lucien de Chambault, vil gifte sig med Dem. Han har bedt om Samtykke hos min Hustru, som har negtet ham det, og takket være en daarlig formet Lovparagraf agter han at gaa udenom det i Kraft af sin Faders Samtykke. Jeg er kommen for at faa vide, om denne Fader har faat ordentlig Underretning om de Grunde, som har fremkaldt Fru Dar- ras' Afslag. Jeg havde al Grund til at tvivle paa det. Nu er jeg sikker paa, at han ingen Underretning derom har faat. De beviser det kun altfor godt ved at hindre mig fra at komme ind til ham. Men jeg skal vide at finde Midler til at underrette ham tiltrods for Dem ...“

„Tiltrods for mig? ...“ gjentog hun. „Vil De anklage mig for denne Infami? ... Og med hvilken Ret? ... De andre Ting, som De har sagt til Lucien, kunde De sagtens tro, at jeg fortjente! ... Men dette? ... Bliv her, det er mig, som vil, at De skal blive her, indtil Doktoren kommer. Da kan De spørge ham, ham selv, om De faar Lov til at tale med den syge. Saa kan han give Dem Tilladelse paa sit eget Ansvar! ... Jeg kan ikke. Selv om De fornærmer mig endnu grusommere, vilde min medicinske Samvittighed tvinge mig til at svare Dem: Nei, De kan ikke faa træffe

Hr. de Chambault i dette Øieblik ... Men det er frygteligt at blive bedømt saaledes, naar man kun gjør sin Pligt!“

„Og hvorledes kan De forlange, at jeg skal dømme Dem anderledes?“ raabte Darras. Tonen hos den unge Pige bed en saa intens Lidelse og en saadan saaret Oprigtighed, at der var vakt Tvivl hos ham. Men desto hidsigere fortsatte han: — „De taler om medicinsk Samvittighed. Man har ingen Samvittighed i et Kald, naar man ikke har den i sit Liv ... Ja eller nei, har Lucien gjort, hvad jeg har sagt? ... Ja eller nei, har han gjort det med Deres Samtykke? Ja, hvem ved, kanske efter Deres Raad? ... Ja eller nei, forbereder De Dem paa med Magt at træde ind i en Familie, som ikke vil vide af Dem, og som har altfor legitime Grunde til ikke at ville vide af Dem? ... Jeg har ikke søgt denne Sammenkomst, men eftersom Tilfældet nu engang har stillet os ligeoverfor hinanden, vil jeg i alle Fald sige Dem, hvad Lucien uden Tvivl har skjult for Dem, nemlig hvad der er min Hustrus og min uigjenkaldelige Beslutning. Det vil muligens lykkes Dem at blive gift med Lucien, uagtet jeg er bestemt paa at gjøre alt for at hindre det. Ja, alt. Men min Hustru og jeg vil aldrig modtage Dem. Aldrig vil De komme til at tilhøre vor Familie. Aldrig, forstaar De. Aldrig. De opnaar at faa drevet Lucien ud af Familien, men De vil ikke selv faa Adgang.“

„Lucien har ingenting skjult for mig,“ svarte hun med en endnu smertefuldere Stemme. „Jeg kjender Deres Mening om mig og Fru Darras' ligesaa ... Jeg vil ikke gjøre noget Forsøg paa at forandre den ... Jeg ved ogsaa gennem Lucien, at De dyrker Retfærdigheden og har den til Religion. I dette Øieblik er De imidlertid uretfærdig, meget uretfærdig. Men det er mig umuligt at paavise det for Dem ... Jeg vil heller ikke forsøge paa det,“ fortsatte hun ligesom hjælpeløs, idet hun rystede paa Hovedet. „Der er imidlertid et af Deres Udsagn, som jeg vil have nedlagt Protest imod. Tanken paa dette Giftermaal er ikke kommen fra mig. Nei, jeg har ikke tænkt paa at træde ind i Deres Familie ... Det kunde De have faat vide ved at spørge Lucien ... Men det er jo sandt, De tror jo ikke engang ham. De antager, at jeg har spillet en Komædie for ham ... Aa, hvorledes skal jeg kunne bevise, at jeg ikke lyver? ...“

„Simpelthen ved at opgive dette Giftermaal,“ svarte Dar-

ras. — Efterhvert, som denne besynderlige Samtale skred frem, blev hendes Sandfærdighed ham mere og mere indlysende. Dette burde efter hans Principers Logik afvæbne hans Opposition. Men den store franske Bourgeois, som han var vedblevet at være trods sine Theorier, saa tvertimod i denne hans Stedsøns Venindes mulige gode Tro kun et Middel til at skille de to unge fra hinanden. — „Ja,“ fortsatte han, „hvis det, De siger, er sandt, saa bør De handle i Konsekvens deraf. Hvis denne Tanke paa Giftermaal ikke er kommet fra Dem, maa den virke skræmmende paa Dem nu. Man skiller ikke en Søn fra hans Moder og det for bestandig. Det er en altfor stor Forbrydelse.“

„Det er ikke mig, som har skilt dem fra hinanden,“ afbrød Berthe ham livlig, og hun gjentog: — „Det er ikke mig ... Heller ikke har jeg søgt denne Sammenkomst, som er endnu pinligere for mig end for Dem. Men det er dog muligens bedst, at den har fundet Sted, og at De har talt til mig paa en Maade, som giver mig Ret til at svare uden Skaansel ... Gaa tilbunds i Dem selv og spørg Dem, om Lucien, hvis jeg træder ud af hans Liv, vil vende tilbage til Dem og til sin Moder, om han da virkelig vil blive et med Eder paa Hjertets Vegne. Hr. Darras, De ved altfor godt, at det vil han ikke. De ved, at det er sandt, det jeg nu siger til Dem, at det er sandt ... Jeg har tænkt meget over dette i de sidste Dage, det forsikrer jeg Dem, og jeg har taget alt Hensyn til Lucien. Jeg elsker ham. Ja, dybt og lidenskabelig! ... Men hvis jeg troed, at han skulde blive lykkelig ved, at jeg opofred denne Kjærlighed, saa vilde jeg have Styrke til at gjøre det og forlade ham for hans egen Skyld. Jeg har villet gjøre det, men jeg har forstaaet, at jeg ikke burde gjøre det, fordi han kun har mig ... Denne Luciens Familie, som De taler om, hvor er den? Hjemme hos Dem? Hvorfor løber han da omkring i Paris vanvittig af Uro for denne Mands Skyld, som ligger for Døden derinde? For tre Dage siden troed han, at denne Mand intet var for ham. Men det var hans Fader med alle Faderens Rettigheder efter Loven, det indrømmer De jo selv, og efter Naturen, det beviser hans Søns Ængstelse. Naar man har to Familier, har man ingen, og han har ingen ... De ved, at ogsaa dette er sandt, og at det ikke er mig, som

er Aarsag dertil. Om jeg gik, vilde han bare have endnu mere imod Eder, fordi I har berøvet ham det eneste Hjerter, som helt ud var hans. Thi det er helt ud hans, udelt og absolut. Hans Familie det bliver mig, og han bliver min Familie. Vi vil være nok for hinanden. Det var de Ord, han sagde til mig, da han kom tilbage efter af Dem at have hørt alt det, som jeg havde villet skjule for ham. Jeg havde villet det for hans Skyld, alene for hans Skyld ... Jeg havde Uret ... Jeg havde ikke vidst, hvor meget han elsked mig, førend fra dette Øieblik af ... Lad ham faa leve sit Liv, Hr. Darras ... Jeg vil gaa saa vidt som til at sige: Det skylder De ham. Er De sikker paa, at De ikke har indrettet Deres eget Liv paa hans Bekostning?" ..."

Hun havde knapt udtalt disse Ord, der var saa haarde for ham, som hørte paa dem, før en Hændelse, som hverken den ene eller den anden af dem havde ventet, gav disse altfor rigtige Anskuelse en eiendommelig Forklaring. Hvert af hendes Ord havde hos Darras saaret en levende Streng, men ved hvert af dem havde ogsaa en Stemme hos ham svaret: „Det er sandt.“ Og den Anklagede stod med en Gang der som Anklagerinde. Han vilde imidlertid svare hende og det ikke mindre voldsomt, end han forleden Dag havde svaret sin Stedsøn, da denne under en anden Form ogsaa havde angrebet hans Stilling som en fraskilt Kones Mand. Men en Ringning, hvis Styrke og Heftighed røbede den Ankomnes nervøse Utaalmodighed, stansede Ordene paa hans Læber.

„Det er Lucien ...“ sagde Berthe og foldede Hænderne med en ængstelig Bevægelse, som stod i Modsætning til hendes Kjækhed for et Øieblik siden; det var, som om hun ikke længer havde sin Energi i Behold, siden hun ikke længer var alene om Spillet. „Jeg beder Dem, vis Dem ikke ... Tænk paa, hvorhenne De er ...“

„Det er ham, som bør tænke paa, hvor han er,“ svarede Stedfaderen. „Jeg behøver ikke at skjule dette Besøg. Som han opfører sig, vil jeg opføre mig ...“

Studentindens Anelse havde været rigtig. Luciens Stemme lod sig høre ude i Forværelset. Han udsurgte Tjeneren, som aabned Døren til Salonen for ham. Han saa den Mand, som han saa længe havde kaldt sin Fader, og hende, som han kaldte sin Forlovede, begge med Øine, som

endnu gnistred, og med Ansigter, som endnu var i Oprør efter denne hurtige og tragiske Samtale. Han antyded en Overraskelse, som efter den Samtale, der havde fremkaldt hans Bortgang fra sin Moders Hus, kunde have gaat over til et rasende Angreb. Men nu saa han bare saavidt paa den Mand, som havde fornærmet hans Veninde, og som havde vovet at forfølge hende og ham endog her. Den Ængstelse, som fortæred ham, var stærkere end hans Nag. Han gik lige hen til Berthe, og som om han ikke havde lagt Mærke til Darras, spurgte han:

„Naa? Hvorledes er den sidste Time forløben? Har han havt en ny Krise?“

„Nei,“ svarte hun. „Han er meget daarlig, men han er ved sin fulde Bevidsthed.“

„Louvet kommer efter mig,“ sagde den unge Mand, „jeg traf ham i hans Kontortid. Den vil straks være slut. Jeg har varslet en anden Doktor. De er her inden tyve Minutter ... Har De givet ham Morfinindsprøitningen?“

„Ja,“ svarte Berthe, „og jeg har sat Kopper paa ham. Hvad mener Louvet? Har De forklaret Tilfældet for ham saaledes, som jeg sagde?“

„Ord for Ord. Han tror, at den kommende Nat vil blive meget kritisk, men naturligvis kan han ikke udtale sig uden at have seet ... Jeg gaar ind til den syge ... Er han alene?“

„Han har været det i ti Minutter ... Nu kommer jeg ogsaa ...“

Lucien gik ud af Salonen, uden at henvende et Ord til Darras og ikke engang et Blik. Berthe fulgte efter, men først havde hun sagt med dæmpet Stemme: „Aa ... Gaa herfra, min Herre!“ I hendes Ord kunde mærkes en Rest af den Rædsel, som var kommen over hende ved at tænke paa dette uventede Møde mellem de to Mænd. Der var dog imidlertid ikke hændt noget. Hvorfor? Fordi Lucien i dette Øieblik, som hun havde sagt, var gal af Uro. *Hans virkelige Fader var den eneste, som eksistered for ham.* Han, som havde opdraget ham, og hvis Navn hans Moder bar, havde intet at betyde. Det havde været nok, at Sønnen stod foran den virkelige Faders Dødsfare, for at Blodets Røst skulde vaagne hos ham som den eneste, den suveræne og den almægtige. Han var vendt tilbage til Cham-

bault ifølge Loven og ifølge Naturen, saaledes som Berthe havde sagt. Den Følelse af sit eget Ægteskabs Fallit, som Darras havde mærket saa bittert overfor sin Hustrus religiøse Skrupler, kom her i den første Ægtemands Salon over ham med en saadan Styrke, at han ikke kunde udholde at blive der længer. Selv om den syge havde ønsket at tale med ham nu, vilde han have afslaaet at begive sig ind i Sygeværelset af Rædsel for at se sin Stedsøn vise den døende den Hengivenhed, som han ikke havde Ret til at fordømme, — selv den mest forbryderske Fader vedbliver at være Fader —, og som han ikke burde undre sig over — Dødens Nærmelse bevirker jo en saa dyb Forandring baade i dens Hjerter, som skal dø, og i deres, som ser ham dø! At en Strøm af Medlidenhed var brudt frem hos Lucien og havde feiet alting bort og druknet alt, baade det mest berettigede Nag og den retfærdigste Vrede, maatte man ikke agte ham for det? Darras var altfor høisindet tiltrods for visse af sine Idéers Sneverhed til ikke at bøie sig foran denne pludselige Gjenopvaagnen af sønlig Kjærlighed. Og dog var dette blandt de forskellige Følelser, han havde opdaget hos den unge Mand i Løbet af denne sørgelige Uge, det, som bød ham inderligst og mest absolut imod. Hertil kom hans voksende Tvivl om Retfærdigheden af de Fremgangsmaader, han havde anvendt overfor Berthe Planat. Han havde ikke vejet tilbage for noget Slag, han kunde tilføie hende, saalænge han havde troet, at hun var en farlig Intrigemagerske. Var hun det virkelig? Den Samtale, hun havde ført med ham, forfulgte ham med et Slags Samvittighedsnag, efterhaanden som han fjernet sig fra Skuepladsen for dette foruroligende Møde ... Han kunde se hende for sig med hendes retfremme og gennemtrængende Blik. Han kunde høre hendes frimodige Stemme ... Om han nu havde taget fejl af hende og Lucien havde Ret? ... Hans Loyalitet vilde ikke have tilladt ham at skjule for Gabrielle, at han var rokket i en Overbevisning, som ikke længer holdt Stik, og dette var ogsaa et af hans første Ord, da han kom hjem til Huset i Luxembourggaden og fandt hende der feberagtig ventende paa ham. Hun havde seet ham gennem Vinduet og kom styrtende mod ham midt nede i Trappen.

„Har du truffet ham?“ spurgte hun. „Hvad har han

svaret? Tager han sit Samtykke tilbage? ... Tal da, sig det hurtigt ...“

„Jeg har ikke truffet ham,“ svarte han, „hans Tilstand er altfor alvorlig. Men jeg har truffet Lucien.“

„Min Gud! Og hvad har I sagt til hinanden?“

„Ingenting. Han lod, som han ikke kjendte mig igjen. Jeg har ogsaa truffet Frøken Planat.“

„Berthe Planat? ... Har Lucien voget at give Berthe Planat Plads ved sin Faders Sygeseng?...“

„Man maa yde hende den Retfærdighed, at hun synes at pleie ham med megen Forstand og Hengivenhed ... Jeg har talt med hende,“ fortsatte han efter et Øiebliks Ophold. „Aa, kjære Ven, om jeg nu har været uretfærdig mod hende? ...“

„Hvad er det, du siger?“ spurgte Gabrielle.

„At jeg har truffet hende meget anderledes, end jeg havde ventet. I disse faa Minutter viste hun en Intelligens, en Beslutsomhed og en Ligefremhed ... Naa, jeg faar vente paa de Undersøgelser, som man anstiller for mig i Ministeriet.“

„Vil du ogsaa tage hendes Parti og forlade mig? ...“ sukked Moderen. „Er det muligt? Sig ikke, at du nogen-sinde vil samtykke i dette Giftermaal, Albert. Det er ikke sandt ... Hvis det finder Sted, hvilken Lidelse vil det ikke være for mig! Hvilken Straf!“

„Det vil ikke finde Sted nu i alle Fald,“ afbrød Darras hende. „Jeg har det Indtryk fra mit Besøg, at den syge kun har ganske faa Dage igjen at leve, kanske bare nogle Timer ... Dør han i denne Uge, saa er hans Samtykke ikke længer gyldigt. Da afhænger alt af dig.“

„Nogle Timer,“ gjentog Gabrielle. „Er det muligt?...“

Hun havde i dette Udraab lagt for Dagen saa megen alvorlig Bekymring, og en saa smertefuld Frygt havde vist sig i hendes Øine, at Darras lod Samtalen falde. Han havde troet at støde paa et nyt Tegn paa det første Ægteskabs uforstyrrelige Varighed igiennem og tiltrods for det andet. Det havde været nok, at denne foragtelige Chambault kom i Fare, for at hans Søn hos sig selv skulde finde igjen den varmeste Æmhed fra sin sunde Barndom overfor denne Fader! Var det ligedan med Gabrielle? Var det saa, at Tanken paa denne Mands mulige Død, sammen med hvem

hun havde levet i nogle Aar — fem Aar, næsten Halvparten saa længe, som hendes nuværende Ægteskab havde varet, — havde vakt i hendes Erindring Billeder, som gjorde ham levende igjen? Darras gyste ved Tanken derpaa uden at ane, at de Følelser, som raaded hos denne Kvinde, som for Fremtiden var viet til en uhelbredelig Hjemve efter de religiøse Ting, var af en rent anden Art. Men han vilde ikke have afskyet dem mindre. Ved denne Underretning om, at et Liv, som var henslæbt i de værste Udskeielser, stod i Begreb med at slukne, havde Tanken paa det andet Liv straks frembudt sig for Gabrielle. Denne Dom efter Døden, som hun frygted saa meget for sit eget Vedkommende, efter at hun igjen havde begyndt at tro, den skulde denne nedværdigede Sjæl fremstilles for og under hvilke Omstændigheder? Hun saa tydelig for sig den Døendes Værelse, og hun saa ham ligge der og vride sig under sine Smerter, og hendes Søn var hos ham og Berthe Planat og en Læge — men ingen Præst! Hvem tænkte paa at hente en Præst? Ikke Lucien, som ikke troed; ikke denne Studentinde, hvis sædelige Forhold tilstrækkelig røbed, at hun ingen Tro havde. Ikke Lægen. De havde naturligvis valgt en, der næred samme Overbevisning som de selv. Ikke den syge. Den Smule Religion, som han engang kunde have haft, var sikkerlig afslidt under hans sørgelige Liv. Der var ikke længer nogen nær Slægtning til at gøre ham den Tjeneste at forsikre ham om den Tilgivelse, som Guds Godhed har tilovers selv for den, som angrer i det sidste Minut. Ingen nær Slægtning?... og hun selv da?... Den Sætning, som hun havde povet at sige til Darras dengang, da hendes Hemmelighed havde undsluppet hende, var ikke et Udbrud af en forbigaaende Eksaltation. For denne Gud, hvis frygtelige Retfærdighed der ikke var nogen til at minde den døende om, var hun fremdeles denne ulykkelige Hustru. Hvis der paalaa nogen den Pligt at skaffe denne Mand Sakramenternes Naade, saa var det hende. — Ja, men hun bar en andens Navn ... Hun leved sammen med en anden ... Hun var efter Loven en andens Hustru ... Hun elsked en anden ... Hun havde seet paa denne anden med en Bøn paa sine Læber om, at han vilde lade hende begive sig derhen, hvorfra han kom. Men hun havde følt sig ude af Stand til at forme denne Bøn og især til at tilstaa Grundene

til den ... Hun havde tiet stille ... Imidlertid gik Timerne. Aftenen var fulgt paa Eftermiddagen og Natten paa Aftenen ... Albert og hun var igjen alene sammen i Arbeidsværelset, hvor de havde tilbragt saa tause Aftenstunder i den sidste Uge. Denne Aften forløb paa lignende Maade, uden at han saa op fra et Arbeide, som han syntes fordybet i. Hun syed Sting paa Sting paa det paabegyndte Broderi ... Var der endnu Tid til at tale? ... Nogle Timer? ... Darras havde sagt „nogle Timer“, og hvor mange var der ikke allerede gaat! ... Klokken havde slaat tolv ... Det var unyttigt at tale iaften. Men imorgen tidlig vilde hun straks tale, og hvis hun ikke havde Styrke til det, vilde hun gaa ud uden at have talt. Hun vilde gaa og søge Fader Euvrard. Hun vilde bringe ham med sig til Place Français I ... Efter denne Beslutning og i dette Haab lagde hun sig for den følgende Morgen at vækkes ved følgende Billet fra sin Søn: *„Mama, min Fader er død inat. Jeg trænger til at faa se dig og tale med dig. Han har bedt mig gjøre det. Ifølge hans Bestemmelse vil hans Begravelse finde Sted i Familiegravstedet i Villefranche i Aveyron. Naar jeg kommer tilbage, vil jeg bede dig modtage mig. Jeg er meget ulykkelig, og jeg elsker dig.“* Og ligesom i sin Barndom havde han undertegnet sig: *„Din Lille.“*

„Aa!“ sukked hun, „om jeg havde talt igaar! Om jeg var gaat derhen! Nu er det forsent! ... Jeg kunde have frelst ham. Jeg har ikke gjort det ... Nu er jeg fortabt. Han var min Mand, og jeg var hans Hustru. Jeg var det fremdeles ... Jeg har forsyndet mig altfor meget! ...“

 IX

ET FARVEL

Lidelserne ved disse Selvbebreidelser skulde i alle Fald ikke ramme denne Sjæl, der havde havt saa mange andre Prøvelser at gennemgaa; og enhver af disse havde forekommet hende at være en ligefrem Følge af hendes Livs store Feil og havde fordoblet hendes Tro. Hun havde af Instinkt fulgt det Raad, som er givet af en af Kirkefædrene,

og hvorom Joseph de Maistre har skrevet, at det var et af de skønneste Ord, som nogensinde var udgaaet af et Menneskes Mund: „*Vis fugere a Deo? Fuge ad Deum*: Vil du flygte fra Gud? Flygt til Gud ...“ Denne Lidelse, at hun paa Grund af Mangel paa en Smule Mod havde været delagtig i et Menneskes evige Fortabelse, et Menneskes, til hvem hun tidligere havde været bundet ved den høitideligste Ed, vilde uden Tvivl have overgaaet hendes Kræfter. Den arme Kvinde følte dette selv, og hun søgte straks det Middel, hvorved hun virkelig vilde faa vide, om hun for Fremtiden skulde bære denne Byrde paa sin Samvittighed. Hvilket Middel? Hendes Søn skulde reise til Villefranche, hvis han ikke allerede var reist. Kunde hun søge ham hun ogsaa ligesom Darras igaar i den Leilighed, hvor Chambault var død og med Fare for der at træffe Frøken Planat? ... Skulde hun vente, til hun var sikker paa, at Liget var ført bort, før hun begav sig til dette Hus, hvor hun da ikke vilde støde hverken paa Lucien eller paa denne Pige, for at udspørge Tjenerskabet? ... Skulde hun skrive til Notaren, til denne Mounier, som først havde underrettet hende om den Sygdom, hvis hurtige Afslutning satte et saadant Mærke i hendes Liv? ... Alle disse Projekter løb gennem hendes Hoved, medens hun sad der med denne Billet fra sin „Lille“, som selv i dette Minut og uden at vide det endnu en Gang pinte hende. Hun bestemte sig til at gaa en Omvei, som dog ganske sikkert vilde bringe hende de for hende saa tragisk vigtige Oplysninger, som hun ønskede. Hun skrev til den Fætter af den afdøde, som allerede før er nævnt, den gamle General de Jardes, til hvem hun fremdeles stod i Bekjendtskabsforhold. Da Svaret kom, overbragt af en Tjener, var det under Middagen. Gabrielle sad ved Bordet og var ikke istand til at skjule en Ængstelse, hvis virkelige Motiv Darras ikke kunde skjønne. Maatte han ikke udlede den fra den Efterretning, hun havde faaet samme Dags Morgen, og maatte han ikke da selv lide derved? Det var ham et Stød i Hjertet efter saa mange andre at se Gabrielle skjælve, da Kammertjeneren bragte hende Brevet og samtidig nævnte dets Afsender, medens Rødmen steg op i hendes Ansigt og hendes Hænder rystede en Smule. Hun aabned Brevet, og da hun havde seet dets Indhold, kom en anden Gysen over hende og fik Udtryk i hendes

Ansigt. Konvolutten indeholdt et Visitkort fra Hr. de Jardes med nogle paaskrevne Ord samt Dødsfaldsmeddelelse for Edgar de Chambault, hvori der fandtes de Ord: *Efter at have modtaget Kirkens Sakramenter*. En tilbagevendende Familiefromhed havde bragt den døende til at ønske at blive begravet i sin Slægts Gravsted, efterat han paa en saa sørgelig Maade havde baaret dens Navn, og at afslutte sit Liv saaledes, som han havde seet sin Fader og sin Moder gjøre det, skjønt han havde levet tvert imod alle deres Principer. Det hænder stadig og netop hos Mennesker af denne Art, degenererede Skud af en lang Række af Troende, at den Kristne vaagner igjen i det sidste Øieblik ved et Fænomen, hvori det maa være tilladt at se et Bevis blandt tusen andre for den store Lov om Tilbagefaldet. Hver Familie danner en Enhed. Visse Naadesbevisninger, som i saadanne Øieblikke tilstaaes et nedværdiget Medlem af en from Slægt, vidner ikke mindre om denne Enhed end de Ulykker, som den Skyldige paafører sine retskafne Arvinger. Dette hører til de Beviser, som er foruroligende og uforstaaelige, men uden dem vilde de hemmelige Krogveie i Menneskelivet være endnu mere ubegribelige. Den kyniske Levemand, hvis Brutaliteter havde gjort Livet sammen med ham uudholdeligt for den mest hengivne og den fineste af alle Hustruer, og som tiltrods for Meningen i hans Omgangskredse havde giftet sig igjen under saa lavtliggende Forhold, — den samvittighedsløse Fader, som ikke havde skjult nogen af sine skandaløse Uordener for sin Søn, — den uforbæderlige Libertiner, som døde for tidlig af en Sygdom, som han havde paadraget sig ved sin uværdige Mangel paa Maadehold, havde paa sin Døds seng husket Lærdommene fra sin svundne Barndom. Da han havde faaet Besked om sin Tilstands Fare ved den Konsultation, som havde fulgt paa Darras's Besøg, og da muligvis ogsaa dette Besøg havde forekommet ham paafaldende, havde han tilkaldt en Prest. Han havde modtaget Sakramentet. Den lakoniske Dødsfaldsmeddelelse meldte om denne Omvendelse paa det yderste og tilføied, at Begravelsen vilde finde Sted i Familiegravstedet; derved fik den uværdige Mands Dødsfald en Værdighed over sig, som hans Levevis altfor meget havde manglet ... Det var for Gabrielle det samme som at blive lettet for en forfærdelig Skrupel. Trods alt var

der vaagnet saa mange Erindringer hos hende ved denne Dødsfaldsmelding, hvor hendes Søn figurered, men hun selv ikke! ... Hun blev bevæget derved og det saa meget mere, som hun følte, at Alberts spørgende Blik hviled paa hende. Hun lagde Brevet paa Bordet i Stedet for at række ham det, og Middagen tilendebragtes, uden at hun havde gjort den mindste Hentydning til dets Indhold. Afsenderens Navn, Papirets Format og Sørgeindfatningen efterlod ingen Tvivl. Darras saa den brede sorte Kant tegne sig af mod den hvide Dug. Der var for ham noget uudholdeligt i dette simple Papirblad, som fremkaldte Mindet om den første Ægtemand, hvem han havde foragtet saa stærkt og ogsaa hadet saa meget. Han saa denne Dødsfaldsmeddelelse ligge der og tilsmudse hans Familiebord lige ved Siden af Jeanes, hans Barns, Haand, og han tænkte:

„Det er Meddelelsen om denne elendige Fyrs Dødsfald. Det kan jeg ikke tvivle paa. Hvorfor har Jarden, som altid pleier at være saa korrekt overfor mig, sendt den til Gabrielle? ... Hvorfor er hun saa urolig? ...“

Svaret paa dette Spørgsmaal fik han først om Aftenen og efter at hans Hjerte havde maattet gennemgaa den Lidelse at føle, at det første Ægteskab fremdeles var virkeligt og fremdeles eksistered. Ak, saa bitter, som denne Forklaring var for ham, idet den satte Gabrielles Uro i Forbindelse med en odios Fortid, saa vilde han dog have foretrukket den fremfor den virkelige. Det var, da hun kom tilbage fra sin Datters Soveværelse til hans Arbeidsværelse, at hun sagde til ham:

„Jeg talte ikke om Hr. de Jarden's Brev ved Bordet af Hensyn til Jeanne. Jeg er bestandig saa bange for, at hun skal gjætte, hvad vi har skjult for hende, nemlig at Luciens Fader leved, da jeg blev gift med dig ...“

„Dine Breve vedkommer dig og dig alene, det ved du godt ...“ svarte Darras rolig.

„Jeg ønsker, at du skal læse dette Brev,“ fortsatte hun. „Jeg vil ikke oftere have gjort noget Skridt, som du ikke ved om. Jeg har seet dig lide altfor meget ved min Tausshed ... Jeg forstod paa Udtrykket i dit Ansigt under Middagen og senere, at du havde gjættet, hvad dette var for en Meddelelse. Hr. de Jarden har sendt mig den, fordi jeg havde skrevet til ham og udtalt min Uro angaaende et

Punkt, hvor jeg kunde antage mig selv ansvarlig ... Læs det da ..."

Generalens Visitkort indeholdt kun nogle Ord, hvori Fru Darras underrettedes om, at hun i Dødsfaldsmeddelelsen vilde finde den Oplysning, som hun ønskede. I Meddelelsen var ogsaa den Linje, som handlede om Sakramenterne, understreget med Blyant.

„Ja,“ sagde Gabrielle, „du havde sagt til mig igaar, at der var Fare forhaanden. Jeg havde altfor god Grund til at tro, at ingen blandt den ulykkeligtes Omgivelser vilde tilkalde en Præst ... Det faldt mig da ind, at jeg skulde bede dig om Lov til at gjøre dette ... Men jeg voved det ikke. Da jeg idagmorges fik høre om dette Dødsfald, blev jeg meget urolig ...“

Hun fuldendte ikke Sætningen. Darras havde seet paa Hr. de Jardes' Billet og derpaa paa Dødsfaldsmeddelelsen. Han saa nu paa sin Hustru med et Udtryk af uendelig Sorg og sagde bønfoldende:

„Du mener da ikke dette alvorlig? Sig, at du ikke mener det.“

„Hvilket?“ spurgte hun.

„At en Præsts Nærværelse ved den døendes Leie bringer nogen Forandring i den Skjæbne, som venter ham i den anden Verden, hvis der findes en saadan?“

„Der er en saadan Verden, min Ven,“ sagde hun; „du ved saa godt, at den findes! ...“

„Jeg ved intet andet end det, som er videnskabelig fastslaaet,“ svarte Darras. Men lad os for et Øieblik gaa ud fra, at denne anden Verden eksisterer. Lad os gaa ud fra, at der foregaar en Dom efter Døden, uagtet denne Forestilling om en Præmie, som frembydes for et hæderligt Levnet, ødelægger den høiere Moral. For at være retfærdig maa denne Dom angaa hele Tilværelsen. Hvorledes kan den modificeres ved Gebærder og Ord af en Mand i Præstekjole ved Siden af et halvdødt Menneske, som knapt nok har tilstrækkelig Bevidsthed igjen til at kunne tænke og Luft nok igjen i Lungerne til at kunne tale?“

„Det er nok, at han kan angre,“ svarte Gabrielle, „og tilegne sig Frelserens Fortjenester ... Hele den kristne Tro ligger i dette, at vi arme Syndere kan frelses ved de Lidelser, som han, der var Gud og Menneske, har gennem-

gaat for os. Præstens Gebærder og Ord er kun det ydre Middel for Sakramentet. Aa," fortsatte hun i en eksalteret Tone, „du, som har saa meget tilovers for de ophøiede Ideer, skulde ikke du kunne beundre denne selv uden at tro paa den? Denne Godhed fra det Høie, som altid er færdig til at tilgives os, hvad vi saa end har gjort, forudsat at vi beder om det i den Retfærdiges Navn, som har villet dø, for at vi kunde leve og kun leve ved ham! ...“

„Vi lever kun igjennem vor Samvittighed,“ afbrød Darras. „Du spørger, hvorfor jeg ikke beundrer denne Tanke, selv om jeg ikke tror paa den? Det er, fordi den er en Fornegtelse af Samvittigheden, ret og slet. Denne Frelser, som du taler om, er det stedfortrædende Offer, og det vil sige det samme som Uretfærdighed, hvis en saadan nogensinde har eksisteret.“

„Nei,“ afbrød Gabrielle ham endnu mere lidenskabelig, „det er Dogmet om Kjærligheden, den uendelige Kjærlighed.“

„Lad os ikke strides, min Ven! ... sagde Albert; efter en Pause greb han hendes Hænder og fortsatte i en ømt bebreidende og mild Tone: — „Hvor lykkelige vi var, dengang vi tænkte det samme! ... Men nu angrer du jo disse lange Aftener, da ingen af os sagde et Ord, som ikke fik sin Gjenklang i den andens Tanker og Hjerte, og da vi elsked hinanden saa ømt?...“

„Vi kommer igjen til at tænke det samme om alt,“ svarte hun begejstret, „det er jeg sikker paa, fuldstændig sikker ... Og da vil vi være i Sandheden. Hvad det angaar at elske dig, saa har jeg altfor stærkt bevist, i hvilken Grad jeg elsker dig, men alligevel vil jeg snart komme til at elske dig endnu høiere, saaledes som jeg aldrig før har elsket dig, fordi jeg da ikke havde Ret til det ...“

Hvad skulde disse mørke Ord egentlig betyde? Darras var bange for at forstaa det. Han foranlediged ingen Forklaring, som Gabrielle heller ikke gav ham. Den Dragning, som havde ført ham mod hans Hustru, var afbrudt. Han slap hendes smaa feberhede Hænder, som havde trykket hans med et Greb, hvori han mindre havde følt Kjærligheden end en bestemt Vilje til at erobre ham. Hans ubønhørlige Aversion mod det Troessystem, som repræsenteredes af Kirken, var pludselig igjen kommet tillive i hans

Hjerte. Han havde faat Bevis for, at han havde taget fejl af den religiøse Kriſes Betydning, ſom hans Huſtru gennemgik. Her var der ikke Tale bare om en overtroisk Skræk, ſom var fremkaldt ved Begivenhederne i de ſidſte Dage, Uenigheden mellem Stedfader og Stedsøn og den ſidſtes haardnakkede Fravær. Det var virkelig Troen, han havde for ſig, det meſt irriterende af alle moralske Fænomener for Aander ſom hans. Kampen mellem Arterne, denne urokkelige Lov for hele Dyreverdenen, har noget nøiagtig tilsvarende i Tankernes Verden. Viſſe Aandsformer udgør virkelige intellektuelle Arter, ſom ikke kan holde ud ved Siden af hinanden. Naar de mødes, ødelægges de og gaar tilgrunde. De Overbeviſninger, ſom synes at være de meſt abſtrakte, er levende Principer, ſom er parat til ligeoverfor modsatte Principer at udfolde en ødelæggende Energi. Denne Kamplyſt bringer ſnart hele Perſonen med ind i Legen. Det at tænke paa en altfor modsat Maade om nogle væſentlige Punkter er i Virkeligheden altid det ſamme ſom at hade hinanden, ſelv om man forøvrigt elsker hinanden ligesaa ømt ſom Gabrielle og Albert. Denne følte, at der hos ham atter vaagned denne Fiendtlighed, ſom er nær ved at være grusom, og ſom han havde følt den foregående Uge ved ſin Huſtrus første fortrolige Meddelelſe. Men han havde ogsaa denne Gang Kraft til at holde ſig i Tømme. Vilde han have det ved den næſte Konflikt, og naar hun i positive Ord udformede det Krav, ſom laa ſkjult bag de endnu ubestemte Udtryk: „Fordi jeg da ikke vilde have Ret til det?“ Han var bange for, at hun efter denne Dag vilde lade ſig rive med ſaa langt. For at undgaa en Samtale af denne Art i dette Øieblik, da han knapt var Herre over ſig ſelv, foregav han pludſelig den abſolut uſandsynlige Nødvendighed af at beſørge et forglemt Ærend ſtraks, og han gik ud af Huſet, uden at hun forſøgte at holde ham tilbage. Medens han gik ret frem gennem Garderne i Mørket og ved haſtig Gang forſøgte at kue den voldsomme Bevægelse, han var kommen i ved denne korte Samtale, ſad hun ubevægelig ved Lampen med Hænderne foldet foran ſit Haandarbeide, ſom hun ikke rørte ved, og ſpurgte ſig ſelv, naar hun vilde faa Mod til at udtale en beſtemt Sætning. Hun havde haft den paa Læberne, og Fritænkeren havde læſt den der ſaa tydelig, at han med

Rædsel imødesaa den endnu ikke udtalte Trusel. Døden havde frigjort den fraskilte Kvinde fra den gamle Lænke. Hun kunde blive Alberts Hustru for Gud, hun kunde ægte ham kirkelig. Den uovervindelige Hindring var forsvunden. Var det muligt, at Jeannes Fader, som dog havde til-ladt, at hans Datter blev katholsk opdraget, kunde negte Moderen denne Vielse i Kirken, som vilde hellige hele deres Samliv? Hun svarte Nei, men imidlertid sammensnøred Frygten hendes Hjerter ... Hvis han dog afslog det, hvorledes skulde det da gaa? ...

Denne for dem begge fælles Følelse af, at væsentlige Sider ved deres Liv var undergaat en Forandring ved den første Mands uventede Død, havde den Virkning, at de i nogle Dage udsatte den Diskussion, som de begge vidste maatte komme, angaaende den kirkelige Vielse. Udsættelsen med denne Samtale, der var af saa overveiende Vigtighed for deres fremtidige Samliv, skrev sig ikke hos dem begge fra den samme Aarsag. Hvorledes kunde Albert fremkalde en Samtale, som forudsatte, at denne Begivenhed havde forandret hans Forhold til sin Hustru, naar hans Stolthed satte sig imod at indrømme dette? For ham havde Gabrielle været hans Hustru, endnu medens Chambault leved. Efter at Chambault var død, var hun det fremdeles under Forhold, som han vilde betragte som de samme. Det var ikke Enkestanden, som havde befriet hende, det var Skilsmissen. Gabrielle derimod fandt selv, at hun først var bleven fri, da hun blev Enke. Nu var hun kommen ud af denne Skilsmisssens Tvetydighed, som hun havde lidt saa meget under i de sidste Maaneder. Kommen ud af den? ... Ikke helt, fordi det Baand, som bandt hende til Albert, endnu kun var dette borgerlige Ægteskab, som efter hendes nuværende Overbevisning ikke længer havde noget at betyde. Tanken paa endelig at blive forenet med denne Mand, som hun elsked saa høit, ved den eneste Form for Ægteskab, som hun nu troed paa, indgav hende et saa skjønt Haab, at hun blev bange. Hun ønsked saa levende at faa hans Samtykke til dette, som hun nøled med at bede ham om. Hun skjulte ikke for sig selv, at den nuværende Tilstand ikke kunde vare. De maatte forklare sig for hinanden. Hun vilde ikke tvile paa, at det vilde lykkes for

hende, men alligevel udsatte hun det ... Til hvilken Tid? Hvorfor? ... Det hænder jo hver Dag, at Mænd, som ikke tror, gaar ind paa at lade sig kirkelig vie til unge Piger, som de elsker, og som ikke vilde samtykke i at blive deres Hustruer, naar det ikke var gennem Sakramentet. De be-
 trakter sig ikke derfor som vanærede. Saaledes ræsonnered hun, og hun forestilled sig, at det samme vilde være Tilfældet med Darras. Men det Kjendskab, hun havde til hans Karakter, tvang hende til at føle, hvorledes denne Analogi vakled, naar der var Tale om ham. Tanken paa, hvad hun skulde bestemme sig til, hvis han ikke gik ind paa at ordne deres Samliv, overvælded hende paa Forhaand. Hun bestræbte sig for ikke at tænke paa det. I hele den Uge, som forløb fra hendes Søns Bortreise og til hans Tilbagekomst, udsatte hun hver Morgen denne afgjørende Kamp til om Aftenen og hver Aften til den paafølgende Dag. Hun fandt en Undskyldning i den Svaghed hun ved Siden af sine egne Bekymringer følte ved Frygten for Udfaldet af Vanskelighederne med hendes Søn, Vanskeligheder, som kun var forhalede ved hans Reise til Begravelsen i Villefranche. Han havde meldt hende, at han vilde besøge hende, saasnart han kom tilbage. Hun vented, at han da vilde fornye sin Bøn om en Tilladelse, som nu kun ahang af hende alene. Hun havde gennem saa mange Aar været saa vant til altid at støtte sig til Albert i vigtige Sager, at Udsigten til at skulle optage denne Kamp uden at være i fuld Forstaaelse med ham foruroliged hende paa Forhaand. Det var at foretrække, at denne Affære med hendes Iovlige Indsigelse mod Luciens Giftermaal blev ordnet først. Moderen var forøvrigt meget urolig over den mere og mere fremtrædende Forandring hos Darras med Hensyn til denne Sag, hvorom han havde havt en saa bestemt og afgjørende Mening før sit Besøg ved Place François I og Mødet med Frøken Planat. Der foregik et Arbeide hos ham. Allerede Dagen efter den Aften, da Dødsfaldsmeddelelsen havde fremkaldt en Samtale, som kun var en Forløber for en anden endnu alvorligere, havde hun faat et nyt Bevis for dette. Hun havde spurgt ham, om de ikke burde sende Bud efter sin Notar for at ordne de Forholdsregler, som skulde tages, efterat Faderens Død havde sat den givne Tilladelse ud af Kraft.

„Hvad skal det være til at støde Lucien? ...“ svarte Darras. „Men vent nu, til han kommer. Saa kan du handle efter det. Han kan ingenting gjøre uden dig ... Vent, til han kommer ... For dig selv vil det være bedst, at du ikke fremkalder noget nyt Sammenstød. Vi har endnu to fulde Aar for os, før han kan stevne dig.“

„To Aar?“ gjentog Moderen. „Men hvorledes skal disse to Aar forløbe? Han har nu faat en Formue. Denne Pige vil ikke slippe sit Bytte.“

„Jeg vilde have tænkt som du, før jeg mødte Frøken Planat. Men min Retfærdighedsfølelse hindrer mig fra at tro, at hun er falsk og økonomisk interesseret, medmindre det uigjendrivelig bevises. Det har jeg sagt dig straks. Hendes Blik, hendes Stemme, hendes Holdning og hendes Ord har forbauset mig. Man maa have Mod til at forandre sine Domme, naar man har taget fejl, selv om man derved maa ydmyge sig selv. Billigheden kræver det. Er saa Tilfældet her? Vi vil snart faa en Anledning til meget nøiagtig at vide, hvad vi har at holde os til. Denne Kvinde har Indflydelse paa Lucien, det er sikkert, en uhyre Indflydelse ... Vi faar se, hvorledes hun benytter sig af den ... Jeg har talt med hende. Om Lucien tidligere har sagt hende en Usandhed angaaende vore Hensigter, saa ved hun nu Besked. Jeg har sagt hende, hvad du mente, og hvad jeg mente. Hvis hun har en Smule Ædelmodighed i sin Maade at føle paa, vil hun holde det for en Æressag ikke at lade den Misforstaaelse vare, som har bragt Lucien til at flytte ... Den Formue, som du taler om, har i alle Fald en Fordel: Den er et godt Paaskud til, at han kan bo for sig selv, uden at dette betyder noget Brud med os.“

„Tror du da ikke, at han kommer tilbage?“ spurgte hun. „Du lod til at være saa overbevist om det! Du loved mig jo det! ...“

„Jeg var sikker paa det dengang ... Nu er jeg mindre sikker og det af en Grund, som snarere bør berolige dig. Jeg troed, at han vilde komme tilbage, saasnart jeg havde overbevist ham om denne Kvindes Uværdighed ... Men om nu Undersøgelserne angaaende hende ikke fører til noget? Om der nu virkelig ikke findes noget slemt i hendes Fortid? Jeg forsikrer dig, jeg begynder at tro, at der ikke er noget at finde?“

Og nogle Dage senere sagde han:

„Jeg har faat Underretning fra Place Beauvau. Der er kommet Svar fra Clermont. De Vidnesbyrd, som er indhentet der, er enstemmige. Under sin Studietid har Frøken Planat kun vist Arbeidsomhed og god Opførsel. Hendes Historie i Paris er med fanatisk Iver bleven udkolporteret af de klerikale Professorer og Studenter ved Universitetet, netop fordi hun havde været saa ulastelig, medens hun forberedte sig til sine Eksamener. Hun bestod disse Eksamener glimrende, og man kjendte hendes Meninger og ligeledes den Onkels, som havde opdraget hende, og som er en af Førerne for Byens Socialister. Det staar nu tilbage at søge Oplysninger om hendes Liv i Quartier Latin. Det vil tage længere Tid ... Hvis man heller ikke paa den Kant finder noget udenom den Forbindelse, som hun selv tilstaar, vil min Samvittighed tvinge mig til at indrømme, at jeg har havt Uret overfor Lucien.“

„Men du vil da vel ikke raade mig til at samtykke i hans Giftermaal? ...“ sagde Moderen.

„Jeg vil raade dig til at tale ganske aabent til din Søn, saaledes som vi gjorde det første Gang. Jeg for min Part vil sige til ham, hvilken Tvivl jeg nu nærer, hvorledes, jeg har faat den, og af hvilke Grunde jeg først har tænkt paa en Maade og derefter paa en anden. Vi har da Ret til at bede ham om at være taalmodig i disse to Aar, og vi vil være ganske sikre paa ikke at have gjort os skyldige i en Uretfærdighed. Det er jeg saa ræd for efter hin Samtale, og dette er mig altfor pinligt ...“

Gabrielle stod saaledes i Fare for ogsaa at faa Albert at kjæmpe med, naar hun optog Kampen med Lucien om denne Kvindeperson! Hendes Uvilje som Moder mod Forførsersken blev saa meget mere uovervindelig, som hun selv i Egenskab af Hustru fandt sig at være i en mindre korrekt Stilling. I et givet Øieblik havde hun, henrevet af sine vilde Samvittighedsnag, været istand til at sætte sig selv som fraskilt og igjen borgerlig gift ved Siden af en saadan uregelmæssig Person, som hendes Søns ulykkelige Forlovede var. Men i Virkeligheden gjorde hele hendes indre Væsen Opstand mod den Tanke, at en saadan Sammen-

ligning bare skulde være mulig. Hvor hun længtes efter, at den ikke ikke længer skulde være mulig! ... Vel en Snes Gange i Løbet af denne Uge havde hun været fristet til igjen at gaa til Fader Euvrard, sikker paa, at den gamle Prest vilde give hende Ordre til straks ifølge Loven at gjøre sin Mand det Spørgsmaal, som skulde bestemme ham til at blive hendes Ægtemand efter Kirkens Skik. Vel et Snes Gange forkasted hun denne Tanke paa et Besøg, som hun enten maatte fortie for Darras, og det vilde hun ikke kunne tilgive sig selv, eller ogsaa sige til ham, og da vilde han ikke tilgive hende, at hun paany havde stillet en tredje Person mellem dem. Og hun ventede, og hendes Venten blev endnu mere feberagtig derved, at hun ingenting hørte fra sin Søn siden den elskværdige Billet, hvori han havde meddelt hende sin Faders Død. At han maatte forlænge sit Ophold i Aveyron, hvor han fra nu af havde betydelige Interesser at varetage, det kunde hun forstaa. Men hvad var det, som foregik, siden han saa langt borte fra hende ikke følte Trang til at nærme sig hende med nogle Ord? Fra Posten om Morgenens til Posten om Aftenen ventede hun paa et Brev, som skulde melde hende en snarlig Tilbagekomst eller i alle Fald forklare hende dette Fravær. Posten bragte ingenting, og hun fortabte sig i Gisninger, som tildels var meningsløse: Han var bleven pludselig syg, og det vilde man skjule for hende, eller han havde giftet sig med Frøken Planat, takket være Uvidenhed eller Medskyldighed hos en Borgermester paa Landet ... Hvad vidste hun? ... Hun blev igjen rød for en endnu frygteligere Straf for den Maade, hvorpaa hun havde levet i et langvarigt intimt Forhold til en Mand, som Verden og hun selv kaldte hendes Ægtemand, men som ikke var det! ... Hun skjalv og fattede ganske bestemt det Forsæt at ville tale til Albert samme Dag, som Lucien vendte tilbage. Denne Beslutning gjorde hun tilsidst til et religiøst Løfte, og hun gik i Kirken Saint Sulpice for at love Gud, at hun skulde have Mod til det. Hendes oprigtige Beslutning var saa afgjort, at da hun endelig fik det saa efterlængtede Brev fra den unge Mand, hvori han meddelte hende, at han vilde komme til Paris og besøge hende den følgende Dag, var hun nær ved at faa ondt. Forfaldsterminen var kommen, og det faldt hende ikke et Sekund ind at overskride

den. Saasnart hendes Søn var gaat ud af hendes Dør, skulde Samtalen med hendes Mand finde Sted. Den sidste var netop tilstede i Øieblikket og blev lidt urolig over at se hende blegne saa stærkt, og da han havde hørt om Billetten, som var Aarsag til hendes bevægede Stemning, sagde han elskværdig og noget nølende:

„Du maa være bedre Herre over dig selv, især da jeg er bange for, at denne Sammenkomst bliver smertelig ... — Ja,“ fortsatte han, „da jeg traf Lucien ved Place François I, fik jeg Indtryk af, at han ogsaa havde forandret sig ... Jeg talte ikke til dig om det dengang, men det er bedst, at du faar vide det. Jeg er bange for, at den Stemning, hvori han allerede var ligeoverfor os, er bleven betydelig mere udpræget ...“

„Du sagde dog til mig, at der ikke forefaldt noget mellem Eder dengang ...“ svarte Moderen.

„Der behøves ingen Ord mellem Folk, som kjender hinanden saaledes, som vi kjender hinanden,“ sagde Darras. „Et Blik er nok. Jeg vilde have holdt mere af ham, om han havde været saaledes, som vi har seet ham herhjemme, voldsom og uretfærdig og rasende. Dengang eksistered jeg endnu for ham. Hele hans Vrede var kun hans forbitrede Kjærlighed.“

„Men nu forleden Dag? ... Tal ud ...“

„Nu forleden Dag mærked jeg, at jeg ikke længer eksistered for ham. Jeg har senere tænkt meget over denne hans Beslutning om ikke at ville kjende mig, som jeg tydelig læste i hans Øine ... Jeg vil ikke gjentage for dig de Betragtninger, jeg har anstillet derover. Du kan gjætte dig til dem. Jeg kan have taget fejl. Men hvis jeg havde Ret, saa er der en Mulighed for, at denne første Samtale mellem dig og ham nu, da han kommer tilbage fra dette Sted, vil volde dig Overraskelse. Forsøg derfor at forberede dig godt til den og at være rolig, ganske rolig. Forholdene er ikke længer helt de samme. Du har ikke at befrygte nogen umiddelbar Overrumpling. Loven er paa vor Side ... Søg bare at faa ordnet det saa, at Lucien ikke gaar herfra for ikke mere at komme tilbage ...“

Han sagde intet mere. Det var aabenbart, at det Indtryk, som han sammenfatted i disse tvetydige Udtryk, hav-

de været saa bitre, at det gjorde ham ondt at dvæle længer ved dem. Hans Advarsel svarte altfor godt til visse Tanker, som var dukket op hos Gabrielle i Anledning af hendes Søns Taushed i disse otte Dage. Hun gjorde intet Forsøg paa at aftvinge sin Mand Forklaringer, som vilde have kostet ham altfor meget, og hvoraf hun intet vilde lære. Da Lucien fire og tyve Timer efter traadte ind i den lille Salon, hvor der i den foregaaende Uge var udvekslet saa frygtelige Ord mellem de tre, forstod hun allerede ved det første Øiekast, at hendes Mand ikke havde taget fejl. Hun havde foran sig et Menneske, som hun slet ikke kjendte. Dette, at han havde været tilstede under sin Faders sidste Dage, at han derefter havde besøgt denne Afkrog ude i Provinsen, hvorfra deres Slægt var fremgaaet, og at han havde levet en hel Uge sammen med Slægtninger og i Mindet om den afdøde, havde hos den unge Mand vakt Tanker og Følelser, der var meget forskellige baade fra dem, han havde næret tidligere, og fra dem, som var kommet til Udbrud i dette Værelse. Gabrielle stod overfor den haardeste Prøvelse, som kan ramme en fraskilt og paany gift Kvinde: Hendes Barn havde ophørt at give hende fuldstændig og absolut Ret. Dette næsten instinktmæssige Tegn, som endnu havde været at finde i den Billet, han havde skrevet til hende for at underrette hende om Katastrofen, denne kjærtegnende Tilnærmelse til hende under Smerten var der ikke længer noget af. Han var ikke længer hendes „Lille“. Kanske mod sin egen Vilje var han hendes Dommer. Hun læste dette paa hans afmagrede Ansigt, i hans skinnende Øine og paa hans skjælvende Mund, endnu før han havde sagt noget, og med en Gang var dette Spørgsmaal om Giftermaalet med Berthe Planat, som hun havde været saa urolig for, stillet i anden Række. Forskjellen mellem deres forrige Møde, der havde været saa smertefuldt og dog saa ømt, og Mødet idag betegnedes tilstrækkelig ved den lille, men betydningsfulde Omstændighed, at hverken han eller hun skyndte sig mod hinanden ligesom dengang. Det var knapt saavidt, at hun reiste sig fra Lænestolen, hvor hun sad og arbeidede, for at kysse ham med et langvarigt og taust Kys. Hun vilde ikke have havt Kræfter til at gaa hen til ham, saa bange var hun for den Forandring af den unge Mands Hjerte, som Darras

havde varslet om, og med en Gang var der ogsaa en anden liden, men endnu mere betydningsfuld Omstændighed, som forøged hendes Uro, nemlig Modsætningen mellem den Sørgedragt, som Lucien bar, og hendes Toilette. Hun havde dog valgt en næsten helt mørk Dragt, da hun med sin fine kvindelige Følsomhed havde forudset denne Modsætning. Men af Frygt for, at Albert skulde blive stødt, havde hun ikke ovovet at klæde sig helt i sort. Lucien følte ogsaa en Gysen ved dette synlige Symbol paa Skilsmissen, som vedblev at fjerne hans Tanker og hans Moder mere fra hinanden end selve Døden, og det var med en sørgmodig Stemme, han svarte, da hun kjærlig havde spurgt ham:

„Nu er du vel dygtig rystet og medtaget, mit stakkels Barn?...“

„Ja, Mama, mere end jeg kan beskrive det for dig.“

„Men du kan sige mig det ...“ sagde hun. „Jeg kan høre alt ... Døden sletter mange Ting, ser du, og i det Øieblik da du har en Sorg og især denne, kan du være sikker paa, at jeg tager min Del i den.“

„Jeg ved det,“ sagde han, „men at tale om alt dette selv med dig vilde gjøre mig ondt ... Han var min Fader, og hvilken Uret han end har havt overfor dig og overfor mig ogsaa, saa følte jeg, da jeg saa ham dø, at jeg paa Bunden af mit Hjerte nærmed en Ømhed for ham, som jeg ikke havde havt Anelse om ... Han døde meget fredelig. Han havde havt nogle uhyggelige Kriser af Vildelse. Men det gik over. Han ønskede hentet en Præst. Jeg troede at burde rette mig efter hans Ønske. Efter at Presten var gaat, var han endnu ved Bevidsthed en halv Times Tid og talte med mig. Derefter kom der et Slags følelsløs Sløvhed over ham, og han gik bort uden at give nye Tegn til Lidelse. Man gav ham Æterindsprøitninger, men han følte dem ikke engang ... Det var under den sidste Samtale, at han gav mig et Bud med til dig, saaledes som det er nævnt i min Billet. Han vilde, at jeg skulde bede dig fra ham om Forladelse, fordi han ikke havde været det for dig, som han burde have været. Han kunde begaa mange Feil, Mama. Men jeg sværger dig til, han var ingen ond Mand. Tilgiver du ham? Sig mig, at du tilgiver ham. Jeg har Trang til, at du skal sige det ...“

„Jeg tilgiver ham,“ svarte Gabrielle stille og blev derefter straks afbrudt af sin Søn, som om han frygded for, at hun skulde sige et Ord til.

„Tak,“ svarte han, „i hans Navn og i mit eget ...“ Han gjorde Tegn til sin Moder, at hun ikke skulde sige noget mere, og lagde derefter Haanden over sine Øine i et Minuts Tid med en Bevægelse, som naar man vil lægge Baand paa en altfor intens Bevægelse. Da han var bleven roligere, sagde han: — „Du har gjort mig meget godt, Mama, og jeg skulde ønske, at vi kunde blive staaende ved dette Indtryk, som har været mig saa kjært. Men der er et andet Punkt, som maa berøres. Det vilde være barnagtigt at undlade det. Det er forresten bare en Fortsættelse af vor Samtale forleden Dag, da vi ikke var synderlig Herrer over os selv hverken du eller jeg eller ...“ — Han nævnte ikke sin Stedfader, men slutted næsten barsk: — „Kort sagt, du har vel gjættet dig til, at der er Tale om mit Giftermaal ...“

„Er det ganske nødvendigt, at vi taler om det nu?“ spurgte Moderen. „Jeg saa dig netop saa stærkt bevæget. Jeg har ogsaa selv været bevæget. Vi har følt paa samme Maade angaaende dette ømtaalige Spørgsmaal ... Lad os ikke allerede idag komme til Spørgsmaal, som adskiller os ...“

„Det er imidlertid idag, at denne Affære maa ordnes,“ svarte den unge Mand bestemt. — „Forøvrigt giver dine netop udtalte Ord mig tilstrækkelige Oplysninger om dine Hensigter. Tillad mig at præcisere dem. Det skal ikke vare meget længe, og du kan selv se, at jeg er rolig. Svar mig da ganske oprigtig. Jeg ved gennem min Notar, Hr. Mounier, at du ved Besked om det Skridt, jeg har taget overfor min Fader. Jeg har taget det, og jeg troed at have Ret dertil, fordi de Hindringer, som lagdes iveien for mit Giftermaal, i Virkeligheden ikke kom fra dig. Hvis de var kommet fra dig, saa vilde jeg sige dig alene, at jeg vilde have betænkt mig, før jeg anvendte det Middel, som Loven gav mig i Hænde ... Det er ikke dig, jeg har modarbeidet. Jeg vil, at du skal være paa det rene med det. Men i ethvert Fald, med Rette eller med Urette, jeg har truffet Foranstaltninger. Gjennem Hr. Mounier kjender du Resultatet: Min Fader havde givet mig sit Samtykke. Mærk

vel, han havde givet mig det under fuldt Kjendskab til Sagen. Jeg havde intet skjult for ham, jeg gentager det, intet angaaende de Forhold, hvorunder Frøken Planat befinder sig. Han var syg, det er sandt, og han følte, at hans Endeligt nærmed sig, men han var fuldstændig aandsfrisk. Han vilde vise mig, at han holdt af mig, ved ikke at sætte sig imod en Forbindelse, som han forstod var mit lidenskabeligste Ønske, og som vil være til min Lykke. Hvis han havde levet i fjorten Dage til, vilde dette Giftermaal have fundet Sted. Hans Bortgang annullerer hans Samtykke efter Loven. Det er nu alene af dig, det afhænger, om jeg skal faa Tilladelse til Giftermaalet. Vil du bekræfte eller ikke bekræfte den sidste Vilje, som min Fader har lagt for Dagen med Hensyn til mig?“

„Jeg kan ikke gaa ind paa, at Spørgsmaalet reises i disse Udtryk,“ sagde Moderen hurtig. Hendes Hjerte banked helt op i Halsen, idet hun talte, i den Grad havde hendes Søns sidste Spørgsmaal berørt et aabent Saar hos hende. — „Da du for et Øieblik siden talte om Tilgivelse, tror jeg, at jeg svarte dig, som jeg burde, og helt oprigtig. Forlang ikke, at jeg skal gaa videre og rette mig efter en Vilje, som for mig aldrig har været legitim ... Du ser, at jeg havde Ret, da jeg bad dig ikke komme ind paa dette. Du tvinger mig til at sige Ord, som jeg saa gjerne vilde ladt være at sige. Dette Skridt, som du har nævnt, har gjort mig saa ulykkelig, og jeg har grædt saa meget derover, at du ikke ved det ... Du siger, at du har ikke gjort det mod mig? Men jeg kan heller ikke gaa med paa, at du skiller mig fra Albert, fra min Mand, denne udmærkede Mand, som du saa længe har kaldt Fader, og som har fortjent det ved sin Kjærlighed til dig og fremdeles fortjener det. I vor Kjærlighed til dig udgjør vi kun et ... Endnu igaar, da dit Brev kom, vil du vide, hvad der da laa ham paa Sinde? En eneste Ting, nemlig at denne grusomme Misforstaaelse mellem os tre kunde tage Slut. „Forsøg bare at faa ordnet det saa, at Lucien ikke gaar herfra for ikke at komme tilbage,“ det var hans egne Ord ... Og om du vidste, hvorledes han har benyttet Anledningen til at tale din Sag ... Det er kanske urigtigt, men jeg vil have sagt dig alt ... Han har seet denne Person, som du vil gifte dig med, jeg behøver vel ikke at nævne, under hvilke

Omstændigheder det var. Han havde begivet sig til Place François I, fordi han dengang troed, at du var et Offer for en Intrigemagerske. Han vilde tale, du skjønner til hvem, og du forstaar, hvorfor ... Var ikke hans Nær-værelse i Huset derborte og af denne Grund nok til at vise dig, hvad du er for ham? ... Han har aldrig bragt et større Offer for dig. Han vilde frelse dig for enhver Pris. Tilfældet førte med sig, at den unge Pige og han kom til at forklare sig for hinanden. Hun gjorde et ganske andet Indtryk paa ham, end han havde ventet. Jeg vilde lyve, hvis jeg sagde, at han helt har forandret Mening om hende. Han siger imidlertid, at vi kanske har dømt hende noget raskt. Du maa jo tilstaa, at vi har meget naturlige Grunde til at frygte hende ... Men hvis vi blev overbevist om, at hun virkelig er saaledes, som du ser hende, hvis vi havde Sikkerhed for, at hun vilde blive dig en god Hustru, kunde ogsaa jeg en Dag forandre min Tænkemaade. Dette faar dog afhænge af Tiden. Jeg beder dig derfor om at faa Tid, før jeg giver dig et afgjørende Svar, og det er ikke mere end rigtigt at indrømme mig det ..."

Hun havde udtalt disse Sætninger, hvori hendes lidenskabelige Lyst til at forsvare sin anden Mand mod den afdødes Søn traadte saa naivt frem for Dagen, idet hun i Luciens Øine søgte noget, som kunde tyde paa Tilbøielighed til at vente, men ikke fandt det. Den unge Mand's Øine var tvertimod blevet mørkere og ligesom forhærdet. Han svarte først ingenting. Han havde reist sig og gav sig til at gaa frem og tilbage i Værelset. Puldselig standsed han foran hende, og med korte, hastige, bitre Ord sagde han:

„Tid? Hvad skal det være godt for? ... Der er Ting, som Tiden ikke kan forandre. Tiden kan ikke gjøre om igjen, at Hr. Darras har fornærmet min Forlovede og mig med hende her paa dette Sted og paa en Maade, som han ikke længer kan rette paa. Tiden kan ikke udslette, at han har brugt sine Rettigheder over dig paa Bekostning af mine Rettigheder, og at jeg har maattet gaa herfra, og at du har lad mig gaa, mig, din Søn, fordi du i dette Hus ikke befinder dig i dit eget Hjem ... Ja. Alt bør siges, det er min Mening. Hvor skal jeg tilbringe den Tid, som du beder mig om? Hvor skal mit Hjem, mit Tilhold være? ...

Hos Eder? ... Nu? ... Det kunde jeg aldrig gaa ind paa ...“

„Lucien,“ raabte hun, idet ogsaa hun reiste sig og greb hans Hænder, „nu siger du ikke, hvad du mener ... Det er ikke muligt, at du kan føle sliG ... Det er ikke sandt?...“

„Det er kun altfor sandt,“ svarte han.

„Altfor sandt?“ gjentog hun. „Nei ... Det er Naget, som fører dig vild. Det gjør dig altfor haard, altfor utaknemmelig ... Glem disse to frygtelige Uger. Husk paa Fortiden. Kan du ikke længer bo hos os? Det er alt for utaknemmeligt ... Har du da ikke været lykkelig her?“

„Jo, jeg har været lykkelig her,“ svarte han.

„Er du ikke blevet elsket? Vov at benægte det.“

„Jeg er blevet elsket.“

„Har ikke min Mand været den bedste Ven for dig gjennem Aarene?“

„Det har han været.“

„Hvorledes har du da kunnet udtale disse skrækkelige Ord?“

„De er ikke skrækkelige, Mama, men jeg siger dig endnu en Gang, de er sande! ... Det er ikke om Fortiden, der er Tale, det er om Nutiden og Fremtiden. Denne Opfatning, at jeg er tilovers her, har begyndt at vokse hos mig for meget længe siden ... Først var det Skinsyge. Aa, hvor jeg bestræbte mig for at skjule den for dig! Det var ikke din Feil, at jeg led derved, at du ikke var mere for mig. Det gjaldt rene Ubetydeligheder. Skal jeg nævne et Eksempel? Du fik aldrig et Brev fra mig uden at vise det til ham. Medens jeg var Soldat, var jeg saa fortvilet over denne Elendighed! ... Saa kom der mange Ubehageligheder. Det var heller ikke hans Skyld. Jeg kaldte din Mand min Fader. Han behandlet mig som en Søn, med denne Autoritet, som strækker sig til Livets mindste Enkeltheder. Jeg blev saa irriteret over det! ... Og saa kom hans store Uretfærdighed mod min Forlovede og min Skuffelse med Hensyn til hans Karakter. Jeg har lidt altfor meget til, at du skulde give ham Ret mod mig i et Forhold, hvor jeg ikke agtede ham ... Endelig og især har der været disse faa Dage, som jeg har tilbragt hos min virkelige Fader fra det Øieblik af, da jeg gik til ham og næsten var skamfuld over at gjøre det ... De Følelser, som jeg har mærket,

at han nærer mig, har omstemt mit Hjerte. Jeg forstod, at han angred. Naar jeg sad ved hans Seng og talte længe med ham, kunde jeg høre, at han mindedes sit forfeilede Liv. Jeg fik altfor mange Beviser paa, at han selv havde været bedre end dette Liv. Uafladelig mindedes han under sin Anger dig fra Eders Forlovelsesdage og min Fødsel ... Det var vistnok meningsløst, men idet jeg hørte paa ham, kunde jeg ikke afholde mig fra at drømme. Jeg saa i Tanken for mig, hvorledes jeg kunde have levet sammen med Eder to, hvis Omstændighederne havde ordnet sig saaledes, at du kunde ladt være at forlade ham. Hvem ved? De gode Sider ved hans Natur vilde muligens have udviklet sig. Der var saa mange gode Sider ved ham. Det har jeg saa altfor godt kunnet forstaa, efter hvad hans Barndoms- og Ungdomskamerater fortalte mig i Villefranche ... Jeg anklager dig ikke, Mama. Du har ikke havt Kraft til at taale hans Feil udoer et vist Punkt, ikke engang for min Skyld. Thi jeg eksistered jo! ... Jeg har ikke havt noget imod dig for det; men alt det, som har været, i Sammenligning med det, som kunde have været, er blevet mig altfor pinligt. Det er kanske ikke retfærdigt, men jeg gjentager det, jeg dømmer dig ikke. Jeg nærer de bedste Tanker om dig ... Nu forlader jeg dig. Jeg kommer til at føre et Liv, som strider mod dine Opfatninger og dine Ønsker. Jeg har villet forklare dig alle mine Grunde dertil. Jeg er ingen slet Søn. Men at komme hid igjen og atter indtage min Plads hos Eder nu, det vilde jeg ikke have Kraft til ... Jeg vilde føle mig altfor ulykkelig ...“

Medens Lucien talte, saa Fru Darras paa ham uden en Taare og uden en Hulken; hendes Blik var stivt, og hun befandt sig i den Tilstand af pludselig Tilintetgjørelse, som kan indtræde under visse Katastrofer, hvor Smerten lammer enhver Reaktion. Hun havde lidt meget i disse to Uger; hun havde pint sig meget med de stadig opdukkende Følger af dette andet Ægteskab, som hun engang havde gaat med paa efter en saadan Samvittighedskamp! Hun havde ikke lidt saaledes som nu. Det var ikke længer Følgen af sine Handlinger, hun havde for sig. Det var Handlingen selv, som hendes Søns undertrykte Klage gjorde levende og virkelig for hende. I sin Tanke og under en tilbageskuende Hallucinations Belysning havde hun

igjen tilbagelagt alle de Trin, som havde ført hende did. Det første havde været, at hun forlod Familien Chambaults Hus. Hun havde dengang anset sig berettiget til det. Men om hun nu havde været endnu mere taalmodig, og om hun ikke efter de retskyndiges Raad havde indgivet dette Forlangende om Separation, som havde forbitret Luciens Fader? Under Processen havde han endnu en Gang bedt hende komme tilbage. Hun havde svaret nei. Senere, da han havde villet faa Separationen omgjort til Skilsmisse, havde hun, fremdeles efter de samme Mænds Raad, ladt som om hun intet havde derimod at indvende. Det var imidlertid sandt, at hun havde sin Del i Ansvarret for denne Skilsmisse; det var ogsaa sandt, at da hun giftede sig igjen, medens hun havde sin Søn — det var et haardt Ord for Sønnen at udtale og for hende at høre! — havde hun dømt sig selv til ikke at kunne svare, hvis han nogensinde sagde til hende: „Du har ofret mig.“ For at hun skulde faa Syndsforladelse i sine egne Øjne, maatte hendes Søn aldrig finde paa at protestere mod, at den fremmede Mand var kommen ind i Huset. Nu gjorde han det, som var værre end at protestere. Han gik sin Vei. Den Familietragedie, som i Virkeligheden følger med enhver Skilsmisse, naaede nu til sin høieste og logiske Spidse. Det andet Ægteskab viste hendes fuldstændige Mangel paa Evne til at føie sig efter de Levninger, som var igjen efter det første. Var det dette, Moderen havde villet? Det var desværre det, hun havde gjort, og hun sagde klynkende:

„Du siger, at du ikke dømmer mig, men naar du saa paa-
staar, at du ikke længer føler dig hjemme hos mig, at du er
ulykkelig hos mig i mit Hus, hvilken grusommere Dom kan
du da udtale? . . . Men jeg modtager den ikke. Dette er et
frygteligt Mareridt. Jeg har aldrig hørt dig tale saaledes til
mig, min Lucien! . . . Nei, jeg tror ikke paa det . . . Du er
altfor følsom og Albert ogsaa. I er begge samtidig stolte og
frygtsomme. Jeg kjender Eder saa godt! I har ladt en styg
Misforstaaelse komme op mellem Eder. I maa forklare
Eder for hinanden. Han har aldrig vidst, hvad du tænkte,
det sværger jeg dig til . . . Sig det til ham, som du har sagt
det til mig, saa er der ingenting, ingenting tilbage. . .“

„Stakkars Mama!“ svarte den unge Mand. „Hvorfor skal
vi lyve for hinanden? Hvorfor skal vi vige tilbage for det,

som vi alle tre har havt et saa levende og uomtvisteligt Bevis for her paa dette Sted? . . . Ved ikke min Stedfader, hvad jeg tænker? Jo, Mama, han ved det, og du ved, at han ved det . . . Nu i dette Minut, medens vi taler sammen, sidder han derinde i sit Kabinet, og han kommer ikke herind! . . . Af hvilken anden Grund end den, at der ikke længer er Plads for os begge hos dig? Og du selv føler det ogsaa saa godt, at du ikke kalder ham herind, at du ikke vil faa istand en Forklaring mellem os i din Nærværelse. Du forstaar altfor godt, at den er unyttig og vilde være altfor farlig . . .“

„Den er nødvendig,“ svarte Gabrielle, „og jeg vil faa den istand.“

Med bestemte Skridt gik hun hen til Døren, som førte fra den lille Salon til Bibliotheket. Hendes Haand løfted Portièren for at gribe Dørvrideren, men hun aabned ikke Døren. Et Sekund blev hun staaende saaledes, rystet af en saadan Skjælven, at hun maatte støtte sig til Dørkarmen. Hendes Haand faldt ned igjen, uden at hun havde aabnet Døren. Hun forlod den igjen, gik tilbage til sin Søn og sagde til ham:

„Du har Ret . . . Jeg er bange . . . Men forstaar du da ikke, ulykkelige Barn, at jeg elsker Eder begge, dig ligesaa meget som ham og ham ligesaa meget som dig . . . Det er derfor, jeg ikke kunde udholde at se Eder igjen staa ligeoverfor hinanden. Min Søn! Min Søn! Jeg har muligvis megen Skyld overfor dig, fordi jeg har søgt Skilsmisse og har giftet mig igjen. Men jeg sværger dig til, at jeg i dette Øjeblik lider under en altfor stræng Straf derfor.“

„Du?“ raabte den unge Mand, „er du skyldig overfor mig. . . ? Du, kjære Mama . . . ? Det maa du ikke sige, det beder jeg dig om, og du maa ikke tænke det! . . .“ — Han havde faat hende til at sætte sig i en Lænestol og havde lagt sig paa Knæ foran hende og kyssed hendes Hænder, dybt bevæget ved dette Martyrskrig, som blev rettet mod ham. — „Det er mig, som er skyldig, det er mig, som fortjener at straffes, fordi jeg har kunnet give dig Indtryk af, at jeg havde noget at bebreide dig og at klage over! . . . Jeg kom jo hid for at trøste dig og vise dig, hvorledes jeg tilbad dig og elsked dig . . . Jeg vilde faa dig til at forstaa, at selv naar jeg forlod dette Hus, vilde jeg altid, altid bevare den bedste

Del af min Ømhed for dig . . . Er du bleven straffet? For hvad? Fordi du har været altfor ligefrem, altfor oprigtig, fordi du altfor meget har troet, at alle Hjerter lignede dit eget . . . De ligner det ikke. De er ikke ligesom dit lutter Godhed og lutter Kjærlighed, især ikke mit. Se paa mig. Smil til mig . . .“ — Og han tilføiede i en smertefuld Tone: — „Tænk paa, at det kanske bliver saa længe, før vi ser hinanden . . .“

„Det er altsaa afgjort, at du drager bort herfra?“ spurgte hun.

„Ja,“ svarte han. „Du vil selv mærke, at jeg har Ret . . .“ — Og han pegte paa den Dør, som hun ikke havde haft Mod til at aabne. — „Og du vil selv tilstaa det for mig. Efter det, som er passeret, og med de Følelser, som jeg har aabenbaret for dig, er det mig umuligt at leve mellem Eder. Her er ikke længer min Plads. Jeg har mødt en Kvinde, som jeg elsker, og som elsker mig. Hun deler alle mine Tanker, og jeg deler helt hendes Smag. Vore Følelser og vore Principer er de samme. Hun er min Hustru, hun er den, med hvem jeg kunde bygge op et Hjem, saaledes som jeg drømmer mig det. Den ulykkelige Mand, som døde, havde forstaaet det. Forstaa det du ogsaa, og giv dit Samtykke til mit Giftermaal.“

„Nei!“ sagde hun og trak sine Hænder tilbage fra Lucien. Hun rystede paa Hovedet og gjentog: — „Nei . . . Nei . . . Jeg har bedt dig vente. Er det altfor meget forlangt?“

„Og jeg,“ afbrød han hende, idet han reiste sig, „jeg har sagt dig, hvorfor jeg ikke vil vente. Mit Liv ligger foran mig, og jeg vil leve det. Jeg vil det, og jeg bør det. Frøken Planat har været altfor ulykkelig og altfor uretfærdig ulykkelig. Jeg har lovet hende at give hende Erstatning i Lykke for alt, hvad hun har maattet lide ved Verdens Grusomhed og Uretfærdighed. Da jeg kom hid, forudsaa jeg dit Afslag. Jeg har forberedt hende paa det, og jeg har faat hende til at samtykke i, hvad jeg nu vil sige dig . . . Hun og jeg har den samme Tro. Vi mener, at Ægteskabets moralske Værd udelukkende ligger i Samvittighedernes Enighed. Hr. Darras har forgjæves forarget sig over denne Tanke, da jeg forleden fremsatte den for ham, men jeg fastholder den, fordi den er sand, og fordi jeg med al den Retfærdighed, som findes hos mig, føler, at den er sand. Det virkelige Ægteskab,

det eneste, som er absolut frit for løgnagtig Konvention, er det frie Samliv. Naar jeg har ønsket at gifte mig lovlig med Frøken Planat, da er det, fordi det lovlige Ægteskab er et offentligt Bevis paa Agtelse. Du modsætter dig, at jeg giver hende dette Bevis nu. Jeg bøier mig. Men hun og jeg har givet hinanden vore Løfter. Vi vil leve et frit Samliv. Vi vil blive miskjendte og bagtalte. Men vi har vore Samvittighededer paa vor Side . . . Vi har besluttet at forlade Paris. Om jeg ikke havde andre Grunde til at ønske denne Bortreise, vilde jeg føle mig forpligtet til at spare dig for de Kommentarer, som mit Liv her under saadanne Forhold utvivlsomt vilde fremkalde blandt dine Omgivelser . . . Vi reiser til Tyskland. Min Hustru vil der fortsætte sine medicinske Studier, og jeg vil begynde paa mine. Jeg har en stærk Interesse for denne Videnskab. Det har min Forlovede ogsaa. Vi vil arbeide sammen. Om to Aar har jeg Ret til at legalisere et Forhold, som allerede nu for mig er ligesaa hæderligt som de heldige Ægteskaber, mine Kamerater drømmer om . . . Frøken Planat har et Barn. Jeg vil ikke, at det skal gennemgaa, hvad jeg har gennemgaaet. Naar vi nu tager det med os, vil det aldrig faa vide andet, end at jeg er dets Fader . . . Jeg appellerer til din Retfærdighedssans, Mama, jeg fremhæver dette Ord, thi deri ligger for mig alt: Kan du ikke nære Agtelse for mig, naar jeg lever saaledes?"

„Men,“ svarte hun, „kan du selv agte dig, naar du har forladt mig, din Moder, og ikke taget Hensyn til den Sorg, du forvolder mig?“

„Vilde det være at tage Hensyn dertil, om jeg blev her og pinte dit Hjerte, som jeg vilde komme til at gjøre ved at pine mit eget? . . . Jeg forlader dig ikke. Jeg overlader dig til din Mand og din Datter . . .“

„Men naar du er borte!“ klynkede hun.

„Mama,“ svarte han paa hendes hjerteskjærende Suk, „tag ikke Modet fra mig. Det maa ske. Det er min Pligt selv overfor dig — især overfor dig,“ gjentog han. Derefter trykkede han hende i sine Arme saa voldsomt, at det gjorde hende ondt. — „Farvel,“ sagde han med dæmpet Stemme, „Farvel . . .“ — Og før hun kunde svare ham et Ord, gik han ud af den lille Salon. Det Raab „Lucien! Lucien!“ som hun to Gange gjentog, bragte ham ikke til at vende tilbage.

Ligesom ved den tidligere Anledning hørte hun Udgangsdøren aabnes og atter lukkes. Lyden af en bortkjørende Vogn overbeviste hende helt. Dette Farvel, der var kommet med en saadan Lynets Hurtighed, at hun var som lammet efter det, var virkeligt.

„Han er gaat sin Vej,“ stønned hun, „han er gaat! Gaat! . . . Og han var ikke engang oppe og kyssted sin Søster! . . .“

X

I FANGENSKAB

Den unge Mands Bortgang havde ogsaa en anden Person holdt Øje med. Man kan gætte, hvilken, og at denne Samtale havde forekommet Darras at vare længe. Han var altfor klart overbevist om de Følger, som denne Samtale mellem Sønnen og Moderen kunde faa, til ikke at afvente Udfaldet med en Bekymring, der var spændt til Angst. Vilde Gabrielle opnaa, at Lucien i det mindste samtykked i at opsætte sit Giftermaal, og at han fra nu af vendte tilbage til Huset om ikke som fastboende saa dog som Gjæst? Eller vilde han tvertimot gjøre Oprør? Vilde han bringe sin Moder til straks at svare ham ja eller nei, og vilde han efter et afslaaende Svar gaa sin Vej og være endnu mere adskilt fra dem end tidligere? Ved denne Tanke paa et uopretteligt Brud med Barnet af første Ægteskab var det Følelser af meget forskjellig Art, som gjorde sig gjældende samtidig hos den fraskilte Hustrus Mand: En dødelig Bekymring for sit eget Ægteskabs Fremtid — vilde ikke denne Katastrofe hos Gabrielle yderligere fremskynde disse religiøse Bekymringer, under hvilke deres Samliv allerede havde lidt saa meget? — Tilintetgjørelsen af et Forhold af Kjærlighed og Velvilje — han holdt virkelig af sin Stedsøn, han havde opdraget ham, og han var saa stolt af ham! . . . Ved Siden deraf konstatered han, at dette Brud var den sidste Følge af en Fortid, som var ham saa forhadet, at han i sit inderste Hjerter følte et Indtryk af grusom Triumf ved det passerede. Han skammed sig over igjen at føle Rørelser af et Had, som var hans Karakter uværdigt. Men at rødme

ved en ganske ubetydelig Følelse var Bevis nok for, at det fandtes . . . Og Samtalen forlængedes, og hans Hustru kom ikke og kaldte paa ham. Hun fik altsaa ikke Bugt med den haardnakkede unge Mand . . . Pludselig havde ogsaa han hørt Larmen af den aabnede og igjen lukkede Dør. Vognhjulenes Rullen havde bragt ham til at se ud gennem Vinduet . . . Det var ganske rigtig den Vogn, som havde ført Lucien hid, og som nu førte ham herfra. Var det mislykkedes for Gabrielle? . . . Albert havde skyndt sig ind i den lille Salon, hvor han havde fundet hende siddende ubevægelig i en Lænestol med Hænderne hvilende paa Knæerne og med sænket Hoved. Dette sidste Bevis paa det hemmelige og usigelige Nag, som hendes Søn næred mod hendes andet Ægteskab, og denne Bortgang uden en Antydning til Ømhed overfor den lille Jeanne havde overvældet den ulykkelige. Hun havde forstaat for første Gang, at mellem Halvbroderen og Halvsøsteren, som hun begge elsked med den samme Kjærlighed, vilde der aldrig blive nogen fuldstændig S sammenslutning. Det er den værste Sorg for en Moder, naar hun har havt Børn med to Mænd, at mærke, at disse Børn ubevidst fortsætter Fædrenes Rivalitet. Den Sorg, som havde bemægtiget sig denne Kvindesjæl, der tidligere var rystet af saa mange Slags Bevægelser, var saa dyb, at hun ikke hørte sin Mand komme ind. Det var med den samme skjælvende Fornemmelse, hvormed en hypnotiseret Kvinde river sig ud af sin Drøm, at hun kjendte ham igjen og krampagtig greb hans Haand.

„Han er gaat,“ stønned hun, „og for bestandig! Han vil leve sammen med denne Pige uden at være gift med hende og i Skam ligesom den anden. Jeg har sagt alt til ham baade om din Godhed for ham og om de Tvil, som Mødet med hende har vakt hos dig til Fordel for dem . . . Jeg har tiggert ham om ikke at kræve et Svar straks, men bare vente . . . Intet virked paa ham. Han talte om at reise ud af Frankrige med hende, til Tyskland, og at studere Medicin og at antage hendes Barn som sit eget! . . . Hvad han vil, er ikke at se os oftere! . . . Du havde kun altfor godt gjættet dig til, hvorfor, thi han hader vort Samliv!“

„Han staar under Indtryk af sin Faders Død,“ svarte Darras. „Naar man tænker nærmere over det, er det ikke muligt andet, end at han vil vende tilbage til mere retfær-

dige og sande Følelser, til dem, som han virkelig nærer, og som ikke er hadefulde . . . Det, som her rammer os, er viselig meget haardt, kjære Ven. Men Rønning er en Feighed i Familielivet ligesom i det offentlige Liv. Vi har gjort vor Pligt. Forholdene gaar os imod. Vi har intet at bebreide os, og vi kan endnu have Aarsag til at nære Haab . . . Han vil leve sammen med denne Pige i et frit Forhold, siger Du? Der ligger virkelig en Lære til Grund for det frie Forhold. Den er gal, men den er ikke løsagtig. Naar den forkyndes ærlig saaledes som af ham, er den ikke nedværdigende, og det er altsaa ikke en Skam, som du siger. Den ene af to Ting vil hænde. Enten er denne Pige hæderlig, og da vil hun opføre sig derefter. Da vil de simpelthen af Omsorg for sine Børn bringes til at legalisere sit Giftermaal om to Aar. Eller ogsaa er hun, som jeg først troed, en Intrigemagerske. Da vil hun ikke holde ud at leve ensformig og rolig ved et tysk Universitet. Hun vil demaskere sig, og han gifter sig ikke med hende. I begge Tilfælde faar vi se ham igjen. Selv i fem og tyve Aars Alderen maa han bede om dit Samtykke. Hvis denne Kvinde har vist, at hun har de Egenskaber, en Hustru skal have, giver du dem dette Samtykke, og vi faar se dem igjen. Hvis derimod dette Forhold slutter med et Brud, er det til os, han tager sin Tilflugt. Du maa derfor fatte Mod og fremfor alt tænke paa, at denne Adskillelse fra os uden Tvil var nødvendig for os. Ja, da han under usunde Paavirkninger har ladt sig henrive til at føle en saa uretfærdig Anthipathi mod vort Ægteskab, er det bedre, at Forholdet mellem ham og os afbrydes for nogen Tid. I alle Fald er det et mindre Onde . . . Mod, kjære Ven, endnu denne Gang! Støt dig til mig! Jeg vil elske dig for to.“

„Du er god,“ svarte hun uden at forandre sin Stilling, „meget god . . . Men hvorledes skal jeg kunne rette mig efter dine Ræsonnementer? Du har anført saa mange saadanne for mig i disse fjorten Dage, og de har alle lignet hinanden! Du har saa klart bevist for mig, at jeg maatte haabe og ikke frygte, at Lucien ikke vilde fastholde sin Plan — og saa har han fastholdt den; at han ikke vilde bede sin Fader om hans Samtykke — og saa har han gjort det; at du havde et sikkert Middel til at hindre dette sørgelige Ægteskab — og saa er det bare blevet værre! . . . Hvorfor har du sagt alle disse Ting til mig og dertil saa

mange andre? Fordi du ikke vil, at jeg skal se Sandheden i Øjnene, og fordi du ikke selv vil se den. Men denne Sandhed er den, som Fader Euvrard har forkyndt for mig. Det er Gud, som rammer os gennem min Søn. Jeg siger os, thi jeg skiller ikke dig fra mig, min Ven, min eneste Ven . . . Vi er forenede i Straffen, som vi har været det i Forseelsen. Det Saar, som gennemtrænger mit Hjerte, sønderriver dit. Du taler til mig om Mod. Hav selv Mod til at se klart og til lad mig at se klart paa Sagen. Vi har tabt et af vore Børn, min Albert. Lad os ikke tabe det andet . . .“

Medens hun talte, havde hun reist sig i Lænestolen, hvis Træværk hun greb i med Hænderne. Hendes Stemme var bleven mere og mere fast og mere og mere varm. Blodet var steget op i hendes Kinder, og i hendes Øjne brændte der en sælsom Flamme, som Darras havde opdaget saa ofte i den sidste Uge, at han ikke kunde tage fejl af den. Der gik en Gysen gennem ham foran dette Tegn paa, at de religiøse Skruplers mystiske Feber paany havde angrebet hende. Lige siden Luciens Billet med Melding om Chambaults Død var kommen, havde den anden Ægtemand frygtet for den forfærdelige Bøn, hvortil hendes genopvaagnende katolske Tro nødvendigvis maatte føre den fraskilte Hustru, som var bleven Enke. Ved at høre paa Gabrielle gjætted han, hvilken Bøn hendes gaadefulde sidste Ord vilde udmunde i, og han sagde:

„Det andet? Det er jo Jeanne. Hvilket Forhold kan der være mellem den kjære lille og vor Uenighed med Lucien? Forklar dig.“

„Hvorfor taler du til mig, som om du ikke forstod mig, Albert,“ sagde hun, „naar du dog forstaar mig altfor godt? Svar mig ikke nu. Du maa ikke mere behandle mig, som om jeg var syg. Stunden er altfor alvorlig, ser du. Vi har faat altfor højtidelige Varsler. Vi har tabt Lucien, fordi vi har været altfor forbryderske, især jeg, som *troed*, ved at give efter for den forfærdelige Fristelse med denne ugudelige Skilsmisselfov. Der er ingen menneskelig Lovbog, som kan gjælde over den guddommelige Anordning. Man kan ikke adskille, hvad der er sammenføjet ved Sakramenter. For Gud har jeg altid vedblevet at være den Mands Hustru, som min Søn nu bærer Sorg for. Vi har sat os udover det, og nu har jeg ingen Søn længer . . . Denne Mand er nu død.

Jeg er fri. Gud, som har straffet os saa haardt, giver os nu en Anledning til at gjøre vor Feil god igjen. Vi kan vende tilbage til ham og gifte os kirkelig . . . Sig, at du samtykker deri, min Albert, at du vil gjøre mig til din Hustru overfor Kirken . . . Sig mig det! Hvis ikke, kan jeg ikke leve længer. Jeg vil blive altfor bange for at miste Jeanne ogsaa, jeg ved ikke hvorledes. Men jeg vil blive bange . . . Det er i hendes Navn, i vor Datters Navn, jeg bønfaller dig om dette.“

„Jeg ventede denne Bøn,“ svarte Darras. En yderlig Sørgmodighed havde udbredt sig over hans Ansigt; det var denne besejrede Melankoli, som man føler ved et elsket Væsens Leie, naar dette under sin Rekonvalescens har faaet et Tilbagefald af den Sygdom, som har været nær ved at seire, men som man troed var overvunden. „Jeg ventede den,“ gjentog han, „og jeg tager dig den ikke ilde op. Du har lidt saa meget. Derfor maa det desto mere undskyldes, at du ikke ser vort Liv under en nøiagtig Synsvinkel. Jeg vil ikke længer forsøge at paavise noget for dig. Du møder med din Forudindtagenheit der, hvor jeg simpelthen anvender den mest almindelige sunde Fornuft. Hvis du koldblodig vilde tænke dig om i fem Minutter, vilde du være den første til at erkjende, at vor Historie med Lucien kun er en Række af meget almindelige Begivenheder, saaledes som de forekommer hver Dag mellem en Søn paa tre og tyve Aar og hans Forældre, selv i de mest katholske Familier . . . Derimod ventede jeg ikke, at du skulde gjøre denne Bøn i vor Datters Navn. Har du da ikke forstaat, hvilken Betydning et kirkeligt Giftermaal mellem os, hendes Forældre, nu vilde have for dette Barn? Da du i forrige Uge sagde til mig i en eksalteret Krise, at vi ikke var gifte, kunde du mærke, hvorledes jeg gjorde Oprør derimod. Det var ikke paa mig alene, jeg tænkte, da jeg protestered mod denne Gudsbespottelse, det var paa Jeanne. Det er hende, jeg atter tænker paa i dette Øjeblik. At gifte os i Kirken nu, efterat vi som borgerlig gifte har været sammen i saa mange Aar, det vilde være at erklære, at det borgerlige Ægteskab i vore Øjne i Virkeligheden ikke er noget Ægteskab, og at vort Barn følgelig er uægte født. Dette maa du tilstaa, at du ikke har tænkt paa . . .“

„Jeg tænker kun altfor meget paa det,“ sagde Moderen, „og jeg skjælver af Skræk over det ligeoverfor hende.“

„Og du føler ikke, hvor meningsløst det er, for ikke at sige noget værre, at du betragter som en Synd dette Barns Fødsel, dette Barn, over hvis Vugge vi kun har udvekslet Ord om Hengivenhed og Troskab og Æmhed?“

„Hvad jeg føler, fordi jeg ved det, og fordi jeg tror det, det er, at vi ikke har havt nogen Ret til at faa hende!“

„Jeg tillader dig ikke at tale saaledes,“ raabte Darras, som begyndte at blive vred . . . „Gabrielle,“ fortsatte han i en stigende irriteret Stemning, som det ikke længer lykkedes ham at beherske, „husk paa den Stund, da du sagde til mig, at du haabed at skulle blive Moder, og husk paa den hellige Rørelse, som vi i den Anledning følte! Husk paa de Drømme, som vi netop paa dette Sted har havt angaaende dette Barn! Det maatte blive en Datter. Vi skulde gjøre hende til vor Glæde og vor Stolthed . . . Husk paa, hvorledes vi efter hendes Fødsel haabed næste Gang at faa en Søn, og hvorledes vi sørged over, at vi ingen flere Børn fik! . . . Og nu . . .“

„Nu,“ afbrød hun ham, „nu har jeg ikke længer denne Glæde og denne Stolthed, det er sandt . . . Jeg vil aldrig føle den mere. Jeg har ydmyget mig under Prøvelsen. Jeg er sønderknust for Resten af mit Liv. Det afhænger af dig, Albert, om jeg under denne Elendighed kan faa en Smule Trøst. Jeg vil faa den, hvis jeg faar Fred i min Samvittighed gennem Sakramenterne, hvis jeg skrifter og gaar til Alters, og især hvis jeg kan kysse Eder, min Datter og dig, uden Samvittighedsnag. Jeg behøver Styrke, forstaar du, for at taale Tanken paa min Søns Forvildelse og paa det Liv, han kommer til at føre sammen med denne Kvinde. Denne Kraft kan jeg kun finde paa denne Maade. Hvis du elsker mig, saa sig ikke nei, gjør ikke Indvendinger. Du havde drømt om at gifte dig med mig, da jeg endnu var ung Pige. Dengang vilde Giftermaalet være blevet kirkeligt, og du vilde have samtykket deri. Alt, hvad jeg beder dig om, er at gjøre nu, hvad du vilde have gjort dengang. Det vil være det største Bevis paa Kjærlighed, som du nogensinde har givet mig, og jeg trænger saa stærkt, saa stærkt til det! . . .“

„Fortsæt ikke længer med dette,“ svarte han i en endnu mere utaalmodig Tone, „det er til ingen Nytte. Hvis jeg

havde giftet mig med dig, da du var ung Pige, vilde jeg have gaat ind paa, at Vielsen foregik i Kirken, saaledes som dine Forældre vilde have krævet det. Jeg vilde ikke have gjort det uden en stærk indre Kamp. Dengang troed jeg ikke mere, end jeg tror nu, og saadanne Samvittighedsindrømmelser bringer altid Ulykke. Det er gennem dem, dette moralske Hykleri er opstaat, som i det uendelige holder Liv i de værste sociale Løgne . . . Men dengang vilde denne Maade at indgaa Ægteskabet paa kun have betegnet en Fordom hos din Familie, som jeg bøied mig for. Det vilde ikke have været en Fornærmelse mod en hel hæderlig og loyal Fortid. Det vilde det være nu, det vilde være en offentlig og høitidelig Fordømmelse af vort Samliv, en Desavouering af vort nuværende Forhold. Jeg vil ikke engang for at behage dig gjøre mig til Overløber fra dette Liv, som jeg er stolt af, om du end hindrer mig fra at glæde mig derved . . . Er du min Elskerinde? Er jeg din Elsker, siden vi nu skal gifte os efter at have levet sammen? Nei, du er ikke min Elskerinde. Du er min Hustru. Og jeg er ikke din Elsker. Jeg er din Ægtemand. Aldrig, aldrig vil jeg tilføie baade dig og mig denne Beskjæmmelse. Jeg vil aldrig krænke og forhaane vor hjemlige Arne.“

„Du foretrækker altsaa at ødelægge den!“ sagde hun næsten vildt. Ja, hvis du nægter mig dette kirkelige Giftermaal, saa har du ødelagt den. Jeg kan ikke blive her. Det føler jeg. Jeg er ikke istand til det. At leve med dig og bære dit Navn og tilhøre dig og dog ikke være din Hustru for Gud, naar intet andet end din Stolthed hindrer det, det kan jeg ikke udholde. Jeg har udholdt det . . . — aa, med hvilken Smerte i saa mange Dage. . . — fordi der fandtes en uovervindelig Hindring. Jeg sagde til mig selv: Jeg gjør, hvad jeg kan, af min Pligt som Kristen under Forhold, som er stærkere end min Vilje. Hvis du nu vedbliver at sige nei, maa jeg gaa herfra, jeg maa gaa min Vei. Svar mig, vil du lade mig gaa? . . . Hvorfor? Du taler om en Krænkelse og en Skamflek. Hvilken Krænkelse ligger der i at feire en Ceremoni, som har været os forbudt, men som nu er tilladt? Hvilken Skamflek paa et Ægteskab kan det være, som for dig intet har at betyde, fordi du ikke tror? Jeg gjentager det, hvis du siger nei, saa er Grunden den, at Stoltheden hos dig seirer over Kjærligheden. Intet andet end

Stoltheden! Du vil ikke, at din Vantro skal give efter for min Tro.“

„Og om nu saa var? . . .“ svarte han. „Om jeg nu virkelig ansaa det for en Feighed at hykle Meninger, som jeg ikke nærer? De Overbevisninger, som er mine, har jeg ikke dannet mig bare ved et Indfald. Jeg har ikke antaget dem af egen Interesse. De udtrykker, hvad der ligger dybest i min Tanke og inderst inde i min Samvittighed. Jeg har ikke alene Ret, men absolut Pligt til at handle efter dem, fordi de for mig er Sandheden. At gifte mig i Kirken, naar jeg allerede har været lovlige gift i tolv Aar og har be-
traget dette Ægteskab som tilstrækkeligt og fuldstændigt, det er det samme som at erklære, at jeg tillægger Katholicismen et Værd, som jeg ikke i Virkeligheden tillægger den. Naar jeg giver en Mand Haanden, da er det kun en Haandbevægelse, men den vilde jeg ikke gjøre, hvis jeg foragtede denne Mand. Du vil sige til mig, at det kun er en Ubetydelighed, at jeg sammen med dig fremstiller mig for en Præst. Men denne Ubetydelighed indeholder en Tilslutning til et Dogme, som jeg ved er falskt, til et Kirkevælde, som jeg ved er løgnagtigt, og til Kirkeskikke, som jeg ved er ulykkebringende. Det er allerede altfor meget, at et Løfte, som du opnaaet hos mig paa Grund af min Kjærlighed, tvinger mig til at se min Datter vokse op i disse Vildfarelser. Forsøg ikke at misbruge min Loyalitet paa dette Punkt, thi det er kun Loyalitet. Frist mig ikke til at svigte . . . Og lad os slutte en Samtale, som der ingen Mening er i. Vi har allerede før tilstrækkelige og virkelige Grunde til Sorg, om vi ikke skal opfinde flere.“

„Det er dog vel ikke dit sidste Ord, Albert?“ sagde hun bønfuldende. „Om du ikke tror, saa kan du dog med dine Forestillinger om Retfærdighed og Tolerance ikke ville hindre mig fra at tro.“

„Naar har jeg hindret dig fra det?“ sagde han bittert.

„Men du hindrer mig fra det,“ jamred hun, „naar du tvinger mig til at leve sammen med dig under Forhold, som min Religion forbyder mig.“

„Tvinger jeg dig? . . .“ raabte han. „Men hvad gjør da du, naar du vil paalægge mig noget, som mine Principer forbyder mig?“

„Aa!“ sagde Gabrielle, „hvorledes kan du drage nogen

Sammenligning? Det er dig selv, som har valgt dine Principer, og dig selv, som fortolker dem. Om du for mig ofrer, hvad du selv tilstaar kun er et Formspørgsmaal for dig, kan du ikke alligevel vedblive at leve dit Liv? Hvis jeg derimod vedbliver at bo hos dig som din Hustru uden at være det — thi jeg er det ikke, jeg er det ikke, hører du —, da er jeg udstødt af Kirken! . . . Sakramenterne nægtes mig! . . . Jeg kan ikke mere leve noget religiøst Liv! Jeg gjen-tager det,“ fortsatte hun i mørk Fortvivlelse, „jeg kan ikke udholde det, jeg gaar min Vej.“

„Nuvel!“ svarte Darras ude af sig selv, „saa faar du gaa din Vej! . . . Men,“ — og hans tyranniske Hidsighed fik Udtryk i hans Tone — „hvis du gaar, saa faar du overveie Følgerne af dit Oprør. Jeg skal lade dig gaa. Jeg skal ikke sende Politiet efter dig for at hente dig tilbage. Men jeg beholder min Datter . . . Da vi giftede os, sluttede vi en Pagt. Du samtykkede i at være min Hustru, og jeg forpligtede mig til, hvis vi fik et Barn, at samtykke i, at det blev døbt og katholsk opdraget! Det behager dig nu at opløse denne Pagt. Lad gaa! Du siger, at du ikke er min Hustru, og du taler om at gaa din Vej? Lad det saa være. Men da bliver jeg fri for min Forpligtelse. Jeg tager Jeanne til mig. Hun tilhører mig. Loven gjør hende til min. Pagten er brudt, og da opdrager jeg hende efter mine Ideer.“

„En saadan Handling vil du ikke indlade dig paa,“ raabte Moderen. „Du har ikke Ret til det. Du har jo saa ofte sagt mig, at den første af alle Pligter var at vise Agtelse for Samvittigheden! Du vil ikke røre ved din Datters Samvittighed.“

„Jeg vil give hende en anden Samvittighed,“ svarede Faderen. „Jeg vil lade hende vokse op i Sandheden, i Stedet for at du nærer hende med Hjernesvind og jeg af Hensynsfuldhed ikke sætter mig derimod. Jeg kan allerede nu se, hvor meget jeg har forsynet mig mod ham, som senere skal ægte hende, hvis Indtrykkene fra hendes Barndom nogensinde skal dukke op igjen og skille hende fra hendes Mand . . .“

„Du vil tage hendes Tro fra hende! . . .“ sagde Gabrielle. „Men at tage Troen fra et forsvarsløst Væsen, det er en Forbrydelse, Albert, en afskyelig Forbrydelse.“

„Er du ganske sikker paa, at det ikke er en Forbrydelse

at have givet hende denne Tro? . . .“ svarte han. „Vogt dig! Væk ikke hos mig denne Tanke, som har dukket saa ofte op hos mig, at der ikke kan gives noget gyldigt Løfte i Strid med Sandheden, og at jeg derfor aldrig burde have lovet, hvad jeg har lovet . . . Men nei! . . . Jeg har givet et Løfte, og jeg vil holde det. Paa Betingelse af, at du ogsaa holder, hvad du har lovet. Jeg vil aldrig mere høre Tale om kirkelig Vielse, aldrig, forstaar du. Saadan, som jeg var, da du ægted mig, saadan vedbliver jeg at være; hvis du overholder din Forpligtelse, vil jeg overholde min; hvis du nogensinde bryder den, hvis du iværksætter denne Plan om at gaa din Vei, vil jeg handle, som jeg har sagt.“

„Selv lige foran hendes første Altergang?“

„Den skal ikke finde Sted, det er Sagen,“ svarte han i en endnu haardere Tone, „og det vil være saa meget bedre! . . . Men endnu en Gang, lad os slutte med dette.“ — Han saa paa sit Uhr og sagde: — „Klokken er et Kvart over to, man venter mig paa mit Kontor. Naar jeg kommer hjem, haaber jeg at finde dig mere fornuftig. Farvel . . .“

Kanske for første Gang, medens de havde været i dette Hus, gik han uden at kysse sin Hustru paa Panden og uden engang at se paa hende. Han gik i en vred Stemning, hvorunder hans Lidelser fra de sidste Dage ligesom havde faaet Udledning, han havde brugt altfor voldsomme Ord, som han dog ikke angred. Han gik fra den lille Salon ind i sit eget Værelse for at hente sin Overfrakke og sin Hat. Han opholdt sig der nogle Øjeblikke mere end nødvendigt i Haab om, at Gabrielle, naar hun vidste, at han var der, skulde føle Trang til igjen at nærme sig ham og komme for at bede ham om, at han ikke maatte forlade hende saaledes. Hun kom ikke. Da følte han hos sig selv en brændende Lyst til at vende tilbage til hende. Men han gav ikke efter for den. Mindet om visse Udtraab, som var kommet fra den ulykkelige Kvinde i hendes eksalterede Stemning, lukked straks hans Hjerte igjen, for Eksempel disse Ord om deres Datter: „Vi havde ingen Ret til at faa hende . . .“ Og om deres Samliv: „Jeg er ikke din Hustru. Jeg er det ikke . . .“ Han sagde til sig selv: „Hvis jeg ikke gjør Modstand nu, hvor gaar vi saa hen? Hun maa paa min Misfornøielse

skjønne, at hun ikke bør begynde paa igjen.“ Og han forlod Huset for at gaa lige paa sit Kontor, hvor han skulde tale med forskjellige om vigtige Ting. Hverken Forretningsbesøgene, som tilfældigvis denne Eftermiddag var flere end almindeligt, eller de aandelige Anstrengelser, han maatte paalægge sig for at kunne diskutere flere Spørgsmaal af den yderste tekniske Vigtighed, kunde dæmpe Stormen i hans Indre. Medens han hørte paa dem, som talte til ham, og svarte dem, saa han uafsladelig foran sine Øjne sin Hustrus Ansigt med det vildt forskræmte Udtryk, som hans ubønhørlige Ord havde fremkaldt. Selv følte han i denne Anledning sit Hjerter sammensnøres, han følte en Feber i sit Blod, en Angst i sit Bryst, et Ildebefindende i hele sit Væsen. Men ved den blotte Tanke paa at skulle komme hjem igjen og der staa overfor det samme Oprør og skulle kjæmpe mod den samme religiøse Mani og støde mod det samme haardnakkede Ønske om en Ægtevielse, der var en Fornærmelse mod deres Fortid, steg Indignationen igjen op hos ham. Han optændtes igjen af den samme Forbitrelse, som for et Øjeblik siden havde faat Udtryk i Blikke og Gebærder og hadefulde Udraab. Det havde været en uudholdelig Lidelse. Hans Gabrielle, som han havde elsket i sin første Ungdom, og som havde været hans modne Alders tilbedte Led-sagerinde, blev til et med denne Kirke, hos hvilken han havde vænnet sig til at finde alle Vildfarelser, alle Løgne og alle Uretfærdigheder. Han følte Frygten for, at denne uudholdelige og uløselige Disput vilde begynde igjen, saasart de stod overfor hinanden, han var sikker paa, at han da vilde vise sig endnu mere voldsom, og han følte samtidig en hemmelig Skam og et brændende Samvittighedsnag over, at han havde gjort sin kjære Veninde saa ondt! Denne Tummel af stridende Tanker var saa stærk hos ham, at han vilde blive Herre over den, før han kom hjem. Han gik tilfods gennem Avenue de l'Opéra til Luxembourggaden, gik langsomt ad de mest krogede Veie, over Place de la Concorde og Invalidepladsen og over de derpaa følgende Boulevarder indtil Place de l'Observatoire, idet han paa denne Maade forsinket sin Hjemkomst, som han dog havde en brændende Længsel efter. Klokkeren var over seks, da han endelig ringte paa Porten til sit lille Hus. Han betragtede det, som Gabrielle havde betragtet det efter sit Besøg hos Fader Eu-

vrard, med en Længsel efter den Lykke, som endnu var mulig, men dog saa tvivlsom! Fordybet i sin ængstelige Forventning om den Modtagelse, han vilde faa hos hende, lagde han ikke Mærke til det eiendommelige Blik hos Tjeneren, som lukked op for ham. Han gik op paa sit Værelse; da hans Hustru ikke kom, saaledes som hun havde pleiet i deres gode Dage, for at spørge ham, om der var noget, han behøved, vilde han komme hende i Forkjøbet og vise hende, at han ikke længer var vred paa hende. Han gik ind i den lille Salon, hvor hun pleied at holde til. Hun var ikke der . . . Han banked paa Døren til Soveværelset. Hun var heller ikke der. Vented hun paa ham i hans Arbeidsværelse? Nei. Dette Værelse var ogsaa tomt . . . Gabrielle maatte uden Tvivl være hos sin Datter i Skoleværelset. Darras gik op Trappen til tredje Etage i en Forudfølelse, som gik over til virkelig Angst, da han saa, at dette Skoleværelse var tomt og ligeledes det Værelse, hvor den lille pleied at sove, og Lærerindens Værelse . . . Det kunde jo hænde, at Fru Darras var gaat ud sammen med sin Datter og Frøken Schultze. Han ringte. Den samme Tjener, som havde lukket op for ham, kom, og denne Gang kunde han ikke tage feil af hans Ansigt. Der maatte være hændt noget alvorligt. Men hvad var det? Selv i dette Øjeblik, da en frygtelig Mistanke faldt ham ind, vaagned det Instinkt for Beskyttelse, som han altid havde næret overfor Gabrielle, igjen hos ham, og hans Spørgsmaal, som det sved ham i Hjertet at maatte gjøre, blev noksaa ubestemte og knappe, for at det Drama, der var udspillet mellem Husets Herre og dets Herskerinde, i alle Fald kunde undgaa at blive Gjenstand for visse Kommentarer af Tjenerne.

„Hvad Tid forlod Fruen Huset?“ spurgte han.

„Klokken tre eller halv fire,“ sagde Tjeneren. „Det var mig, som var henne og hentet Vogn. For at faa en lukket Vogn maatte jeg gaa lige til Gare Montparnasse.“

„Vil De kalde paa Kammerpigen?“

„Hun reiste sammen med Fruen,“ svarte Tjeneren.

„Det er godt,“ sagde Darras. — Der var ingen Tvil længer. En lukket Vogn . . . Kammerpigen reist bort sammen med den lille og Lærerinden . . . Gabrielle havde iværksat sin Trusel. Hun var rømt! Han havde Aandsnærværelse nok til at spørge i en Tone, som om han søgte Oplysning

om en Bagatel uden stor Betydning: — „Fik de Tid til at pakke sine Kufferter?“

„Det var Kammerpigen og Lærerinden, som pakked alting ind,“ svarte Tjeneren. „De havde fire Ting med sig: En stor Kuffert, to Vadsække og Fruens Reisevæske.“

Gabrielle var altsaa flygtet og havde taget sin Datter, deres Datter med sig! . . . Ligeoverfor dette uventede og overvældende følte Darras i Begyndelsen en saadan fuldstændig Konsternation, at han ikke engang forsøgte paa at faa vide mere derom. Kunde han forøvrigt forsøge derpaa uden helt at udlevere Hemmeligheden angaaende denne Krise i sit Hjem? Han sagde til sig selv, at det ikke var muligt, at Flygtingen vilde komme tilbage, at hun, naar hun var kommen derhen, hvor hun havde bestemt sig til at søge Tilflugt, ikke vilde kunne udholde Tanken paa hans Uro. Og desuden kunde hun ikke have reist uden at skrive til ham. Han gav sig til at vandre omkring i Værelserne og søgte paa alle Borde den Konvolut med hans Adresse, som hun ganske vist maatte have efterladt sig. En Hustru forlader ikke sit Hus i en Fart som en Forbryderske, uden at hendes Mand faar vide, hvor han skal faa høre fra hende og lade høre fra sig. Men nu! Han fandt ingenting. Forgjæves roded han i alle Papirer i sit Arbeidsværelse og i alle Gabrielles Papirer paa Skrivebordet i den lille Salon . . . Tiden gik under disse Undersøgelser, og Tjeneren kom ind og meldte, at Middagen var serveret. Udsigten til at skulle sætte sig alene ved dette Bord, som havde været den nu adspredte Families Bord, bød Darras altfor meget imod. Han svarte, at han ikke skulde spise hjemme, og han gik ud for at vandre omkring i Gaderne paa det uvisse, saaledes som han havde gjort forleden Dag. Dengang havde han følt sig forpint, men han havde været langt fra at forudse en Katastrofe som den, der nu vedblev at bringe Forstyrrelse i hans Forstand . . . Gabrielle var flygtet! . . . Hvor dybt maatte hun da ikke være greben af de forhadte katholske Dogmer for at kunne beslutte sig til at forsvinde saaledes fremfor at leve sammen med ham nu, da hun var sikker paa, at deres Ægteskab ikke vilde faa noget med Kirken at gjøre. Vistnok havde han idag ladt sig

henrive til heftige Ord. Men kunde Trusler, selv om de var brutale, retfærdiggjøre denne Bortreise — og det med deres Datter? . . . Hvorfor? Jo netop for at hindre ham i at udføre den alvorligste af sine Trusler, den, hvis Virkning han havde regnet mest paa. Det var, som om hun havde raabt til ham, idet hun trykked deres Barn til sit Hjerte: „Du vil have vor Jeanne, kom og tag hende!“ — „Ja,“ svarte han med høi Røst, som om denne Opfordring virkelig var bleven henvendt til ham, „jeg vil komme og tage hende! . . .“ Tage hende? Men hvor? Og hvorledes? . . . Han havde Loven for sig. Han vilde have den offentlige Magt til sin Tjeneste. Efter Loven kunde han ogsaa paalægge sin Hustru, at hun igjen indfandt sig i den ægteskabelige Bolig. Denne ædelmodige Mand, som altid havde været saa skaansom overfor Gabrielles altfor ømme Følsomhed, naar han undtog de to Forvildelsens Kriser i de sidste fjorten Dage, forestilled sig hende med en Gang i et Værelse sammen med sin lille Datter, medens Retsbetjenten eller Politimanden traadte ind. Hans Finfølelse oprørte sig mod dette Billede. Kjærligheden hos ham seired igjen over Bitterheden. Han spurgte sig selv med en Sorg, hvori der ikke længer fandtes noget egoistisk: „Hvor er hun da? . . .“ Dette Aftensmaaltid, som de skulde have spist sammen, hvor var det blevet serveret for hende? . . . Hvad havde hun sagt til Barnet? . . . Adskilt som hun var fra hele Familien Nouet ved sit Giftermaal, havde hun ingen Slægt at trække sig tilbage til. Skjulte hun sig i et Kloster? Var hun gaat til et Hotel? Idet han i sine Tanker udtømte alle Hypoteser og bogstavelig talt blev gal over den fuldstændige Mangel paa positive Kjendsgjæringer, begyndte Darras at tænke sig, at hun havde taget Flugten til Lucien. Denne ene Ting vil bedre end en lang Analyse vise, hvilken Forvirring Uroen havde fremkaldt hos denne Intelligens, som i Almindelighed var saa bestemt og saa methodisk. En saadan Antagelse efter den Scene, som Moderen og Sønnen havde havt sig imellem tidligere paa Dagen, var ganske urimelig. Men hans forpinte Tanker var knapt faldt paa denne Mulighed, før den stod for ham som en Vished, og Darras løb mere, end han gik, til det Hus i Mongegaden, hvor hans Stedsøn havde leiet sig et Værelse. Han kjendte Adressen gjennem det Bud, som var kom-

met den første Aften for at hente den unge Mands Sager. Paa hans Spørgsmaal svarte Verten, at Hr. de Chambault netop var bortreist den samme Aften.

„Alene?“ voved Stedfaderen at spørge.

„Ja, alene,“ blev der svaret.

Dette Skridt af ham havde været høist ufornuftigt. I sin Vildelse forsøgte den forladte Ægtemand et andet, som var endnu mere ekstraordinært. Mongegaden ligger lige i Nærheden af Rollingaden. Derhen gik han. Kanske han hos Berthe Planat kunde faa vide, hvor Lucien befandt sig. I Studentindens Bolig fik han høre, at hun ogsaa var reist for nogle Timer siden. Saa puritansk, som han var, betænkte han sig dog ikke paa for Penge at tilkjøbe sig nærmere Oplysninger. Lucien var kommen og havde hentet hende, og det var i Følge med ham, hun var reist for et længere Fravær og uden at fastsætte Tiden for sin Tilbagekomst. De unge Mennesker havde realiseret den Plan, som Sønnen havde nævnt for Moderen. Denne kolde Vaarnat, som en begyndende Støvregn gjorde endnu mere iskold, var uden Tvivl de to Elskendes Bryllupsnat, og Darras misundte dem pludselig af hele sit ulykkelige sønderrevne Hjerte. De havde i alle Fald en og samme Tro, et og samme Ideal, et og samme Syn paa Livet! Hvor lidenskabelig havde han ikke endnu i forrige Uge ønsket at redde sin Stedsøn fra dette Eventyr! Han blev forbauset over, at han nu stilled sig sig saa ligegyldig til det. Tankerne paa hans Hustru fortrængte alt andet. Da han fik disse Meddelelser, saa han deri kun dette ene, at Gabrielle ikke havde gaat til Lucien for at bede om Hjælp mod ham. Men hvor var hun? . . . En anden Hypothese og ikke mindre gal fremstilled sig pludselig for ham: Om hun nu var kommen hjem til Luxembourggaden, medens han løb omkring og søgte efter hende uden Med og Maal? Han vilde tro, at det ikke var muligt andet, end at hun allerede havde angret. Han tog en Vogn for at komme hurtigere hjem og fandt sit Hus — deres Hus — ligesaa tomt og stille som i det Øieblik, da han var gaat ud. Gabrielle havde ikke engang sendt ham et Brev eller Telegram, for at han i det mindste i sin Ensomhed kunde have et Tegn paa hendes og deres Barns Tilværelse.

Den Nat, som fulgte paa denne frygtelige Aften, tilbragte

Darras helt og holdent med at gaa frem og tilbage mellem sit Bibliothek og Gabrielles Værelse. Heftige Beslutninger vedblev at vekse hos ham med Anfald af lidenskabelig Æmhed. Snart genoptog han sin Plan om at hente Moder og Datter tilbage ved Lovens Tvang, og denne Udsigt til at fare haardt frem, som han først havde følt en saa høisindet Modbydelighed mod, skaffed ham nu en grusom Fryd. Hans Hustrus Flugt og Bortførelse af Barnet var en altfor uværdig Opførsel, som saared ham altfor stærkt i hans Egenkjærlighed som Mand! Han vilde tage denne brutale Hevn for at vise, at det var ham, som var Herre . . . Men til andre Tider smelted hans Stolthed og Forbitrelse for hans fortvivlede og ømme Sorgs Varme. I dette Soveværelse, som endnu var fyldt af hans Hustrus Nærværelse, blev Mindelserne om deres Samliv i saa mange Aar altfor stærke. Han indaanded den fine Parfum, hun pleied at bruge, og som for ham danned en Enhed med hendes Smil, hendes Blik og hendes Kys. Det store Speil paa Forsiden af det bleggønt lakerede Skab syntes at have holdt den kjære Skabnings yndefulde Silhouet tilbage, og Hovedpuden i Sengen bar Indtryk efter hendes Hoved. Hendes smukke Hænder havde rørt ved alle disse lyse Møbler. De Morgentøfler, hvori hun stak sine nøgne Fødder, stod paa Tæppet. Det ciselerede Sølvtoi paa hendes Toiletbord havde været berørt af hende endnu den samme Morgen. Der var ikke et eneste af de Malerier, som hang paa Væggene, til hvilket Ægtemanden ikke kunde knytte Mindet om en eller anden Episode af deres Samliv. Idet han saaledes tog en Oversigt over disse smaa Gjenstande, opdaged han, at en skindbetrukken Ramme, hvori et Portræt af ham befandt sig, ikke længer stod paa det lille Skrivebord i Hjørnet. Den bortdragende havde taget den med sig. Dette Tegn paa, at hun ikke havde holdt op at elske ham, selv da hun flygted fra ham, bragte Taarerne op i hans Øine. Hvorfor havde han lige fra den første Dag, da hun havde tilstaat, at hendes Fortid begyndte at vaagne igjen, ladet hende isolere sig saaledes fra ham, som han havde gjort? Hvorfor havde han nærret disse Skrupler og denne Frygt, som havde hindret ham fra at sove ved Siden af hende i saa mange Nætter? Deres Uenighed vilde ikke have kunnet fjerne alt, hvad der er imellem en Mand og en

Kvinde, der elsker hinanden saaledes, som de endnu trods Alderen elsked hinanden. Skulde hun nu aldrig mere vende tilbage for paany at oplive dette forladte Værelse med sin Ynde, der var en Smule dæmpet af Livet, men endnu virked saa mægtig paa hans Hjerte? Og hvis hun kom igjen, vilde da ikke de Henrykkelsens Stunder, de før havde nydt, forgiftes af hendes Anger? Vilde hun ikke se en Synd i den Lykke, som hun nu betragted som forbudt? Var det for altid forbi med Rusen fra gamle Dage? Skulde de ikke faa nyde Lønnen for en lang ægteskabelig Troskab i denne langsomme og milde Overgang af den tilladte Kjærlighed til et enestaaende, uendelig fortroligt og uendelig elskende Venskab? . . . Det var vanvittigt! Dette tomme Værelse, hvor Darras søgte sin fraværende Hustru og ikke fandt hende, var Svar nok, og som han sad der ved Foden af den med Broderier tildækkede Seng og kun saa Værelsets stumme Ansigt for sig, halvt oplyst af Lampens svage Flamme, følte den forladte Ægtemand sig saa sørgmodig, at han kunde ønske at dø her mellem Levningerne af sin Lykke, som for altid var ødelagt, hvis hans Hustru ikke vendte tilbage, og altfor stærkt truet, selv om hun kom!

„Jeg maa imidlertid tage en Beslutning . . .“ sagde han til sig selv Morgenen efter denne søvnløse Nat. Han havde atter haabet, at Morgenen ikke vilde gaa hen, uden at han fik et Telegram eller et Brev. Hver Time øged i hans Øine Gabrielles Skyld og øged ogsaa hans Forbitrelse. Han bestræbte sig imidlertid for at stille Problemet med saa megen Upartiskhed, som om det gjaldt en anden: — „Hvad vilde enhver Fader have Ret til i mit Sted? Hvad vilde være hans Pligt? Hvor ligger Retfærdigheden? . . . Min Ret er den, at jeg bør have min Datter.“ Man vil erindre, i hvilke religiøse Udtryk han pleied at tale om de Lovparagrafer, som angik Ægteskabet. Disse Paragrafer dukked igjen op i hans Hukommelse til Støtte for ham: *„Ægtefællerne paatager sig i Fællesskab derved, at de indgaar Ægteskab, Forpligtelsen til at ernære, underholde og opdrage sine Børn . . . — Hustruen skylder sin Mand Lydighed . . .“* „I Fællesskab?“ sagde han. „Men om nu Konen negter at opfylde sin Pligt som Hustru? Om hun gjør Oprør? Da har hun tabt sin Ret, men Faderen beholder sin . . .“

Ved denne Sofisme søgte han at dæmpe en Skrupel, som hang sammen med alle hans Ideer om Samfundet, der var mærkværdig indbyrdes modstridende, saaledes som det hænder med Moralister af hans Type, hos hvem Omsorgen for det almindelige Vel forener sig med Principerne om en Individualisme, som i Bund og Grund er anarkisk. Han talte bestandig om sin Samvittighed, og Gabrielle havde ogsaa hævdet sin. Hvad var det, hun havde adlydt, da hun havde bedt ham om, at deres Ægteskab skulde fejres paa katholsk Maade? Sin Samvittighed. Og da hun gik sin Vei? Atter sin Samvittighed. „En engang indgaat Kontrakt er endelig,“ sagde Darras, da denne Indvending fremstilled sig for ham. „Hun var min Hustru. Hun havde ikke Frihed til at handle, som hun har gjort . . .“ Men hvorledes skulde han bære sig ad for at hævde denne Ret til at tage sin Datter tilbage? Hele denne anden Dag gik med til at overveie, hvilket Øieblik han skulde bestemme sig til det første Skridt. Dette var imidlertid ganske ligetil. Da han ikke for nogen Pris vilde henvende sig til Politiet, bestod det i at raadføre sig med en Advokat. Han kjendte en, som var meget paalidelig og meget dygtig, og som stod i Forbindelse med Banken. At raadføre sig med ham bestod i først at fortælle ham sit Ægteskabs intime Historie, sætte ham ind i den Familietragedie, som han og Gabrielle havde gennemlevet, og at anklage hende. Men ved et altfor naturligt Udslag af hans Følsomhed levned Kjærligheden herunder igjen op hos ham, og han begyndte igjen paa dette uendelige Sorgens Litani: — „Hun er reist, hun er reist, hvorledes kunde hun gjøre det? . . .“

Efter en anden Nat, der ligesom den foregaaende blev anvendt til at rive Hjertet op med Sorg og Tanken med Uvished, kom han endelig til den Slutning: — „At vente længer er en Feighed. Jeg vil tale til Hr. Carrier.“ — Det var Advokatens Navn. — Og han gik ud for med en Gang at besøge denne Mand, som boed i den anden Udkant af Paris. Han gik dog ikke, før han havde afventet den første Postombringelse. Han havde sagt til sig selv, at efterat have talt med Advokaten vilde han begive sig til sit Kontor. Hans Nerver arbeided saa usammenhængende efterat

være rystet gennem disse seks og tredive næsten helt søvnløse Timer og ved den store Uvished, at han, da han ikke traf Carrier, følte en Lettelse, der stred stærkt imod hans kraftige Viljes sædvanlige Logik! At han derefter begav sig hjem til Luxembourggaden, var en ikke mindre Svaghed. Men han gik dog hjem. Han bebreided sig denne Barnagtighed samtidig med, at han gjorde sig skyldig i den. Naar Gabrielle i to Dage havde skjult for ham, hvorhen hun havde begivet sig efter sin utrolige Bortreise, hvilken Grund kunde hun da have til at underrette ham derom nu? . . . Han haabed saa lidet paa en saadan Meddelelse, som han dog saa brændende ønsked, at han blev ligesaa forbauset som ved hendes Bortreise, da han i Forværelset, hvor man pleied at lægge Posten, ikke fandt et Brev eller et Telegram, men et Visitkort, hvorpaa han læste Navnet Pastor Euvrard, Medlem af Institutet. Med Blyant havde Oratoriebroderen skrevet paa Kortet: *Kommer igjen Klokken to, hvis Hr. Darras vil gjøre ham den Ære at modtage ham.* Han havde tilføiet sin Adresse nedenunder . . . Klokken to? Nu var den elleve. Darras befatted sig ikke med at tænke over det. Han spurgte ikke sig selv, hvad han vilde sige til Præsten, eller om han ikke skaded sin Autoritet under de kommende Forhandlinger ved at vise et saadant Hastværk med at møde sin Hustrus Udsending. Thi Hr. Euvrard kom utvivlsomt paa Gabrielles Vegne. Dette gjorde det umuligt for Darras at vente. Disse tre Gange seksti Minutter var for ham en Uendelighed af Lidelser, som han ikke vilde og ikke kunde udholde, og inden et Kvarter, efter at han havde modtaget dette Kort, befandt han sig udenfor det gamle Hus i Servandonigaden.

Tanken paa, at Gabrielle var kommen her uden hans Vidende, at hun havde spurgt den samme Portner om Præstens Bolig, at hun havde gaat over denne samme Gaardsplads, hvor den lille Have i Midten skinned i grønt, og stegget opad de samme Trin i den elendige Trætrappe, fremkaldte hos Ægtemanden igjen Vreden fra hans værste Øieblikke. Det var ham saa haardt, at hans Hustru i Stedet for at skrive til ham havde henvendt sig til en Mellemand. Og hvilken Mellemand! En Mand, som de havde talt sammen om, og om hvem de havde udvekslet saa bitre Ord! . . . Denne Indignation fandt Udtryk i den bydende

Maade, hvorpaa han ringte, og i den paagaende Tone, hvori han udtalte sine første Ord. Præsten kom og aabned Døren for ham ligesom forleden Dag for Fru Darras, og nu som da havde han i Haanden et Stykke Kridt, idet Ringningen havde afbrudt ham i hans Beregninger. Han havde fremdeles sin forlegne Mine og saa ud som en Lærd, der var faret vild i Livet. Hans Præstekjole var bare lidt mere slidt end før, de graanende Lokker af hans oprindelig rødlige Haar var en Smule længer, og Værelset, hvor han lod sin Gjæst træde ind, lidt mere overlæsset med Bøger, Papirer og Brochurer. Men denne Gang røbed hans klare blaa Øine ikke et eneste Sekund nogen Forvirring, saadan som den kunde tænkes hos en Drømmer, der var halvveis vækket fra sine Hjernesvind. Han havde ved det første Blik gjættet, hvem den Mand var, som stod der med sit magre og ængstelige Ansigt, med de sorte Øine, som brændte i Feber, med de heftige Bevægelser og den haarde Stemme, og han havde straks hos sig selv fundet denne præstelige Kraft til at opfylde sin Barmhertighedsopgave, der havde virket saa slaaende paa Gabrielle ved hendes første Besøg, da den lille snurrige Mand, som kom ud i Forværelset, for hendes Øine var bleven forvandlet til en Apostel, fuld af Varme, Veltalenhed og Værdighed. Han lod sig ikke bringe ud af Fatning ved den heftige Tone, hvori Modstanderen af alle hans Ideer aabned denne pinlige og vanskelige Samtale.

„Jeg har fundet Deres Visitkort hjemme hos mig, Højtærede. Mit Navn er Darras. Det er af saa stor Vigtighed for mig at faa vide, af hvilken Grund De ønsker at tale med mig, at jeg har villet træffe Dem straks. Forklar mig det.“

„Hvad jeg har at sige Dem, er virkelig saa vigtigt og saa presserende,“ svarede Præsten, „at jeg tillod mig at gaa til Dem tidlig idagmorges.“ „De forstaar,“ tilføied han efter en Pause, „at jeg har at overbringe et Budskab fra Fru Darras?“

„Et Spørgsmaal først,“ afbrød Darras ham. „Har De talt med Fru Darras, og har hun mundtlig sagt til Dem, hvad hun ønsker, at De skal underrette mig om, eller har hun skrevet til Dem?“

„Jeg har truffet hende,“ sagde Oratoriebroderen.

„Da maa jeg faa Lov til,“ fortsatte Manden, „at udtale min Forbauselse over, at De ikke har søgt at bevæge hende til at henvende sig direkte til mig. Med de høje Forestillinger, som jeg havde om Hr. Euvrard, den fremragende Mathematiker, hvis Talent mine Kamerater og jeg beundrer, maa jeg tilstaa, at jeg allerede blev forbauset, da jeg fik høre om Deres første Møde med hende. Jeg er ingen berømt Videnskabsmand, saaledes som De; men hvis en gift Kvinde kom uden sin Mands Vidende for at henvende sig til mig angaaende noget, som stod i Forbindelse med hendes Ægteskab, vilde jeg straks stanse hende. Jeg er rigtig nok heller ikke Præst. Jeg er kun en hæderlig Mand, som i al Beskedenhed lever efter Lægmandsmoralen.“

„Jeg vidste, Hr. Darras, at den Dragt, jeg bærer, er Dem meget mistænkelig,“ svarte Præsten med en Blanding af Elskværdighed og Sikkerhed, som mod den andens Vilje gjorde Indtryk paa ham. — „Da jeg gik til Dem for en Stund siden, var jeg ikke uvidende om, hvad jeg udsatte mig for. Men De har Ret, en Præst er ikke helt ud en Mand saaledes som en anden. Han har særlige Pligter, for hvis Opfyldelse han er afhængig af en Dom, som ikke er af denne Verden. Det er en af disse Pligter, jeg har opfyldt ved at modtage Fru Darras' fortrolige Meddelelser, første Gang, uden at hun havde sagt mig sit Navn eller fortalt mig noget om sit Liv, undtagen at hun havde Trang til min Hjælp i min Egenskab af Præst. Det er ogsaa en af disse Pligter, jeg opfylder ved at paatage mig at være hendes Ambassadør overfor Dem. De har været saa elskværdig at udtale Deres Agtelse for mine beskedne Arbejder. De maa gøre mig den Tjeneste at tro, at jeg ikke har ladet mig forstyrre i mine Studier,“ — og han pegte paa den sorte Vægtavle, som endnu var bedækket med hans algebraiske Hieroglyfer — „uden at der forelaa en særdeles alvorlig Grund. Denne Grund er den dybe Medlidenhed, som jeg har følt overfor en Sjæl i Nød. Hvis jeg havde været sammen med Fru Darras for Eksempel ved en Jernbaneulykke, hvor hun var bleven saaret, vilde De da ikke anse det for meget naturligt, at jeg kom og underrettede Dem derom? . . . Den Mission, jeg har paataget mig at udføre, er af samme Art. . .“

„Der er den Forskjel,“ svarte Darras, „at De ikke traf sammen med Fru Darras ved et simpelt Tilfælde. Hun kom

og søgte Dem, og De har givet hende Raad . . . Forresten kan vi lade være at anstille disse tomme Sammenligninger. Da De kjender mine religiøse Meninger, er enhver Kommentaar overflødig. Det piner mig, at min Hustru har valgt Dem til Mellemand. Men nu har hun jo gjort det, og naar alt kommer til alt, havde hun jo Ret til det. Endnu en Gang, jeg venter paa Deres Forklaring . . .“

„Hun kom ikke og søgte mig,“ sagde Oratoriebroderen berigtigende, „hun kom og søgte Kirken. Hvorledes og hvorfor var denne dybe, tvingende og uimodstaaelige Trang til et religiøst Liv med alle dets Andagtsøvelser vaagnet hos hende? Det er en Ting, som vi ikke skal røre ved. Vi vilde forklare det paa altfor modsatte Maader. Det er nok, at vi har konstateret denne Trang, og at den er uomtvistelig. Hendes første Besøg hos mig var et Bevis paa den, og et endnu mere slaaende Bevis var den forfærdelige Lidelse, som bragte hende til at forlade sit Hjem, flygte fra Dem, som hun elsker saa meget, og flygte fra sit Hus, da hun troed at forstaa, at De aldrig vilde gaa ind paa hendes Tanke om en kirkelig Vielse paa den ene Side, og at paa den anden Side hendes Datters katholske Opdragelse var truet.“

„Det er ikke sandt,“ afbrød Darras ham, „denne Opdragelse har aldrig været truet, i det mindste ikke af mig. Fru Darras kan ikke have sagt dette til Dem. Da vi giftede os, forpligtede jeg mig til at tillade, at vore Børn blev døbte og religiøst opdragne. Jeg har altid holdt mit Ord. Det er hende selv, som har løst mig fra det ved at svigte sit Ord, idet hun har forladt mig. Nei, hendes Datters religiøse Opdragelse var ikke truet. Hvis den er det nu, er det hendes Skyld, udelukkende hendes Skyld. Jeg sagde til hende under vor sidste Samtale, da hun erklæred, at hun ikke længer kunde leve sammen med mig, at hvis hun gik sin Vei, vilde jeg beholde min Datter hos mig og udøve min Ret til at opdrage hende efter mine Ideer. Hun gik sin Vei, og jeg vil have min Datter igjen og opdrage hende efter mine Ideer. Det er Moderen, som har villet det.“

Han havde talt med ligesaa megen Bitterhed i Stemmen, som om Gabrielle virkelig havde staaet foran ham i Stedet for den gamle Geistlige i den slidte Præstekjole, der hørte paa ham, idet han betragtede ham med et eiendomme-

lig gennemtrængende Blik. Den ene Kjendsgjerning, at Ægtemanden, som saa gjerne vilde lægge Skjul paa alt, hvad der angik hans intime ægteskabelige Liv, indlod sig paa denne Diskussion, vidned om den Ærbødighed, som Hr. Euvrards Holdning indgav ham tiltrods for hans Fordomme. Det var ogsaa et Tegn paa den indre Uro overfor dette Samvittighedsspørgsmaal, som selv de mest afgjorte Fanatikere ikke kan løse uden Vanskelighed, Spørgsmaalet om at rive Gud ud af et Barns Hjerte. Der laa i Darras' Tone en Protest mod Ansvarret for dette. Den kloge Oratoriebroder undlod ikke at lægge Mærke dertil, og han spurgte:

„Men hvis nu Fru Darras kom hjem igjen, vilde De da betragte Dem som løst fra Deres Ord? . . .“

„Hvis hun kom hjem igjen? . . .“ spurgte Darras hurtig. „Er det det, hun har paalagt Dem at spørge mig om? Vil hun komme hjem igjen? . . .“

„Vor Samtale er kommen ind paa Afveie,“ sagde Hr. Euvrard uden at give bestemt Svar paa den andens ivrige Spørgsmaal. — Han havde igjen antaget denne methodiske Tone, som vidned om de Vaner til Orden og Klarhed i Fremstillingen, som han havde anlagt sig foran den sorte Tavle. — „Jeg skulde netop til at forklare for Dem paa hendes Vegne, hvilke Følelser, der havde bestemt hende til uden forudgaaende Overlæg at handle saa voldsomt og saa stærkt i Modsætning til hendes Karakter. Hendes Fornuft havde straks forstaaet, at hun ikke kunde indskrænke sig dertil. Valget af det Sted, hvortil hun har trukket sig tilbage, vil overbevise Dem om, at hun selv i dette Øjeblik har tænkt paa Dem og paa sin Datter. Hun har villet være istand til at kunne angive en tilstrækkelig Grund til denne Bortreise overfor Barnet, Gouvernanten og Kammerpigen. Hun er i Versailles paa Hotel *** (han nævnte Navnet). — Hun paaskjød et Lægeraad og sagde, at De vilde komme efter . . . Da hun var kommen did og stod alene ligeoverfor sin Handling, kom hun paa det rene med, at hun ved at flygte saaledes impulsivt kun havde tilveiebragt et Vaaben mod sig selv. Og især var hun fortvilet ved Tanken paa Deres Vrede. Hun tænkte paa at komme igjen paa samme Maade, som hun havde gaat. Men saa kom hendes Frygt i Anledning af hendes Datters religiøse Opdragelse

frem igjen og holdt hende tilbage . . . De kan forestille Dem, hvilke Timer det ulykkelige Menneske har tilbragt, medens hun snart ventede paa et Udslag af Deres Vrede og paa, at hendes Barn skulde blive taget fra hende med Rettens Magt, og snart haabed paa Deres Æmhed og paa, at De vilde indrømme hende, hvad hun saa lidenskabelig ønsker! Da hun drog hjemmefra havde hun sagt til sig selv: „Min Datter tilhører mig, jeg vil forsvare hende.“ Hun tænkte paa at gaa til en Advokat. Men hun havde ikke Kraft til det. At skulle fortælle denne smertefulde Historie til hvemsomhelst var altfor pinligt for hende . . . Hun havde allerede fortalt mig en Del deraf. Hun havde ved dette Besøg følt, hvor bevæget jeg var af Sympathi for hende. Hun vidste, at De kjendte mit Navn og mine Arbeider. Hun havde sagt til Dem, at hun allerede en Gang havde været her . . . Kort sagt, i sin Smerte og Uro var det mig, hun henvendte sig til. Hun kom igaar Eftermiddag. Hun sad der, hvor De nu sidder . . . Aa, om De havde set hendes Taarer og hørt hendes Klager, vilde De ikke have negtet hende denne Indrømmelse til hendes Tro, som hun idag atter beder Dem om gennem mig. At stille en Sjæl Valget mellem dens Tro og dens Kjærlighed, mellem dens Samvittighed som Kristen og den Følelse, som er den dyrebareste for dens Hjerter, naar man med et Ord kan ende denne frygtelige Konflikt, — jeg appellerer til Deres Retfærdighedsfølelse, Hr. Darras, fordi jeg ved, at Retfærdigheden er Deres Religion, er dette retfærdigt? Eller mere ligefrem sagt, er det menneskeligt?“

„Og jeg, Hr. Euvrard, svarte Darras, „jeg vil spørge Dem, om det er menneskeligt, om det er retfærdigt at komme og sige til en Mand: „For tolv Aar siden har du grundlagt et Hjem med al den Loyalitet og al den Kjærlighed, som du raaded over; i tolv Aar har du arbeidet og slidt og kun aandet for dette Hjem. Du har forsvaret dets Ære mod Verdens Fordomme. Det har været Gjenstanden for din Stolthed og din Kjærlighed. Dine Følelser som Ægtemand og Fader har været hele din Grund at leve paa og hele din Livsglæde . . . Nu skal du erklære, at dette Hjem ikke har været noget Hjem, at du ikke havde Ret til at grundlægge det, at din Hustru ikke har været din Hustru, men gennem alle disse tolv Aar en andens, og at du

erkjender, at din Datter er født under uholdbare moralske Forhold. Ja, dette skal du erklære offentlig og uden at tro det overfor Repræsentanten for en Religion, som strider mod din faste Overbevisning, det vil sige, du skal vanære dig selv baade i Fortid og Nutid. Hvis ikke, vil din Hustru forlade dig. Man vil tvinge dig til ad retslig Vei at afkræve hende dit Barn. Du skal gaa omkring og blive gammel alene i det Hjem, som har været dig saa kjært . . .“ Men det er dette Ultimatum, som Fru Darras har stillet mig, da hun forlod sit Hus, og som hun fremdeles stiller gjennem Dem i dette Øieblik . . . Jeg har ikke anerkjendt det iforgaars, og jeg anerkjender det ikke mere idag . . . De har overbragt mig hendes Budskab til mig, og nu skal De høre det Budskab, som jeg overdrager Dem at bringe hende: Hvis hun ikke inden otte og firti Timer er kommen hjem til mig i Luxembourggaden, saa skal hun aldrig komme did. Jeg kan endnu tilgive hendes Handling som uoverlagt, saaledes som De selv opfatter den. Hvis hun bliver længe borte og da som Følge af Overlæg, vil hendes Sag staa værre i mine Øjne. Jeg vil da deri se — jeg vrager ikke Ordene — det afskyeligste Forsøg paa at presse mig gjennem mine Følelser. Jeg anmoder Dem om at gjentage disse Udtryk for hende, og sig til hende, at jeg i dette Tilfælde ikke vil vige tilbage for noget Middel til at faa min Datter igjen, ikke for noget . . . Hvis hun kommer igjen, vil jeg modtage hende, og jeg vil glemme disse to Dages Forvildelse. Men jeg maa have en Garanti. Hun har fornærmet mig ved at true med at gaa sin Vei, hun har fornærmet mig ved at gaa og fornærmet mig ved at henvende sig til mig gjennem en tredje Person. Jeg vil, at hun skal forpligte sig til ikke at gjøre dette om igjen. Derfor kræver jeg, De forstaar, Hr. Euvrard, *jeg kræver*, at hun skal erkjende sin Feil. Hun skal overfor mig udtrykkelig erklære, at hun tager tilbage alt, hvad hun har sagt til mig under vor sidste Samtale, og som jeg skal nærmere præcisere. Hun har sagt til mig, at hun ikke betragtede sig som gift gjennem en simpel borgerlig Vielse; dette skal hun tage tilbage, og hun skal erklære, at dette Ægteskab er gyldigt. Hun har sagt, at vort Barns Fødsel var en Synd, og at vi ikke havde Ret til at have dette Barn; det skal hun tage tilbage. Hun skal love mig aldrig, aldrig, aldrig mere at gjøre nogen Hentyd-

ning til en kirkelig Ægtevielse for os. Dermed vil det hele være slut . . . Jeg vil ikke længer have denne religiøse Krig under mit Tag. Jeg kjender Fru Darras. Hun er altfor loyal til at svigte et høitideligt Løfte. Derfor vil jeg have et saadant Løfte. Hvis hun afslaar denne Tilbagekaldelse og dette Løfte, som kun er et Pant paa Fred i Fremtiden, da betyder dette, at hun ikke vil have denne Fred. Da er det at foretrække at faa en Ende paa det med en Gang, og da modtager jeg hende ikke. Dette er mine Betingelser.“

„De er haarde,“ svarte Præsten, „de er meget haarde.“

„De er fornuftige,“ sagde Ægtemanden, idet han reiste sig for at tilkjendegive, at han ikke agted at forlænge en Samtale, hvis Fortsættelse ikke vilde føre til noget.

„Tillad mig at præcisere endnu et Punkt,“ sagde Hr. Euvrard, som ogsaa havde reist sig. „Hvis Fru Darras afsløg disse Betingelser, vilde De da fastholde Deres Beslutning om at tage hendes Datter fra hende?“

„Det følger af sig selv,“ sagde Darras.

„Men De vilde vel ikke hindre hende fra at se Datteren?“

„Det følger ogsaa af sig selv. Det vil være et Spørgsmaal, som Rettens Folk faar ordne.“

„De vil ikke overlade Barnet til Moderen, indtil det har havt sin første Altergang?“

„Den skal hun ikke have!“ sagde Darras. „Jeg har allerede givet Fru Darras Besked derom. Det at tage min Datter til mig betyder ikke for mig at have hende hos mig materielt, men moralsk, og jeg gjentager, at jeg straks agter uden Kontrol at benytte den Ret, jeg før havde frasagt mig, til at lede hendes Opdragelse.“

„Og saa er De indigneret over, at en kristen Moder har skjælveth ved at se Dem beredt til noget saadant, at hun har mistet Hovedet, og at hun har villet redde sit Barns Tro ved at tage Barnet fra Dem?“ sagde Hr. Euvrard.

„Hun behøved kun at blive hjemme, saa vilde jeg aldrig have brudt mit Løfte om, at hun skulde lade sin Datter faa en religiøs Opdragelse.“

„Jeg vil igjen stille Dem det samme Spørgsmaal som for et Øjeblik siden, og som De ikke svarte paa,“ sagde Oratoriebroderen: „Hvis hun nu kom hjem, vilde De da betragte Dem som løst fra dette Løfte?“

„Nei,“ sagde Darras efter nogle Øieblikkes Taushed. Hans Ansigt gav Udtryk for den nye Bekymring, hvori han var kommen ved dette direkte Spørgsmaal, som han første Gang havde undladt at svare paa. „Det har jeg ikke Ret til, naar Tingene gaar i Orden igjen. Jeg vil ikke, at Fru Darras skal kunne paavise, at jeg i noget eneste Punkt har undladt at opfylde min Del af den moralske Kontrakt, som vi har indgaaet. De har sagt, at Retfærdigheden er min Religion. Det er sandt, og jeg skal give Dem et Bevis derpaa. Jeg vil ikke benytte mig af selv det mest begrundede Paaskud til at frigjøre mig for den Bestemmelse i denne Kontrakt, som altid har været mig pinlig, og som nu er mig forhadet . . . Det vilde kun være et Paaskud. Nei, nei, jeg vil ikke betjene mig deraf . . .“

Fader Euvrard havde paa sine Læber en Sætning, som han ikke udtalte: „Vent da for at gjentage dette Løfte til hende selv.“ Det havde været aftalt den foregaaende Dag mellem ham og Fru Darras, at hun ved Middagstid skulde komme til Oratoriebroderen for at faa vide Resultatet af det Skridt, han skulde forsøge i Luxembourggaden om Formiddagen. Om tyve Minutter vilde hun være her. Fra det Øieblik af, da han havde sluppet Darras ind i sit Arbeidsværelse, tænkte ikke Præsten paa andet end paa det mulige Resultat af et saadant Sammentræf og den deraf følgende Overraskelse. Fra den foregaaende Dag af og fra det Øieblik, da Fru Darras var kommen og havde fortalt ham om sin ukloge Flugt, havde han forudset det Tilfælde, at Fritænkere vilde give efter med Hensyn til den kirkelige Vielse, og han havde handlet derefter, uden at endog Gabrielle vidste om det, for at denne Ceremoni kunde blive saa let at underkaste sig, som de ufravigelige Regler tillod. Han havde været hos Erkebiskopen og havde der opnaaet Fritagelse for enhver Lysning og ligeledes Fritagelse for den Hindring for Ægteskabets Gyldighed, der fulgte af en Situation som den, hvorunder Familien Darras leved. Han havde været hos Sognepræsten til Saint-Sulpice. Der havde han bedt om og faaet Tilladelse til selv at foretage denne Vielse. Han behøved kun at skaffe sig to Vidner, for Eksempel to Personer, der var ansatte ved denne Kirke Saint-Sulpice nogle Skridt borte, saa kunde Vielsen foregaa i dette lille Værelse. Naar nogle Ord blev

udtalt i hans og disse Vidners Nærværelse, var Gabrielle og Darras forenede efter Kirkens Skik. Den grusomme indbyrdes Strid, som trued med for bestandig at fjerne disse to elskende og oprigtige Sjæle fra hinanden, vilde være løst. — Løst? . . . Eller ogsaa endnu mere tilspidset! Hr. Euvrard voved ikke at gjætte, hvilken af Delene der vilde indtræde. Om Darras under dette uventede Møde med sin Hustru tog saaledes paavei, at hun aldrig mere kunde beslutte sig til at vende tilbage? Og især om hans Fordomme mod Kirken vilde bringe ham i Oprør mod en saa letvindt Ordning, hvori han kun vilde se en tom Formalisme i Stedet for at erkjende en vidunderlig og moderlig Føielighed? Den kloge Oratoriebroder svarte ikke paa dette. Han tænkte, at denne Opløsning endnu ikke var moden, og han lod sin Gjæst gaa. Derefter faldt han hen i en saa dyb Eftertanke, at der for at vække ham af den maatte ringes to Gange af hende, som han dog ventede, og hvis Fremtid han tænkte paa med en Iver som en Teolog, der har at gjøre med den fineste og saareste Samvittigheds-sag.

„Traf De ham hjemme? . . .“ spurgte hun, straks hun var kommen ind, med en Utaalmodighed, som gik over til virkelig Lidelse, da Hr. Euvrard svarte:

„Nu netop gik han herfra. Hvis De var kommen et Kvarter før, vilde De have truffet ham.“

„Og hans Svar?“

„Han siger nei.“

„Aa Herregud!“ stønnede hun og foldede Hænderne, „hav Barmhertighed med mig! . . . Og han vil fremdeles have sin Datter?“

„Det vil han. Jeg talte til ham, som vi var kommet overens om, om at overlade hende til Dem indtil hendes første Altergang. Det afslog han ogsaa. Han overlod til mig at meddele Dem sine Betingelser, thi han stiller Betingelser for Deres Tilbagekomst. Han vil, at De skal foretage Tilbagekaldelser paa alle Punkter, at De skal erklære, at De erkjender den absolute Gyldighed af Deres nuværende Forening, og at De høitidelig skal love aldrig mere at tale om en kirkelig Vielse.“

„Jeg vil ikke gjøre mig skyldig i denne Feighed, min Fader,“ raabte Gabrielle, „jeg vil ikke aflægge dette Løfte.“

Jeg vil heller lade være at vende tilbage . . . Jeg vil tage Flugten . . . Jeg reiser til Udlandet med min Datter under et paataget Navn . . . Hvadsomhelst ellers fremfor at fornægte min Tro og forsynde mig endnu mere mod den Gud, som har straffet mig saa strengt! . . . Aa, jeg har syndet, men hans Haand er haard!”

„Den vil blive mildere og det snart . . .“ sagde Præsten. „Vis ham Tillid. Jeg har kun meddelt Dem dette Budskab fra Hr. Darras for at vise Dem, i hvilken Grad jeg har havt Ret til at frygte for Følgerne af Deres uoverveiede Bortreise. Men jeg har endnu ikke sagt Dem alt. Vi talte to Gange om Deres Datter. Den anden Gang fik jeg uden Vanskelighed Hr. Darras til at fornye sit Løfte om, at han vil respektere hendes religiøse Opdragelse, hvis Sagerne forbliver, som de er — det var hans egne Udtryk —, det vil sige, hvis De kommer hjem igjen.“

„Ja,“ sagde hun, „her tror han at have Tag paa mig, og han har altfor megen Ret. Det er en frygtelig Beregning, som jeg aldrig havde troet ham istand til . . .“

„Døm ham ikke strengt,“ svarte Fader Euvrard. „Han fortjener det ikke. Jeg har baade set og hørt godt paa ham. Han er en absolut ærlig Mand. Han vil, at De skal komme tilbage til ham, fordi han elsker Dem, og fordi han anser Dem for sin legitime Hustru. Han vil respektere Deres Datters religiøse Opdragelse, fordi han har lovet det. Han vil gjøre det uden nogen Beregning, det kan jeg forsikre Dem, kun af Pligt. Hvad Kirken angaar, befinder han sig i den Tilstand, som vi kalder uovervindelig Uvidenhed, og det saa meget dybere, som han er vel bevandret i denne daarlige Videnskab, som er en af dette Aarhundredes store Svagheder. Han lever med Hensyn til Religionen i Fordomme, som han anser for videnskabelige Ideer. Han har aldrig undersøgt Berettigelsen af dem. Vil han nogensinde kunne gjøre det? . . . Jeg haaber det. Men for at han skal kunne det, maa han se de kristelige Dyder omkring sig. Han vilde have set dem, og De vilde have opnaaet alt, hvad han nu negter Dem, hvis De havde afslaaet at ægte ham for tolv Aar siden. Naar han elsked Dem, saaledes som han gjorde, hvad vilde han da ikke have tænkt, naar han saa, at De forblev trofast mod Deres Mand selv under Fornærmelser og Forsømmelser, og at for Dem var

Sakramentet virkelig den hellige Ting, som intet kan angribe, og naar han saa Dem udvikle alle de Egenskaber, De har, i Forsagelse og Tro? Han vilde have forstaaet, hvad De har lært at forstaa overfor Deres Barns Fromhed, at her var en overnaturlig Kraft paafærde . . . Men den Feil, som engang er begaaet, den er begaaet. De erkjender, at De er bleven belært derom, men De kan ikke overbevise ham om det. Dette er Deres yderste Prøvelse. Jeg sagde til Dem forleden Dag, at man ikke saa let forlader visse Veie. Skilsmissemis er en af disse Veie. Der er De fangen selv nu, da den vækker Deres Afsky og De har opdaget dens sørgelige Følger hos Dem selv og omkring Dem, hos Deres Søn, i hans Forhold til sin Stedfader, i den sørgelige Forbindelse, som han vil indgaa, og i Deres eget Forhold til ham og Hr. Darras . . . Denne Negtelse af en kirkelig Vielse er den sidste af disse Følger . . . Men hvorledes skal man komme forbi den? . . .“ fortsatte han efter at have sat sig ved sit Bord med Panden støttet i Haanden og i en dybt eftertænksom Stilling. — „Ja. Hvorledes skal man komme forbi den? . . . Regelen er absolut: De er ikke gift med denne Mand . . . Paa den anden Side gjælder det Deres Datters Sjæls Frelse og gennem hende kanske Faderens Frelse . . . Hvis De ikke vender hjem, bliver der ingen religiøs Opdragelse for Barnet, og Faderen bliver mere og mere irriteret mod Kirken . . . Men De selv, hvis De vender hjem? . . . Aa, det er Fængslet! Fængslet! . . .“ — Efter en ny Pause, hvis Længde forekom den arme Kvinde uendelig, som hun sad der og tied stille og var tilintetgjort og mærked, at hendes Skjæbne drøftedes i en stor Lærds og samtidig en Helgens Samvittighed, fortsatte han: — „De kan forsøge at vende hjem med Deres Datter allerede idag. De bør ikke for nogen Pris samtykke i den Fornegtelse, som Hr. Darras har nævnt som Betingelse for, at De vender tilbage — ikke for nogen Pris . . . Han vil træffe Dem. De siger til ham: — „Her er jeg, jeg bringer Barnet tilbage, jeg kommer igjen, men jeg kan ikke fornegte min Tro. Hvis Du forlanger det, saa maa jeg gaa igjen . . .“ Hvis han saa forlanger det, maa De igjen forlade ham . . . Hvis han ikke forlanger det, hvis hans Bevægelse ved at se Dem igjen er stærkere end hans Stolthed, hvis han giver efter paa dette

Punkt, da vil De have Ret til at haabe, at han ogsaa en Dag giver efter i det andet . . . Jeg har sagt Dem, at han er ærlig og oprigtig. Hvis en Forandring hos ham er principielt mulig, saa vil den ske. Han vil forstaa tre Ting: Den første, som han begynder at gjøre sig Rede for, idet han er saa fortvilet, er den, at Deres Tro er ægte og dyb og oprigtig; den anden er, at De for Deres Datters religiøse Opdragelses Skyld gjør det største af alle Ofre, og at Baandet mellem Eder nu ene og alene ligger i dette; og den tredje endelig er, at der ikke længer vil findes nogen Lykke Eder imellem, saa længe De paa Deres Hjerter bærer denne Byrde af Samvittighedsnag . . . Fra den Dag af, da han har forstaaet disse tre Ting, vil der begynde et Arbejde i hans Sind. Og jeg," tilføied han, idet han holdt sit Krucifix op, „jeg vil bede Gud om, at han vil gjøre Resten!"

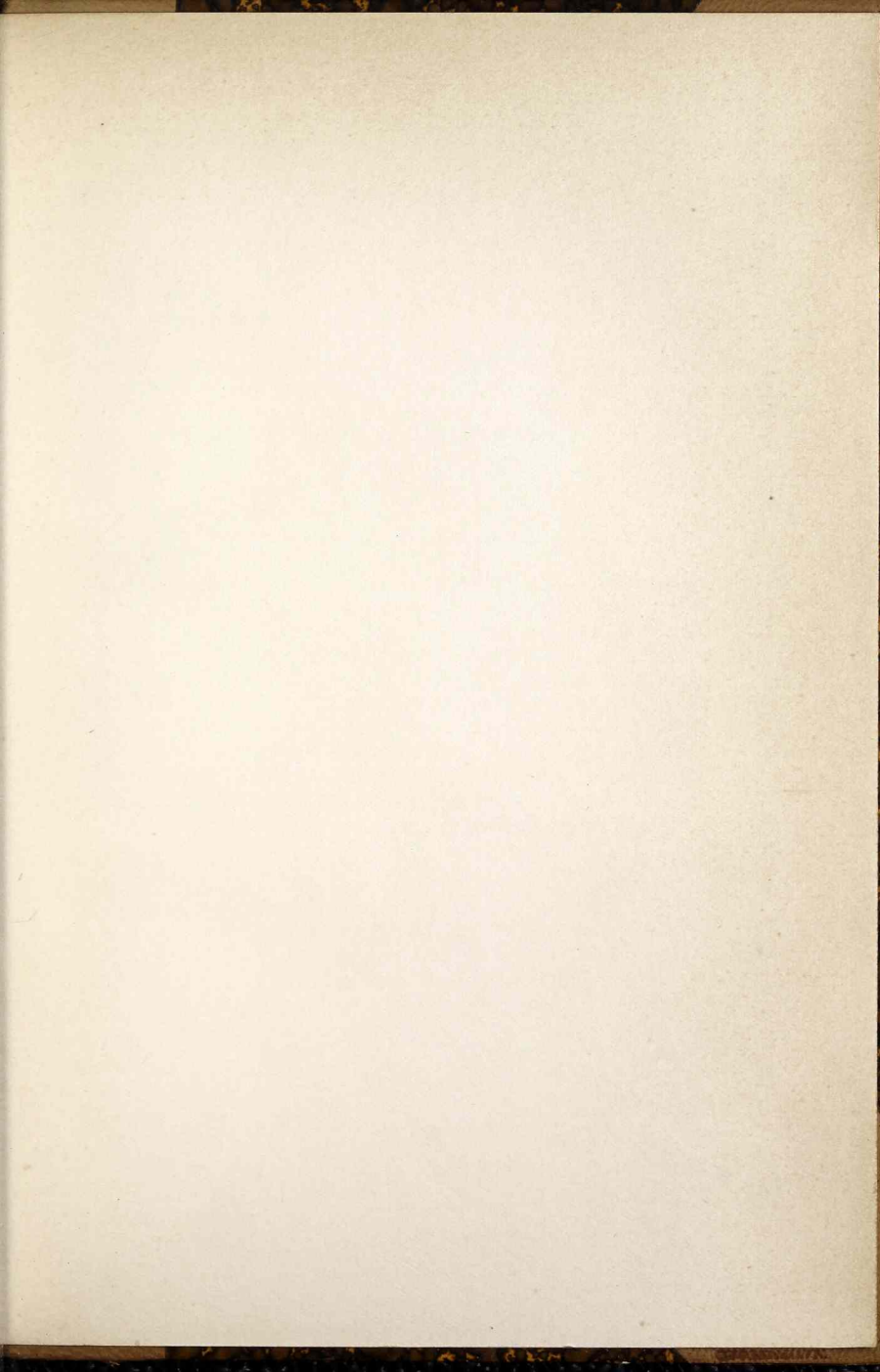
.....
 Nogle Timer senere, da Albert Darras kom hjem fra sit Kontor, hvor han havde tilbragt hele Eftermiddagen med at fortæres af Uro, troed han, idet han stod foran sit Hus, at se — og med hvilken fortvilet Hjertebanken! — at Gardinet bevæged sig bag Vinduet til den lille Salon i anden Etage, og at et Ansigt, som han kjendte altfor godt, speided efter hans Hjemkomst. Det var Gabrielle, som ventede paa ham, og som befandt sig i en saadan Sindsbevægelse, at hun efter at have reist sig for at gaa ham imøde, da hun hørte hans Skridt, faldt tilbage i sin Lænestol igjen. Da han saa hende saaledes ganske bleg og træt i Øjnene, med hule Kinder og med to hvide Pletter ved Tindingerne, hvor hendes Haar for fjorten Dage siden endnu havde havt sin Guldglans, kom der en uhyre Medlidenhed over ham. Hun stammed:

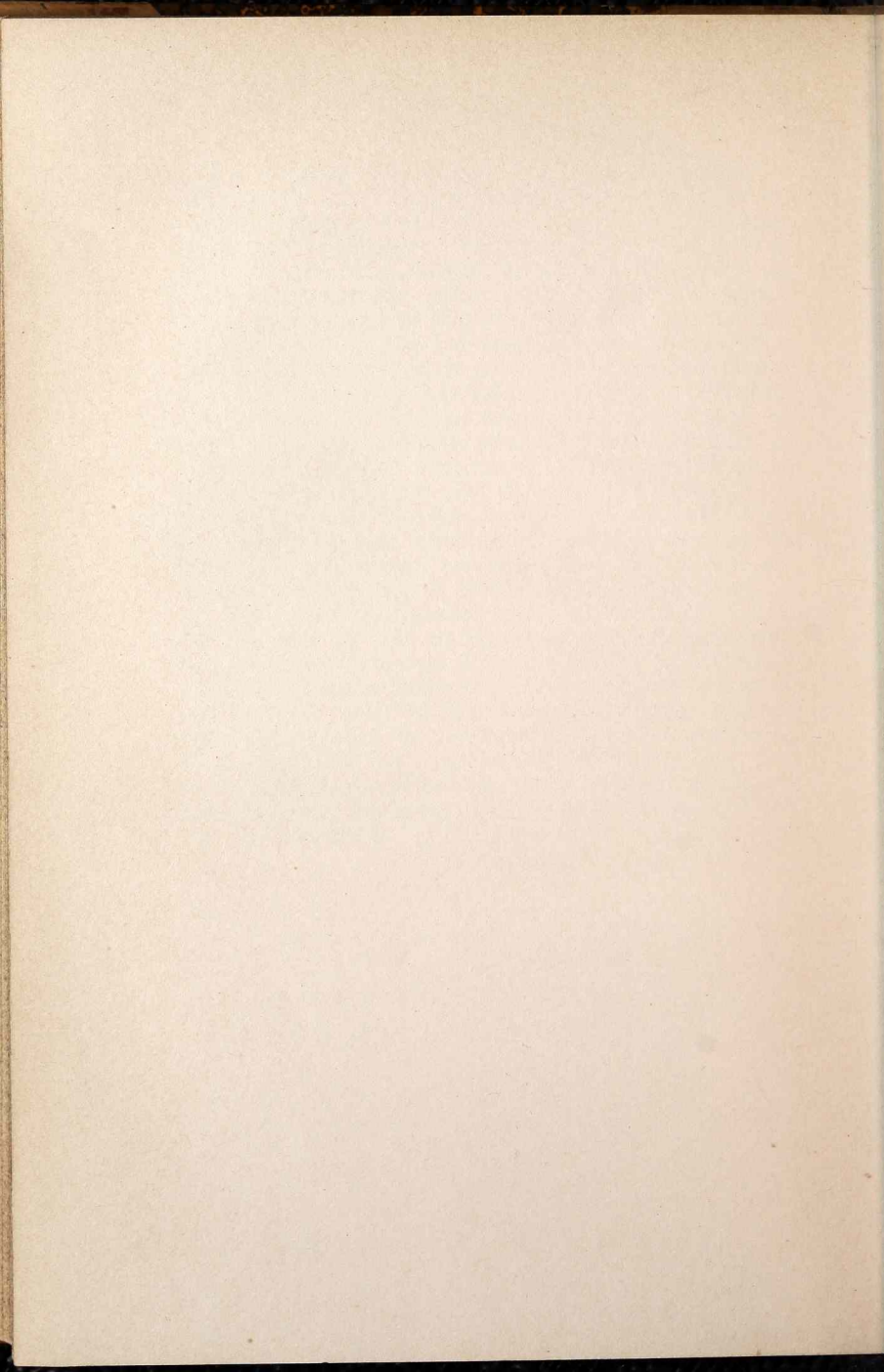
„Hr. Euvrard har fortalt mig dine Betingelser . . .“

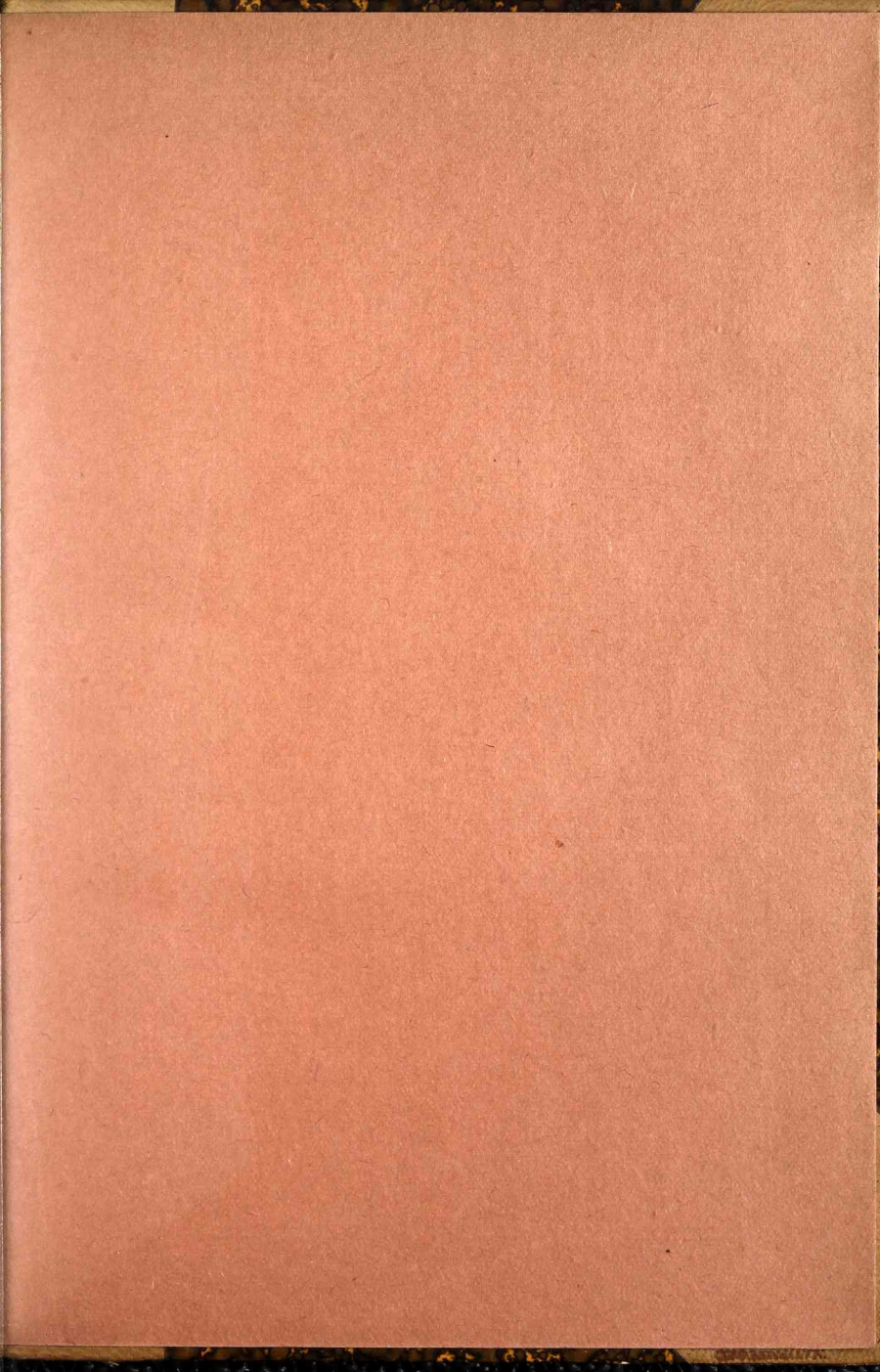
„Mine Betingelser? . . .“ afbrød han hende. „Der gives ikke længer nogen Betingelser. Det er kun dig, som er her, dig, som jeg elsker, dig, som jeg finder igjen, og som jeg aldrig mere vil slippe fra mig.“

Og han havde grebet hende i sine Arme, og han tog hendes stakkars feberhede Hænder, som han hulkende kys- sed, og han trykked hende til sit Hjerte. Hun saa paa ham

med en uendelig Sørgmodighed, hvori det dog lyste af en Smule Haab. Den Prøve, som den gamle Præst havde anvist hende uden at vove at tilraade den, var lykkedes. Hendes Smerte havde paa et Punkt seiret over Alberts Stolt-hed. Vilde det videre Arbejde, der af Oratoriebroderen var fremstillet som muligt, lykkes hende? Gabrielle vilde haabe det, og hun sagde til Faderen: „Gaa op og kys din Datter, min Ven . . .“ idet hun saaledes straks stilled Barnet mellem dem, Barnet, for hvis Skyld hun var vendt tilbage, og hvis Fromhed, som hun havde værget for — med hvilken Bekosning! — kanske senere til Gjengjæld vilde udvirke, at hun opnaaede dette sande Ægteskab, som hun saa lidenskabelig ønsked. Men naar? . . . Og hvis Albert en Dag af Medlidenhed gav efter paa dette Punkt, hvilket var meget sandsynligt, vilde han da tilgive sig selv dette? Vilde hun da ikke hos ham møde denne Skam over at svinge sin inderste Overbevisning, som hun i dette Øieblik følte hos sig selv? Fandtes der en Udvei fra den Stilling, hvori de var komne ved sit Ægteskab under Skilsmissen? . . . Og idet hun følte sig som en Fange under denne Skilsmisse, saaledes som Præsten saa dybsindig havde sagt, forbanded Luciens og Jeannes Moder endnu engang denne forbryderiske Lov, for hvis Fristelse hendes kvindelige Svaghed havde ligget under, en Lov, som myrded Familielivet og det religiøse Liv, en Anarkiets og Uordenens Lov, som havde stillet hende Frihed og Lykke i Udsigt, men hvorunder hun som saa mange andre kun havde fundet Trældom og Elendighed!

Udkommet er:

J. BRYNILDSEN

ENGELSK-DANSK ORDBOG

MINDRE UDGAVE

Med Professor OTTO JESPERSENS Udtalebetegnelse

ved HERMAN VINTERBERG

954 dobbeltspaltede Sider.

Pris: 8 Kr. 50 Øre indbunden m. Skindryg.

Forlagets Ordbøger i de tre Hovedsprog omfatter nu.

- A. Larsen: Dansk-norsk-engelsk Ordbog. 4. *Udgave*. Indb. med Læderryg 7.00.
Johs. Magnussen: Dansk-norsk-engelsk Ordbog. Kart. 1.50 indb. 2.00.
J. Brynildsen: Engelsk-dansk-norsk Ordbog. I—II. Indb. i Shirting 23.50, med Skindryg 27.75.
Johs. Magnussen, Otto Madsen og Herman Vinterberg: Engelsk-dansk Ordbog. Kart. 1.50, indb. 2.00.
Chr. Sick: Fransk-dansk-norsk Haandordbog. 2. *Udg.* Indb. i Shirt. 7.50, med Læderryg 8.00.
Rangel-Nielsen: Fransk-dansk Ordbog. Indb. 4.50.
V. Stigaard: Fransk-dansk-norsk Ordbog. Kart. 1.50, indb. 2.00.
Thor Sundby og Euch. Baruël: Dansk-norsk-fransk Ordbog. I—II. Indb. i Shirting 11.50, med Læderryg 12.50.
Rangel-Nielsen: Dansk-norsk-fransk Ordbog. Indb. 5 Kr. 50 Øre.
F. A. Mohr og C. A. Nissen: Tysk-dansk Ordbog. I—II. 12.50, indb. i Shirt. 14.50.
P. L. Ipsen: Tysk-dansk Ordbog. I—II. Indb. 10.00.
Ernst Kaper: Tysk-dansk-norsk Ordbog. Kart. 1.50, indb. 2.00.
J. Kaper: Tysk-dansk-norsk Haandordbog. 4. *Udgave*. Indb. i Shirt. 7.25, med Læderryg 7.75.
J. Kaper: Dansk-norsk-tysk Haandordbog. 4. *Udgave*. Indb. i Shirt. 7.00, med Læderryg 7.50.

**GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG**

